

UNIWERSYTET W BIAŁYMSTOKU

WYDZIAŁ PRAWA

Agata Osińska

**TAJEMNICA BANKOWA W POSTĘPOWANIU
KARNYM**

Rozprawa doktorska

napisana w Katedrze Postępowania Karnego

pod kierunkiem

Prof. zw. dr hab. Cezarego Kuleszy

BIAŁYSTOK 2013

WYKAZ SKRÓTÓW	5
WSTĘP	7

ROZDZIAŁ I.

TAJEMNICA ZAWODOWA – ZAGADNIENIA WSTĘPNE

§ 1. Uwagi ogólne.....	12
§ 2. Pojęcie tajemnicy zawodowej.....	12
§ 3. Tajemnica bankowa jako rodzaj tajemnicy zawodowej.....	23
3.1. Tajemnica bankowa jako tajemnica zawodowa w wybranych krajach europejskich.....	25
3.2. Tajemnica bankowa jako tajemnica zawodowa na gruncie ustawodawstwa polskiego.....	34
§ 4. Tajemnica zawodowa w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w Luksemburgu.....	44

ROZDZIAŁ II.

TAJEMNICA BANKOWA (CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA)

§ 1. Uwagi ogólne.....	61
§ 2. Istota tajemnicy bankowej.....	62
§ 3. Zakres przedmiotowy tajemnicy bankowej.....	65
§ 4. Zakres podmiotowy tajemnicy bankowej.....	74
§ 5. Czas obowiązywania tajemnicy bankowej.....	82

ROZDZIAŁ III.

PRZESŁANKI UCHYLENIA TAJEMNICY BANKOWEJ

§ 1. Uwagi ogólne.....	87
§ 2. Postawy prawne ujawnienia tajemnicy bankowej.....	87
§ 3. Podmioty uprawnione <i>ex lege</i> do informacji stanowiących tajemnicę bankową.....	93
3.1. Sąd i organy prowadzące postępowanie przygotowawcze.....	105
3.1.1. Dostęp sądu i prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Prawa bankowego.....	105

3.1.2. Dostęp prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie art. 106a	
Prawa bankowego.....	115
3.1.3. Dostęp prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie art. 106b	
Prawa bankowego.....	127
3.1.4. Dostęp prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie art. 106c	
Prawa bankowego.....	132
3.1.5. Dostęp Policji do informacji stanowiących tajemnicę bankową.....	136
3.1.6. Dostęp organów kontroli skarbowej do informacji stanowiących tajemnicę bankową	155
3.1.7. Dostęp Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz innych organów do informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. k)	
Prawa bankowego.....	159
3.1.8. Dostęp Służby Celnej do informacji stanowiących tajemnicę bankową.....	175

ROZDZIAŁ IV.

PROCEDURA UCHYLANIA TAJEMNICY BANKOWEJ

§ 1. Uwagi ogólne.....	181
§ 2. Uchylenie tajemnicy zawodowej na podstawie art. 180 § 1 Kodeksu postępowania karnego.....	182
§ 3. Ujawnienie tajemnicy bankowej <i>ex lege</i> (art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Prawa bankowego).....	191
§ 4. Uchylenie tajemnicy bankowej na podstawie art. 106b Prawa bankowego.....	196

ROZDZIAŁ V.

UCHYLENIE TAJEMNICY BANKOWEJ NA PODSTAWIE ART. 106B PRAWA BANKOWEGO W ŚWIETLE BADAŃ AKTOWYCH

§ 1. Uwagi ogólne.....	209
§ 2. Analiza wniosków prokuratorskich składanych w trybie art. Prawa bankowego.....	211
§ 3. Rozstrzygnięcia Sądów Okręgowych wydanych po rozpoznaniu wniosku prokuratora złożonego w trybie art. 106b Prawa bankowego.....	220
3.1. Zgoda na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową.....	220
3.2. Częściowa zgoda na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową.....	224
3.3. Odmowa udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową.....	232
ZAKOŃCZENIE.....	262
BIBLIOGRAFIA.....	273
WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH.....	291
WYKAZ ORZECZNICTWA.....	298

Wykaz skrótów

ABW – Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
AW – Agencja Wywiadu
BOR – Biuro Ochrony Rządu
CBA – Centralne Biuro Antykorupcyjne
Dz.U. – Dziennik Ustaw
Dz.Urz. UE – Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
Dz. Urz. WE - Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich
ETPC – Europejski Trybunał Praw Człowieka
ETS – Europejski Trybunał Sprawiedliwości w Luksemburgu
GG – Grundgesetz
GIIF – Generalny Inspektor Informacji Finansowej
GIKS – Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej
GINB – Generalny Inspektor Nadzoru Bankowego
GIODO – Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych
k.c. – kodeks cywilny
k.k. – kodeks karny
k.k.s. – kodeks karny skarbowy
k.p.c. – kodeks postępowania cywilnego
k.p.k. – kodeks postępowania karnego
k.s.h. – kodeks spółek handlowych
NBP – Narodowy Bank Polski
NIK – Najwyższa Izba Kontroli
NSA – Naczelny Sąd Administracyjny
OSA – Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB – Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej

OSNC – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna

OSNCP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna oraz Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

OSNKW – Orzecznictwo Sądu najwyższego Izby Karnej i Wojskowej

OSP – Orzecznictwo Sądów Polskich

OTK – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego

o.p. – ordynacja podatkowa

OBDK – Oberste Berufungs und Disziplinarkommission für Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter

Pr. bank. – Prawo bankowe

RPO – Rzecznik Praw Obywatelskich

SA – Sąd Apelacyjny

SC – Służba Celna

SG – Straż Graniczna

SI – Sąd Pierwszej Instancji

SKW – Służba Kontrwywiadu Wojskowego

SN – Sąd Najwyższy

SO – Sąd Okręgowy

StPO - Strafprozeßordnung

SW – Straż Więzienna

SWW – Służba Wywiadu Wojskowego

TK – Trybunał Konstytucyjny

WSA – Wojewódzki Sąd Administracyjny

u.k.s. – ustawa o kontroli skarbowej

u.o.i.n. – ustawa o informacji niejawnych

u.p.p.f.t. – ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu

UE – Unia Europejska

uw. – uwaga

ZBP – Związek Banków Polskich

ZUS – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

ŻW – Żandarmeria Wojskowa

Wstęp

Dyskrecja w transakcjach finansowych jest ściśle związana z historią bankowości, a śladów jej doszukać się już można w Kodeksie Hammurabiego. Bezpośrednio nie wskazywał on na istnienie tajemnicy bankowej, ale zaznaczał, że bankier, pełniąc poniekąd rolę notariusza, mógł ujawnić posiadaną dokumentację w przypadku sporu ze swoim klientem. W starożytnym Rzymie poufność chroniona była przez *actio iniuriarum*¹. W czasach nowożytnych austriackie prawo konsumenckie z XVI w. znało tajemnicę finansową, zaś w XIX w. Niemczech prywatność finansowa zyskała status prawa konstytucyjnego². Przez wieki stosunki bankierów i ich klientów miały charakter poufny³. Dopiero XX w. przyniósł narodziny instytucji tajemnicy bankowej zbliżonej do obecnej postaci. Współcześnie jej koncepcja nie jest obca żadnemu systemowi prawnemu, ale rozwiązania przyjęte w poszczególnych państwach są zróżnicowane.

Pojęcie tajemnicy bankowej z reguły kojarzy się ze Szwajcarią. Tamtejsze banki słyną na całym świecie z ogromnej i wręcz przysłowiowej pewności, że powierzone im informacje co do właścicieli i zawartości ich kont nie zostaną nikomu ujawnione. Ostatnie lata pokazują jednak, że razem z rozwojem technologicznym sektora bankowego, tajemnica bankowa staje się pojęciem coraz bardziej wirtualnym i coraz częściej mówi się o jej „upadku”. W mediach pojawiają się informacje, że niemiecki rząd przekupił pracownika banku w Liechtensteinie i uzyskał informacje o obywatelach niemieckich, którzy uciekając przed płaceniem w kraju podatków, zakładali konta w bankach tego państwa czy też o przekazaniu władzom amerykańskim przez szwajcarski bank UBS danych o stanie kont amerykańskich obywateli (wśród nich byli zarówno przestępcy wojenni, handlarze bronią, jak i najbogatsi ludzie świata). Te bezprecedensowe wydarzenia powodują, że tajemnica bankowa utożsamiana jest ze środkiem umożliwiającym obywatelom jednego państwa uchylanie się od płacenia podatków i deponowaniem oszczędności na kontach w banku innego kraju, a w związku z tym z rajami podatkowymi i procederem prania pieniędzy. Niewątpliwie w świecie globalizacji, nowoczesnych technologii, konkurencji i rozwoju przestępczości gospodarczej oraz finansowania terroryzmu ograniczanie dostępu do tajemnicy bankowej stanowi dla organów ścigania

¹E. Chambost, *Bank Accounts. A world Guide to Confidentiality*, New York 1984, s. 3-4.

²Cyt. za: A. Żygadło, *Wyłączenia tajemnicy bankowej a prawo do prywatności*, Warszawa 2011, 39.

³P. Niczyporuk, A. Talecka, *Bankowość. Podstawowe zagadnienia*, Białystok 2011, s. 17-22.

znaczne utrudnienie. Z uwagi na to krytykowana jest przez kraje UE, które dążą do ściślejszej współpracy, w szczególności w zakresie wymiany informacji podatkowych.

Dostęp do informacji stanowiących tajemnicę bankową jest przedmiotem zainteresowania organów ścigania na całym świecie. W 2006 r. amerykańskie media ujawniły, że po atakach z 11 września 2001 r. na World Trade Center, CIA we współpracy z Departamentem Skarbu wdrożyła program nazwany TFTP („*Terrorist Finance Tracking Program*”). Jego elementem było śledzenie ruchu w SWIFT (*Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication*) - globalnej sieci łączącej instytucje finansowe. Z sieci tej korzysta każdy, kto zleca przelew na zagraniczny rachunek bankowy. „Podśluch” tych działań odbywał się za nieformalną zgodą banku centralnego Belgii - kraju, gdzie umiejscowione są centra przetwarzania SWIFT. Po ujawnieniu afery kwestię dostępu do tych danych uregulowano poprzez umowę zawartą pomiędzy USA i Unią Europejską⁴.

Instytucja tajemnicy bankowej jest jednym z elementów ustawowej ochrony praw i wolności obywatelskich. Informacje dotyczące sytuacji finansowej i gospodarczej zarówno osób fizycznych, jak i prawnych, uważane są za element ich prawa do prywatności. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że „Prawo do prywatności obejmuje też ochronę danych dotyczących sytuacji majątkowej obywatela, a więc odnosi się też do posiadanych przez niego rachunków bankowych (i podobnych) oraz dokonywanych przez niego transakcji⁵”.

Według A. Kopffa prawo do prywatności to „prawo jednostki do życia własnym życiem z ograniczeniem do minimum wszelkiej ingerencji zewnętrznej”⁶. Ochrona prawa do prywatności znajduje silne oparcie w przepisach Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.⁷ (art. 47, 49, 50, 51). Ochrona ta musi być postrzegana w dwóch płaszczyznach, tzn. w odniesieniu do stosunków jednostki z innymi jednostkami (układ horyzontalny) oraz w relacji jednostka – organ władzy publicznej (układ wertykalny)⁸. Z uwagi na dostęp poszczególnych organów państwa do informacji, jaką stanowi tajemnicę bankową, szczególnego znaczenia nabiera drugi ze wskazanych układów.

⁴ Agreement between the European Union and the United States of America on the processing and transfer of Financial Messaging Data from the European Union to the United States for the purposes of the Terrorist Finance Tracking Program from 13 July 2010, 2010/412/EU, OJ L 195, 27.7.2010.

⁵ Wyrok TK z dnia 24 czerwca 1997 r., K 21/96, OTK 1997, nr 2, poz. 23

⁶ Cyt. za: R. Kaszubski, A. Tupaj-Cholewa, Prawo bankowe, Warszawa 2010, s. 138.

⁷ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

⁸ A. Sakowicz, Prywatnoprawne gwarancje ochrony prawa do prywatności, Kraków 2006, s. 9.

Prawo do prywatności nie ma jednak charakteru absolutnego i może podlegać ograniczeniom. Zastrzec jednak należy, że wszelkie ograniczenia praw i wolności obywatelskich muszą odpowiadać wymaganiom zawartym w Konstytucji RP: „Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanowione tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw” (art. 31 ust. 3). W literaturze przedmiotu podkreśla się trzy części klauzul ograniczeń wolności i praw jednostki. „Pierwsza dotyczy formalnej podstawy ewentualnych ograniczeń, która nie może mieć innej postaci aniżeli ustawa. Druga dotyczy dopuszczalnych przesłanek ograniczeń, trzecia zaś stanowi gwarancję nienaruszalności istoty wolności i praw”⁹.

Obowiązek zachowania tajemnicy bankowej to jeden z podstawowych zwyczajów w bankowości. Jak pokazuje praktyka, posiadane przez banki informacje są użyteczne, a często niezbędne dla organów ścigania, wymiaru sprawiedliwości czy fiskusa. Nierzadko swoje prawo dostępu do tych informacji forsują także inne osoby i instytucje. Działalności bankowej permanentnie towarzyszy konflikt pomiędzy obciążającym banki obowiązkiem ochrony informacji objętych tajemnicą bankową, a dążeniem różnych podmiotów do uchylenia bądź ograniczenia tej ochrony. Z uwagi na oczywistą kolizję interesów tych podmiotów satysfakcjonujące rozstrzygnięcie konfliktu zainteresowanych stron wydaje się być mało prawdopodobne. Związane z opisanym stanem rzeczy częste zmiany prawa bankowego, będące konsekwencją uchwalania nowych ustaw wprowadzających kolejne organy uprawnione do otrzymania informacji konfidencjonalnych od podmiotów wykonujących działalność bankową, prowadzą do coraz większych „wyłomów” w dotychczas hermetycznym systemie ochrony informacji dyskrecjonalnych, co niewątpliwie deprecjonuje charakter tajemnicy bankowej.

Kolejnym czynnikiem, który przyczynił się do podjęcia tematu rozprawy jest brak w polskiej literaturze przedmiotu kompleksowego opracowania o charakterze monograficznym podejmującym problematykę tajemnicy bankowej w postępowaniu karnym i karnym skarbowym. Zauważono, iż dostępne pozycje w tej materii w większości poruszają kwestie o charakterze teoretycznym. Natomiast brak jest opracowań,

⁹ Cyt. za: M. Wyrzykowski, *Granice praw i wolności – granice władzy* [w:] *Obywatel – jego wolności i prawa. Zbiór studiów przygotowanych z okazji 10. lecia urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich*, Łódź 1998, s. 48; zob. P. Wiliński, *Proces karny w świetle Konstytucji*, Warszawa 2011, s. 267 i n.

podejmujących problemy, z którymi, w związku z procedurą dostępu do informacji stanowiących tajemnicę bankową, spotykają się praktycy, a w szczególności prokuratorzy.

Celem pracy jest zbadanie warunków dostępu sądu i organów prowadzących postępowanie przygotowawcze do informacji stanowiących tajemnicę bankową na potrzeby tych postępowań.

W rozprawie podjęto próbę udowodnienia, że wbrew założeniom ustawodawcy regulacje zawarte w ustawie Prawo bankowe, odnoszące się do podmiotów uprawnionych do dostępu do informacji stanowiących tajemnicę bankową, nie tworzą katalogu zamkniętego o charakterze *numerus clausus*. Można wręcz twierdzić o pewnym odwróceniu pojęć i wartości, tzn. obecnie zasadą staje się możliwość dostępu do informacji dotyczących klientów banku, natomiast wyjątkiem jest ochrona tych danych przed innymi podmiotami zewnętrznymi. Warto wskazać, iż w chwili wejścia w życie aktualnie obowiązującej ustawy Prawo bankowe z 29 sierpnia 1997 r. w art. 105 wymieniono 12 przypadków, w których mogło dochodzić do ujawnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową. W stanie prawnym obowiązującym w 2013 r., a zatem po upływie 16 lat od momentu wejścia w życie przedmiotowej ustawy, art. 105 wskazuje już 28 takich przypadków. Podkreślić należy, że w zamiarze ustawodawcy art. 105 Prawa bankowego miał tworzyć katalog podmiotów uprawnionych do bezpośredniego dostępu do informacji konfidencjonalnych. Prawny tytuł dostępu do tych wiadomości mają jednak także inne podmioty, których uprawnienia wynikają z odrębnych przepisów.

Rozszerzeniu ulega nie tylko krąg podmiotów, które mogą uzyskać informacje stanowiące tajemnicę bankową, ale również zakres wiadomości, których uprawniony organ może żądać. Dowodem tego jest przygotowany przez Ministerstwo Finansów projekt ustawy o zmianie ustawy – Ordynacja podatkowa oraz ustawy o kontroli skarbowej¹⁰, który zakłada, że organy podatkowe będą mogły mieć dostęp nie tylko do danych o rachunkach podatników (w tym ich stanie i obrotach), ale również do bardziej szczegółowych informacji o dokonywanych przelewach, ich adresatach i opisach. Wprowadzenie zmian uzasadniono koniecznością uszczelnienia systemu poboru podatków i walką z unikaniem opodatkowania.

W pracy przyjęto, iż przepisy dopuszczające prokuratora i inne organy prowadzące postępowanie przygotowawcze do informacji stanowiących tajemnicę

¹⁰ Rządowy projekt o zmianie ustawy – Ordynacja podatkowa oraz ustawy o kontroli skarbowej z dnia 22 maja 2013 r. (druk sejmowy nr 1405).

bankową są uzasadnione, ale uwarunkowania tego dostępu i zakres możliwych do pozyskania wiadomości konfidencjonalnych, nie zawsze wyważa interes porządku publicznego i prawa do prywatności osób, których te dane dotyczą w sposób prawidłowy, uprzywilejowując ten pierwszy.

Udowodniono również, że dostęp organów ścigania do tak prywatnej sfery człowieka, jakim jest jego sytuacja majątkowa, z uwagi na brak precyzji poszczególnych przepisów, pozostaje niedookreślony. Ponadto wskazano, że wprowadzanie różnych trybów, w tym zakresu i celu ujawniania informacji stanowiących tajemnicę bankową, wiąże się z trudnościami interpretacyjnymi powstającymi na styku ustawy Prawo bankowe i poszczególnych ustaw odrębnych ustanawiających uprawnione organy państwowe.

Główną tezę dysertacji poddaną weryfikacji jest twierdzenie, że regulacja dostępu prokuratora do wiadomości konfidencjonalnych na podstawie wniosku w przedmiocie wyrażania zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową składanego do sądu okręgowego w trybie art. 106b Prawa bankowego jest nadużywana. Nadużycie to odnosi się do, przewidzianego w tym przepisie, uprawnienia gromadzenia materiału dowodowego. Zarzuca się prokuratorom, iż od wnioskowanej czynności, objętej zakazem dowodowym, rozpoczynają postępowanie dowodowe, domagając się uchylecia tajemnicy bankowej, często w możliwie najszerszym zakresie. Zastanowienia wymaga, czy cel jakim jest zebranie dowodów w sprawie oraz osiągnięcie pozostałych celów postępowania karnego, może zostać osiągnięty przy użyciu innych metod niż zwrócenie się do banku z żądaniem ujawnienia informacji. Stanowi to niewątpliwie środek najłatwiejszy, ale czy najmniej dotkliwy, jest to już kwestia dyskusyjna.

Stąd istotną rolę przypisuje się tu sądom okręgowym, jako właściwym do rozpoznania wniosków, o których mowa w art. 106b Prawa bankowego. Sądy te powinny ograniczać i stać na straży dostępu prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową. Uchylanie tajemnicy bankowej przez Sądy Okręgowe apelacji białostockiej ma jednak charakter mechaniczny. Teza ta została poparta analizą i badaniami wydanych przez te Sądy postanowień.

Praca składa się z pięciu rozdziałów, z których każdy zakończony jest wskazaniem najważniejszych wniosków.

Pierwszy rozdział pracy ma charakter wprowadzający. Poświęcony został omówieniu charakteru prawnego tajemnicy bankowej jako swego rodzaju tajemnicy zawodowej. Skupiono się w nim na próbie określenia nie tylko samego pojęcia tajemnicy

bankowej, ale także jej podstaw teoretycznych rozumianych jako racja funkcjonowania tej instytucji w systemie prawa. Pokazano, że wstępna kwalifikacja tej tajemnicy nasuwa wiele problemów interpretacyjnych. W odbiorze społecznym jest pojęciem jednoznacznym, tzn. z punktu widzenia każdego obywatela dotyka szeroko rozumianego prawa do prywatności, a z punktu widzenia podmiotów gospodarczych – ma związek z tajemnicą handlową. Wskazano, iż tematyka tajemnicy bankowej jest niejednolicie uregulowana również w ustawodawstwie europejskim, choć powszechnie ujmuje się ją jako tajemnicę zawodową (*professional secrecy*). Za taką uważana jest również przez orzecznictwo krajowe. Odwołania do prawa, doktryny i orzecznictwa państw obcych (Francji, Niemiec, Szwajcarii) służą zobrazowaniu uregulowań konkretnych kwestii, jednak bez narzucania pracy charakteru czysto komparatystycznego. Całość rozważań rozdziału pierwszego pracy wieńczy przegląd orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości dotyczący tajemnicy zawodowej.

Rozdział drugi pracy wskazuje, że źródłem obowiązywania tajemnicy bankowej jest ustawa Prawo bankowe. Akt ten wyznacza zakres tajemnicy bankowej, który ujmowany jest na płaszczyźnie: podmiotowej, przedmiotowej i czasowej.

Ustawa Prawo bankowe wskazuje, że podstawowym elementem unormowań określającym osoby i instytucje uprawnione do dostępu do tajemnicy bankowej jest art. 105 ust. 1. Przepis ten, wskazując podmioty uprawnione, statuuje, że bank ma obowiązek udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową wyłącznie tym podmiotom. Szczególną grupą podmiotów upoważnionych do tego dostępu jest sąd oraz organy prowadzące postępowanie przygotowawcze.

W rozdziale trzecim pracy zostały omówione podstawy prawne oraz przesłanki udostępnienia tych informacji. Z uwagi na cel badań szczególnym rozważaniom poddano dostęp do informacji konfidenjalnych prokuratora, ponieważ podmiot ten, jako jedyny, na podstawie kilku przypisów dysponuje niezależnymi od siebie procedurami, które umożliwiają mu wejście w posiadane tych informacji. Procedury te poddano analizie, porównaniu oraz ocenie.

W rozdziale czwartym odniesiono się do kwestii związanych z ogólną procedurą uchylania tajemnicy zawodowej przewidzianej w kodeksie postępowania karnego. Potwierdzono zawarte w rozdziale I twierdzenia o tajemnicy bankowej, jako szczególnym rodzaju tajemnicy zawodowej. Wskazano, że ustawa Prawo bankowe, w odniesieniu do procedury zwalniania z tajemnicy bankowej, stanowi regulacje o charakterze *lex specialis*,

w stosunku do rozwiązań zawartych w kodeksie postępowania karnego. W rozdziale tym szczególną uwagę zwrócono na praktyczne problemy związane z występowaniem prokuratorów do banków o udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Prawa bankowego oraz na podstawie art. 106b tej ustawy.

Rozdział piąty dysertacji wypełniają wyniki badań empirycznych stanowiące jej nieodzowny element. Wiodącą metodą badań prowadzonych w latach 2004, 2009-2011 była metoda analizy dokumentów, a podstawowym instrumentem badawczym - badania aktowe. Przedmiotem tych badań jest dostęp prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową w trybie art. 106b ustawy Prawo bankowe. Zawężenie zakresu badań do tego trybu podyktowane było tym, że bezpośrednie wystąpienia prokuratorów do banków, na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) ustawy Prawo bankowe, nie są przez prokuratury ewidencjonowane. W związku z tym analizie poddano wnioski prokuratora o wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową kierowane do sądów okręgowych. Z uwagi na to, badania objęły również postanowienia sądów okręgowych, wydane na skutek rozpoznania tych wniosków. Badania zostały przeprowadzone na terenie apelacji białostockiej, tj. Sądach Okręgowych w Białymstoku, Łomży, Olsztynie, Ostrołęce i Suwałkach. Łącznie przebadano 2460 spraw.

Z prośbą o podanie informacji, dotyczących danych, wyłącznie w zakresie statystycznym, określających liczbę zapytań kierowanych do banków o udzielenie informacji objętych tajemnicą bankową zwrócono się również do Komendy Głównej Policji w Warszawie oraz Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego w Warszawie. W pierwszym przypadku otrzymano odpowiedź, że Komenda Główna Policji nie gromadzi danych w ujęciu statystycznym. Natomiast z informacji przesłanych przez CBA wynika, iż w latach 2006-2011, na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. k) ustawy Prawo bankowe, CBA sporządziło około 5414 wniosków o udostępnienie informacji stanowiącej tajemnicę bankową.

Rozprawa doktorska opiera się na dokumentach – aktach prawnych, monografiach, pracach zbiorowych oraz artykułach naukowych, jak również materiale badawczym w postaci akt, zawierających wnioski prokuratora w przedmiocie udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową składanych do sądu okręgowego w sprawach karnych.

W opracowaniu przede wszystkim wykorzystano metodę analizy dokumentów oraz w mniejszym stopniu metodę prawnooporównawczą. Podstawową metodą badawczą była analiza tekstu prawnego. Metodę tę wykorzystano przy analizie rozwiązań normatywnych. Metodą integralnie związaną z analizą tekstu prawnego była analiza dorobku naukowego w zakresie wyznaczonym celem badań. Posłużyły one do wypracowania wniosków dotyczących obecnych uregulowań prawnych. Nieodłączną metodą przy prowadzonych badaniach była również analiza orzecznictwa sądów krajowych oraz międzynarodowych. Natomiast w ostatnim rozdziale dotyczącym dostępu prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie art. 106b Pr. bank. posłużono się metodą analizy dokumentów, a podstawowym instrumentem badawczym były badania aktowe. Zastosowaną metodę analizy dokumentów przeprowadzono w ramach analizy ilościowej i jakościowej.

ROZDZIAŁ I.

TAJEMNICA ZAWODOWA – ZAGADNIENIA WSTĘPNE

§ 1. Uwagi ogólne

Szczegółowe rozważania nad tajemnicą bankową wymagają określenia nie tylko samego pojęcia tajemnicy, ale także jej podstaw teoretycznych rozumianych jako racja funkcjonowania tej instytucji w systemie prawa. Tajemnica bankowa stanowi ciekawy materiał badawczy, ponieważ nie tylko jej regulacja, ale i wstępna kwalifikacja nasuwają wiele problemów interpretacyjnych. Zagadnienie to jest istotne z uwagi na fakt, że wiąże się ono z rzeczywistymi interesami uczestników życia gospodarczego.

Tajemnica bankowa w odbiorze społecznym jest pojęciem jednoznacznym, tzn. z punktu widzenia każdego obywatela dotyka szeroko rozumianego prawa do prywatności, a z punktu widzenia podmiotów gospodarczych – ma związek z tajemnicą handlową. Tajemnica bankowa jest niejednolicie uregulowana również w ustawodawstwie europejskim, zaliczana jest do najbardziej skomplikowanych instytucji prawa bankowego. Świadczy o tym także fakt, że w literaturze przedmiotu nie ma zgody, co do określenia jej charakteru. Utożsamiana jest z tajemnicą zawodową, ale nadaje się jej również przymioty tajemnicy finansowej, handlowej oraz przedsiębiorstwa. Na gruncie dawnej ustawy o ochronie informacji niejawnych¹¹ traktowana była także jako tajemnica służbowa. Są to pojęcia, których konstrukcje często krzyżują się, a pewne jej elementy można dostrzec w tajemnicy bankowej, co tym bardziej czyni ją złożoną oraz wymagającą rozważań na wielu płaszczyznach.

§ 2. Pojęcie tajemnicy zawodowej

Tajemnica to pojęcie wieloznaczne, co powoduje, że precyzyjne jej zdefiniowanie jest trudne. W literaturze zachodniej podnosi się brak normatywnego określenia samego terminu tajemnicy wspólnego dla prawa karnego i cywilnego. Za przyczynę takiego stanu

¹¹ Ustawa z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. Nr 11, poz. 95 z późn. zm.).

rzeczy podaje się trudności opisu tego pojęcia w formie jurystycznej¹². Faktem jest jednak, że w wielu aktach prawnych zdefiniowano pewne jej rodzaje. W języku potocznym tajemnicą nazywa się sekret absolutny, tzn. fakt nieznanym nikomu w ogóle, tajemny, zagadkowy, niepoznany¹³. Fakt ten, jeśli zostanie odkryty, traci swój absolutny charakter, staje się relatywny i jednocześnie przestaje być tajemnicą. Drugie z potocznych znaczeń tajemnicy to wiadomość niejawną, której nie należy rozgłaszać, wymagająca dyskrecji, znana jedynie ograniczonemu kręgowi osób¹⁴.

Problem dotyczący określenia tego terminu podnoszony jest także w doktrynie polskiej. J. Sawicki stwierdził, że „wiadomość musi dotyczyć takich okoliczności, które nie są znane ogółowi, lecz ograniczonemu relatywnie kręgowi osób. Liczba i rodzaj osób, które mogą wiadomość już znać, a mimo to uchodzi ona jeszcze za kwalifikującą się jako „tajemnica”, nie da się mechanicznie określić. Jest to rzecz względna, którą można ustalić i ocenić tylko na tle konkretnego życiowego przypadku”¹⁵.

Polski system prawny, podobnie jak systemy wielu innych krajów¹⁶, nie zawiera ani pojęcia tajemnicy w ogólności, ani definicji tajemnicy zawodowej, ograniczając się do zdefiniowania tylko niektórych, znaczących prawnie sekretów. W kilkudziesięciu różnych ustawach określono rodzaje oraz zasady ochrony informacji niejawnych i innych tajemnic prawnie chronionych. Przepis art. 1 ust. 3 u.o.i.n.¹⁷ stanowi, że: „Przepisy ustawy o ochronie informacji niejawnych nie naruszają przepisów innych ustaw o ochronie tajemnicy zawodowej lub innych tajemnic prawnie chronionych, z zastrzeżeniem art. 5”, regulującego klasyfikację informacji niejawnych. Ustawodawca dopuścił tym samym możliwość szerszej ochrony tajemnicy, o ile taka zostanie przewidziana w innych ustawach¹⁸. Niektórzy autorzy wyróżniają 25 rodzajów tajemnicy zawodowej i 16 rodzajów tajemnic prawnie chronionych, niebędących tajemnicą zawodową¹⁹.

¹² A. Ruckstuhl, *Verletzung des Schriftgeheimnisses auf Grund des Art. 179 des Schweizerischen Strafgesetzbuches*, Freiburg in der Schweiz, 1955, s. 17-18.

¹³ J. Sawicki, *Tajemnica zawodowa lekarza i dziennikarza w prawie karnym*, Warszawa 1960, s. 11.

¹⁴ W nauce prawa karnego powszechnie przyjęto, że wiadomość ogólnie znana nie może być przedmiotem ochrony jako tajemnica; zob. W. Mahler, *Spionage und ihre strafrechtliche Bekämpfung im schweizerischen Recht*, Zürich 1937, s. 68-69, R. Maurach, *Deutsches Strafrecht*, Heidelberg 2003-2005, s. 153; A. Dalcke, E. Fuhrmann, K. Schäfer, *Strafrecht und Strafverfahren*, Schweitzer 1950, s. 369.

¹⁵ J. Sawicki, *Tajemnica...* op. cit., s. 24.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Ustawa o ochronie informacji niejawnych z dnia 5 sierpnia 2010 r., (Dz.U. Nr 182, poz. 1228) zastąpiła ustawę z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. Nr 11, poz. 95 z późn. zm.).

¹⁸ K. Rodziewicz, *Ochrona informacji niejawnych – analiza przepisów*, Przegląd Prawa i Administracji, t. 53, Wrocław 2003, s. 182.

¹⁹ Cyt. za: S. Hoc, *Ochrona informacji niejawnych i innych tajemnic ustawowo chronionych. Wybrane zagadnienia*. Opole 2006, s. 19-20; zob. R. Taradejna, M. Taradejna, *Dostęp do informacji publicznej a*

W celu wyznaczenia desygnatów pojęcia „tajemnica zawodowa” dokonać trzeba wykładni pojęcia „informacja”, ponieważ przedmiotem każdej tajemnicy jest jakaś wiadomość. Jako informację rozumie się komunikat, wiadomość przekazywaną w dowolnej formie²⁰. Uniwersalne zdefiniowanie pojęcia informacji, podobnie jak tajemnicy, jest sprawą niezwykle trudną, ponieważ ma ono charakter interdyscyplinarny i jest przedmiotem zainteresowania nie tylko nauk prawnych, lecz także informatyki czy filozofii²¹. Na potrzeby tej pracy nie będzie podejmowana próba zdefiniowania tego terminu. Wspomnieć tylko należy, że prawo dysponowania informacją może mieć różnorodną podstawę i w związku z tym może podlegać różnym reżimom ochrony prawnej. Kryterium pozwalającym na ustalenie tego prawa może być własność przedmiotu będącego nośnikiem informacji, fakt jej sporządzenia czy utrwalenia przez określoną osobę, czy też sama jej treść²². Prawo do informacji może przybierać różne postaci, np. prawa do swobody wymiany naukowej, wolności słowa czy też prawa do tajemnicy²³. Natomiast wyłączność dysponowania informacją obejmuje uprawnienia do zachowania jej w tajemnicy, prawo do zapoznania się z jej treścią z wykluczeniem innych osób, prawo do zachowania integralności zapisu (tzn. ochrona przed zniszczeniem czy uszkodzeniem tego zapisu), wyłączność w wykorzystywaniu oraz rejestrowaniu i gromadzeniu informacji²⁴. Realizowanie tego prawa może nastąpić tylko w przypadku, gdy gwarantowana jest jej jawność. Tajemnica stanowi natomiast tego zaprzeczenie i tym samym ogranicza prawo do uzyskania i dysponowania informacją²⁵. Prawo do informacji nie ma charakteru absolutnego i bezwzględnego, tym samym wpisane jest w nie jego ograniczenie²⁶. Istotą tajemnicy jest natomiast to, że informacje nią objęte nie są przeznaczone do udostępniania

prawna ochrona informacji dotyczących działalności gospodarczej, społecznej, zawodowej oraz życia prywatnego, Toruń 2003, s. 43; por. K. Domagała, T. Domagała, Tajemnice prawnie chronione po wejściu w życie ustawy z dnia 5.08.2010 r. o ochronie informacji niejawnych, s. 7-25, <http://www.zielona-gora.po.gov.pl/index.php?id=26>.

²⁰ Zob. A. Szewc, Z problematyki ochrony danych osobowych cz. I, Radca Prawny 1999, Nr 3, s. 23; P. Kardas, Prawnokarna ochrona informacji w polskim prawie karnym z perspektywy przestępstw komputerowych. Analiza dogmatyczna i strukturalna w świetle aktualnie obowiązującego stanu prawnego, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2000, z. 1, s. 26-27.

²¹ A. Adamski, Prawo karne komputerowe, Warszawa 2000, s. 40.

²² W. Wróbel, Przestępstwa przeciwko ochronie informacji [w:] A. Barczak-Oplustil, M. Bielski, G. Bogdan, Z. Cwiąkalski, M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, J. Majewski, J. Raglewski, M. Szewczyk, A. Zoll, Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117-277 kodeksu karnego, A. Zoll (red.), Warszawa 2013, s. 1481.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

²⁵ P. Kozłowska-Kalisz, Odpowiedzialność za naruszenie tajemnicy przedsiębiorstwa, Warszawa 2006, s. 24.

²⁶ K. Nowacki, M. Mucha, Regulacja prawna dostępu do informacji w Polsce, Prawo Spółek 2002, nr 2, s. 20.

osobom postronnym, nieuprawnionym, a zatem z pewnych względów mogą, czy też muszą, pozostać znane tylko ściśle oznaczonym jednostkom bądź grupom. Należy podkreślić, że wszelkie ustawowe regulacje tajemnicy powinny być rozpatrywane w kontekście norm i wartości konstytucyjnych.

Pojęcie zawodu jest wieloznaczne zarówno w naukach dotyczących różnych dziedzin wiedzy, jak i w języku potocznym. Dodać należy, że problem zdefiniowania tego pojęcia będzie bardziej złożony, jeśli weźmie się pod uwagę klasyfikację zawodów czy też podejmie się próbę odróżnienia zawodu od specjalności. Stąd też podkreśla się, że „zawód jest terminem niezdefiniowanym jednoznacznie ani co do znaczenia, ani co do zakresu, wobec podkładania różnych treści intelektualnych i wiązania różnych skojarzeń emocjonalnych”²⁷. Prezentowane w literaturze definicje zawodu kładą nacisk na takie elementy jak: trwałe lub systematyczne wykonywanie pewnych czynności, opartych na określonej wiedzy i umiejętnościach, skierowanych na wytworzenie pewnego przedmiotu lub usług, mające na celu uczynienie z nich źródła utrzymania; czynności te i związane z nimi konsekwencje społeczne są podstawą prestiżu i pozycji społecznej²⁸. W literaturze niemieckiej przez zawód uważa się samodzielnie wybraną i wykonywaną działalność związaną z określonym zasobem wiedzy, którą człowiek wybrał jako stały środek zarobkowania, przy tym nie zawsze konieczne jest działanie odpłatne²⁹. Dla potrzeb rozważań nad karnoprocesowymi aspektami tajemnicy zawodowej, za B. Kunicką-Michalską³⁰, można przyjąć, że zawód to „oparte na wiadomościach i umiejętnościach systematyczne wykonywanie układu czynności wyodrębnionych wskutek społecznego podziału pracy, stanowiące stałe źródło zarobkowania”. Współcześnie osoby zatrudnione w bankach, podobnie jak notariusz, lekarz, adwokat czy doradca finansowy reprezentują zawody o szczególnej regule dyskrecjonalności³¹. Z przyczyn zawodowych uzyskują oni wgląd w tajemnice klienta i obowiązani są strzec ich w sposób wykluczający potencjalny dostęp osób trzecich. W Polsce, w przeciwieństwie do wielu

²⁷ S. Kowalewska, *Definicje i klasyfikacje zawodów* [w:] A. Sarapata (red.), *Socjologia zawodów*, Warszawa 1965, s. 55.

²⁸ J. Szczepański, *Czynniki kształtujące zawód i strukturę zawodową* [w:] A. Sarapata (red.), *Socjologia...* op. cit., s. 15-17.

²⁹ H. Deschl, *Das Berufsgeheimnis im Strafrecht*, Emsdetten 1938, s. 42.

³⁰ B. Kunicka-Michalska, *Ochrona tajemnicy zawodowej w polskim prawie karnym*, Warszawa 1972, s. 9.

³¹ J. Krzyżewski, *Tajemnica bankowa*, *Radca Prawny* 1994, Nr 2, s. 20-21; H. Izdebski, *Zawody prawnicze jako zawody zaufania publicznego* [w:] H. Izdebski, P. Skuczyński (red.), *Etyka zawodów prawniczych. Etyka prawnicza*, Warszawa 2006, s. 43-56; T. Stawecki, *Od perfekcjonizmu moralnego do ścisłych reguł odpowiedzialności zawodowej: droga ku globalnej etyce prawniczej?* [w:] H. Izdebski, P. Skuczyński (red.), *Etyka prawnicza. Stanowiska i perspektywy*, Warszawa 2011, s. 133-139.

zachodnioeuropejskich uregulowań, nie zdecydowano się, pomimo pewnych prób, na wprowadzenie do systemu prawnego definicji zawodów zaufania publicznego. W praktyce tym mianem określa się profesje polegające na wykonywaniu zadań o szczególnym charakterze z punktu widzenia zadań publicznych, troski o realizację interesu publicznego³². W literaturze przedmiotu wskazuje się na takie cechy zawodów zaufania publicznego jak m. in. powierzanie w warunkach wysokiego zaufania uprawiającym taki zawód informacji osobistych i dotyczących życia prywatnego osób korzystających z ich usług, uznawanie tych informacji za tajemnicę zawodową, która nie może być ujawniona, objęcie osób dysponujących taką tajemnicą - w wypadku możliwości naruszenia istotnych dóbr jednostki w razie jej ujawnienia - immunitetem zwalniającym je od odpowiedzialności karnej za nieujawnienie informacji³³. Ponadto z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego wynika, że zawody zaufania publicznego wykonywane są w sposób założony i społecznie aprobowany, o ile ich wykonywaniu towarzyszy realne „zaufanie publiczne”, na które składa się szereg czynników. Wśród nich podkreślane są: przekonanie o zachowaniu przez wykonującego ten zawód dobrej woli, właściwych motywacji, należytej staranności zawodowej oraz wiara w przestrzeganie wartości istotnych dla profilu danego zawodu³⁴.

Niektórzy autorzy uważają, że uznanie elementu motywacji po stronie jednostki za składnik definicji tajemnicy zawodowej wydaje się zbyt daleko idące, choć można go uznać za jej cechę charakterystyczną³⁵. Zauważa się, że wtajemniczając przedstawiciela zawodu w dotyczące jej okoliczności, działa on w sytuacji przymusowej, gdyż bez tego nie jest w stanie uzyskać „prawidłowego i skutecznego świadczenia zawodowego”³⁶. Spostrzeżenie to jest trafne w odniesieniu do najbardziej charakterystycznych dyskrekcji zawodowych, jak np. lekarskiej czy adwokackiej³⁷. W kontaktach na linii klient - bank

³² Ł. Mazur, R. Żak, Zawody zaufania publicznego, Fiskus 2007, nr 9-10; zob. wyrok TK z dnia 19 października 1999 r., sygn. akt SK 4/99, OTK ZU nr 6/1999, poz. 119; wyrok TK z dnia 26 listopada 2003 r., sygn. akt SK 22/02, OTK ZU z 2003 poz. 97.

³³ P. Sarnecki, komentarz do art. 17 konstytucji [w:] L. Garlicki (red.), Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, tom IV, Warszawa 1999-2007; tenże, Opinia w sprawie wykładni art. 17 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Przegląd Sejmowy 2001, nr 2, s. 75-76; M. Tabernacka, Pojęcie zawodu zaufania publicznego, Acta Universitatis Wratislaviensis nr 2663, s. 302.

³⁴ Zob. Wyrok TK z dnia 18 lutego 2004 r., P21/02, OTK ZU 2/A/2004, poz. 9; wyrok TK z dnia 2 lipca 2007 r., K41/05, OTK ZU 7/A/2007, poz. 72.

³⁵ Tak: M. Rusinek, Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym. Warszawa 2007, s. 23.

³⁶ K. Łojewski, Instytucja odmowy zeznań w polskim prawie karnym, Warszawa 1970, s. 157.

³⁷ Wątpliwość może pojawić się w przypadku tych zawodów, z usług których jednostka nie korzysta dobrowolnie, jak np. kuratora sądowego czy rachmistrza spisowego. Jednakże nawet w tych wypadkach jednostka, biorąc udział w czynnościach zawodowych, chroni swoją sytuację prawną, wykonuje bowiem obowiązek nałożony na nią pod sankcją przymusu państwowego.

element motywacji jest jednak istotny, ponieważ obowiązek rygorystycznego zachowania dyskrecji przez pracowników banku oraz liczne trudności w dostępie osób trzecich do informacji dotyczących kont, depozytów itp. stanowią główną przyczynę, dla której potencjalni klienci decydują się na korzystanie z usług danego banku lub lokowanie w nim kapitału. Podmioty, które powierzają przedstawicielom tej instytucji swoje sekrety, nie tylko finansowe, mają przekonanie, że ich tajemnice objęte są szczególną ochroną, jaką zapewnia im tajemnica bankowa.

Dokonując podziału rodzaju informacji na zawierające tajemnice zawodową, należy podnieść, że w zasadzie w żadnym akcie prawnym nie jest zawarta pełna definicja tajemnicy zawodowej, pomimo że niektóre ustawy posługują się tą terminologią³⁸. Natomiast w literaturze istnieje stanowisko określające merytoryczną zawartość tajemnicy zawodowej³⁹. Pierwszą kategorię wiadomości stanowią informacje niezwiązane z jednostką korzystającą z usługi zawodowej, lecz łączące się z wykonywaniem danego zawodu lub jego organizacją⁴⁰. Pewne kryteria ułatwiające zakwalifikowanie danej informacji jako tajemnicy zawodowej zawiera art. 266 § 1 k.k.⁴¹, zgodnie z którym każdy, kto wbrew przepisom ustawy lub przyjętemu na siebie zobowiązaniu ujawnia lub wykorzystuje informację, z którą zapoznał się w związku z pełnioną funkcją (np. kierowniczą), wykonywaną pracą (np. w służbie zdrowia), działalnością publiczną (np. poselską), społeczną (np. w organizacjach społecznych), gospodarczą lub naukową, podlega odpowiedzialności karnej⁴². Tajemnicę zawodową *sensu stricto* stanowią zatem informacje, do których określona osoba ma dostęp z uwagi na wykonywany zawód, z jakim związany jest element zaufania. Przepis art. 266 § 1 k.k. przewiduje przestępstwo naruszenia nie tylko tajemnicy zawodowej, ale również wiadomości dotyczących prywatnego życia jednostki, czyli tajemnicy prywatnej⁴³.

³⁸ Zob. np. art. 32 ust. 1 pkt 4 ustawy o ochronie danych osobowych, art. 54-55c ustawy o giełdach towarowych.

³⁹ M. Cieślak, Zagadnienia dowodowe w procesie karnym, Warszawa 1955, s. 271-272.

⁴⁰ Ibidem, s. 273.

⁴¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 89, poz. 553 z późn. zm.).

⁴² M. Kalitowski, Przestępstwa przeciwko ochronie informacji [w:] J. Bojarski, M. Bojarski, M. Filar, W. Filipkowski, O. Górniok, E. Guzik-Makaruk, S. Hoc, P. Hofmański, M. Kulik, L. K. Paprzycki, E. Pływaczewski, W. Radecki, Z. Sienkiewicz, Z. Siwak, R. A. Stefański, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, L. Wilk, Kodeks karny. Komentarz, M. Filar (red.), Warszawa 2012, s. 1204-1205.

⁴³ Za tajemnicę prywatną uważa się te informacje, które dotyczą sfery życia prywatnego jednostki, stanowiąc jednocześnie jej dobro osobiste. Na treść tajemnicy prywatnej składają się tego rodzaju wiadomości, których ujawnienie czy rozpowszechnianie należy do wyłącznej, co do zasady, woli podmiotu, który nimi dysponuje. Będą to informacje dotyczące stanu zdrowia, sytuacji majątkowej, związków i sympatii politycznych, przekonań religijnych, preferencji seksualnych, a więc wolności i praw określonych w Konstytucji RP. Obowiązek ich ujawnienia wynika z określonej podstawy prawnej i podlega ścisłej, prawnej reglamentacji.

Podział ten nie jest zupełny, ponieważ mogą istnieć wiadomości, które nie dotyczą życia prywatnego jednostki ani spraw związanych z samym wykonywaniem zawodu, a są przedmiotem tajemnicy zawodowej. Na tej płaszczyźnie pojawiają się trudności związane z utożsamianiem tajemnicy zawodowej z tajemnicą prywatną. W odniesieniu do tajemnicy bankowej kwestia ta jest bardziej skomplikowana, ponieważ sytuacja finansowa klienta należy do sfery jego życia prywatnego i to, jaki zasób tych informacji przekaze bankowi, zależy wyłącznie od niego. Decydujące znaczenie ma tu związek z wykonywaniem zawodu, a więc kryterium formalne, nawiązujące do okoliczności uzyskania wiadomości konfidencjonalnych. Informacje uzyskane w związku z wykonywaniem zawodu mogą dotyczyć nie tylko życia osobistego bądź rodzinnego jednostki, ale także sfery jej aktywności społecznej, publicznej czy finansowej. Tajemnica bankowa jest tego dobrym przykładem. Należy zwrócić uwagę, że wszystkie gałęzie (dziedziny) zawodowe mają tak zwane „tajemnice handlowe lub przedsiębiorstwa”, natomiast tajemnica zawodowa jest w ścisłym znaczeniu zastrzeżona dla szczególnie wykwalifikowanego kręgu osób⁴⁴. Zawody te odznaczają się szczególnym zaufaniem, jakie istnieje pomiędzy wykonującymi zawód a klientem. Dowodzi się również, że

Ochronę tych informacji zabezpieczają zarówno przepisy ustawy o ochronie danych osobowych, jak i przepisy prawa cywilnego. Z drugiej strony, przepisy ustaw zapewniają możliwości sięgania w sferę życia prywatnego obywateli, zwłaszcza przez organy państwowe. Taka sytuacja może mieć miejsce jedynie dla zapewnienia ochrony innym dobrom prawnym czy uzasadnionym interesom publicznym bądź społecznym (np. ujawnianie wiadomości wymaganych przez organy podatkowe). Tak też wypowiedział się W. Makowski stwierdzając, że „jednym z praw, składających się na całokształt wolności człowieka w zbiorowości, prawem gwarantowanym przez Konstytucję, jest wolność decyzji co do ujawnienia lub zachowania w tajemnicy okoliczności związanych z jego osobą, o ile z jakichkolwiek powodów wyższy interes publiczny nie nakazuje ich ujawnienia” (W. Makowski, Prawo karne. O przestępstwach w szczególności. Wykład porównawczy prawa karnego austriackiego, niemieckiego i rosyjskiego obowiązującego w Polsce, Warszawa 1924, s. 318). Polski kodeks karny z 1932 r. w art. 254 wyraźnie stanowił o tajemnicy prywatnej. Przewidywał odpowiedzialność karną sprawcy, który wbrew swemu obowiązkowi ujawnił tajemnicę prywatną pozyskaną w związku z wykonywaniem swego zawodu lub pełnieniem funkcji publicznej. Obecnie obowiązujący kodeks karny z 1997 r., podobnie jak kodeks z 1969 r., nie używa pojęcia tajemnicy prywatnej. Ochrona takich informacji może nastąpić w oparciu o karnoprawne przepisy ustawy o ochronie danych osobowych (głównie na podstawie art. 49 ust. 2). Na gruncie obowiązującego kodeksu karnego nie są natomiast objęte ochroną prawa karnego przypadki ujawnienia tajemnicy prywatnej przez osobę fizyczną pod warunkiem, że sposób uzyskania tych informacji nie naruszył prawa do tajemnicy korespondencji (w przeciwnym razie jest możliwa odpowiedzialność na podstawie art. 267 k.k.) albo że informacja nie została uzyskana w ramach pełnionej funkcji, wykonywanej pracy, działalności publicznej, społecznej, gospodarczej lub naukowej (w przypadku niespełnienia tego warunku znajduje zastosowanie art. 266 k.k.; zob. A. Zoll, Ochrona prywatności w prawie karnym, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2000, z. 1, s. 226; A. Sakowicz, Ochrona prywatności, Jurysta 2001, nr 6, s. 7-10). Szersza ochrona prawnokarna informacji dotyczących życia prywatnego i prawa do utrzymywania ich w tajemnicy wydaje się zbędna, skoro ochronę interesu takiej osoby gwarantują przepisy prawa cywilnego.

⁴⁴ P. M. Achleitner, Rechtliche und wirtschaftliche Beurteilung des Bankgeheimnisses in Österreich, Deutschland und der Schweiz, Österreichisches Forschungsinstitut für Sparkassenwesen, Vierteljahres - Schriftenreihe, 1981, nr 3, s. 11.

najistotniejsza różnica pomiędzy tajemnicą zawodową a tajemnicą handlową czy przedsiębiorstwa tkwi w tym, że dyskrekcji zawodowej podlegają prywatne tajemnice klienta⁴⁵.

Przy wyszczególnianiu rodzaju tajemnic zawodowych uregulowanych w ustawach należy podkreślić, że na gruncie przepisów prawa obowiązującego od dnia 2 stycznia 2011 r.⁴⁶ wyróżnia się szereg rodzajów tajemnicy zawodowej, przyjmując jako podstawowe kryterium odrębne zapisy ustawowe dotyczące określonej grupy zawodowej. Nakładają one wprost obowiązek zachowania tajemnicy w związku z wykonywaniem określonego zawodu czy też pełnionej funkcji oprócz dodatkowych zapisów zawartych w treści ślubowania, a dotyczących przyjęcia na siebie obowiązku zachowania w tajemnicy informacji związanych z pracą, służbą, czynnościami wykonywanymi na innej podstawie itd.⁴⁷. Katalog rodzajów tajemnic zawodowych w polskim systemie prawnym jest bardzo szeroki i trudny do całościowego przedstawienia w sposób wyczerpujący. Możliwe jest również przyjęcie odmiennego kryterium, co spowoduje inne ujęcie zakresowe tajemnic zawodowych. Przykładowo wskazać można kryterium właściciela lub adresata uzyskanych informacji⁴⁸.

Zdaniem niektórych autorów⁴⁹ „tajemnica zawodowa istnieje, gdy wiadomość nią objęta została uzyskana przez osobę reprezentującą określony zawód z tytułu wykonywania którego było możliwe wejście w posiadanie cudzej tajemnicy czy sekretu. **Ustalenie obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej może wynikać wprost z przepisów regulujących tryb i zasady wykonywania określonych zawodów bądź z przyjęcia na siebie zobowiązania co do nieujawniania faktów poznanych w związku z**

⁴⁵ P. M. Achleitner, *Rechtliche und wirtschaftliche Beurteilung des Bankgeheimnisses in Österreich, Deutschland und der Schweiz*, Österreichisches Forschungsinstitut für Sparkassenwesen, Vierteljahres-Schriftenreihe, 1981, nr 3, s. 12.

⁴⁶ Z dniem tym weszła w życie ustawa o ochronie informacji niejawnych z dnia 5 sierpnia 2010 r., która zastąpiła ustawę o ochronie informacji niejawnych z dnia 22 stycznia 1999 r. (Dz.U. 2005, Nr 196, poz. 1631 z późn. zm.). Nowa ustawa m.in. zlikwidowała tajemnicę służbową, co sprawiło, że z zakresu ochrony przewidzianej dla informacji niejawnych zostały wyjęte tajemnice, takie jak: adwokacka, lekarska, dziennikarska, danych osobowych i in. Zgodnie z nowym uregulowaniem są one chronione wyłącznie na podstawie ustaw szczególnych (np. w przypadku tajemnicy adwokackiej jest to ustawa Prawo o adwokaturze).

⁴⁷ Zob. Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy z 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych i o zmianie niektórych ustaw (druk sejmowy nr 2791).

⁴⁸ A. Adamczyk, R. Renk, J. Radziulis, W. Hołubowicz, *Klasyfikacja informacji i danych prawnie chronionych oraz wymagania dotyczące środków informatycznych przeznaczonych do ich przechowywania i ich przetwarzania*, XI Konferencja PLOUG, Kościelisko 2005.

⁴⁹ Tak: P. Kozłowska-Kalisz, *Przestępstwa przeciw ochronie informacji* [w:] M. Budyn-Kulik, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks karny. Komentarz*, M. Mozgawa (red.), Warszawa 2012, s. 616-619; A. Huk, *Tajemnica zawodowa lekarza w polskim prawie karnym*, Warszawa 2006, s. 13-14.

wykonywaną pracą zawodową”. W większości krajów europejskich obowiązek zachowania w poufności informacji powierzonych przez klientów czy inne osoby jest regulowany na płaszczyźnie ustawy⁵⁰.

Źródłem zachowania obowiązku dyskrecji w przypadku tajemnicy zawodowej nie są wyłącznie przepisy prawne. Wśród norm dotyczących wykonywania zawodów prawniczych szczególne miejsce zajmują kodeksy etyki zawodowej, które tworzone są z reguły przez organy poszczególnych samorządów zawodowych⁵¹. Nie są to normy jedyne, lecz wśród tzw. ustaw zawodowych, innych przepisów ustawowych dotyczących wykonywania zawodów prawniczych, w szczególności z zakresu prawa procesowego oraz różnego rodzaju regulaminów i innych uchwał organów samorządów zawodowych są one aktami regulującymi, co do zasady, wyłącznie materię etyki zawodowej⁵². Znaczenie, jakie ustawodawca przypisuje kodeksom etyki zawodowej, czy szerzej - etyce zawodowej, przejawia się między innymi w przepisach ustanawiających rotę ślubowania, w której przykładowo adwokaci przyrzekają m. in. „(...) zachować tajemnicę zawodową (...)”. Na gruncie prawa europejskiego dyskrecja w kontaktach klienta z np. adwokatem zawarta jest m. in. w Europejskim Kodeksie Etyki Prawników Europejskich⁵³. W artykule 2.3. tego Kodeksu, pt. „Poufność”, określa się ją jako esencję zawodu każdego prawnika. Zgodnie z postanowieniami Kodeksu sens funkcji prawnika polega na tym, że powinien on dowiedzieć się od klienta tego, czego nie zechciałby ujawnić komukolwiek innemu, zaś

⁵⁰ W Niemczech kwestie tajemnicy adwokackiej reguluje art. 43a Federalnej ustawy o zawodzie adwokata (*Bundesrechtsanwaltsordnung*) vom 1. September 1958 (BGBl. I S. 565), zaś o obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej przez prawników w ogólności stanowi § 2 Rozporządzenie o regułach wykonywania zawodu adwokata w Niemczech (*Berufsordnung für Rechtsanwälte*) vom 10. Dezember 1996; w Austrii o zachowaniu tajemnicy adwokackiej stanowi § 9 pkt 2 i 3 Ustawy o zawodzie adwokata (*Rechtsanwaltsordnung*) vom 6 Juli 1868 (RGBl. 1868 No. 96); zob. M. Kleine-Cosack, BRAO mit BORA und FAO. Kommentar, München 2009, s. 21. Na gruncie prawa polskiego nakaz ten jest sformułowany w art. 3 ust. 2-5 ustawy z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. 1982, Nr 19, poz. 145 z późn. zm.), art. 6 ustawy z 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (t.j. Dz.U. 2002, Nr 123, poz. 1058 z późn. zm.), art. 18 ustawy z 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie (t.j. Dz.U. 2008, Nr 189, poz. 1158 z późn. zm.).

⁵¹ Np. Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeks Etyki Adwokackiej) dostępny na stronie <http://www.nra.pl/>, Kodeks Etyki Rady Prawnego dostępny na stronie <http://www.kirp.pl/>, szwajcarski *Richtlinien SAV für die Pflichten – Codices der kantonalen Anwaltsverbände* z 1973 r., kodeks adwokatów niemieckich z 1957 r., kodeks adwokatów austriackich z 1951 r.

⁵² Wyrok TK z dnia 23 kwietnia 2008 r., SK 16/07, OTK – A 2008, Nr 3, poz. 45; por. postanowienie TK z dnia 7 października 1992 r., U 1/92, OTK 1992, Nr 2, poz. 38.

⁵³ Europejski Kodeks Etyki Prawników Europejskich (*Code of Conduct for European Lawyers*), został przyjęty przez Radę Adwokatur i Stowarzyszeń Prawniczych Europy (CCBE) 28 października 1988 r. Jest wiążący dla polskich radców prawnych podczas ich działalności transgranicznej, czyli podczas wszelkich kontaktów zawodowych radcy prawnego z prawnikami z innych Państw Członkowskich CCBE oraz działalności zawodowej radcy prawnego na terenie innego Państwa Członkowskiego CCBE, niezależnie od tego czy radca prawny fizycznie się w nim znajduje, www.ccbe.org.

odbiór takich informacji musi opierać się na zasadach poufności. Kodeks regulę tę definiuje jako „pierwszorzędne a zarazem fundamentalne prawo i obowiązek prawnika”⁵⁴.

Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej został również podniesiony przez austriacką *Oberste Berufungs - und Disziplinarcommission für Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter* (OBDK, Najwyższa Komisja Dyscyplinarna i Odwoławcza - działająca przy Austriackim Stowarzyszeniu Prawników). Wskazała ona, że powinność zachowania tajemnicy przez przedstawiciela zawodu, jak również jego asystentów⁵⁵, istnieje także po śmierci klienta i w takim samym stopniu odnosi się do jego spadkobierców⁵⁶. Zwrócono również uwagę, że klient może zwolnić z zachowania poufności, ale to podmiot związany tym obowiązkiem za powinien za każdym razem rozważyć zasadność tej decyzji⁵⁷. Ponadto podkreśla się także, że obowiązek zachowania tajemnicy jest podstawą i istotą wykonywania zawodu, a każde ujawnienie przekazywanych przez klienta informacji stanowi jego naruszenie. W związku z tym zwolnienie z obowiązku zachowania tej tajemnicy może następować tylko w wyjątkowych sytuacjach i w przewidzianej do tego procedurze⁵⁸.

Natomiast w Wielkiej Brytanii, z uwagi na obowiązujący tam system prawa *common law*, obowiązek istnienia i zachowania poufności (*legal professional privilege*) na linii klient – przedstawiciel zawodu wywodzi się z decyzji sądowych⁵⁹. Początkowo ochrona dotyczyła porad prawnych otrzymanych w związku z prowadzonym postępowaniem sądowym. Następnie została ona rozszerzona na wszelkie porady niezależnie od tego, czy są one związane z postępowaniem sądowym⁶⁰. Ponadto tajemnica ta obowiązuje również po śmierci klienta⁶¹. W orzecznictwie podniesiono, że informacje pochodzące od klienta a przekazane prawnikowi powinny być objęte ścisłą tajemnicą⁶². Potwierdzono to w sprawie *R v. Derby Magistrates' Court*⁶³, w której obrona żądała ujawnienia tajemnicy zawodowej z uwagi na interes publiczny. Izba Lordów odrzuciła wnioski w całości ze względu na to, że zdaniem sądu klient powinien mieć pewność, iż

⁵⁴ Por. J. Naumann, *Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 226

⁵⁵ OBDK 2.5.1988, Bkd 115/87.

⁵⁶ OBDK 29.11.1988, Bkd 34/88.

⁵⁷ OBDK 14.10.1991, Bkd 92/89.

⁵⁸ OBDK 24.1.2000, 11 Bkd 4/99.

⁵⁹ *Berd v. Lovelace*, (1577) 21 Eng. Rep. 33 (Ch.).

⁶⁰ *Solosky v. R.* (1980), [1980] 1 S.C.R. 821 (Supreme Court of Canada).

⁶¹ *Bullivant v. A-G for Victoria*, [1901] A.C. 196, 205-06 (h.l.); *Curtis v. Beaney*, [1911] P.181, 184.

⁶² *Pearse v. Pearse*, (1846) De G. & Sm. 12, 28-29, 63 Eng. Rep. 950, 957 (Knight Bruce V.C.).

⁶³ *R v. Derby Magistrates' Court*, [1996] A.C. 487 (H.L.).

wszystko, co ujawni prawnikowi, pozostanie w poufności. W niektórych przypadkach, gdy klient nie miał interesu w tym, aby dalej utrzymywać przekazane prawnikowi informacje w tajemnicy, sądy nakazywały ujawnienie tych wiadomości w celu umożliwienia oskarżonemu obronę w procesie karnym⁶⁴. Uprawnienie do zachowania w poufności informacji jest prawem klienta, a nie prawnika i tylko może zrezygnować z tej poufności⁶⁵. Należy jednak zaznaczyć, że informacje przekazywane przez klienta prawnikowi nie podlegają ochronie, jeśli klient dąży do uzyskania porady prawnej w celu popełnienia zbrodni lub oszustwa, ponieważ doradzanie sprzeczne z prawem nie stanowi wypełnienia obowiązków prawnika wobec klienta⁶⁶. Tajemnica zawodowa chroni poufność informacji pomiędzy klientem i jego prawnikiem oraz stanowi fundament prawidłowego funkcjonowania systemu prawnego opartego na wzajemnym zaufaniu⁶⁷. W 2003 r. sąd orzekł, że ochrona tajemnicy zawodowej stanowi zasadę funkcjonowania systemu sprawiedliwości i może być uchylona jedynie w szczególnej sytuacji, jeżeli prawo wprost tak stanowi⁶⁸.

W odniesieniu do tajemnicy bankowej powszechną praktykę stanowi umieszczanie obowiązku przestrzegania poufności w różnych kodeksach deontologicznych ustalanych w środowiskach bankowych w celu kształtowania dobrej praktyki bankowej. Wskazać tu można brytyjski kodeks praktyki bankowej (*The Code of Banking Practice*). Zawiera on deklarację instytucji bankowych (postanowienie 11 ust. 1) dotyczącą traktowania informacji odnoszących się do klientów w sposób poufny. Ujawnienie tych wiadomości możliwe jest wyłącznie w sytuacjach, gdy prawo tak nakazuje⁶⁹. Z uwagi na fakt, że w brytyjskim prawie bankowym praktycznie brak generalnych zasad ustanowionych w aktach normatywnych, regulacja ta jest istotna. Natomiast polskie zasady

⁶⁴ *R. v. Dunbar and Logan*, (1982) 68 C.C.C. (2d) 13, p. 104 (Ont. C.A.).

⁶⁵ *Minter v. Priest* [1930] AC 558 at p. 579 zaś w orzeczeniu *Anderson v Bank of British Columbia* (1876) 2 ChD 644 wskazano, że prawnik nie może zrzec się tajemnicy zawodowej za klienta.

⁶⁶ *R v. Cox and Railton* (1884) 14 QBD.

⁶⁷ Commission Consultative des Barreaux de la Communauté Européenne, *The Professional Secret, Confidentiality And legal Professional Privilege In Europe* a Report prepared by D.A.O. Edward, Q.C., Treasurer of the Faculty of Advocates in Scotland, Rapporteur-Général, http://typocbe2.ntc.be/fileadmin/user_upload/NTCdocument/edward_enpdf1_1182334460.pdf, s. 6-8; *The Professional Secret, Confidentiality And legal Professional Privilege In Europe* (An update on the Report by D.A.O. Edward, QC). s. 1-2, http://www.ccbe.eu/fileadmin/user_upload/NTCdocument/update_edwards_repor1_1182333982.pdf.

⁶⁸ *B v. Auckland District Law Society* [2003], UKPC 38.

⁶⁹ <http://www.bba.org.uk/customer/article/banking-code-2008-in-pdf-format/archived-banki.ng-codes/>.

dobrej praktyki bankowej⁷⁰ pozbawione są jakichkolwiek odniesień w zakresie tajemnicy bankowej.

Powyższe rozważania dowodzą, że jednoznaczne zakwalifikowanie informacji do będących tajemnicą zawodową nie jest łatwe i może nasuwać wiele wątpliwości interpretacyjnych w zależności od przyjętych kryteriów podziału informacji.

§ 3. Tajemnica bankowa jako rodzaj tajemnicy zawodowej

Tradycyjnie tajemnica bankowa postrzegana była jako obowiązek o charakterze prywatnoprawnym⁷¹. Zarówno na gruncie prawa niemieckiego, jak i polskiego na przełomie XIX i XX w., podmioty wykonujące działalność bankową z obowiązku staranności „sumiennego kupca”⁷² wywodziły przymus zachowania tajemnicy dotyczącej wysokości obrotów i stanów rachunków czy informacji o samym jego istnieniu⁷³. O gospodarczym znaczeniu tajemnic w działalności bankowej świadczą już regulacje ustawy z dnia 17 marca 1928 r. – Prawo bankowe⁷⁴, gdzie przedsiębiorstwa bankowe miały status prawny kupca rejestrowego, którego obowiązywała tajemnica handlowa⁷⁵. Sami przedsiębiorcy rejestrowi, jak również organizacje ich zrzeszające, strzegli będących w ich posiadaniu tajemnic handlowych, organizacyjnych i innych informacji posiadających wartość gospodarczą⁷⁶. Ówczesna tajemnica przedsiębiorstw bankowych występowała w podwójnym znaczeniu:

⁷⁰ Rozdział I Zasad Dobrej Praktyki Bankowej wskazuje jedynie, że: „Banki, uznając, iż są instytucjami zaufania publicznego, w swojej działalności kierują się przepisami prawa, uchwałami samorządu bankowego, normami przewidzianymi w Zasadach oraz dobrymi zwyczajami kupieckimi, z uwzględnieniem zasad: profesjonalizmu, rzetelności, rzeczowości, staranności i najlepszej wiedzy”. <http://www.zbp.pl/photo/prawo/ZDBP.pdf>.

⁷¹ P. Avancini, G. Iro, H. Koziol, *Osterreichisches Bankvertragsrecht*, Wien 1987, s. 103.

⁷² Zob. *Zasady Dobrej Praktyki Bankowej*. Rozdział I odwołuje się do wzoru dobrych zwyczajów kupieckich. Zasady te są udostępnione na stornie internetowej Związku Banków Polskich: <http://www.zbp.pl>.

⁷³ H. Bruchner, H. Kreppold [w:] H. Schimansky, H. J. Bunte, H. J. Lwowski, *Bankrechts-Handbuch*, Monachium 2007, s. 785.

⁷⁴ Zob. art. 59 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1928 r. Prawo bankowe (Dz.U. Nr 34, poz. 321), zgodnie z którym „członkowie dyrekcji oraz urzędnicy banku są obowiązani zarządzać majątkiem i interesami banku oraz spełniać swoje obowiązki ze starannością sumiennego kupca; są oni zobowiązani również do zachowania tajemnicy handlowej”; podobnie: R. Tupin, *Tajemnica bankowa w praktyce*, Przegład Ustawodawstwa Gospodarczego 1994, nr 4, s. 2; M. Jończyk, *Nowe uregulowania tajemnicy bankowej*, *Prawo Spółek* 1998, nr 4, s. 40-41.

⁷⁵ Szerzej na temat międzywojennego prawa bankowego por. J. Gliniecka, J. Harasimowicz, R. Krasnodębski, *Polskie prawo bankowe (1918-1996)*, Warszawa 1996, s. 11 i n.

⁷⁶ W. Meisel, *Wilkieże poznańskie, cz. III, Organizacja cechowa*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1969, s. 110.

- a) jako obowiązek przedsiębiorstwa bankowego wobec jego klientów – taka sytuacja miała miejsce m. in. w Statucie Pocztovej Kasy Oszczędnościowej z 1924 r.⁷⁷, który stanowił, że „PKO zapewnia swoim uczestnikom bezwzględną tajemnicę, co do posiadania kont i depozytów oraz ich wysokości”; podobne zapisy zawierał statut Hamburgskiego Banku Giełdowego, który stwierdzał, iż w razie jakichkolwiek pytań, pochodzących od kogokolwiek, księgowy nie powinien udzielać żadnych informacji⁷⁸,
- b) jako obowiązek członków władz i pracowników przedsiębiorstwa bankowego wobec swego banku – odzwierciedlenie tej sytuacji znajduje się w Statucie Banku Gospodarstwa Krajowego, w którym stwierdzono, że „członkowie rady, dyrekcji, jak również wszyscy urzędnicy banku są zobowiązani zachować tajemnicę we wszystkim, co dotyczy prywatnych interesów i rachunków banku”⁷⁹.

Wskazuje się jednak, że w tym przypadku chodziło nie tyle o ochronę własnych tajemnic kupieckich, co o utrzymanie w tajemnicy informacji obcych tj. dotyczących klientów banku⁸⁰. Stąd też tajemnica bankowa częściej ujmowana była, a w niektórych krajach jest w dalszym ciągu, jako instytucja o charakterze kontraktowym, której źródło stanowi umowa między bankiem a klientem. Nasuwa się pytanie, w jaki sposób tajemnica bankowa powinna być kwalifikowana. Historycznie postrzegana była jako tajemnica handlowa, finansowa, przedsiębiorstwa lub służbowa, z drugiej strony posiada cechy charakterystyczne dla tajemnicy zawodowej.

Zachowanie tajemnicy należy do cech charakterystycznych tzw. wolnych zawodów, a w szczególności - zawodów zaufania publicznego⁸¹. Cechą szczególną tajemnicy bankowej jest jednak to, że wiąże się ona z instytucją jaką jest bank. W związku z tym, w zależności od uzasadnienia, tajemnica bankowa może być postrzegana jako tajemnica odrębnej instytucji - banku lub tajemnica zawodowa. W drugim przypadku

⁷⁷ Statut stanowił załącznik do rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1924 r. o Pocztovej Kasie Oszczędności (Dz.U. R. P. Nr 55, poz. 545).

⁷⁸ E. Chambost, *Bank Accounts. A World Guide to Confidentiality*, New York 1984, s. 115; H. T. Schubert, *Das Bankgeheimnis*, Berlin 1929.

⁷⁹ Statut stanowił załącznik do rozporządzenia Ministra Skarbu z 31 maja 1924 r. o statucie Banku Gospodarstwa Krajowego (Dz.U. R. P. Nr 46, poz. 478).

⁸⁰ P. Avancini, G. Iro, H. Koziol, *Österreichisches...* op. cit., s. 105; M. Eckl, *Das Bankgeheimnis und die Richtlinie 2003/48/EG des Rates vom 3. Juni 2003 im Bereich der Besteuerung von Zinserträgen*, Köhler 2007, s. 41.

⁸¹ Zob. K. Wojtczak, *Zawód i jego prawna reglamentacja*, Poznań 1999, s. 55.

warunkiem *sine qua non* jest aby została ona poznana w związku z wykonywaniem zawodu, czyli uzyskana przez osobę reprezentującą określony zawód, z tytułu wykonywania którego było możliwe „wejście w posiadanie” cudzego sekretu.

3.1. Tajemnica bankowa jako tajemnica zawodowa w wybranych krajach europejskich

Obecnie tajemnica bankowa postrzegana jest jako obowiązek o charakterze publicznoprawnym. W wielu krajach ustawy regulują zakres tej tajemnicy, jak również dopuszczalne od niej wyjątki. Obowiązek zachowania tajemnicy na temat wszystkich faktów, w posiadanie których weszło się w trakcie wykonywania zawodu, może wynikać również ze zwyczajowego postępowania⁸². Tradycyjne podejście do tajemnicy bankowej (*Bankgeheimnis*) istnieje na gruncie prawa niemieckiego, gdzie nie ma ona wyraźnego umocowania w prawie stanowionym⁸³. Przyjmuje się, że jest swego rodzaju przyzwyczajeniem, którego podstawy leżą w prawie cywilnym⁸⁴. Obowiązek przestrzegania przez banki tajemnicy bankowej opiera się przede wszystkim na umowach zawieranych między bankiem a klientami, co wyraźnie zostało sformułowane w art. 2 pkt 1 „Ogólnych Warunków Handlowych” banków niemieckich. Postanowienie to nie stanowi jednak podstawy prawnej przestrzegania przez banki tajemnicy bankowej, a ma jedynie znaczenie deklaracyjne⁸⁵. Początków tajemnicy bankowej można doszukiwać się w prawie z 1619 r., na podstawie którego powstał Hamburski Bank Giełdowy⁸⁶. Obecnie jej

⁸² F. Delachux, *Le secret professionnel du banquier en droit Suisse*, Neuchâtel 1939, s. 8, A. Jończyk, R. W. Kaszubski, *Istota tajemnicy bankowej*, Przegląd Podatkowy 1996, nr 6, s. 33.

⁸³ C. Junker, *Actuelle Fragen zum Bankgeheimnis und zur Bankauskunft*, DStR 1996, s. 224; Ch. Huber, *Bankrecht*, Baden-Baden 2007, s. 394; H. Schimansky, H. J. Bunte, H. J. Lwowski, *Bankrechtshandbuch*, § 58 uw. 53, München 2001; H. Schimansky, H. J. Bunte, H. J. Lwowski, H. Bruchner, P. Glaubien, *Bankgeheimnis – Rechtsgrundlagen, Inhalt und Grenzen*, DriZ 2002, s. 104; C. P. Claussen, *Bank und Börsenrecht*, München 2003, s. 120; P. Derleder, K. O. Knops, H. G. Bamberger, *Handbuch zum deutschen und europäischen Bankrecht*, Berlin - Heidelberg 2004, 5 II uw. 2; H. P. Schwintowski, F. Schäfer, *Bankrecht*, Köln-Berlin-Bonn-München 2004, § 3 uw. 3.

⁸⁴ H. U. Fuchs, *Zur Lehre vom allgemeinen Bankvertrag*, Frankfurt am Main-Bern 1982, s. 42; S. Sichtertermann, S. Feuerborn, R. Kirchherr, R. Terdenge, *Bankgeheimnis und Bankauskunft in der Bundesrepublik Deutschland sowie in wichtigen ausländischen Staaten*, Frankfurt am Main 1984, 62 ff; H. P. Schwintowski, F. Schäfer... op. cit. § 3 uw. 3; H. J. Musielak, *Die Bankauskunft nach dem Recht der Bundesrepublik Deutschland*, [in:] *Bankgeheimnis und Bankauskunft in der Bundesrepublik Deutschland und in ausländischen Rechtsordnungen*, Berlin 1986, s. 13, H. Schimansky, H. J. Bunte, H. J. Lwowski, H. Bruchner... op. cit. § 39 uw. 5 ff; C. P. Claussen... op. cit. § 6 uw. 5; P. Derleder, K. O. Knops, H. G. Bamberger... op. cit., 5 II uw. 4 ff.

⁸⁵ E. Gostomski, *Zagrożenie tajemnicy bankowej w Niemczech*, Bank 1996, nr 6, s. 15.

⁸⁶ Głównym celem powstania banku było ułatwienie kupcom prowadzenia interesów poprzez rozliczanie się za pomocą tego banku, a bez posługiwania się monetami. Bank miał również prawo udzielania kredytów.

obowiązywanie wyprowadzane jest z konstytucji⁸⁷ (*Grundgesetz* – GG). W literaturze przedmiotu podkreśla się, że jest to podstawowe prawo klienta banku (art. 1 i 2 GG)⁸⁸. Czasami wyprowadzane jest z tego prawo osobiste – prawo do ochrony sfery tajności (*Geheimsfere*)⁸⁹. Ponadto Federalny Sąd Konstytucyjny⁹⁰ (*Bundesverfassungsgericht*) wywiódł, że podstawy tajemnicy bankowej leżą w prawie wolnego, swobodnego rozwoju osobowości zagwarantowanego w art. 2 GG. Zgodnie z nim „Každy ma prawo do swobodnego rozwoju jego osobowości w stopniu, który nie narusza praw innych osób, porządku konstytucyjnego lub prawa moralnego”. Z drugiej strony instytucje kredytowe oraz banki, w tym ich pracownicy, dzięki konstrukcji tajemnicy bankowej i wynikającej z niej ochrony mają możliwość właściwego dla tych podmiotów wykonywania zawodu. Sąd ingerowanie w tajemnicę bankową może zostać odczytane jako naruszenie art. 12 GG⁹¹. Doktryna niemiecka przyjmuje, że powinność zachowania tajemnicy bankowej stanowi obowiązek umowny, który zawarty jest w kontrakcie klienta z bankiem. Ma on charakter fundamentalny, a co za tym idzie, nie ma potrzeby zaznaczania go *explicite* w ustawie⁹². Paragraf 53 ust. 1 nr 3 *Strafprozeßordnung* (StPO)⁹³ enumeratywnie wylicza osoby, (w tym duchownych, obrońców, adwokatów, rzeczników patentowych, notariuszy, biegłych rewidentów, doradców podatkowych, lekarzy, dentystów), które zobligowane są do zachowania w poufności wszelkich informacji uzyskanych podczas wykonywania zawodu

Zgodnie z art. 6 regulaminu tego Banku osoba, która prowadziła księgi rachunkowe, mogła udzielić informacji dotyczących konta bankowego tylko jego właścicielowi. W tamtym czasie podobne przepisy przyjmowały również inne banki. Art. 19 ustawy królewskiej z 1765 r. („Reglements der Königlichen Giro-und Lehn-Banco”) stanowił, że informacje dotyczące stanu konta nie mogą być udzielane innym osobom niż ich właściciele. Bankierzy, którzy dopuścili się złamania tego przepisu, podlegali sankcjom karnym. Powzięte przez nich wiadomości zobowiązani byli dożywotnio utrzymać w tajemnicy; zob. M. Eckl, *Das Bankgeheimnis...* op. cit., s. 41; H. T. Schubert, *Das...* op. cit., s.323; S. Sichterman, S. Feuerborn, R. Kirchherr, R. Terdenge, *Bankgeheimnis...* op. cit., s. 75.

⁸⁷ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949 (BGBl. S.1), zuletzt geändert durch das Gesetz vom 11. Juli 2012 (BGBl. I S. 1478).

⁸⁸ Zob. M. Eckl, *Das Bankgeheimnis...* op. cit., 78.

⁸⁹ Pod tym pojęciem rozumiane jest „wszystko, co jednostka utrzymuje jako tajne w sposób uznawalny”. Ochrona sfery intymnej jest natomiast częścią składową godności ludzkiej w sensie art. 1 GG. Lokowanie tajemnicy bankowej w sferze intymnej jest jednak działaniem zbyt daleko idącym, ponieważ zasada ta ma inną strukturę. Wyjątkowo jej naruszenie może mieć charakter wnikania w sferę podstawowej intymności, ale generalnie odnosi się ona do praw majątkowych, a nie sfery uczuciowej. Ochrona, która dotyczy sfery intymności, nie może być przenoszona na ochronę interesów o charakterze majątkowym. Sąd tajności interesów majątkowych nie należy wywodzić z art. 1 GG; zob. C. W Canaris, *Bankvertragsrecht*, Walter de Gruyter Co, Berlin-New York 1988, pkt 36, s. 25.

⁹⁰ Federalny Sąd Konstytucyjny Niemiec z dnia 16 stycznia 1957 r. (BVerfGE 6, 32); por. Federalny Sąd Konstytucyjny Niemiec z dnia 15 grudnia 1970 r. (BVerfGE 29, 402, 408).

⁹¹ Art. 12 GG: „Wszyscy obywatele niemieccy mają prawo do wolnego wyboru zawodu, miejsca pracy i wykształcenia. Wykonywanie zawodu może zostać uregulowane jedynie w drodze ustawy”.

⁹² A. Baumbach, K. Duden, K.J. Hopt, *Handelsgesetzbuch*, München 1987, s. 584.

⁹³ *Strafprozeßordnung* vom 1. Februar 1877 (RGBl. S. 253), neue Fassung vom 7. April 1987 (BGBl. I S. 1074, 1319), letzte Änderung durch Art. 2 G vom 20. Juni 2013 (BGBl. I S. 1602, 1603 f.).

i na temat których mogą odmówić składania zeznań. Zapis § 53 StPO nie wskazuje w tej grupie pracowników banków. W postępowaniu karnym, z uwagi na wykonywany zawód, są oni jednak związani obowiązkiem zachowania w poufności okoliczności, na które rozciąga się ta tajemnica. W kwestii tej wypowiedział się również niemiecki Trybunał Konstytucyjny⁹⁴. W orzeczeniu z dnia 19 lipca 1972 r. stwierdził, iż poza uregulowaniami określonymi w § 53 ust. 1 nr 3 StPO, ograniczenie co do ustawowego obowiązku składania zeznań może, w pojedynczych i wyjątkowych przypadkach oraz pod szczególnie surowymi warunkami, wynikać również z Konstytucji. Rozstrzygnięcie to doprowadziło do wielu spekulacji. Przesłanki wymienione przez *Bundesverfassungsgericht* wobec banków, innych instytucji kredytowych oraz ich pracowników nie zostały jednak spełnione. Trybunał uzasadnił to tym, iż informacje należące do zakresu *Bankgeheimnis*, zasadniczo nie obejmują nietykalnej sfery osobistej (prywatnej) chronionej przez art. 2 ust. 1 w zw. z art. 1 ust. 1 GG. Ponadto ważenie przeciwstawnych interesów prowadzi do tego, że interesy ogółu społeczeństwa realizowane poprzez gromadzenie materiału dowodowego przez organy ścigania karnego i tym samym możliwość skutecznego realizowania zadań wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych przeważają nad interesem banków i ich klientów w zachowaniu dyskrecji. Stąd też pracownicy banków, pomimo braku takiej regulacji na gruncie kodeksu postępowania karnego i ze względu na wykonywane czynności, są objęci obowiązkiem zachowania tajemnicy zawodowej, z zastrzeżeniem jednak, że informacje stanowiące tajemnicę bankową w procesie karnym nie podlegają szczególnej ochronie. W związku z tym brak jest podstaw do odmowy składania zeznań na podstawie art. 2 ust. 1 i art. 1 ust. 1 GG. Banki, inne instytucje kredytowe i ich pracownicy, na żądanie sądu lub prokuratora, są w postępowaniu karnym zobligowani do wypełniania ustawowych obowiązków w tym zakresie.

Tendencja wprowadzania w miejsce zwyczajowego dotąd zachowania dyskrecji w stosunkach z klientami, jako ustawowego obowiązku utrzymania tajemnicy bankowej, została zapoczątkowana w ustawodawstwie szwajcarskim. Zarówno ani szwajcarski kodeks cywilny ani kodeks zobowiązań nie ustanawiają w sposób bezpośredni obowiązku zachowania tajemnicy bankowej. Trybunał Federalny Szwajcarii przyjmuje, że informacje związane z sytuacją finansową danej osoby są sferą prywatną i w związku z tym tajemnica

⁹⁴ Federalny Sąd Konstytucyjny Niemiec z dnia 19 lipca 1972 r. (BVerfGE, 33. 367).

bankowa wywodzi się z prawa do prywatności oraz stanowi również środek jego ochrony⁹⁵.

Główną przyczyną obecnego kształtu szwajcarskiej tajemnicy bankowej jest gospodarcza konkurencja⁹⁶, ale idea finansowej prywatności ma głębokie, historyczne i kulturowe korzenie. Jej pojęcia można doszukiwać się w kodeksach cywilnych księstw, które są obecnie częścią Niemiec i miast w północnych Włoszech. Znajduje to odzwierciedlenie w regulacjach dotyczących ochrony danych osobowych, tajemnicy zawodowej oraz tajemnicy bankowej. W doktrynie szwajcarskiej podnosi się, że prywatność obejmuje informacje znane ograniczonemu kręgowi osób lub objęte poufnością⁹⁷. Prywatność finansowa jest uważana nie tylko za zasadę, ale jest podniesiona do rangi podstawowego prawa każdego obywatela⁹⁸. Przekonanie to m. in. wynika z filozofii politycznej, według której państwo jest „sługą jednostki”, a relację tę „odzwierciedla jego stosunek do tajemnicy finansowej”⁹⁹. Takie podejście do tajemnicy bankowej jest związane ze szwajcarskim systemem demokracji bezpośredniej. Inaczej niż w większości demokratycznych krajów rozwiniętych, obywatele tego państwa mogą wypowiedzieć się w sprawie polityki podatkowej rządu a także takich zagadnień jak tajemnica bankowa poprzez inicjowanie referendum¹⁰⁰.

Tajemnica bankowa w Szwajcarii była chroniona na mocy prawa prywatnego przez ponad 300 lat. Zobowiązanie do zachowania poufności w tych stosunkach wywodzi się z prawa kontraktowego, a w szczególności obowiązku lojalności. W sytuacji, gdy nie istnieją stosunki kontraktowe, obowiązek ten jest pochodną zasady dobrej wiary związanej z prawem zwyczajowym. Początkowo, gdy taki obowiązek nie był wyraźnie uzgodniony,

⁹⁵ Decyzja Trybunału Federalnego Szwajcarii nr 64 (1938) II 162 (169); P. S. Grassi, D. Calvaresse, Duty of Confidentiality of Banks In Switzerland: Where it stands and where it goes. Recent developments and experience, *Pace International Law Review* 1995 r., vol. 7, s. 368.

⁹⁶ D. Chaikin, Policy and Fiscal Effects of Swiss Bank Secrecy, *Revenue Law Journal* Volume 15, Issue 1, 2005, s. 94.

⁹⁷ A. Buchner, *Natürliche Personen Und Persönlichkeitsschutz*, Basel 1995 r., s. 152-153.

⁹⁸ Gwarancję prawa prywatności stanowi Konstytucja Federalna Konfederacji Szwajcarskiej z 1999 r., stanowiąc w art. 13 ust. 1, że „Każdy ma prawo do poszanowania życia prywatnego i życia rodzinnego, mieszkania, korespondencji oraz komunikowania się”. Ponadto zapewnia ją art. 28 szwajcarskiego kodeksu cywilnego oraz art. 98 szwajcarskiego kodeksu zobowiązań; zob. C. Schellenberg, *Bank Secrecy, Financial Privacy and Related Restrictions - Switzerland*, *International Business Lawyer* 1979, nr 7, s. 221.

⁹⁹ F. Blankart, J. A. Bonna, M. Y. Dérobert, *Swiss Views on Financial Privacy* [w:] *Competitive Enterprise Institute, The Future of Financial Privacy 2000*, s. 204, 209; zob. J. Gliniecka, *Tajemnica finansowa. Aspekty aksjologiczne, normatywne i funkcjonalne*, Bydgoszcz-Gdańsk 2007, s. 63.

¹⁰⁰ W kwietniu 2009 r. Stowarzyszenie Szwajcarskich Bankierów przeprowadziło sondaż, który pokazał, że 80% społeczeństwa opowiada się za zachowaniem tajemnicy bankowej. Do zorganizowania referendum w tej sprawie wystarczające jest zebranie 50 tysięcy podpisów.

stawiał się on częścią umowy jako zwyczaj handlowy¹⁰¹. Stąd z jednej strony tajemnica bankowa stanowi umowny obowiązek banku, a z drugiej - prawo klienta¹⁰². Wiąże się ona ściśle z żądaniem każdej osoby do respektowania jej sfery prywatności. W dalszym ciągu najważniejszą podstawą utrzymania sekretu stanu rachunku i przeprowadzanych na nim operacji jest umowa klienta z bankiem, a w szczególności umowa zlecenia. Istotną rolę odgrywają przepisy, które określają rodzaj zobowiązań zleceniobiorcy świadczącego usługi na rzecz zleceniodawcy oraz sposób ich wykonania. Przepisy te przewidują, że poprzez przyjęcie zlecenia zleceniobiorca zobowiązuje się zrealizować ustalone w umowie transakcje gospodarcze lub wykonać usługi w sposób staranny i sumienny¹⁰³. Z regulacji tych doktryna szwajcarska wywodzi zobowiązanie banku do zachowania w poufności powierzonych mu informacji.

Do 1934 r. tajemnica bankowa była całkowicie regulowana przez prawo cywilne, zgodnie z którym klient mógł domagać się naprawienia szkody wyrządzonej przez bank na skutek niezachowania obowiązku poufności, do którego jest zobowiązany¹⁰⁴. Z drugiej strony nie było w tej kwestii uregulowań w prawie karnym. Dopiero z końcem XX w. obowiązek zachowania tajemnicy bankowej został potwierdzony przez orzecznictwo. W 1930 r. Sąd Federalny przypomniał, „że poufność bankiera jest jego absolutnym obowiązkiem”. Stwierdzenie to zostało rozwinięte w wyroku z 1932 r. w sprawie *Charpiot v. the Caisse d'épargne de Bassecourt*, w której stwierdzono, że „tajemnica bankowa jest niczym innym jak prawem każdego klienta banku do żądania od tego banku surowego zachowania poufności w sprawach biznesowych, które zostały bankowi powierzone. Obowiązkiem banku jest zachowanie tych informacji w całkowitej tajemnicy. W szczególności dla bankierów obowiązek ten jest niezależny od relacji prawnej ze swoimi klientami. Bez względu na to czy została zawarta pisemna umowa czy też nie, naruszenie tajemnicy bankowej rodzi sankcje określone w art. 41 kodeksu pracy”.

Dopiero w 1934 r. obowiązek zachowania poufności banków stał się przedmiotem sankcji karnych w prawie bankowym. Okoliczności kryminalizacji przedmiotowej tajemnicy nie są jednoznaczne. W literaturze krajów anglojęzycznych statuuje się, że

¹⁰¹ Stąd też tajemnica bankowa rozpatrywana jest czasem jako tajemnica handlowa.

¹⁰² Federalny Sąd Szwajcarii (*Bundesgericht*) z dnia 10 grudnia 1948 r. (BGE 74 I 485, 492), gdzie wskazano, że w przypadku, gdy klient banku jest uprawniony do ujawnienia informacji, bank nie może powoływać się na tajemnicę bankową. Tylko klient banku może czerpać osobiste uprawnienia wynikające z tajemnicy bankowej. Natomiast bank ma obowiązek jej zachowania.

¹⁰³ P. Zawirska, Tajemnica bankowa a prywatność – przykład Szwajcarii i Anglii, *Studia Prawnicze* 2010, z. 3, s. 24-25.

¹⁰⁴ *Ibidem*, s. 29.

ustawowa regulacja instytucji tajemnicy bankowej została wprowadzona przez Szwajcarski Federalny Parlament w celu ochrony rachunków bankowych deponentów żydowskich przed konfiskatą ze strony hitlerowskich Niemiec¹⁰⁵. Z drugiej strony ustawowa regulacja tajemnicy bankowej uzasadniana jest falą bankructw, jaką przeżywał szwajcarski sektor bankowy we wczesnych latach 30 XX w. Doprowadziło to do wzmożenia roli nadzorczej rządu w odniesieniu do banków. Przyjęły one interwencję państwa i poddały się jej, ale w zamian za sformalizowanie tajemnicy bankowej przez nadanie tej instytucji ustawowych gwarancji. Tym samym w przyjętej ustawie Prawo bankowe Federacji Szwajcarskiej (*Bundesgesetz über die Banken und Sparkassen*) z dnia 8 listopada 1934 r.¹⁰⁶ **rząd szwajcarski przyznał tajemnicy bankowej poziom ochrony ustawowej jako tajemnicy zawodowej w zawodzie prawniczym**¹⁰⁷. Głównym jej elementem, który utożsamia ją z tajemnicą zawodową, jest zapis art. 47 tej ustawy. W rozdziale XIV zatytułowanym „Odpowiedzialność i dyspozycje karne” stwierdzono: „Ten, który w swych czynnościach jest członkiem organu, pracownikiem, mandatariuszem, likwidatorem lub komisarzem banku, członkiem komisji banków lub jeszcze członkiem organu albo instytucji rewizyjnych wyjawia powierzoną mu tajemnicę, lub o którym było mu wiadomo z tytułu wykonywanych obowiązków, ten który będzie nakłaniał osobę trzecią do zdradzenia tajemnicy zawodowej, będzie skazany na karę więzienia sześciu miesięcy i dłużej oraz grzywnę do 50 000 franków. (...) Pogwałcenie tajemnicy pozostaje karalne nawet wtedy, gdy odpowiedzialność lub praca została zakończona lub będący w posiadaniu tajemnicy nie wykonuje dłużej zawodu”. Przepis art. 47 stanowi, że każda osoba popełnia przestępstwo w przypadku ujawnienia jakichkolwiek informacji o wszelkich sprawach mających związek z bankiem. Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej obejmuje wszystkie relacje pomiędzy bankiem a klientem, bez względu na ich znaczenie i zawartość.

¹⁰⁵ P. Léon, *Histoire économique et sociale du monde*, Band 5: *Guerres et crises: 1914 – 1947*, Paris 1977, s. 493. E. Chambost, *Guide de la banque suisse et de ses secrets*, Balland, Paris 1987, s. 46. W opozycji jest też inna koncepcja uzasadniająca ustawową regulację tajemnicy bankowej. Według niej idea wprowadzenia tego sekretu w celu ochrony Żydów prześladowanych w Niemczech to legenda, która powstała pod koniec lat pięćdziesiątych, w szczególności kreowana poprzez niektórych przywódców z największych banków szwajcarskich. Pogląd, że szwajcarski bank daje ochronę cudzoziemcom, nie był powodem ustawowej regulacji tajemnicy bankowej w 1934 r., ale jednym z jego skutków prawnych. Podaje się, iż pod koniec 1950 r. szwajcarskie banki stworzyły mit, że tajemnica bankowa chroni Żydów przed nazistowskim szpiegostwem jako narzędzie marketingowe do sprzedaży ich usług w świecie anglosaskim. Tak: A. Ramasastry, *Secrets and Lies? Swiss Banks and International Human Rights*, *Vanderbilt Journal of Transnational Law* 1998, 31, s. 325; M. Perrenoud, *Les fondements historiques du secret bancaire en Suisse* [w:] *Finance & bien commun*, *Observatoire de la Finance*, Genève 2002, No 12, s. 7-31; S. Besson, *Secret bancaire, la naissance d'une mine d'or*, *Le Temps*, 12 August 2002.

¹⁰⁶ *Bundesgesetz über die Banken und Sparkassen vom 8. November 1934 (AS 51 117)*.

¹⁰⁷ D. Chaikin, *Policy...* op. cit., s. 97; A. J. Rappo, *Le secret bancaire*, Stämpfli, Bern 2002, s. 19.

Zawiera się w nim wiedza, czy dana osoba jest lub nie jest klientem banku, niezależnie od tego czy jest to relacja tymczasowa, czy stała. Obowiązek ten nie jest ograniczony terytorialnie, tzn. ma on zastosowanie do transakcji handlowych prowadzonych przez bank zarówno z klientem w Szwajcarii, jak i poza jej granicami. Powinność utrzymania tajemnicy pozostaje nie tylko w sytuacji, gdy dana osoba nie jest już klientem banku, ale również jeśli depozytariusz tajemnicy zaprzestał wykonywania zawodu.

Powyższy zapis, przewidując za naruszenie zawodowego obowiązku zachowania tajemnicy bankowej karę pozbawienia wolności lub grzywny, znacząco wpłynął na jej reputację. W innych krajach pracownicy banków również są zobligowani do utrzymywania tajemnicy zawodowej, jednak jej złamanie z reguły nie prowadzi do tak surowych konsekwencji jak pozbawienie wolności, co stanowi swego rodzaju ewenement. Poza karami przewidzianymi przez prawo karne¹⁰⁸ nieprzestrzeganie tajemnicy bankowej może mieć inne konsekwencje, m. in. zwolnienie z posady, wykluczenie banku ze Szwajcarskiego Stowarzyszenia Bankowców, a nawet odebranie licencji na prowadzenie działalności bankowej, jeżeli naruszona tajemnica okazała się wyjątkowo brzemienna w negatywne skutki.

O tajemnicy bankowej, jako o szczególnym rodzaju tajemnicy zawodowej, traktują liczne europejskie ustawodawstwa. **We Francji tajemnica bankowa jest wprost definiowana jako tajemnica zawodowa w bankowości**¹⁰⁹. Zgodnie z tym bankierzy są objęci obowiązkiem zachowania w tajemnicy informacji przekazanych im przez klientów banków. Została ona wyrażona w Ustawie nr 84-46 z 24 stycznia 1984 r. o działalności i nadzorze instytucji kredytowych (powszechnie nazywaną Prawem bankowym), w której art. 57 ust. 1 wyraźnie stanowi, że: „Każdy z członków zarządu i rady nadzorczej oraz wszelkie osoby w jakikolwiek sposób biorące udział w zarządzaniu i administrowaniu instytucją kredytową lub w niej zatrudnione są zobowiązane do zachowania tajemnicy zawodowej na warunkach i pod karą określoną w kodeksie karnym”. Przepis art. 226.13 tego kodeksu¹¹⁰ wskazuje ponadto wszystkie osoby, które ze względu na swój status lub zawód mają dostęp do informacji poufnych. Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej na określone osoby nakłada również art. L511-33 *Code Monétaire et Financier*¹¹¹. Obejmuje on zasiadających w zarządzie lub szeroko pojętej administracji instytucji

¹⁰⁸ E. Chambost, *Bank...* op. cit., s. 239 - 242.

¹⁰⁹ Report on Banking Secrecy. Anti-Fraud and Anti-Money Laundering Committee, The European Banking Federation, Brussels-April 2004, s. 15.

¹¹⁰ Loi 92-686 du 22 juillet 1992—Code Pénal (Francuski kodeks karny, t.j. z dnia 23 czerwca 2013 r.)

¹¹¹ Code Monétaire et Financier, Act No. 2006-64 of 23 Janvier 2006, OJ 24.01.2006.

kredytowej oraz jej pracowników. Osoby te, w przypadku naruszenia obowiązku zachowania wiadomości konfidencjonalnych w tajemnicy, podlegają, obok art. 226.13 kodeksu karnego, odpowiedzialności przewidzianej w art. L571-4 *Code Monétaire et Financier*, tj. karze roku pozbawienia wolności i grzywnie w wysokości 15.000 euro.

W Luksemburgu uważa się, iż tajemnica bankowa jest wyrazem ogólnego obowiązku zachowania poufności zawodowej. Kodeks karny¹¹² w art. 458 wyraźnie stanowi, że pracownicy, w tym bankierzy, którym zostały powierzone informacje poufne, zobowiązani są do utrzymania ich w tajemnicy. Naruszenie tego obowiązku zagrożone jest karą pozbawienia wolności do sześciu miesięcy lub karą grzywny. Nadto art. 41 ustawy z dnia 5 kwietnia 1993 r. o sektorze finansowym nakłada na każdego pracownika i inne osoby pracujące w instytucjach finansowych ogólny obowiązek utrzymania w tajemnicy wszelkich informacji zdobytych w związku z ich działalnością zawodową pod groźbą sankcji przewidzianych na podstawie wyżej wymienionego artykułu kodeksu karnego.

Niemalże jednakowo kwestia ta jest uregulowana w Słowacji, Estonii i na Węgrzech. Zgodnie z art. 103 słowackiej ustawy Prawo bankowe z 1999 r. członkowie organów banku, jego udziałowcy, pracownicy lub inne osoby, które w związku z ich pracą w banku bądź świadczeniem usług dla banku mają dostęp do poufnych danych, są zobligowani do zachowania w tajemnicy informacji w stosunku do osób trzecich oraz uniemożliwienia im korzystania z tych danych. Wagę tej tajemnicy podkreślił również Sąd Konstytucyjny, stwierdzając, iż jej brak uniemożliwiłby ochronę podstawowych praw każdego człowieka¹¹³.

W większości państw europejskich tajemnica bankowa uważana jest za szczególną tajemnicę zawodową¹¹⁴. W literaturze podnosi się również, że można określić ją jako „tajemnicę zawodową bankierów”¹¹⁵.

Ustawodawstwo Unii Europejskiej nie narzuca krajom członkowskim szczegółowych rozwiązań dotyczących tej kwestii. Po raz pierwszy ogólny standard ochrony informacji uzyskiwanych przez instytucje kredytowe oraz zasady ich wymiany i

¹¹² Loi du 16 juin 1879 - Code Pénal (Luksemburski kodeks karny Wielkiego Księstwa Luksemburga, t.j. z dnia 1 marca 2013 r.).

¹¹³ Decyzja Sądu Konstytucyjnego w Słowacji No. U-I-37/98 JO No. 48/2000; No. U-I-77/93 JO No. 43/95.

¹¹⁴ Na Litwie definicję tajemnicy bankowej przytacza kodeks cywilny (art. 6.925), ale sankcje za jej naruszenie wskazane są w kodeksie karnym (art. 211). Traktuje on o bezprawnym naruszeniu tajemnicy handlowej, której zakaz ujawniania stosuje się również do banków, nie zaś tajemnicy zawodowej czy bankowej.

¹¹⁵ Por. M. Aubert, *Berufsgeheimnis des Bankiers*, Separatdruck aus Schweizerische Juristische Kartothek, Verlag Genf: [s.n.] 1970, s. 142.

udostępniania innym podmiotom określiła Pierwsza Dyrektywa Bankowa z dnia 12 grudnia 1977 r. w sprawie koordynacji ustaw, rozporządzeń i innych przepisów administracyjnych związanych z podejmowaniem i prowadzeniem działalności przez instytucje kredytowe¹¹⁶. Artykuł 12 tej Dyrektywy stanowił, iż kraje członkowskie zapewniają, że wszystkie osoby zatrudnione przez władze nadzoru bankowego (jak też byli pracownicy) są zobowiązane do przestrzegania tajemnicy zawodowej. Obejmuje ona wszystkie poufne informacje, które osoby te uzyskają w trakcie wypełniania swoich obowiązków i nie mogą one zostać ujawnione innym osobom lub władzom, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w przepisach ustawowych prawa krajowego. Wprowadzanie przez ustawodawcę Unii kolejnych regulacji, które odnoszą się do problematyki tajemnicy zawodowej, i poszerzenie kręgu podmiotów mających do niej dostęp jest skutkiem integracji międzynarodowych rynków finansowych, „zacierania się” granic pomiędzy jego poszczególnymi segmentami oraz konieczności zidentyfikowania współpracy pomiędzy organami nadzoru, zarówno w poszczególnych państwach, jak i w wymiarze międzynarodowym¹¹⁷. Obecnie standardy ochrony informacji, zasady ich wymiany i udostępniania innym podmiotom określa dyrektywa nr 2006/48/WE w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe¹¹⁸. **Tajemnica bankowa jest tu ujmowana jako tajemnica zawodowa (*professional secrecy*)**, którą są związane wszystkie osoby pracujące w instytucjach kredytowych, a także audytorzy i eksperci wykonujący określone czynności w imieniu tych instytucji. Tajemnica obejmuje wszystkie informacje, jakie osoby te mogą otrzymać w trakcie pełnienia obowiązków, opatrzone sygnaturą poufności, czyli takie które nie mogą być ujawnione jakiegokolwiek osobie lub władzom, chyba że w postaci skróconej, zbiorczej, co uniemożliwi identyfikację poszczególnych instytucji.

¹¹⁶ Pierwsza Dyrektywa Bankowa z dnia 12 grudnia 1977 r. w sprawie koordynacji ustaw, rozporządzeń i innych przepisów administracyjnych związanych z podejmowaniem i prowadzeniem działalności przez instytucje kredytowe, 77/780/EEC, OJ L 322, 17.12.1977.

¹¹⁷ Zob. Druga Dyrektywa Bankowa z dnia 15 grudnia 1989 r. w sprawie koordynacji ustaw, rozporządzeń i innych przepisów administracyjnych związanych z podejmowaniem i prowadzeniem działalności przez instytucje kredytowe, 89/646/EEC, OJ L 386, 30.12.1989, Dyrektywa Rady z dnia 10 czerwca 1991 r. w sprawie ochrony systemu finansowego przed wykorzystywaniem go do celów prania pieniędzy, 91/308/EEC, OJ L 166, 28.06.1991, Dyrektywa z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie umocnienia nadzoru ostrożnościowego, nowelizująca wydanie wcześniej dyrektywy, 95/26/EEC, OJ L 168, 18.07.1995.

¹¹⁸ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/48/WE z dnia 14 czerwca 2006 roku odnosząca się do podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe (Dz.Urz. UE seria L nr 177 z 30 czerwca 2006 r.). Dyrektywa ta z dniem 27 marca 2007 r. została zmieniona przez dyrektywę 2007/18/WE w zakresie włączenia niektórych instytucji do zakresu jej stosowania lub wyłącznie niektórych instytucji z zakresu jej zastosowania oraz w zakresie traktowania ekspozycji wobec banków rozwoju wielostronnego (Dz.Urz. UE seria L nr 87 z 28 marca 2007 r.).

3.2. Tajemnica bankowa jako tajemnica zawodowa na gruncie ustawodawstwa polskiego

Dokonując przeglądu ustawodawstwa polskiego, można zauważyć, że tajemnica bankowa jest jedną z wielu tajemnic zapewniających szczególną ochronę pewnym informacjom.

Kwalifikując przedmiotową tajemnicę do jednej z kilku znanych prawodawstwu polskiemu kategorii tajemnic (zobacz Tabela nr 2), stwierdza się, że jest ona swego rodzaju tajemnicą zawodową, ale nosi również cechy innych tajemnic. Należy zauważyć, że związek informacji konfidenacyjnych z wykonywaniem czynności zawodowych nie zawsze pozwala na oddzielenie tajemnicy zawodowej od innych jej rodzajów. Niejednokrotnie na gruncie dawnej ustawy o ochronie informacji niejawnych z 1999 r., wiadomość niejawna, w posiadanie której ktoś wszedł w związku z wykonywaniem zawodu, objęta była jednocześnie tajemnicą państwową bądź służbową. Przykładowo w świetle wykazu rodzajów informacji niejawnych stanowiących tajemnicę państwową według załącznika nr 1 u.o.i.n. w jej pierwotnym brzmieniu tajemnicą państwową była działalność Narodowego Banku Polskiego związana z projektowaniem i przygotowywaniem do produkcji znaków pieniężnych ze względu na ważny interes państwa. Krzyżowanie się zakresów tych sekretów wynikało z tego, że były one położone na innych płaszczyznach, zwłaszcza że kryteria określające ich granice odwoływały się do różnych elementów składających się na obowiązek dyskrecji. Dawne definicje tajemnicy państwowej i służbowej odwoływały się do treści objętych nimi wiadomości i miały charakter przedmiotowy. **Przyjęta w literaturze definicja tajemnicy zawodowej kładzie nacisk na sposób pozyskania wiadomości przez osobę wtajemniczoną, a mianowicie na związek jej ujawnienia z wykonywaniem zawodu**¹¹⁹. Kryterium to ma charakter czysto formalny i treściowa zawartość wiadomości nie ma znaczenia¹²⁰.

Po wejściu w życie nowej ustawy o ochronie informacji niejawnych z dnia 5 sierpnia 2010 r. nie budzi już wątpliwości fakt, czy tajemnica bankowa jest tajemnicą służbową. Wyeliminowanie pojęcia tej ostatniej spowodowało, że z zakresu ochrony przewidzianej dla informacji niejawnych zostały wyłączone m. in.: tajemnica dziennikarska, adwokacka, lekarska, w tym tajemnica bankowa. Według poprzednio

¹¹⁹ M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa...*, op. cit., s. 20.

¹²⁰ Ibidem.

obowiązującej u.o.i.n. z 1999 r. wszystkie tego typu informacje mieściły się w zakresie tajemnicy służbowej. Obecna ustawa nie ingeruje już w tę sferę, a wymienione tajemnice podlegają ochronie wyłącznie na podstawie regulujących je ustaw szczególnych.

Należy zwrócić również uwagę na fakt, że bank jako podmiot prowadzący działalność gospodarczą jest przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, a działalność bankowa jest przejawem działalności gospodarczej, podlegającej przepisom ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji¹²¹. Osoby zobowiązane do zachowania tajemnicy bankowej mają natomiast ciążący na nich w stosunku do banku - przedsiębiorcy obowiązek zachowania w tajemnicy określonych informacji. Z drugiej strony osoby te zobowiązane są do tajemnicy w stosunku do przedsiębiorcy, który jest stroną czynności bankowych, a w związku z którymi możliwe było wejście w posiadanie określonych wiadomości. Informacje objęte tajemnicą bankową mogą natomiast - z przedmiotowego punktu widzenia - zawierać się w pojęciu tajemnicy przedsiębiorstwa, w rozumieniu art. 11 ust. 4 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, zwłaszcza w kontekście bardzo pojemnego określenia przedmiotu tej tajemnicy, którą może być każda informacja posiadająca istotną wartość gospodarczą. W zakresie tego pojęcia mogą zatem mieścić się informacje dotyczące czynności bankowych czy informacje poznane w związku z nimi, objęte tajemnicą bankową. Może zdarzyć się tak, że sprawca naruszenia tajemnicy bankowej, realizując ustawowe znamiona art. 171 ust. 5 Pr. bank., wypełni jednocześnie znamiona przepisu art. 23 ust. 1 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji¹²². Wydaje się jednak, że zbieg między tymi przepisami będzie miał charakter pozorny i sprawca poniesie odpowiedzialność jedynie na podstawie art. 171 ust. 5 Pr. bank.¹²³. Pogląd taki jest uzasadniony założeniem, że przepis przewidujący odpowiedzialność za naruszenie tajemnicy bankowej jest przepisem szczególnym w stosunku do przepisu art. 23 ust. 1 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Specjalizacja ustawowych znamion dotyczy tu zarówno podmiotu, który może być sprawcą naruszenia tajemnicy bankowej (osoba zobowiązana do jej zachowania, określona w art. 104 Pr. bank.), jak i strony przedmiotowej przestępstwa. **Tajemnica bankowa jest bowiem pojęciem węższym w stosunku do tajemnicy przedsiębiorstwa - informacje objęte tajemnicą bankową stanowią jedynie fragment informacji**

¹²¹ Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z dnia 16 kwietnia 1993 r. (t.j. Dz.U. 2003, Nr 153, poz. 1503).

¹²² O. Górniok, Prawo karne gospodarcze. Komentarz, Toruń 1997, s. 98.

¹²³ I. Andrejew, Ustawowe znamiona czynu. Typizacja i kwalifikacja przestępstw, Warszawa 1978, s. 190-191.

mogących być tajemnicą przedsiębiorstwa, która może obejmować zakresowo szerszą grupę wiadomości. Ponadto ujawnienie tajemnicy bankowej jest związane z działalnością tylko jednej kategorii przedsiębiorców, a mianowicie banków. Bez wątplenia można przyjąć, że tajemnica bankowa należy do tajemnic zawodowych związanych z obrotem profesjonalnym¹²⁴. W przypadku gdy bank prowadzi jednocześnie inne przedsiębiorstwo (np. maklerskie), tajemnica bankowa będzie mogła obejmować obowiązek zachowania dyskrecji związanej z typem prowadzonej działalności zawodowej (czyli również tajemnice maklerskie).

Tajemnica bankowa uważana jest obecnie niemal jednogłośnie przez wszystkich autorów, za tajemnicę zawodową¹²⁵. Za przyznaniem jej takiego charakteru opowiada się również orzecznictwo. W uzasadnieniu uchwały z dnia 23 maja 2006 r.¹²⁶ Sąd Najwyższy opowiedział się za zaliczeniem jej do „tajemnic związanych z wykonywaniem zawodu”. Analogiczne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 19 sierpnia 1987 r.¹²⁷, a także Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z dnia 24 czerwca 1997 r.¹²⁸. Za charakterem tajemnicy bankowej jako tajemnicy zawodowej przemawia także ustawa Pr. bank. Przepis art. 10a stanowi, że do jej zachowania zobowiązani są: Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, jego zastępcy, członkowie Komisji Nadzoru Finansowego, pracownicy Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego i osoby zatrudnione w Urzędzie Komisji Nadzoru Finansowego na podstawie umowy o dzieło, umowy zlecenia albo innych umów o podobnym charakterze. Na gruncie tego przepisu tajemnicą zawodową są wszystkie uzyskane lub wytworzone w związku ze sprawowaniem nadzoru bankowego informacje, których udzielenie, ujawnienie lub potwierdzenie mogłoby naruszyć chroniony prawem interes podmiotów, których te informacje bezpośrednio lub pośrednio dotyczą lub utrudnić sprawowanie nadzoru bankowego. Natomiast ust. 5 wyżej wymienionego przepisu jednoznacznie stwierdza, **iż udostępnianie informacji stanowiących tajemnicę zawodową, obejmujących swym zakresem tajemnicę bankową, jest możliwe wyłącznie w trybie i na zasadach określonych dla udostępniania informacji**

¹²⁴ Tak: M. Bączyk, Szczególne obowiązki i uprawnienia banków [w:] E. Fojcik-Mastalska, L. Góral, J. Pisuliński, W. Pyziół, Prawo Bankowe. Komentarz, E. Fojcik-Mastalska (red.), Warszawa 2005, s. 449.

¹²⁵ A. Kawulski, Prawo bankowe. Komentarz, Warszawa 2013, s. 243; R. Szałowski, Prawna ochrona tajemnicy bankowej, Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego 1999, nr 7-8, s. 65; Z. Ofiarski, Prawo bankowe. Komentarz, Warszawa 2013 r., s. 641; M. Kłaczyński, Tajemnica bankowa w outsourcingu, Transformacje Prawa Prywatnego 2002, nr 3, s. 9.

¹²⁶ Uchwała SN z dnia 23 maja 2006 r., I KZP 4/06, OSNKW 2006, nr 6, poz. 54.

¹²⁷ Uchwała składu 7 sędziów SN z dnia 19 sierpnia 1987 r., III AZP 2/87, OSNC 1988, nr 2-3, poz. 25.

¹²⁸ Wyrok TK z dnia 24 czerwca 1997 r., K 21/96, OTK 1997, nr 2, poz. 23; Krzyżewski J., Głosa do orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 24 czerwca 1997 r., K 21/96, Przegląd Sejmowy 1997, nr 6, s. 39.

stanowiących tajemnicę bankową. Tym samym o tajemnicy bankowej mówi się wprost jako o tajemnicy zawodowej.

Na początku swego funkcjonowania w polskim porządku prawnym tajemnica bankowa istniała nie tylko jako tajemnica zawodowa. W rozporządzeniu z dnia 27 grudnia 1924 r. o warunkach wykonywania czynności bankowych i nadzorze nad tymi czynnościami¹²⁹, a także w rozporządzeniu z dnia 17 marca 1928 r. o prawie bankowym¹³⁰ mowa jest o obowiązku oznaczonych pracowników do przestrzegania tajemnicy handlowej. Stąd też część autorów poszukuje korzeni tajemnicy bankowej w tajemnicy handlowej, która stanowiła element instytucji „sumiennego kupca”. Takie rozumowanie nie jest pozbawione słuszności, ponieważ tajemnica bankowa początkowo funkcjonowała jako część szerszego pojęcia - tajemnica handlowa. Tak też wypowiedział się Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 18 stycznia 1938 r.¹³¹.

Niemniej jednak w literaturze przedmiotu **wskazuje się na odrębność tajemnicy bankowej w stosunku do innych tajemnic¹³² także w odniesieniu do tajemnicy zawodowej.** Obecnie nie można określić tajemnicy bankowej jako tajemnicy zawodowej *sensu stricto*, choć nie jest ona pozbawiona jej charakteru. Fakt, że tajemnica bankowa jest traktowana jako tajemnica zawodowa, wynika z kręgu podmiotów zobowiązanych do milczenia. Artykuł 55 ustawy o Narodowym Banku Polskim¹³³ stanowi, że pracownicy Narodowego Banku Polskiego oraz członkowie Rady, a także organów opiniotwórczo-doradczych przy Zarządzie NBP są zobowiązani do nieujawniania osobom nieupoważnionym wiadomości, które pozyskali w trakcie wykonywania swoich obowiązków, w tym informacji objętych tajemnicą bankową oraz informacji podlegających ochronie na gruncie przepisów dotyczących ochrony informacji niejawnych. Obowiązek ten trwa również po rozwiązaniu stosunku pracy oraz po ustaniu członkostwa we wspomnianych organach. Banki określane są mianem instytucji zaufania publicznego. Takie określenie powoduje, że ich pracownicy muszą dbać o interes swoich klientów przez zachowanie jak największej dyskrecji. Zakres podmiotowy tajemnicy bankowej wskazuje jednak także na inny jej charakter, tzn. w kręgu adresatów obowiązku

¹²⁹ Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 28 grudnia 1924 r. o warunkach wykonywania czynności bankowych i nadzorze nad tymi czynnościami (Dz.U. Nr 114, poz. 1018).

¹³⁰ Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 17 marca 1928 r. o prawie bankowym, (Dz.U. 34, poz. 321).

¹³¹ Orzeczenie SN z dnia 18 stycznia 1938 r., C II 1781/37, OSN(C) 1938, nr 11, poz. 500.

¹³² Zob. G. Sikorski, Komentarz do ustawy prawo bankowe, Sopot 1997, s. 97-98.

¹³³ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz.U. Nr 140, Poz. 938 z późn. zm.).

zachowania dyskrecji wyróżnia się nie tylko osoby w nim zatrudnione w banku, ale również sam bank oraz osoby, za pośrednictwem których wykonuje czynności bankowe.

Cechą charakterystyczną tajemnicy zawodowej jest to, iż pozostaje ona ściśle związana z osobą fizyczną wykonującą określony zawód, co więcej, stanowi naturalną cechę tego zawodu. Ponadto tajemnica zawodowa, tak jak w przypadku tajemnicy adwokackiej¹³⁴, radcowskiej¹³⁵, lekarskiej¹³⁶, dziennikarskiej¹³⁷ czy też w przypadku tajemnicy, do zachowania której zobowiązani są agenci ubezpieczeniowi¹³⁸, w głównej mierze dotyczy tzw. wolnych zawodów.

Tajemnica bankowa uregulowana jest w sposób odmienny. Po pierwsze nakłada obowiązek zachowania dyskrecji nie tylko na osoby fizyczne, ale również na bank i inne osoby, za których pośrednictwem bank wykonuje czynności bankowe (osoby te niekoniecznie muszą być osobami fizycznymi). Ze względu na wyżej wymienione powiązanie w literaturze spotyka się stanowisko, które odmawia tajemnicy bankowej charakteru tajemnicy zawodowej. Za przyjęciem takiej konkluzji przemawia również fakt, że ustawodawca *expressis verbis* w prawie bankowym określił przesłanki zwolnienia z tej tajemnicy na potrzeby procesu karnego lub cywilnego¹³⁹. „Gdyby tajemnica bankowa była jedną z tajemnic zawodowych, to stosowane byłyby do niej wprost regulacje zamieszczone w k.p.k. lub k.p.c. Można zatem zasadnie stwierdzić, że ustawodawstwo zaczęło kształtować nową, jak dotąd nienazwaną, kategorię tajemnicy. Z uwagi na podobny charakter więzi łączącej powierzającego informacje z obowiązującym do zachowania ich w tajemnicy, do tej grupy można też zaliczyć tajemnicą statystyczną¹⁴⁰ oraz giełdową”¹⁴¹. Ze względu na wspólne wszystkim tym tajemnicom cechy, a przede wszystkim ze względu na fakt, iż informacje podlegające szczególnej ochronie powierzone są instytucjom za

¹³⁴ Art. 6 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (t.j. Dz.U. 2002, Nr 123, poz. 1058 z późn. zm.).

¹³⁵ Art. 12 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. 1982, Nr 19, poz. 145 z późn. zm.).

¹³⁶ Art. 40 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodzie lekarza (t.j. Dz.U. 2011, Nr 277, poz. 1634 z późn. zm.).

¹³⁷ Art. 15 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe (Dz.U. 1984, Nr 5, poz. 24 z późn. zm.).

¹³⁸ Art. 19 i 20 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (t.j. Dz.U. 2010, Nr 11, poz. 66 z późn. zm.).

¹³⁹ O tajemnicy bankowej w postępowaniu cywilnym zob. R. Schmidt, Tajemnica bankowa w postępowaniu cywilnym (cz. I), Prawo Bankowe 2008, nr 5, s. 36 i n.; tenże, Tajemnica bankowa postępowaniu cywilnym (cz. II), Prawo Bankowe 2008, nr 6, s. 44 i n.

¹⁴⁰ Art. 12 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. 995, Nr 88, poz. 439 z późn. zm.).

¹⁴¹ Art. 147 – 149 oraz art. 154 – 156 ustawy z dnia 25 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz. U. 2005, Nr 183, poz. 1538 z późn. zm.).

pośrednictwem zatrudnionych w nich pracowników, tajemnice te można by określić wspólnym mianem „tajemnic pracowniczych”¹⁴². Po drugie nie łączy się ich z konkretnym zawodem, lecz z instytucją, jaką jest bank. Z tytułu zatrudnienia w banku bądź pośredniczenia na rzecz banku rodzi się obowiązek tych osób do zachowania tajemnicy bankowej. Warto także podkreślić, że w przypadku tzw. wolnych zawodów (np. adwokat, radca prawny) związanie osób tajemnicą jest dodatkowym przywilejem płynącym z zajmowanego stanowiska. Tajemnica bankowa nie wiąże się z konkretnym zawodem, ale z faktem, że dana osoba wykonuje czynności na rzecz banku czy to na podstawie zatrudnienia, czy też pośrednictwa.

Tajemnicy bankowej odmawia się przymiotu tajemnicy zawodowej także z innych powodów. W świetle ogólnych zasad prawa pojęcie tajemnicy bankowej zostało uregulowane w akcie normatywnym jakim jest ustawa. W zakresie mocy obowiązującej na gruncie prawa konstytucyjnego jest to równorzędny akt prawny dla rozwiązań przyjętych w innych ustawach, w tym również w k.p.k. Uzasadnia to twierdzenie, że tajemnica bankowa jest tajemnicą odrębnej instytucji, jaką jest bank¹⁴³. Na gruncie procedury karnej tajemnica zawodowa, tak jak pierwotnie tajemnica państwowa i służbowa, stanowi tylko konstrukcję względnego zakazu dowodowego odnoszącego się do przesłuchania w charakterze świadka lub też sposobu postępowania organów ścigania bądź sądu w przypadku styczności z dokumentami zawierającymi taką tajemnicę¹⁴⁴.

Za odmiennością tajemnicy bankowej jako tajemnicy zawodowej przemawia również fakt, że ujawnienie klasycznych tajemnic zawodowych przez np. lekarzy czy adwokatów nie jest zagrożone bezpośrednio sankcją karną w regulujących te profesje ustawach, a jedynie karami dyscyplinarnymi bądź zakazem wykonywania zawodu. W tym przypadku odpowiedzialność karna wynika z art. 266 ust. 1 oraz ust. 3 k.k. Natomiast ujawnienie instytucjonalnych tajemnic zawodowych, takich jak bankowej lub skarbowej, penalizowane jest bezpośrednio przez ustawy, które te tajemnice definiują. Umyślne naruszenie obowiązku zachowania tajemnicy bankowej, zgodnie z art. 171 ust. 5 Pr. bank., stanowiącym *lex specialis* do art. 266 k.k, zagrożone jest kumulatywnie grzywną do 1.000.000 złotych i karą pozbawienia wolności do trzech lat. Zatem przewidywane przez ustawę Pr. bank. sankcje karne są surowsze niż określone w k.k. Ponadto w przypadku

¹⁴² Cyt za: Z. Banasiak, współpraca D. Oraczewska, Tajemnica bankowa a tajemnica skarbowa, Warszawa 1988, s. 7.

¹⁴³ Tak: A. Krysiuk, Tajemnica bankowa – uwagi polemiczne, Radca Prawny 1994, nr 3, s. 36.

¹⁴⁴ Ibidem.

ujawnienia tajemnicy bankowej, za szkody z tego wynikłe, bank ponosi również odpowiedzialność na gruncie prawa cywilnego (art. 105 ust. 5)¹⁴⁵.

Doprecyzowanie zagadnień tajemnicy bankowej oraz zaadaptowanie przepisów rangi ustawowej na potrzeby poszczególnych instytucji wymaga opracowania regulacji wewnętrznych w formie instrukcji, których celem będzie stworzenie w tych instytucjach podstaw do dalszej pracy poprzez wprowadzenie pewnych mechanizmów postępowania w konkretnej jednostce, dostosowanych do indywidualnych potrzeb wynikających ze specyfiki działania tej instytucji. Wymóg stworzenia uregulowań wewnętrznych w poszczególnych bankach niepaństwowych zaznaczył również Związek Banków Polskich (ZBP), który, chcąc pomóc odnaleźć się tym instytucjom w obowiązującym stanie prawnym, wystosował do tych jednostek rekomendacje mające na celu ujednoczenie procedur stosowanych w bankach niepaństwowych, a odnoszących się do ochrony informacji. Rekomendacje te zostały wprowadzone przez ZBP w oparciu o prace przeprowadzone przez Komitet ds. Bezpieczeństwa Banków oraz ankietę przeprowadzoną wśród większości banków komercyjnych. Owocem tych prac była propozycja stosowania do określenia informacji chronionych w bankach niepaństwowych jako „informacje wrażliwe” oraz dwóch rodzajów klauzul, tzn.: „poufne bankowe” i „do użytku służbowego”, jak również wprowadzenie określonych zastrzeżeń na dokumentach zawierających informacje wrażliwe, tj. umieszczone w stopce dokumentu adnotacji: „materiał zawiera informacje prawnie chronione Banku przeznaczone jedynie dla osób uprawnionych”, zaś na kopertach, tzw. „wewnętrznych”: „materiał zawiera informacje chronione Banku przeznaczone wyłącznie do użytku służbowego adresata”.

Przy kwalifikacji tajemnicy bankowej, należy zwrócić uwagę na „tajemnice bankowe” w szerszym ujęciu. Banki, rozumiane jako jednostki organizacyjne zobowiązane są do ochrony informacji wrażliwych. Sama tajemnica bankowa nie spełnia warunku pełnej ich ochrony. Konkludując, w działalności bankowej istnieją różne rodzaje informacji (tajemnice). Przewodniczący KNB w piśmie z dnia 21 lipca 2000 r. stwierdził, że „tajemnica bankowa należy do kategorii tajemnic ustawowo chronionych”¹⁴⁶. W związku z tym w ograniczonym zakresie zainteresowań pracy pozostają również inne „tajemnice prawnie chronione”, czyli te informacje, które podlegają ochronie na podstawie

¹⁴⁵ M. Zawirska, Odpowiedzialność odszkodowawcza pracowników za naruszenie tajemnicy bankowej, *Monitor Prawa Pracy* 2010, nr 11, s. 581-582.

¹⁴⁶ Pismo Przewodniczącego KNB Nr NB/BPN/434/00 z dnia 21 lipca 2000 r. skierowane do prezesów banków w sprawie respektowania przepisów o tajemnicy bankowej, *Prawo Bankowe* 2000, Nr 7-8, s. 157-159.

powszechnie obowiązujących przepisów prawa, jak i inne informacje prawnie chronione (w myśl aktów podstawowych, umów itp.). W stosunku do innych tajemnic zawodowych, które mogą pojawić się w bankach można wskazać: tajemnicę przedsiębiorstwa, tajemnicę umów ubezpieczeniowych¹⁴⁷, tajemnicę zawodową dotyczącą działalności funduszy emerytalnych¹⁴⁸, tajemnicę zawodową funduszy inwestycyjnych¹⁴⁹, tajemnicę maklerską¹⁵⁰, informację poufną, które to tajemnice są prawnie chronione przez przepisy odrębne. Wskazane informacje, w większym lub mniejszym stopniu, występują obok tajemnicy bankowej. Posłużenie się przez samą ustawę Pr. bank. pojęciem „tajemnica prawnie chroniona” (art. 6a, 6c-6d, art.111a) wskazuje, że celem ustawodawcy było podkreślenie ochrony nie tylko tajemnicy bankowej, ale także danych osobowych, a przede wszystkim informacji, które w prawie bankowym zostały wyraźnie wyłączone spod ochrony przewidzianej dla tajemnicy bankowej, tj. wiadomości dotyczących udzielania Policji informacji na zasadach określonych w art. 20 ust. 4-10 ustawy o Policji¹⁵¹. Reasumując, pojęcie „tajemnica prawnie chroniona” jest pojęciem szerszym od terminu tajemnica bankowa, ponieważ obejmuje także informacje, które ze względu na postanowienia odrębnych przepisów ustanawiających tajemnice zawodowe lub samego Pr. bank. powinny pozostać w dyskrekcji.

¹⁴⁷ Art. 19 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (t.j. Dz.U. 2010 Nr 11, poz. 66 z późn. zm.).

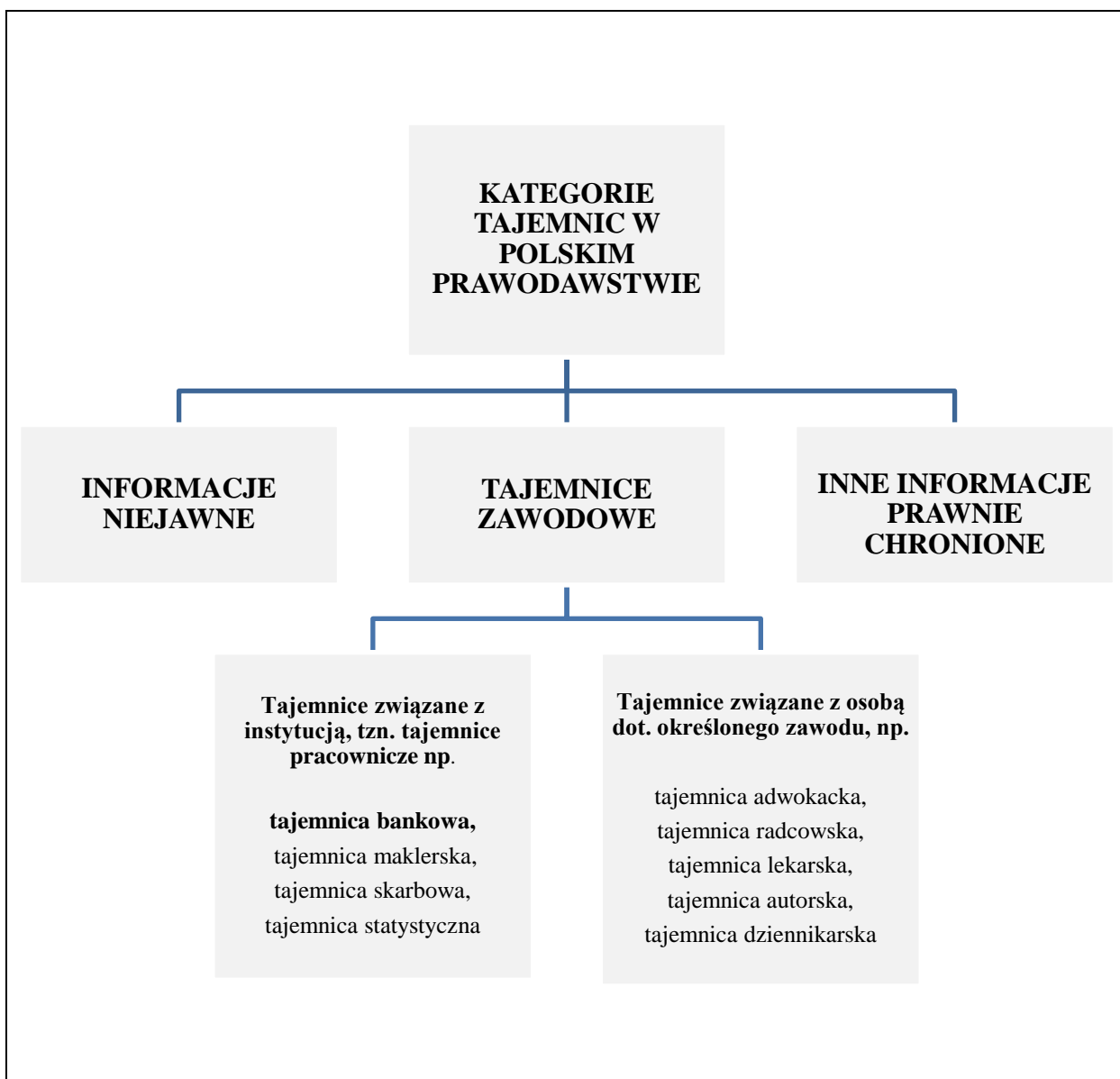
¹⁴⁸ Art. 49 ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (t.j. Dz.U. 2010, Nr 34, poz. 189).

¹⁴⁹ Art. 280 ustawy z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych (Dz.U. Nr 146, poz. 1546 z późn. zm.).

¹⁵⁰ Art. 147 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. Nr 183, poz.1538).

¹⁵¹ Ustawa o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r. (t.j. Dz.U. 2011, Nr 287, poz. 1687 z późn. zm.).

Tabela nr 1

Źródło: opracowanie własne

§ 4. Tajemnica zawodowa w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości

Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej powszechnie uzasadnia się koniecznością zachowania najwyższych wartości człowieka, do których zalicza się godność, wolność, prawdę, dobro i uczciwość. Posiada on charakter uniwersalny i przypisany jest w szczególności zawodom spełniającym funkcje publiczne¹⁵². Służy zabezpieczeniu dóbr osobistych klienta. Źródła tajemnicy zawodowej należy upatrywać w rozwiązaniach ustawowych, zasadach etyki danego zawodu oraz podstawowych zasadach moralnych i wymienionych wartościach człowieka¹⁵³. Konieczność przestrzegania tych wartości spowodowała, że obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej stał się przedmiotem regulacji prawa międzynarodowego. Znalazło to wyraz w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z dnia 10 grudnia 1948 r.¹⁵⁴, gdzie w art. 12 wskazano, że nie wolno ingerować samowolnie w czyjekolwiek życie prywatne, rodzinne, domowe ani w korespondencję¹⁵⁵. Kwestie te są również przedmiotem Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności¹⁵⁶ (art. 6).

Uważa się za niedopuszczalną ingerencję władzy publicznej w korzystanie z tych praw, z wyjątkiem sytuacji przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym państwie, ale tylko z uwagi na bezpieczeństwo publiczne, dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę prawa i wolności innych osób. Tajemnica zawodowa prawników została uznana przez ETPC oraz przez inne sądy europejskie za jedno z fundamentalnych praw człowieka¹⁵⁷. Jest ona również blisko powiązana z koncepcją właściwego sprawowania wymiaru sprawiedliwości¹⁵⁸. Dla zagwarantowania wykonania zobowiązań wynikających z Konwencji powołano Europejską Komisję Praw Człowieka oraz

¹⁵² R. Szytk, Tajemnica zawodowa notariusza w postępowaniu przed organami ścigania i w postępowaniu sądowym, Rejent 2003, nr 11, s. 87.

¹⁵³ M. Gajewska, Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej, Radca Prawny 1994, nr 3, s. 40-42.

¹⁵⁴ Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z dnia 10 grudnia 1948 r., A/RES/217.

¹⁵⁵ Zob. M. Stepulak, Tajemnica zawodowa psychologa w relacjach osobowych, Lublin 2002, s. 141.

¹⁵⁶ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284 z późn. zm.).

¹⁵⁷ *Foxley v. U.K.* (2003) 31 EHHR 637; *Campbell v. UK* (1992) EHHR 137; *Niemietz v. Germany* (1992) 16 EHHR 97.

¹⁵⁸ J. J. P. M. Luchtman, Głosa do wyroku z dnia 26 czerwca 2007 r., C-305/05, CML Rev., 2009.

Europejski Trybunał Praw Człowieka. Sprawy związane z ochroną tajemnicy zawodowej były przedmiotem rozstrzygnięć tych organów¹⁵⁹.

Na wyżej wymienionych zasadach opiera się również Unia Europejska. Respektuje ona nie tylko podstawowe prawa ustalone w Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, ale także prawa wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla państw członkowskich, które stanowią zasady ogólne prawa wspólnotowego. Przyjęto również, iż Unia potwierdza tożsamość narodową państw członkowskich. Tym samym powołanie się na te zasady powoduje, że odnoszą się one do tajemnicy zawodowej, czego wyrazem jest art. 287 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską z dnia 25 marca 1957 r.¹⁶⁰ stwierdzający, że członkowie organów Wspólnoty, członkowie Komisji oraz urzędnicy i inni pracownicy Wspólnoty mają obowiązek, także po wygaśnięciu funkcji, nieudzielania informacji objętych tajemnicą zawodową. Ochroną objęte są przede wszystkim informacje o przedsiębiorstwach, ich stosunkach gospodarczych i kosztach¹⁶¹.

W świetle powyższego, wolne wykonywanie zawodu zostało uznane przez Trybunał Sprawiedliwości w Luksemburgu za prawo podstawowe. Pierwszym orzeczeniem, w którym to potwierdzono, był wyrok z dnia 15 października 1987 r. w sprawie *UNECTEF v. Heylens*¹⁶². Stan faktyczny wskazywał, że obywatel belgijski zwrócił się z prośbą do urzędu francuskiego o uznanie licencji trenerskiej, wydanej w Belgii, za dowód wymaganych kwalifikacji. Uznanie tego dokumentu jest niezbędne do wykonywania zawodu trenera piłkarskiego we Francji. Francuski związek zawodowy trenerów piłkarskich, który był organem opiniującym, wydał negatywną decyzję, tzn. nie uznał równoważności licencji. Następnie związek zawodowy wniósł do sądu, przeciwko wspomnianemu trenerowi, skargę dotyczącą nielegalnego wykonywania zawodu. Sąd zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości z wstępnym zapytaniem, czy wydanie decyzji bez uzasadnienia i możliwości odwołania się, w której nie uznaje się zaświadczenia o kwalifikacjach wydanego przez inne państwo członkowskie, jest zgodne z art. 39 i 42 Traktatu WE. Trybunał Sprawiedliwości stwierdził wówczas, że **prawo do wolnego**

¹⁵⁹ Zob. Wyrok ETPC z dnia 25 marca 1998 r. w sprawie *Kopp przeciwko Szwajcarii*, LEX nr 79444; wyrok ETPC z dnia 27 marca 1996 r. w sprawie *Goodwin przeciwko Wielkiej Brytanii*, LEX nr 79967; wyrok ETPC z dnia 25 września 2001 r. w sprawie *P. G. i J. H. przeciwko Wielkiej Brytanii*, LEX nr 76044; wyrok ETPC z dnia 7 czerwca 2007 r. w sprawie *Dupuis przeciwko Francji*, LEX nr 290539.

¹⁶⁰ Traktat o ustanowieniu Wspólnoty Europejskiej z dnia 25 marca 1957 r., (Dz.U. 2004, Nr 90, poz. 864/2).

¹⁶¹ Zob. Z. Brodecki, M. Drobysz, S. Majkowska, Traktat o Unii Europejskiej, Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską z komentarzem, Warszawa 2002, s. 549.

¹⁶² Wyrok ETS z dnia 15 października 1987 r. w sprawie *222/86 UNECTEF v. Heylens*, LEX nr 129587.

wykonywania zawodu jest prawem podstawowym, które Traktat WE przyznaje każdej jednostce. Stąd też wszelkie decyzje organu państwa członkowskiego, które odmawiają tego prawa, muszą zostać uzasadnione i koniecznym jest istnienie możliwości odwołania się od nich.

Zasada poufności, chociaż występuje pod różnymi nazwami i w różnym zakresie, jest przestrzegana we wszystkich państwach Wspólnoty Europejskiej. Należy zwrócić uwagę, że w prawie wspólnotowym normy dotyczące zachowania poufności kontaktów klientów z prawnikiem zostały wypracowane głównie na gruncie orzecznictwa w sprawach antymonopolowych. W tych sprawach kary za naruszenie prawa najbardziej przypominają sankcje karne, a Komisja Europejska dysponuje szerokimi uprawnieniami kontrolnymi¹⁶³. W ostatnich latach w przedmiocie tajemnicy zawodowej kontrowersje wzbudził spór będący podstawą działań prawnych pomiędzy *Akzo Nobel Chemicals Ltd.* i *Akros Chemicals Ltd.* z jednej strony, a Komisją Europejską z drugiej, w odniesieniu do śledztwa w sprawie zmowy kartelowej na rynku konserwantów. W 2003 r. podczas kontroli urzędnicy Komisji sporządzili kopie licznych dokumentów. Podczas tych czynności przedstawiciele wyżej wymienionych spółek zwrócili uwagę, że niektóre z nich mogą być objęte ochroną ze względu na tajemnicę informacji wymienianych między adwokatem i klientem (*legal professional privilege*). Dokumentami, które stały się przedmiotem różnicy zdań, była m.in. korespondencja elektroniczna składająca się z dwóch e-maili wymienionych między dyrektorem generalnym *Akcros* i koordynatorem *Akzo* do spraw prawa ochrony konkurencji. Ten ostatni był adwokatem wpisanym na niderlandzką listę adwokacką, pozostając również w chwili zajścia opisywanych zdarzeń członkiem działu prawnego *Akzo* (zatrudnionym na stałe pracownikiem tej spółki). Po przejrzeniu tych dokumentów i wysłuchaniu wyjaśnień urzędnika odpowiedzialnego za kontrolę Komisja uznała, że nie są one objęte ochroną tajemnicy komunikacji między adwokatem i klientem. Sporządziła ich kopie i dołączyła je do pozostałej dokumentacji.

W 2007 r. ówczesny Sąd Pierwszej Instancji (obecnie Sąd Ogólny) odrzucił skargę wniesioną przez obie firmy przeciwko Komisji¹⁶⁴. Po odwołaniu się przedsiębiorstw sprawa trafiła do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Zdaniem Rzecznika Generalnego tego Trybunału, który na wniosek sędziów sporządza opinie

¹⁶³ M. Wach, *Przywilej poufności w ujęciu międzynarodowym i polskim, zakres ochrony i jej konsekwencje* [w:] T. Gardocka, *Zawody prawnicze*, Warszawa 2010, s. 145.

¹⁶⁴ Połączone sprawy T-125/03 i T-253/03 *Akzo Nobel Chemicals and Akcros Chemicals v. Commission* [2007] ECR II-3523.

prawne, z tajemnicy zawodowej mogą korzystać jedynie prawnicy, którzy pracują w zewnętrznej kancelarii, a nie są zatrudnieni w danej firmie. „Wewnętrzne komunikowanie się z prawnikami spółek, nawet gdy są oni członkami adwokatury lub innego samorządu zawodowego, nie podlega fundamentalnej ochronie uznanej na szczeblu europejskim, z której korzysta niezależny prawnik i jego klient”¹⁶⁵. Należy jednak zaznaczyć, iż opinia rzecznika generalnego nie jest wiążąca dla Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, a jego rola sprowadza się do przedstawienia Trybunałowi całkowitej i niezależnej propozycji prawnego rozwiązania w sprawach, za które jest odpowiedzialny.

Wskazane elementy stanu faktycznego sprawy, że istotne dla rozstrzygnięcia sprawy stało się odwołanie i zweryfikowanie aktualności przesłanek ochrony tajemnicy zawodowej adwokata (*legal privilege*), sformułowane w orzeczeniu Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 18 maja 1982 r. w sprawie 155/79 *Australian Mining & Smelting Europe Limited (AM&S) v. Commission*¹⁶⁶. Trybunał dokonał w nim analizy przepisów należących do systemów prawnych Państw Członkowskich odnoszących się do tajemnicy zawodowej oraz związanych z nią zakazów dowodowych. Sformułował również pewne założenia instytucji *legal privilege*, oparte także na tradycji funkcjonowania wyżej wymienionej instytucji w Państwach Członkowskich. Trybunał zauważył, że to do samej Komisji, a nie do przedsiębiorstwa, od którego zażądała ona przekazania pism, na podstawie art. 14 ust. 1 Rozporządzenia Rady Nr 17, należała decyzja o tym, czy dany dokument winien być jej przedłożony. Jednocześnie zwrócił uwagę na fakt, że krajowe systemy prawne poszczególnych Państw Członkowskich chronią jednak, w podobnych okolicznościach, poufność korespondencji pomiędzy prawnikiem a jego klientem, jeżeli korespondencja prowadzona jest w ramach prawa klienta do obrony i przez niezależnych adwokatów, tzn. prawników, którzy nie są związani z mandantem umową o pracę. Trybunał Sprawiedliwości określił przesłanki przyznania ochrony komunikacji pomiędzy adwokatem lub radcą prawnym a mandantem:

- 1) „komunikacja jest prowadzona w celu zagwarantowania i w interesie prawa do obrony mandanta”; chodzi zatem o korespondencję, która jest prowadzona w związku z realizacją prawa do obrony w ramach toczącego się bądź przewidywanego postępowania (jest z nią powiązana merytorycznie), nie chodzi

¹⁶⁵ Wypowiedź rzecznika generalnego ETS J. Kokott z dnia 29 kwietnia 2010 r. w sprawie C-550/07 *P Akzo Nobel Chemicals Ltd i Akros Chemicals Ltd v. Commission*, Kancelaria 2010, nr 6, str. 28.

¹⁶⁶ Wyrok ETS z dnia 18 maja 1982 r. w sprawie 155/79 *Australian Mining & Smelting Europe Limited (AM&S) v. Commission*, LEX nr 131951; por.: wyrok ETPC z dnia 25 marca 1992 r. w sprawie 13590/88 *Campbell przeciwko Zjednoczone Królestwo*, LEX nr 81252.

przy tym o moment powstania dokumentu, ale cel jego wytworzenia (tj. realizację prawa do obrony),

- 2) musi chodzić o komunikację z niezależnym prawnikiem (*external lawyer*), co oznacza brak związania takiego prawnika z mandantem na podstawie umowy o pracę¹⁶⁷,
- 3) prawnik musi być dopuszczony do zawodu w jednym z Państw Członkowskich.

Tym samym Trybunał dokonał podziału adwokatów na dwie kategorie: **adwokatów zatrudnionych i wynagradzanych na podstawie umowy o pracę (*in-house lawyers*)** oraz **adwokatów, którzy nie są związani żadną umową o pracę (*external lawyers*)**. Wyłącznie dokumenty sporządzone przez adwokatów należących do drugiej kategorii są uważane przez Trybunał za chronione na podstawie tajemnicy komunikacji. Tylko wówczas, kiedy prawnik podlega zwyczajowym w Unii Europejskiej więzom korporacyjnym jako adwokat i oprócz tego nie pozostaje w żadnym stosunku zatrudnienia w odniesieniu do swojego mandanta, komunikacja między nimi (zgodnie z prawem wspólnotowym unijnym) jest chroniona przez tajemnicę adwokacką. Trybunał podkreślił, że wymóg niezależnego adwokata, jakim musi być prawnik, od którego pochodzi komunikacja podlegająca ochronie, wynika z koncepcji roli adwokata uznawanego za jeden z podmiotów współkształtujących wymiar sprawiedliwości. Adwokat powinien, wedle tej koncepcji, świadczyć pomoc prawną potrzebną klientowi w sposób niezależny i w interesie wymiaru sprawiedliwości. Trybunał wyjaśnił, że poufność komunikacji z prawnikiem służy temu, by każdy „mógł bez przeszkód poradzić się prawnika, którego zawód obejmuje udzielanie niezależnych porad prawnych wszystkim, którzy tego potrzebują”. Szczególna ochrona przyznana działaniom adwokata jest przy tym równoważona przez dyscyplinę zawodową nałożoną i kontrolowaną w interesie publicznym. Zdaniem Trybunału, koncepcja ta jest zgodna z wspólnymi tradycjami prawnymi państw członkowskich i znalazła także odzwierciedlenie w porządku prawnym Wspólnoty¹⁶⁸.

Przedstawiona powyżej koncepcja zakazu dowodowego wynikającego z obowiązku zachowania tajemnicy adwokackiej wyrażona przez Trybunał Sprawiedliwości w sprawie *AM&S v. Commission* nie spotkała się z akceptacją korporacji prawniczych. Przyczyną takiego stanowiska był niewątpliwie fakt, że zakaz dowodowy nie obejmował

¹⁶⁷ G. Peretz, *Privilege Against Disclosure in EC Competition Law Proceedings*, AIJA Conference, Warsaw, 3–5 March 2005, s. 2.

¹⁶⁸ Zob. art.19 statutu ETS http://www.pawelfilipek.info/pliki/Protokol_3_Statut_TSUE.pdf.

korrespondencji prowadzonej z prawnikiem zatrudnionym w przedsiębiorstwie na podstawie umowy o pracę (*in – house lawyers*), a także nie obejmował pomocy prawnej świadczonej przez prawników niedopuszczonych do wykonywania zawodu w jednym z Państw Członkowskich.

Natomiast we wspomnianym orzeczeniu *Akzo i Akros* starały się przekonać Trybunał do zmodyfikowania bądź odstąpienia od stanowiska zajętego w sprawie *AM&S*. Europejski Trybunał Sprawiedliwości stwierdził jednak, że tajemnica zawodowa nie chroniła komunikacji między prawnikami wewnętrznymi a przedsiębiorstwem w toku kontroli antymonopolowej prowadzonej przez Komisję Europejską. Trybunał w składzie Wielkiej Izby oddalił odwołanie wniesione przez przedsiębiorców od wyroku sądu I instancji, uznając działania Komisji za zgodne z prawem i tym samym odmawiając zachowania poufności korespondencji między przedsiębiorstwem, a zatrudnionym w nim adwokatem¹⁶⁹.

Według korporacji prawniczych powyższe orzeczenie, a w zasadzie dokonana przez Prezesa Sądu I instancji analiza instytucji *legal privilege* na gruncie wspólnotowego prawa konkurencji stanowi jednak istotny, pozytywny wyłom w dotychczasowym orzecznictwie i w podejściu do tej koncepcji. Zdaniem prezesa Sądu uzasadnione jest pytanie czy rozwój prawa ochrony konkurencji, jaki dokonał się, od czasu orzeczenia w sprawie *AM&S v. Commission*, nie skutkuje koniecznością objęcia zakazem dowodowym także korespondencji czy też pism wytworzonych przez prawników pozostających w stosunku pracy z przedsiębiorcą¹⁷⁰. Podkreślono, że od czasu tego wyroku w wielu Państwach Członkowskich prawnicy zatrudnieni w ramach stosunku pracy odgrywają coraz większą rolę w wymiarze sprawiedliwości, a ponadto poddani zostali odpowiedzialności zawodowej i zyskali większą niezależność. W szerszym zakresie korzystają także z ochrony przed ujawnieniem informacji uzyskanych w związku z udzielaniem pomocy prawnej. Co więcej, nie można w żaden sposób zakładać, że stosunek pracy, istniejący pomiędzy prawnikiem a jego pracodawcą, „niewątpliwie niekorzystnie wpłynie na niezależność wymaganą od prawników, która jest konieczna dla wypełniania roli przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości”¹⁷¹. Zdaniem Prezesa Sądu Komisja Europejska w wątpliwych przypadkach, tzn. takich, gdy nie ma pewności, czy dane pismo

¹⁶⁹ W. Marchwicki, M. Niedużak, Tajemnica zawodowa prawnika wewnętrznego, *Monitor Prawniczy* 2011, nr 4, s. 220.

¹⁷⁰ G. Peretz, *Privilege Against...* op. cit., s. 3.

¹⁷¹ A. Valcke, *In – house Privilege Gets...* op. cit., s. 3.

uzyskane w toku kontroli czy przeszukania, zawiera wiadomości objęte tajemnicą adwokacką, winna przyjąć sposób postępowania, który nie będzie prowadził do wyrządzenia szkody przedsiębiorcy. Dokumenty, co do których przedsiębiorca wysunął zastrzeżenie, że zawierają informacje objęte tajemnicą adwokacką, Komisja powinna zabezpieczyć w zapieczętowanych kopertach. W przypadku, w którym Komisja chciałaby wykorzystać takie dokumenty (przeprowadzić z nich dowód), powinna wydać w tej sprawie formalną decyzję, od której przedsiębiorcy przysługiwałoby odwołanie do Sądu Pierwszej Instancji¹⁷². Ponadto powyższe orzeczenie sugeruje również, że sądy europejskie są gotowe na nowo rozważyć dopuszczalność korzystania także przez tzw. *in – house lawyers* z ochrony tajemnicy korespondencji pomiędzy nimi a ich pracodawcami¹⁷³ w toku postępowań prowadzonych przez Komisję Europejską, w sprawach naruszenia art. 81 lub 82 TWE. Należy także podkreślić, iż pomimo nieustannego lobbingu ze strony różnych organizacji zrzeszających prawników, takich jak *The Council of the Bars and Law Societies of the EU (CCBE)* czy *European Company Lawyers Association (ECLA)*, Komisja Europejska, jak do tej pory, ignoruje, także w pracach legislacyjnych, postulaty dotyczące uznania, że zakaz dowodowy wynikający z obowiązku zachowania tajemnicy adwokackiej (*legal privilege*) rozciąga się także na dokumenty wydawane w ramach pomocy prawnej świadczonej przez prawników pozostających w stosunku pracy z przedsiębiorcą (*in – house lawyers*)¹⁷⁴.

Przedstawionych powyżej rozwiązań nie da się łatwo i w całości implementować na grunt polskiego systemu prawnego. Mogą one jedynie okazać się pomocne dla uzasadnienia pewnych tez dotyczących zagadnienia tajemnicy zawodowej (w tym adwokackiej) i związanego z nią zakazu dowodowego w krajowym systemie prawa ochrony konkurencji. Wynika to przede wszystkim z faktu, że na gruncie postępowania przed Prezesem Urzędu zakazy dowodowe, wynikające z obowiązku zachowania tajemnicy adwokackiej, są uregulowane przez konkretne normy prawne. Nie wynikają one, tak jak ma to miejsce na gruncie wspólnotowego prawa ochrony konkurencji, z orzecznictwa sądowego. Ponadto, w przypadku wykonywania zawodu adwokata podział adwokatów na tzw. *external lawyers* oraz *in – house lawyers* nie istnieje. Adwokaci, zgodnie z przepisem art. 4b ust. 1 pkt 1 ustawy Prawo o adwokaturze, nie mogą

¹⁷² G. Peretz, *Privilege Against...* op. cit., s. 4.

¹⁷³ G. Murphy, *CFI Signals Possible Extension of Professional Privilege to In – house Lawyers*, s. 1 – 13, [http://www.globalcompetitionforum.org/regions/n_america/canada/LPP%20and%20Akzo%20edit%201.0%20\(changes%20integrated\)2.pdf](http://www.globalcompetitionforum.org/regions/n_america/canada/LPP%20and%20Akzo%20edit%201.0%20(changes%20integrated)2.pdf).

¹⁷⁴ A. Valcke, *In – house Privilege Gets...* op. cit., s. 4.

wykonywać zawodu, jeżeli pozostają w innym stosunku pracy. Powyższy podział można zastosować jedynie wobec radców prawnych, albowiem zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy o radcach prawnych wykonują oni zawód m. in. w ramach stosunku pracy. Wydaje się jednak, że należałoby zaakceptować tezę wysuniętą przez Sąd Pierwszej Instancji w sprawie *AM&S v. Commission*, iż fakt istnienia stosunku pracy nie może determinować stopnia ochrony informacji, o których prawnik dowiedział się udzielając pomocy prawnej. Powyższy fakt nie może zatem warunkować objęcia tych informacji zakazem dowodowym¹⁷⁵.

W Holandii podobnie jak w Polsce niezależność prawników zatrudnionych przez przedsiębiorstwo na umowę o pracę chroni ustawa. W Polsce możliwość takiego zatrudnienia dotyczy radców prawnych, a w Holandii - adwokatów. W prawie holenderskim prawnik wewnętrzny jest zwolniony od wykonywania poleceń pracodawcy względem doradztwa prawnego. Jak stwierdziła jednak w sprawie *Akzo Nobel* Rzecznik Generalny J. Kokott, której stanowisko przyjął Trybunał, ustawa i umowa o pracę nie gwarantują faktycznej niezależności. Przesądzają o tym zwłaszcza zależność ekonomiczna i często osobista identyfikacja z pracodawcą. Według opinii Rzecznika Generalnego prawnicy wewnętrzni mniej skutecznie mogą przeciwdziałać konfliktom interesów między etyką zawodową a interesem klienta. Istnieje zatem ryzyko, że mogliby być wykorzystywani do ukrywania materiałów dokumentujących zakazane działania. Adwokat wewnętrzny, pomimo wpisu na listę adwokacką i stosowania zasad etyki zawodowej, nie korzysta w stosunku do swego pracodawcy z tego samego stopnia niezależności, co adwokat wykonujący zawód w ramach kancelarii zewnętrznej wobec klienta. W tych okolicznościach eliminacja ewentualnych konfliktów pomiędzy obowiązkami zawodowymi a celami realizowanymi przez klienta jest trudniejsza w przypadku adwokata wewnętrznego niż w przypadku adwokata zewnętrznego.

Racją tajemnicy zawodowej prawników jest nie tylko interes wymiaru sprawiedliwości, ale też niezależny od niego interes innych osób. Prawo do obrony realizuje oba te interesy. Wymaga ono nie tylko dostępu do informacji o stanie prawnym, ale też do argumentów broniących stanowiska klienta. Trudno również wskazać, dlaczego w tym właśnie przypadku Unia miałaby przyjmować najniższy wspólny mianownik

¹⁷⁵ Wyrok ETS z dnia 17 października 1989 r. w sprawie 85/87 *Dow Benelux v. Commission*, LEX nr 129547 oraz wyrok z dnia 15 października 2002 r. w sprawach połączonych C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P i C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij i in. v. Commission*, LEX nr 153198 (tzw. „wyrok w sprawie PVC II”); por. wyrok ETS z dnia 9 lipca 2009 r. w sprawie C-511/06 P *Archer Daniels Midland Co. v. Commission*, LEX nr 503924.

ochrony tajemnicy prawniczej. Wydaje się, że idea integracji zakłada raczej postęp niż regres w dziedzinie ochrony praw podstawowych, do których zalicza się prawo do obrony. Tymczasem zgodnie z wyrokiem Trybunału nawet w tych państwach, gdzie prawnicy wewnętrzni przedsiębiorstwa korzystają z ochrony tajemnicy zawodowej, przy stosowaniu prawa Unii zostaną tej ochrony pozbawieni.

Wyrok Trybunału zakończył spór co do zakresu ochrony komunikacji z prawnikiem. Z drugiej strony wzbudził wątpliwości z punktu widzenia prawa do obrony i pomocy prawnej oraz prawa do rzetelnego procesu. Trybunał wyraźnie zaznaczył, że rozstrzygnięcie dotyczy jednakowo wszystkich krajów Unii. Komunikacja z prawnikami wewnętrznymi nie podlega ochronie w przypadku wykonywania przez Komisję jej uprawnień kontrolnych w dziedzinie prawa konkurencji. W związku wyrok można odnieść również do radców prawnych (i innych prawników) zatrudnionych na umowę o pracę przez polskich przedsiębiorców¹⁷⁶. Trybunał uznał także, że ewolucja prawa Unii Europejskiej, a zwłaszcza wejście w życie przepisów rozporządzenia Rady (WE) Nr 1/2003 z 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 i 82 Traktatu, nie zmierza do zrównania adwokatów wewnętrznych z adwokatami zewnętrznymi w zakresie ochrony tajemnicy komunikacji z ich klientami. Skarżące spółki *Akzo i Akros* wskazywały, że stanowisko Sądu narusza zasadę pewności prawa. Trybunał stwierdził, że dokonana przez Sąd wykładnia, w świetle której komunikacja w ramach przedsiębiorstwa lub grupy przedsiębiorstw z adwokatem wewnętrznym nie korzysta z tajemnicy komunikacji w ramach kontroli dokonywanej przez Komisję, nie rodzi jakiegokolwiek braku pewności prawa.

Odnosząc się do argumentu *Akzo i Akros*, iż ustalenia Sądu naruszają zasadę krajowej autonomii postępowania, Trybunał Sprawiedliwości wskazał, że rozstrzyga o zgodności z prawem decyzji podjętej przez instytucję Unii na podstawie przepisów przyjętych na poziomie Unii Europejskiej. Spójna interpretacja i jednolite stosowanie zasady tajemnicy komunikacji pomiędzy adwokatem i klientem na poziomie Unii jest niezbędne dla zapewnienia równego traktowania zainteresowanych przedsiębiorstw podczas kontroli przeprowadzanych przez Komisję. W przeciwnym razie stosowanie reguł lub pojęć prawa krajowego należących do ustawodawstwa państw członkowskich naruszałoby jedność prawa Unii Europejskiej. Dlatego Trybunał uznał, że zasada krajowej

¹⁷⁶ B. Turno, Głosa do wyroku Sądu Pierwszej Instancji z dnia 17 września 2007 r., T-125/03 i T-253/03, EPS 2008, nr 6, str. 43.

autonomii proceduralnej nie może zostać przywołana w odniesieniu do uprawnień przyznanych Komisji w tej dziedzinie.

Orzeczenie nie ma natomiast bezpośrednich skutków dla zakresu ochrony tajemnicy zawodowej prawników w postępowaniach przed krajowymi organami administracji, w tym przed polskim Urzędem Ochrony Konkurencji i Konsumentów¹⁷⁷. Prawdopodobnym skutkiem wyroku będzie częstsze korzystanie z zewnętrznych usług prawnych. Oprócz tego można się spodziewać spadku liczby opinii pisemnych wydawanych przez prawników wewnętrznych i zastąpienia ich niepozostawiającymi dokumentacji wyjaśnieniami ustnymi.

Problematyka zachowania poufności wydaje się być istotna w kontekście zunifikowanych europejskich regulacji mających na celu zapobieganie praniu brudnych pieniędzy i finansowaniu terroryzmu. Zjawiska te należą do tych dziedzin przestępczości, które stanowią szczególne zagrożenie dla stabilności i wiarygodności sektora finansowego oraz jednolitego rynku, a zatem dla interesów finansowych Unii Europejskiej. Z tego też względu prawodawca unijny już na początku lat dziewięćdziesiątych podjął inicjatywę stworzenia i koordynacji na płaszczyźnie unijnej takich instrumentów prawnych, które mogłyby skutecznie zapobiegać temu zjawisku i je zwalczać¹⁷⁸. Z uwagi na to, że instrumenty te zostały uregulowane w dyrektywach, konieczne było implementowanie ich do krajowych porządków prawnych państw członkowskich¹⁷⁹. Najnowsza inicjatywa europejskiego prawodawcy w tym zakresie, tj. dyrektywa 2005/60/WE¹⁸⁰, wprowadziła do obowiązujących dotychczas regulacji europejskich szereg daleko idących zmian, mających zwiększyć skuteczność środków służących przeciwdziałaniu oraz zwalczaniu procederu prania pieniędzy. W myśl regulacji tej dyrektywy realizacja wskazanych celów ma

¹⁷⁷ J. Kosuniak, *Dlaczego powinniśmy pamiętać o sprawie Akzo Nobel*, *Radca Prawny* 2011, nr 115/116, s. 10; tamże, Z. Klata, *Tajemnica zawodowa – dochowanie obowiązku ale i dyskusja o zmianie przepisów*, s. 15.

¹⁷⁸ Pierwszą inicjatywą unijnego prawodawcy w zakresie zwalczania prania pieniędzy była dyrektywa Rady 91/308/EWG z 10 czerwca 1991 r. w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy (Dz.Urz. UE z 28 czerwca 1991 r., L 166), s. 77 i n. oraz zmieniająca ją Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/97/WE z 4 grudnia 2001 r. w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy (Dz.Urz. UE z 28 grudnia 2001 r., L 344), s. 76 i n.

¹⁷⁹ Polska implementowała dyrektywę z 1991 r. do ustawy z 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu (Dz.U. 2000 r., Nr 116 poz. 1216 z późn. zm.). Nowelizacja tej ustawy z dnia 5 marca 2004 r. (Dz.U. 2004 r., Nr 62, poz. 577) stanowiła transpozycję dyrektywy zmieniającej z 2001 r.

¹⁸⁰ Dyrektywa 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz. Urz. UE z 25 listopada 2005 r., L 309).

odbywać się m.in. poprzez nałożenie na określone grupy zawodowe szeregu obowiązków, w tym obowiązku identyfikacji tożsamości klientów, obowiązku rejestracji transakcji, których okoliczności wskazują, że wartości majątkowe mogą pochodzić z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł, a także obowiązki informowania właściwych organów o takich transakcjach. Zakres obowiązków, jakiemu podlegać mają przedstawiciele wolnych zawodów prawniczych, wywołał jednak szereg protestów ze strony tych środowisk zawodowych, które stwierdziły, że sformułowane we wskazanej dyrektywie obowiązki naruszają ich niezależność i tajemnicę zawodową, a także stanowią ingerencję w przysługujące im oraz ich klientom gwarancje konstytucyjne¹⁸¹. Pierwszym odzwierciedleniem braku akceptacji postanowień dyrektywy z 2005 r. było skierowanie do Trybunału Sprawiedliwości przez belgijski sąd konstytucyjny pytania prejudycjalnego dotyczącego tych spornych kwestii. Również polski Trybunał Konstytucyjny stanął przed zadaniem rozstrzygnięcia zgodności z Konstytucją polskich przepisów transponujących unijną dyrektywę z 2005 r. w zakresie, w jakim nakładają one na prawników wykonujących wolne zawody obowiązek przeciwdziałania praniu pieniędzy. Orzeczenie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z 26 czerwca 2007 r.¹⁸² rozstrzyga o dopuszczalnym na gruncie prawa unijnego zakresie obowiązków służących przeciwdziałaniu procederowi prania pieniędzy, jakim mogą podlegać przedstawiciele wolnych zawodów prawniczych uczestniczący w transakcjach o charakterze finansowym lub transakcjach dotyczących nieruchomości bądź też działający w imieniu i na rzecz swojego klienta w jakiegokolwiek transakcji finansowej lub dotyczącej nieruchomości. Określenie, na jakie grupy zawodowe w poszczególnych państwach członkowskich nałożono powyższe obowiązki, należy do kompetencji ustawodawcy krajowego.

Podstawą tego orzeczenia było pytanie prejudycjalne, z jakim do ETS zwrócił się belgijski sąd konstytucyjny. Pytanie to opierało się na skargach wniesionych do belgijskiego sądu przez kilka brukselskich izb adwokackich żądających stwierdzenia nieważności niektórych przepisów belgijskiej ustawy implementującej unijną dyrektywę 91/308/EWG oraz zmieniającą ją dyrektywę 2001/97/WE w sprawie przeciwdziałania wykorzystania systemu finansowego w celu prania pieniędzy. Żądanie stwierdzenia nieważności dotyczyło (nałożonego przepisami wskazanej dyrektywy na przedstawicieli

¹⁸¹ A. Kalwas, Ograniczenie tajemnicy zawodowej wolnych zawodów prawniczych w ustawie o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, Glosa 2004, nr 6, s. 11.

¹⁸² Wyrok ETS z dnia 26 czerwca 2007 r. w sprawie C-305/05 *Ordre des barreaux francophones et germanophone i in. v. Conseil des Ministres*, ZOTSiSPI 2007/6B/I-05305; J. J. P. M. Luchtman, Glosa do wyroku z dnia 26 czerwca 2007 r., C-305/05, CML Rev., 2009.

wolnych zawodów prawniczych) obowiązku identyfikacji tożsamości klienta w przypadku, gdy istnieje podejrzenie prania pieniędzy, a także obowiązku współpracy z właściwymi organami, zajmującymi się zwalczaniem tego zjawiska, tj. obowiązku informowania z własnej inicjatywy, odpowiednich jednostek analityki finansowej (tzw. *Financial Intelligence Units*) o przypadku podejrzenia lub posiadania uzasadnionych podstaw, by podejrzewać, że popełniono lub usiłowano popełnić przestępstwo prania pieniędzy. W skargach tych podnoszono, iż wskazane obowiązki stanowią nieuzasadnioną ingerencję w wynikające z konstytucyjnych gwarancji prawo do rzetelnego procesu sądowego oraz gwarancję prawa do obrony, jak również prawo do niezależności oraz do zachowania tajemnicy zawodowej. Rozstrzygając w powyższej sprawie, ETS orzekł, że nałożenie wskazanych obowiązków na przedstawicieli wolnych profesji prawniczych nie narusza powołanych gwarancji konstytucyjnych, o ile realizacja tych obowiązków ma następować w zakresie wyłączenia takich czynności zawodowych, które nie mają związku z postępowaniem sądowym. Warto wskazać przy tym, iż w orzeczeniu ETS odniesiono się jedynie do wcześniejszych unijnych instrumentów służących przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, tj. do dyrektywy 91/308/EGW zmienionej dyrektywą 2001/97/WE, nie wskazując na najnowszą inicjatywę europejskiego prawodawcy regulującą owe zagadnienia, tj. dyrektywę 2005/60/WE. Jednakże, mimo braku tego bezpośredniego wskazania, należy przyjąć, iż omawiany wyrok determinuje wykładnię nie tylko wcześniejszych regulacji, ale również aktualnie obowiązujących w tym zakresie przepisów.

ETS wskazał, że zgodnie z postanowieniami dyrektywy z 2005 r. zakres nałożonych obowiązków podlega istotnemu ograniczeniu w odniesieniu do profesji prawniczych. Ograniczenie to obejmuje dwa aspekty. Po pierwsze, przedstawiciele wolnych zawodów prawniczych, w przypadku stwierdzenia zaistnienia okoliczności wskazujących na powiązanie z praniem pieniędzy, tylko wówczas objęci są obowiązkiem identyfikacji tożsamości swoich klientów oraz współpracy z kompetentnymi organami, gdy uczestniczą w transakcjach wymienionych enumeratywnie w dyrektywie. Przepis art. 2 ust. 3 nr 3b dyrektywy z 2005 r. stanowi, że katalog tych czynności tworzą transakcje o charakterze finansowym oraz dotyczące nieruchomości, a także czynności polegające na świadczeniu klientowi pomocy w planowaniu lub zawieraniu transakcji dotyczących kupna i sprzedaży nieruchomości lub podmiotów gospodarczych; zarządzania pieniędzmi, papierami wartościowymi lub innymi aktywami; otwierania lub zarządzania kontami

bankowymi, rachunkami oszczędnościowymi lub rachunkami papierów wartościowych; organizacji wkładu niezbędnego do tworzenia lub prowadzenia działalności spółek lub zarządzania nimi, a także dotyczących tworzenia lub działalności trustów lub innych przedsiębiorstw. Zasadniczo czynności te nie mają związku z postępowaniem sądowym i tym samym pozostają poza prawem do rzetelnego procesu sądowego. Ponadto nałożone na prawników wykonujących wolne zawody zobowiązanie do identyfikacji oraz współpracy ulega wyłączeniu, gdy chodzi o takie informacje, które przedstawiciele wymienionych grup zawodowych otrzymali bezpośrednio od swojego klienta albo uzyskali na jego temat podczas ustalania jego sytuacji prawnej bądź podczas wykonywania swoich obowiązków polegających na obronie lub reprezentowaniu tego klienta w postępowaniu sądowym, lub w związku z takim postępowaniem, i to bez względu na moment otrzymania tych informacji. Wyłączenie to pozwala chronić prawo klienta do rzetelnego procesu sądowego, a także do zachowania tajemnicy zawodowej. Podkreślenia wymaga jednak fakt, że prawo do zachowania tajemnicy zawodowej ulega przełamaniu, gdy przedstawiciel objętej wskazanym wyjątkiem profesji świadomie współdziała z klientem w celu prania pieniędzy bądź wie, że klient użyje jego porady w tych celach.

Konstytucyjność krajowych przepisów implementujących unijną dyrektywę w sprawie przeciwdziałania praniu pieniędzy była przedmiotem skargi konstytucyjnej również w Polsce. Do zagadnień rozstrzyganych przez ETS w omawianym wyroku w znacznej mierze nawiązuje bowiem orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 lipca 2007r.¹⁸³ w sprawie zgodności z Konstytucją zakwestionowanych przez Krajową Radę Radców Prawnych przepisów ustawy z 2000 r. w zakresie, w jakim przepisy tej ustawy nakładają na adwokatów, radców prawnych i prawników zagranicznych – o ile wykonują oni zawód lub świadczą pomoc prawną poza stosunkiem pracy – obowiązek identyfikacji klientów oraz rejestracji przeprowadzonych przez nich transakcji w każdym przypadku, gdy okoliczności wskazują na to, że wartości majątkowe, którymi posługuje się klient, mogą pochodzić z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł (tzw. transakcje podejrzone), jak również zobowiązują do informowania Generalnego Inspektora Informacji Finansowej o wszystkich zarejestrowanych w tym trybie transakcjach. Celem tej ustawy była m.in. implementacja przepisów unijnej dyrektywy, których ważność była przedmiotem analizowanego powyżej orzeczenia ETS. W tym kontekście wskazać należy na

¹⁸³ Wyrok TK z dnia 2 lipca 2007 r., sygn. akt K 41/05, www.trybunal.gov.pl/.

spoczywający na państwach członkowskich obowiązek wykładni prawa krajowego zgodnie z prawem wspólnotowym, jak również obowiązek podejmowania wszelkich starań, by transponowane do krajowych porządków prawnych regulacje prawa wtórnego, do którego zaliczane są m.in. dyrektywy, nie pozostawały w konflikcie z prawem pierwotnym, zaś w szczególności chronionymi przez unijny porządek prawny prawami podstawowymi oraz zasadami ogólnymi europejskiego prawa wspólnotowego.

W przedmiotowym orzeczeniu Trybunał Konstytucyjny orzekł, że regulujące tę materię przepisy ustawy z 2000 r. są jedynie w ograniczonym zakresie zgodne z Konstytucją. Za niedopuszczalną uznana została bowiem wykładnia przedmiotowych regulacji, która obowiązkiem identyfikacji klientów, rejestracji transakcji podejrzanych oraz przekazywania informacji GIIF obejmuje także takie sytuacje, w których uzyskanie informacji przez adwokata, radcę lub prawnika zagranicznego nastąpiło w ramach ustalania statusu prawnego klienta lub świadczenia pomocy prawnej mającej związek z postępowaniem sądowym.

Wyłączenie to z jednej strony zwalnia w niektórych przypadkach przedstawicieli wymienionych profesji prawniczych z obowiązku gromadzenia oraz przekazywania informacji o transakcjach podejrzanych. Z drugiej jednak strony obowiązek ten pozostaje nienaruszony, jeżeli ci sami adresaci ustawy wykonują inne niż wskazane powyżej, czynności zawodowe lub świadczą pomoc prawną w ramach stosunku pracy. Tym niemniej wskazany zakres wyłączenia uznać należy za stosunkowo szeroki. Obejmuje on bowiem – zgodnie z rozwiązaniem przyjętym również przez unijnego prawodawcę – nie tylko wszelkie czynności związane z reprezentacją klienta w postępowaniu sądowym, ale również i te sytuacje, w których zgłaszająca się po poradę osoba udziela informacji dotyczących jej statusu majątkowego.

Wskazane obowiązki nie budzą wątpliwości w kontekście ich zgodności z Konstytucją. Uznając bowiem tylko częściową ich konstytucyjność i tym samym zawężając ich zakres, a w konsekwencji wyłączając przedstawicieli wolnych profesji prawniczych spod obowiązku denuncjacji swoich klientów, Trybunał Konstytucyjny przyjął prymat konstytucyjnej gwarancji ochrony tajemnicy komunikowania się (art. 49 Konstytucji) w odniesieniu do szczególnej, opartej na zaufaniu relacji, w jakiej pozostaje osoba szukająca pomocy prawnej oraz prawnik świadczący profesjonalne usługi w tym zakresie. Stanowiska tego nie sposób kwestionować, zwłaszcza iż nie ulega wątpliwości, że utrzymanie nieograniczonego obowiązku rejestracyjnego oraz informacyjnego

naruszałoby podlegającą konstytucyjnoprawnej ochronie tajemnicę zawodową, która nierozzerwalnie wiąże się z wykonywaniem wolnego zawodu. Należy jednak podkreślić, iż bezwzględny obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej zostaje przełamany w przypadku, gdy udzielający porady prawnik sam bierze udział w procederze prania pieniędzy bądź też czynności, jakich się podejmuje, wykonywane są w celu związanym z tym procederem, o czym podejmujący wie.

Należy zatem przyjąć, że przewidziany w dyrektywie, a w konsekwencji również w implementującej ją ustawie z 2000 r., zakres obowiązków denuncjacji klienta nie stanowi naruszenia tajemnicy zawodowej i nie prowadzi do zerwania stosunku zaufania między wykonującym wolny zawód prawnikiem a jego klientem. Wprowadzone ograniczenia pozwalają bowiem na uwzględnienie szczególnego charakteru wolnych zawodów prawniczych, na zachowanie przez wykonujące je osoby zagwarantowanej im niezależności, tajemnicy zawodowej, a tym samym zaufania w stosunkach z klientem, a także uwzględniają tradycyjną, szczególną rolę tych profesji w życiu publicznym¹⁸⁴.

Ponadto należy uznać, iż w świetle przyjętych przez polskiego ustawodawcę ograniczeń, wskazane obowiązki nie stanowią również naruszenia prawa do obrony oraz prawa do rzetelnego procesu sądowego, które gwarantuje zarówno Konstytucja (art. 42, art. 45), jak i regulacje prawa międzynarodowego i europejskiego, w szczególności zaś w art. 6 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz w art. 6 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej. Konstytucyjność regulacji nakładających te obowiązki wynika z faktu, że wymóg poszanowania wskazanych praw jest ściśle powiązany z postępowaniem sądowym. Oznacza to z jednej strony, że zobowiązanie prawnika, reprezentującego klienta w postępowaniu sądowym, do współpracy z władzami publicznymi w ramach tego postępowania poprzez przekazywanie im uzyskanych od klienta informacji nie tylko pozbawiłoby pełnomocnika możliwości wypełniania swojej funkcji w zakresie doradzania, obrony oraz reprezentacji klienta, ale przede wszystkim naruszałoby przysługujące klientowi prawo do obrony oraz do rzetelnego procesu sądowego. W świetle tego należy wszelako uznać, że wykonywanie przez prawnika określonych czynności zawodowych, które takiego powiązania nie posiadają, czyniąc przy tym zadość obowiązkowi współpracy oraz informowania o transakcjach podejrzanych, do

¹⁸⁴ J. Długosz, Obowiązki prawników wykonujących wolne zawody w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy, *Radca Prawny* 2008 r., nr 3, s. 43.

takiego naruszenia nie prowadzi. Dlatego też objęcie prawników wykonujących wolne zawody omawianymi obowiązkami jedynie w odniesieniu do określonych, wskazanych w ustawie czynności, których charakter jest tego rodzaju, że zasadniczo nie wykazują one powiązania z postępowaniem sądowym, nie narusza gwarancji konstytucyjnych, ponieważ czynności te, z uwagi na swój charakter, wyłączone są z zakresu podlegającego ocenie w kontekście ich zgodności z regulacjami gwarantującymi prawo do rzetelnego procesu sądowego.

Reasumując, w obu orzeczeniach przedmiotową kwestię sporną rozstrzygnięto w sposób podobny. Zarówno ETS, jak i TK przyjęły bowiem, że stworzone przez unijnego prawodawcę w wskazanych dyrektywach instrumenty prawne, mające służyć przeciwdziałaniu i zwalczaniu prania pieniędzy, a także regulacje polskiego prawa, stanowiące implementację tych dyrektyw, nie naruszają gwarancji konstytucyjnych i praw przysługujących prawnikom wykonującym wolne zawody. Wprowadzone w przepisach unijnych, a w konsekwencji również w polskich, ograniczenia zakresu obowiązków nałożonych na tę grupę zawodową pozwalają w pełni uwzględnić zarówno wynikające z konstytucyjnych gwarancji prawo do rzetelnego procesu sądowego oraz prawo do obrony, przysługujące klientom osób świadczących pomoc prawną, jak również obejmujące przedstawicieli wskazanych profesji prawniczych prawo do niezależności oraz do zachowania w tajemnicy wszystkiego, o czym dowiedzieli się w związku z udzielaniem takiej pomocy.

W podsumowaniu powyższych uwag należy stwierdzić, że w prawie europejskim nie ma jednolitego unormowania tajemnicy bankowej. Nie zawsze znajduje ona też źródło umocowania w ustawie. Wówczas obowiązywanie zasady dyskrecji w stosunkach bankowych wyprowadza się z ogólnych zasad prawa lub bezpośrednio z przepisów konstytucyjnych. W doktrynie brytyjskiej spotyka się pogląd, że ochrona poufności jest jedną z zasad prawa i generalnie leży ona w interesie publicznym¹⁸⁵. Natomiast doktryna niemiecka odwołuje się do konstytucyjnych praw i wolności obywatelskich. Ochrona tajemnicy bankowej bywa również upatrywana w art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, który przewiduje prawo do poufności w sferze prywatnej i rodzinnej¹⁸⁶. Na gruncie prawa polskiego tajemnica bankowa również postrzegana jest jako tajemnica zawodowa, z zastrzeżeniem, iż *stricte* nie posiada jej charakteru, co udowodniono

¹⁸⁵ E. P Ellinger, E. Lomnicka, R. J. A Hooley, *Modern... op. cit.*, s. 142.

¹⁸⁶ P. Avancini, G. Iro, H. Koziol, *Osterreichisches... op. cit.*, s. 105.

wskazując na istniejące między nimi odrębności. Faktem jest, że tajemnice zawodowe dotyczą pewnych wybranych zawodów, które muszą cieszyć się zaufaniem społecznym, ale również tych instytucji, które ustawowo są zobowiązane do ochrony informacji o obywatelach lub podmiotach prawnych (banki, urzędy skarbowe, giełda itp.). Należy jednak podkreślić, że tajemnica bankowa jest nie tylko instytucją prawa publicznego (z uwagi na źródło regulacji w ustawie Pr. bank.), ale także prawa prywatnego, w tym cywilnego. Uzasadnia to twierdzenie, iż nie ma się tu do czynienia jedynie z tajemnicą zawodową. Tajemnica bankowa, a właściwie – prawo do ochrony informacji stanowiących tajemnicę bankową, stanowi swego rodzaju wartość uznawaną przez system prawny. Stąd jej ochrona znajduje oparcie zarówno na gruncie prawa karnego, jak i cywilnego. Warto zauważyć, że w polskiej doktrynie również coraz częściej tajemnica bankowa postrzegana jest w kategoriach szeroko pojętej ochrony praw osobistych obywateli, a w szczególności prawa do prywatności oraz ochrony danych osobowych¹⁸⁷.

Przy tak dużej różnorodności grup zawodowych zastrzeżenie budzi urzeczywistnienie reguły „*à chaque profession son secret*”, zgodnie z którą do każdego zawodu powinna być dopasowana adekwatna tajemnica z nim związana¹⁸⁸, to w odniesieniu do pracowników banków wydaje się być ona w pełni uzasadniona.

¹⁸⁷ R. Tupin, *Tajemnica bankowa...* op. cit., s. 2; J. Gliniecka, *Tajemnica bankowa w ujęciu prawnym*, Sopot 1997, s. 30; W. Pyziół (red.), *Encyklopedia Prawa Bankowego*, Warszawa 2001, s. 756.

¹⁸⁸ R. Zondervan, *Le secret bancaire Suisse et sa legend*, Brüssel 1973, s. 15.

ROZDZIAŁ II.

TAJEMNICA BANKOWA

§ 1. Uwagi ogólne

Zachowanie tajemnicy bankowej należy do obowiązków, jakie banki mają wobec swoich klientów. Jest to istotne szczególnie z uwagi na fakt, że zachowanie tajemnicy bankowej nie może być traktowane jako przywilej ani nie może mieć charakteru uznaniowego. Tajemnica bankowa musi mieć charakter gwarancji ustawowej zabezpieczającej interesy osób fizycznych i prawnych oraz wszystkich innych klientów banku i to zarówno interesów majątkowych, jak i innych, np. osobistych¹⁸⁹.

W Polsce obowiązek zachowania tajemnicy bankowej został sformułowany przez ustawodawcę w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. Pr. bank.¹⁹⁰. Zgodnie z treścią przepisu art. 104 ust. 1 ustawy Pr. bank.: „Banki, osoby w nich zatrudnione oraz osoby, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe, są zobowiązane zachować tajemnicą bankową, która obejmuje wszystkie informacje dotyczące czynności bankowej, uzyskane w czasie negocjacji, w trakcie zawierania i realizacji umów, na podstawie której bank tę czynność wykonuje”. W obecnym stanie prawnym zapis dotyczący tajemnicy bankowej został skonstruowany bardzo lapidarnie. Świadczy o tym fakt, że zakres informacji chronionych tajemnicą bankową określa formuła „wszystkie informacje dotyczące czynności bankowych”, które zostały pozyskane i są chronione przez bank na każdym etapie realizacji umowy, włącznie z negocjacjami. Natomiast określenie „wszystkie informacje” odnosi się nie tylko do osób będących stroną umowy, ale również osób, które dokonały czynności pozostających w związku z jej zawarciem. Ustawa, jako źródło powinności zachowania tajemnicy bankowej, wyznacza podstawowy zakres tego obowiązku, który można ująć na płaszczyźnie podmiotowej, przedmiotowej i czasowej.

Polska ustawa Pr. bank. została w 2007 r. dostosowana do regulacji obowiązujących w Unii Europejskiej. Wobec powyższego należy spodziewać się, że co do zasady tajemnica bankowa jest w innych państwach Unii rozumiana podobnie i podlega tym samym rygorom. Zakres tajemnicy bankowej podlegać będzie jednak zmianom.

¹⁸⁹ A. Jończyk, Nowa tajemnica bankowa, *Przeгляд Podatkowy* 1998, nr 6, s. 35.

¹⁹⁰ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz.U. 2002, Nr 72, poz. 665 z późn. zm.).

Świadczą o tym prowadzone w ostatnim okresie działania Komisji Europejskiej, która dążąc do większej współpracy administracyjnej krajów Unii Europejskiej w egzekwowaniu podatków¹⁹¹, domaga się od wszystkich krajów członkowskich, w tym Austrii, Luksemburgu i Belgii, zmian w ich krajowych regulacjach. Ostatnie lata pokazują jednak, że razem z rozwojem technologicznym sektora bankowego tajemnica bankowa staje się pojęciem coraz bardziej wirtualnym, a bank, który bez względu na wszystko będzie chronił nie tylko środki swoich klientów, ale również ich dane osobiste i informacje o stanie kont, jest coraz rzadziej spotykany nie tylko w Polsce, ale w skali całego świata. Nestorzy bankowości - w Polsce i na świecie - zgadzają się, że koniec tajemnicy bankowej będzie oznaczał koniec banków w obecnej postaci.

§ 2. Istota tajemnicy bankowej

Tajemnica bankowa należy do powszechnych powinności banków, wiąże się z przypisaną im od zarania dziejów dyskrecją działania dotyczącą transakcji finansowych i umów kredytowych. Współczesne rozumienie tego obowiązku banku zostało ukształtowane przede wszystkim w XX w., ale należy uznać za zasadne twierdzenie, według którego tajemnica bankowa stanowi integralny składnik wykształconej przez pokolenia kultury prawnej¹⁹². Wynika ona ze szczególnych relacji opartych na zaufaniu, wiążącym bank z jego klientami, obejmującym świadczenie na ich rzecz usług bankowych. Jest to specjalny obowiązek wywodzący się z ogólnego obowiązku staranności „sumiennego kupca”¹⁹³.

Istota tajemnicy bankowej polega na utajnieniu informacji dotyczących życia osobistego klienta, ujawnionych w trakcie wykonywania czynności bankowych. Bank, stając się uczestnikiem czynności, o której wykonanie zabiega klient, uzyskuje możliwość zapoznania się z wieloma informacjami dotyczącymi jego życia prywatnego. W interesie klienta leży utrzymanie tych informacji w tajemnicy. **Przedmiotem ochrony tajemnicy bankowej jest prywatny interes obywatela, ona sama zaś stanowi gwarancję prywatności rozumianej jako samoistne dobro prawne**¹⁹⁴.

¹⁹¹ Zob. Unia Europejska uzgadnia zmiany prawne dotyczące tajemnicy bankowej, Prawo Bankowe 2000, nr 7-8.

¹⁹² R. Marek, Niektóre problem tajemnicy bankowej w świetle praktyki, Palestra 1977, nr 1, s. 15-19.

¹⁹³ R. Tupin, Tajemnica bankowa... op. cit., s. 26.

¹⁹⁴ A. Sakowicz, Prywatność jako samoistne dobro prawne (per se), Państwo i Prawo 2006, z. 1, s. 21; A. Żygadło, Ochrona... op. cit., s. 61.

Tajemnica bankowa należy do najbardziej kontrowersyjnych instytucji prawa bankowego. Taki pogląd wynika z jej istoty. Ochrona informacji posiadanych przez banki to akceptowany zwyczaj obrotu gospodarczego – tajemnica bankowa jest jednym z elementów nadających bankowi status instytucji zaufania publicznego¹⁹⁵. Tak też wypowiedział się Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie, który w wyroku z dnia 27 lutego 2004 r.¹⁹⁶ stwierdził, że: „Uwzględniając również obowiązki banków wynikające z przepisów art. 105-107 Prawa bankowego oraz ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzeniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu¹⁹⁷, nakładającej na nie obowiązki jako instytucji obowiązanej, należy przyjąć, że banki są w istocie instytucjami zaufania publicznego”. Jednocześnie informacje te są użyteczne, często niezbędne, dla organów ścigania, wymiaru sprawiedliwości, fiskusa, a także kontroli państwowej. Ponadto inne zainteresowane instytucje i osoby starają się wykazać swoje prawo dostępu do tych informacji. Stąd pojawia się naturalny konflikt pomiędzy ochroną danych o klientach banku, a dążeniami do uchylenia bądź co najmniej ograniczenia tej ochrony i sprawia, że tajemnica bankowa w dalszym ciągu pozostaje aktualnym problemem oraz tematem do dyskusji.

Zachowanie tajemnicy bankowej nie powinno być rozpatrywane wyłącznie w kategorii uciążliwego obowiązku banku wynikającego z potrzeby ochrony interesów ich klientów. Jest to również swego rodzaju przywilej służący ochronie ich własnych interesów. Są one chronione dwutorowo. Po pierwsze, biorąc pod uwagę bezpośrednio uzależnienie sytuacji banku od finansowej kondycji jego klientów, bank chroni jednocześnie informacje o sobie samym, jak i o nich. Po drugie, zasada dyskrecji – stanowiąc istotny walor działalności banku - przysparza mu klientów. Dowodem na to jest fakt, iż zasada nienaruszalności tajemnicy bankowej ugruntowała zaufanie do Szwajcarii jako finansowego centrum Europy i świata. W państwie tym działa ponad 630 banków, z których 5 należy do największych na świecie¹⁹⁸. Nie należy jednak zapominać,

¹⁹⁵ A. Janiak, Bank jako instytucja zaufania publicznego, Glosa 2003, nr 2, s. 17.

¹⁹⁶ Wyrok WSA z dnia 27 lutego 2004 r., II SA 291/03, LEX nr 569664.

¹⁹⁷ Ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł (Dz.U. Nr 116, poz.1216 z późn. zm.).

¹⁹⁸ Te banki to: Schweizerischer Bankverein (z siedzibą w Bazylei, wartość depozytów 124 mld dolarów), Schweizerische Bankgesellschaft (Zurych, 114 mld dolarów), Crédit Suisse (Zurych, 89 mld dolarów), Schweizerische Volksbank (Berno) i Bank Leu. Łączna wartość depozytów w szwajcarskich bankach wynosi ok. 6 bln dolarów (2007 r.), w tym ok. 50% od klientów zagranicznych.

że tajemnica bankowa to nie tylko swego rodzaju przywilej banku. Jej beneficjentami są podmioty, które w związku z wykonywaniem czynności bankowych powierzają bankom informacje o charakterze konfidencjonalnym. Rolą banku jest strzeżenie chronionych informacji przed ich nielegalnym ujawnieniem. Z kolei klientowi banku przysługuje podmiotowe prawo do ochrony informacji powierzonych bankowi, które jest związane z konstytucyjnymi i międzynarodowymi regulacjami dotyczącymi ochrony prywatności i informacji. Uzyskanie przez bank informacji stanowiących tajemnicę bankową jest, co do zasady, równoznaczne z zakazem dalszego ich przekazywania. W uzasadnieniu orzeczenia portugalskiego Sądu Konstytucyjnego z 31 maja 1995 r.¹⁹⁹ wskazano, że regulacja tajemnicy bankowej służy ochronie zarówno interesu publicznego, jak i osobistego. Ochrona interesu publicznego polega na prawidłowym funkcjonowaniu banków oraz na zapewnieniu powszechnego poczucia zaufania do nich. Z kolei interes prywatny jest chroniony poprzez zapewnienie pełnej dyskrecji w zakresie prywatnego życia obywateli związanego z ich działalnością gospodarczą oraz udziałem w czynnościach handlowych. Beneficjentami tajemnicy bankowej są osoby fizyczne, prawne oraz jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, które w związku z wykonywaniem czynności bankowych powierzyły bankowi informacje o charakterze konfidencjonalnym. Zasada ta wynika z roli, jaką bank pełni od momentu powstania, a która polega na strzeżeniu chronionych informacji przed nielegalnym ujawnieniem. Doniosłość prawną zachowuje uchwała Sądu Najwyższego z 23 maja 2006 r.²⁰⁰, w której stwierdza się, że: „instytucja ta jest gwarancją prawa do prywatności wynikającego z art. 47 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej art. 8 EKPCz. oraz art. 17 MPPOP (...). Przyjęcie, że tajemnica bankowa stanowi środek ochrony prawa do prywatności powoduje, zwłaszcza w kontekście treści art. 51 Konstytucji RP, iż przy interpretacji przepisów regulujących tajemnicę bankową niedopuszczalna jest rozszerzająca wykładnia wyjątków od reguły”. Sytuacja ekonomiczna jednostki, która odzwierciedla stan rachunku bankowego, stanowi ważny element konstytucyjnie gwarantowanego prawa do ochrony życia prywatnego²⁰¹.

Uzasadniona potrzeba ochrony praw i interesów klientów banku nie może jednak prowadzić do tworzenia tak rygorystycznie szczelnego systemu zachowania tajemnicy bankowej, który uniemożliwiłby ściganie przestępstw dokonywanych przy wykorzystaniu

¹⁹⁹ Diário da República (Official Gazette) (Series II), 176, 28.07.1995, 8753-8757.

²⁰⁰ Uchwała SN z dnia 23 maja 2006 r., I KZP 4/06, Wokanda 2006, nr 11, s. 12.

²⁰¹ K. Królikowska, J. Królikowski, Zgoda klienta na przekazanie informacji konfidencjonalnych firmom zewnętrznym jako narzędzie gwarancji konstytucyjnego prawa do prywatności, *Studia Iuridica* 2008, nr XLIX, s. 49-50.

instytucji bankowych. Tajemnica bankowa ma bowiem stanowić ochronę obywatela przed nadmierną ciekawością władz, a nie chronić przestępców. Dlatego przyjęte w większości państw zachodnioeuropejskich rozwiązania w tym zakresie są swego rodzaju kompromisem, który próbuje pogodzić potrzebę ochrony interesu obywatela – klienta banku z interesem publicznym wymagającym ścigania działalności przestępczej.

Mówiąc o tajemnicy bankowej, mamy do czynienia ze specyficznym stosunkiem pomiędzy bankiem a jego klientem, który oparty jest na szczególnym zaufaniu. Transformowanie w kredyt środków pieniężnych deponowanych w banku związane jest z ryzykiem. Ponoszą je zarówno klienci, jak i bank. Klient gromadzi swoje środki w banku, jeśli ufa, że bank w sposób bezpieczny zarządzał będzie ryzykiem i minimalizował je. Bank posiada środki pieniężne do dyspozycji kredytobiorców, jeżeli wierzy, że zostaną one zwrócone. Informacje o środkach pieniężnych klienta związane są z jego sferą prywatności, z prawem osobistym do tego, aby inne podmioty bez uzasadnionego prawem powodu nie wkraczały w nią. Zakres prawem chronionych praw osobistych oraz sfery prywatności w poszczególnych systemach prawnych różni się, zwłaszcza że podejście do tych kwestii są w znacznym stopniu funkcją kultury prawnej.

§ 3. Zakres przedmiotowy tajemnicy bankowej

Pozycja banków jako specyficznych uczestników obrotu gospodarczego jest pochodną szczególnych unormowań prawnych, którym została poddana ich działalność. Regulacja ta stała się źródłem dyskusji i polemik, które koncentrują się na czynnościach bankowych jako kategorii, która swym zakresem pojęciowym określa granice możliwości korzystania przez banki z instytucji prawa bankowego, jaką jest m. in. tajemnica bankowa²⁰².

Dla określenia zakresu przedmiotowego tajemnicy bankowej niezbędne jest wskazanie rodzaju informacji, które podlegają ochronie. Z artykułu 104 ust.1 *in fine* wynika, że **tajemnica bankowa obejmuje wszystkie informacje dotyczące czynności bankowej, uzyskane w czasie negocjacji, a także w czasie zawierania i realizacji umowy, na podstawie której bank ową czynność wykonuje.** Informacjami konfidencjonalnymi są wszystkie dane dotyczące czynności bankowych, osób ich

²⁰² B. Smykła, Czynności bankowe – podstawowy element określający pozycję banku w obrocie, Głosa 1999, nr 2, s. 9.

dokonujących z bankiem, jak również sam fakt dokonania czynności, a nawet przystąpienie do negocjacji²⁰³. Tak też wypowiedział się Sąd Apelacyjny w Krakowie, który w postanowieniu z 30 marca 2009 r.²⁰⁴ stwierdził, że: „Tajemnicą bankową są objęte wszystkie informacje powierzone bankowi przez klienta, także dla przygotowania czynności banków, jak wniosek kredytowy i jego uzasadnienie wraz z załączonymi dokumentami. Informacje te warunkują czynności banków, bo bez nich nie doszłoby do tych czynności, dlatego przesłanki objęcia ich tajemnicą bankową są identyczne jak przesłanki tajemnicy samych czynności. (...) Tajemnicą bankową są objęte nie tylko informacje o czynnościach banków, ale i nośniki informacji (w tym dokumenty) zawierające te informacje”. Natomiast Sąd Najwyższy w przywoływanej już uchwale z 23 maja 2006 r.²⁰⁵ wskazał, że tajemnicą bankową objęte są również informacje, co do zabezpieczenia wiarygodności banku związanej z czynnością bankową, w tym dane personalne osoby składającej takie zabezpieczenia albo mającej je złożyć. W świetle wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 4 kwietnia 2003 r.²⁰⁶ „pojęcie danych osobowych klienta banku mieści się w pojęciu informacji i tajemnicy bankowej”. Wojewódzki Sąd Administracyjny wskazał, że przepisy o tajemnicy bankowej nie wyłączają w całości stosowania ustawy o ochronie danych osobowych, czynią to jednak w zakresie, w jakim zapewniają ochronę dalej idącą niż ustawa o ochronie danych osobowych, więc tylko jeśli chodzi o zasady udostępniania osobom trzecim informacji, o których mowa w art. 104 Pr. bank.²⁰⁷

Ponadto, jak wynika z uzasadnienia do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz o zmianie innych ustaw²⁰⁸, „wszystkie informacje dotyczące czynności bankowej” to jakiegokolwiek dane, które pozostają w takim związku z czynnością bankową, że w jakiegokolwiek sposób wspomnianej czynności dotyczą. Jest to sformułowanie dosyć niejasne i mogące budzić wątpliwości, dlatego doprecyzowaniem jego treści zajęła się doktryna prawa. Do „informacji dotyczącej czynności bankowej” zaliczyć należy nie tylko dane ujawnione w treści samej czynności bankowej, ale także inne czynności prawne, faktyczne oraz różnorodne okoliczności, o ile pozostają one z związku z

²⁰³ Z. Ofiarski, Prawo... op. cit., s. 638; A. Kawulski, Prawo bankowe. Komentarz, Warszawa 2013 r., s.446.

²⁰⁴ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 30 marca 2009 r., II AKz 106/09, KZS 2009/5/48.

²⁰⁵ Uchwała SN z dnia 23 maja 2006 r., I KZP 4/06, OSNKW 2006/6/54.

²⁰⁶ Wyrok NSA z dnia 4 kwietnia 2003 r. w Warszawie, II SA 2935/02, LEX nr 149895.

²⁰⁷ Wyrok WSA w Warszawie z dnia 29 maja 2012 r., II SA/Wa 188/12, Monitor Prawa Bankowego 2012, nr 11, s. 41-45.

²⁰⁸ Druk sejmowy, Sejm IV kadencji, nr 2116.

czynnością bankową. Pozwala to na stwierdzenie, że **zakres przedmiotowy tajemnicy bankowej ujęty został według zasady maksymalizmu**. Wojewódzki Sąd Administracyjny w wyroku z 20 maja 2008 r.²⁰⁹ wypowiedział się, iż zgodnie z tą zasadą „zakresem przedmiotowym tajemnicy bankowej są objęte wszystkie informacje, poza wyjątkami przedmiotowymi określonymi w art. 104 ust. 2 tejże ustawy (Pr. bank.) oraz wyjątkami dotyczącymi udzielenia określonych informacji ściśle określonym podmiotom, uprawnionym do tego z mocy ustawy (art. 105 ust. 1 i 2)”.

W literaturze²¹⁰, ze względów praktycznych, postuluje się wyłączenie z zakresu „wszystkich informacji dotyczących czynności bankowej” danych, które są informacjami powszechnie znanymi, np. wiadomości publikowane w mediach czy informacje o przedstawicielstwie ustawowym. Pojęcie wiadomości (faktów) konfidencjonalnych rozumieć należy bardzo szeroko. Są to informacje dotyczące zarówno danych czynności, osób ich dokonujących z bankiem, jak również innych osób, które dokonały czynności pozostających w związku z umową, na której podstawie bank wykonuje te czynności bankowe. Mogą to być także znane wyłącznie bankowi poglądy beneficjenta w sferze życia osobistego, społecznego i politycznego (np. finansowe wsparcie udzielane określonym opcjom politycznym, akcjom społecznym lub charytatywnym, a nawet stan zdrowia czy też sytuacja rodzinna kontrahenta). Problemy interpretacyjne może powodować użyte w ustawie sformułowanie „informacje (...) uzyskane w czasie negocjacji, w trakcie zawierania i realizacji umowy, na podstawie której bank tę czynność wykonuje”. Może wydawać się, że informacje dotyczące czynności bankowej, uzyskane przez podmioty obowiązane do zachowania tajemnicy w okresie innym niż czas negocjacji lub czas zawierania i realizacji umowy, nie są informacjami dyskrecjonalnymi. Jednak z logicznego punktu widzenia zwrot „czas negocjacji” zawiera się w zwrocie „czas zawierania umowy”. Zgodnie z art. 72 § 1 k. c.²¹¹ „czas negocjacji” jest zawsze „czasem zawierania umowy”, ponieważ negocjacje polegają na wzajemnym oddziaływaniu stron w celu ustalenia warunków umowy i jej zawarcia²¹². Natomiast zwrot „czas zawierania umowy” obejmuje nie tylko proces negocjacji, ale i czas innych procedur zmierzających do zawarcia umowy (na przykład okres związania ofertą). Poza czasem negocjacji i czasem zawierania umowy tajemnicą bankową objęte są również informacje uzyskane w

²⁰⁹ Wyrok WSA w Krakowie z dnia 20 maja 2008 r., I SA/Kr 115/08, LEX nr 475534.

²¹⁰ M. Bączyk, Szczególne... op. cit., s. 445.

²¹¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.).

²¹² W. Kocot, Ofertowy i negocjacyjny tryb zawarcia umowy w ujęciu znowelizowanych przepisów kodeksu cywilnego, Przegląd Prawa Handlowego 2003, nr 5, s. 32.

„czasie realizacji umowy”. Termin ten to pojęcie wieloznaczne, ale należy przyjąć, że jest to czas spełniania świadczenia prowadzącego do wygaśnięcia zobowiązania, powstałego w konsekwencji dojścia czynności bankowej do skutku²¹³. Należy zwrócić uwagę, że tajemnica bankowa obejmuje całość czynności bankowej, tzn. każdą jej fazę i element. Pojawia się pytanie, czy tajemnicą bankową objęte są także informacje uzyskane w czasie negocjacji i w trakcie zawierania umowy²¹⁴. Chodzi zatem o kwestie, które nie należą do samej czynności bankowej, a które ją poprzedzają. Jak wynika z art. 104 ust. 1 Pr. bank. tajemnicą objęte są wszystkie wiadomości dotyczące czynności bankowych, a zatem wszelkie informacje indywidualizujące tę czynność, sam fakt jej dokonania, a nawet przystąpienie do negocjacji²¹⁵. Takie ujęcie znacznie poszerza przedmiot ochrony. W trakcie negocjacji strona czynności bankowej może przedstawiać różnorodne informacje, które nie wejdą do treści umowy ani nie będą wykorzystywane i przetwarzane w trakcie jej wykonywania²¹⁶. Ustawa milczy jednak w kwestii wiadomości, które dotarły do banku już po zrealizowaniu czynności bankowej. Oznacza to, że informacje te nie podlegają ochronie na podstawie wspomnianego przepisu. Wyjątkiem będzie sytuacja, w której informacje o zakończonej transakcji stanowią element nowej czynności bankowej. Należy jednak zwrócić uwagę, że nowelizacja Pr. bank., która weszła w życie w dniu 1 kwietnia 2007 r., umożliwia bankom i instytucjom utworzonym na podstawie art. 105 ust. 4 Pr. bank. przetwarzanie informacji dotyczących osób fizycznych, stanowiących tajemnicę bankową po wygaśnięciu zobowiązania wynikającego z umowy zawartej z bankiem lub inną instytucją upoważnioną do udzielania kredytów²¹⁷.

W literaturze przedmiotu spotka się pewne kryteria, które pozwalają na oznaczenie zakresu przedmiotu tajemnicy bankowej. Pierwsze kryterium, tzw. ogólne, wskazuje art. 104 ust. 1 ustawy Pr. bank. i dotyczy formuły „wszystkich informacji”²¹⁸. Natomiast art. 105 daje wyraz drugiej grupie kryteriów, tzw. szczegółowych, które służą

²¹³ J. Molis, Szczególne prawa i obowiązki banku [w:] Prawo bankowe. Komentarz Tom I, F. Zoll (red.), Kraków 2005, s. 545.

²¹⁴ Pismo GINB z dnia 2 października 2000 r., nr NB/BPN/I/617/00, Glosa 2000, nr 12, s. 40.

²¹⁵ T. Dukiet-Nagórska, Ujawnienie tajemnicy bankowej, Prawo Bankowe 2005, nr 4, s. 51; J. Majewski, Granice tajemnicy bankowej w prawie polskim, Monitor Prawa Bankowego 2011, nr 2, s. 38.

²¹⁶ Ilustruje to przykład umowy kredytu inwestycyjnego: poza umową tajemnicą objęte są tzw. biznes plan kredytobiorcy, treść umów ustanawiających zabezpieczenie wierzytelności kredytowej, kondycja finansowa kredytobiorcy, wielkość i charakter jego majątku oraz wszelkie inne informacje, jakie bank posiadał, podejmując działania związane z tym stosunkiem umownym; por. Uchwała SN z dnia 23 maja 2006r., I KZP 4/06, OSNKW Nr 6/2006, poz. 54.

²¹⁷ Ustawa z dnia 26 stycznia 2007 r. o zmianie ustawy - Prawo Bankowe (Dz.U. Nr 42, poz. 272).

²¹⁸ T. Dukiet-Nagórska, O ujawnieniu tajemnicy bankowej raz jeszcze, Prawo Bankowe 2004, nr 3, s. 64-65; A. Jurkowska, Tajemnica bankowa jako środek ochrony prawa prywatności, Gdańskie Studia Prawnicze, t. XIII, 2005, s. 225; M. Bączyk, Szczególne... op. cit., s. 503.

do określenia zakresu informacji, jakie mogą być ujawnione tylko upoważnionym podmiotom. Zatem każdy podmiot upoważniony *ex lege* do uzyskania informacji objętych tajemnicą bankową ma w rzeczywistości przedmiotowo zróżnicowany dostęp do informacji poufnych. To zaś uzależnione jest m. in. od pełnionej przez dany podmiot funkcji i jego kompetencji.

Wyłonione dwie grupy informacji poufnych określono jako informacje operacyjne i wiadomości okazjonalne (pozaoperacyjne)²¹⁹. Pierwsza grupa informacji konfidencjonalnych (nazywanych też podstawowymi) to informacje uzyskane przez bank w związku z ukształtowaniem się stosunku umownego (np. umowy rachunku bankowego, sejfów bankowych). Natomiast wiadomości pozaoperacyjne to informacje zdobyte przez bank w okresie przedkontraktowym (lub później), które dotyczą sytuacji majątkowej bądź osobistej beneficjenta tajemnicy.

Przepis art. 1 ustawy Pr. bank. stanowi, że niniejsza ustawa określa m. in. zasady prowadzenia działalności bankowej. Ta ostatnia jest pojęciem szerszym niż działalność banków. Taki sposób określenia zakresu obowiązującego Prawa bankowego można traktować jako swego rodzaju wyjaśnienie, że ustawa normuje zasady wykonywania działalności przypisanej bankom z zastrzeżeniem, że niektóre rodzaje tej działalności mogą być wykonywane także przez (inne niż banki) jednostki organizacyjne. Takie rozumowanie potwierdza zawarta w art. 2 ustawy Pr. bank. definicja banku, która odwołuje się nie do działalności bankowej, ale do czynności bankowych. Wskazany sposób podejścia ustawodawcy do problematyki działalności bankowej rozwinięty został w art. 5 i 6 cytowanej ustawy. Treść tych dwóch przepisów pozwala stwierdzić, że działalność bankowa może polegać na wykonywaniu czynności bankowych oraz na podejmowaniu innych działań.

W celu określenia przedmiotowego zakresu ochrony zapewnianej przez tajemnicę bankową należy bliżej przyjrzeć się pojęciu „czynności bankowych”. Jest to konieczne dla precyzyjnego określenia, które formy działalności banku chronione są tajemnicą bankową, a którym zostało to odmówione. Obowiązujące prawo bankowe nie podaje definicji „czynności bankowych” i takie stanowisko jest utrzymywane w literaturze²²⁰. W uzasadnieniu uchwały z dnia 11 lipca 2000 r. Sąd Najwyższy wyraził jednak pogląd, że art.

²¹⁹ Tak E. Fojcik-Mastalska, Przepisy ogólne [w:] M. Bączyk, L. Góral, Z. Ofiarski, J. Pisuliński, W. Pyziół, Prawo Bankowe. Komentarz, E. Fojcik-Mastalska (red.), Warszawa 2002, s. 43.

²²⁰ Zob. T. Narożny, Prawo Bankowe, Poznań 1998, s. 42; B. Smykla, Czynności bankowe..., op. cit., s. 11; K. Koperkiewicz-Mordel, Ogólna charakterystyka czynności bankowych [w:] Góral L., Karlikowska M., Polskie Prawo Bankowe, Warszawa 2006, s. 67.

5 Pr. bank. zawiera definicję legalną „czynności bankowej”²²¹. W piśmiennictwie sprawa ta rodzi kontrowersje²²².

Wydaje się być zasadnym, że art. 5 cytowanej ustawy wyczerpująco wylicza poszczególne typy takich czynności. Zgodnie z ustawą Pr. bank. pierwsza grupa informacji objętych tajemnicą bankową to wszystkie informacje dotyczące „czynności bankowej”, czyli realizowanych przez bank operacji, które ustawa traktuje jako „czynności bankowe”. Zatem tajemnicą bankową są objęte „wszystkie informacje” dotyczące każdej z czynności bankowych wykonywanych przez bank. Tak szerokie ujęcie sprawia, że wszelkie informacje mające charakter indywidualny, tzn. dotyczący danej czynności bankowej, objęte są tajemnicą. Stąd też sam fakt wykonania konkretnej czynności bankowej również objęty jest tajemnicą. Czynności bankowe podzielone są na dwie grupy. Przepis art. 5 ust. 1 Pr. bank. w ramach katalogu zamkniętego, wymienia pierwszą z nich. Do czynności tych należy:

- a) przyjmowanie wkładów pieniężnych płatnych na żądanie lub z nadejściem oznaczonego terminu oraz prowadzenie rachunków tych wkładów,
- b) prowadzenie innych rachunków bankowych,
- c) udzielanie kredytów,
- d) udzielanie i potwierdzanie gwarancji bankowych oraz otwieranie potwierdzanie akredytów,
- e) emitowanie bankowych papierów wartościowych,
- f) przeprowadzanie bankowych rozliczeń pieniężnych,
- g) wydawanie instrumentu pieniądza elektronicznego,

²²¹ Uchwała SN z dnia 11 lipca 2000 r., III CZP 22/00. Twierdzi się, że art. 5 Pr. bank. zawiera definicję legalną „czynności bankowej”, mającą postać tzw. definicji zakresowej, tj. wyliczającą elementy składowe definiowanego określenia. Tak: J. Majewski, Przyjmowanie poręczeń cywilnych, Rzeczypospolita z dnia 6 marca 1998 r.; tenże, Głosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 1999 roku, III CZP 14/99, Prawo Bankowe 1999, nr 6, s. 51; tenże, Głosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 1999 roku, III CZP 15/99, Prawo Bankowe 2000, nr 6, s. 25.

²²² Przyjęcie takiego stanowiska oznaczałoby zaakceptowanie tzw. decyzji w uwikłaniu, która nie objaśnia istoty definiowanego przedmiotu, jego cech, a ponadto zawiera błąd logiczny typu *ignotum per ignotum*. Objasnia ona pojęcie czynności bankowej m.in. poprzez nieznane na gruncie prawa bankowego, a zaczerpnięte na gruncie żargonu bankowego, pojęcie „operacji” (czekowych, przy użyciu kart płatniczych). Por. A. Janiak, Pojęcie czynności bankowej, Prawo Bankowe 2001, nr 1, s. 57; M. Jakubek, Prawo bankowe. Wprowadzenie. Zbiór przepisów, Lublin 1998, s. 18; E. Fojcik-Mastalska, Przepisy ogólne... op. cit., s. 18-21; W. Góralczyk jun., Przepisy ogólne [w:] B. Andrzejuk, P. Austen, D. Daniluk, I. Heropolitańska, J. Jackiewicz, K. J. Kosiński, E. Kryński, K. Majerczyk-Żabówka, M. Michalski, S. Niemierka, S. Ryżewska, B. Smykla, R. Tollik, A. W. Wiśniewski, J. W. Wójcik, Prawo bankowe. Komentarz, W. Góralczyk jun. (red.), Warszawa 1999, s. 19 i n.

- h) wykonywanie innych czynności przewidzianych wyłącznie dla banku w odrębnych ustawach.

Wymienione wyżej czynności mogą być wykonywane wyłącznie przez banki przy zachowaniu przepisów ustawy i w granicach przewidzianych przez statut banku (inne niż banki jednostki organizacyjne mogą wykonywać te czynności tylko wtedy, gdy przepisy odrębnych ustaw je do tego uprawniają). Niezależnie jednak od wykonywania wymienionych czynności bankowych z pierwszej grupy banki mogą wykonywać również inne działania, określone w art. 5 ust. 2 ustawy Pr. bank., tj.:

- a) udzielanie pożyczek pieniężnych,
- b) operacje czekowe i wekslowe oraz operacje, których przedmiotem są warrandy,
- c) wydawanie kart płatniczych oraz wykonywanie operacji przy ich użyciu,
- d) terminowe operacje finansowe,
- e) nabywanie i zbywanie wierzytelności pieniężnych,
- f) przechowywanie przedmiotów i papierów wartościowych oraz udostępnianie skrytek sejfowych,
- g) prowadzenie skupu i sprzedaży wartości dewizowych,
- h) udzielanie i potwierdzanie poręczeń,
- i) wykonywanie czynności zleconych, związanych z emisją papierów wartościowych,
- j) pośrednictwo w dokonywaniu przekazów pieniężnych oraz rozliczeń w obrocie dewizowym.

Czynności te uzyskają status bankowych, jeśli będą wykonywane przez banki. Stąd stanowią one drugą grupę czynności bankowych, których katalog także ma charakter zamknięty.

Wśród innych niż ustawa Pr. bank. aktów prawnych, które regulują działalność banków, pojęciem „czynności bankowej” posługuje się ustawa o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających²²³. Banki spółdzielcze objęte zakresem działania tej ustawy zobowiązane są do zrzeszania się na zasadzie swobody wyboru z jednym ze wskazanych przez ustawę banków zrzeszających. Zasadniczo cytowana ustawa zastosowała regułę, zgodnie z którą zakres działalności banków,

²²³ Ustawa z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających (Dz.U. Nr 119, poz. 1252).

podlegających jej regulacji, wynika z pozycji zajmowanych w strukturach, w których te banki uczestniczą.

Banki spółdzielcze, za zgodą banku zrzeszającego, mogą również wykonywać czynności określone w art. 6 ustawy Pr. bank. (z wyjątkiem zaciągania zobowiązań związanych z emisją papierów wartościowych). Ten ostatni wykonuje czynności bankowe oraz inne czynności określone w ustawie Pr. bank. lub w innych ustawach w zakresie ustalonym w statucie banku.

Przedstawiony zakres działalności bankowej dotyczy banków uniwersalnych, działających na zasadach ogólnych. Przez banki uniwersalne rozumie się banki, których zakres działalności określony jest przez ustawę Pr. bank. Ograniczenie tego zakresu wynikać może wyłącznie ze szczególnych powiązań organizacyjnych i dotyczy banków należących do krajowej grupy banków spółdzielczych. Natomiast działalność specjalistyczna, polegająca na prowadzeniu kas mieszkaniowych, nie jest traktowana jako przejaw bankowości. Ustawa o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego nie ogranicza podmiotowo możliwości prowadzenia przez banki kas mieszkaniowych. Formalnie każdy bank może taką działalność prowadzić. Niezbędne jest tylko uzyskanie zgody nadzoru bankowego, która determinowana jest posiadaniem odpowiedniego kapitału, kadry i infrastruktury technicznej.

Działalność banków specjalistycznych regulowana jest odrębnymi ustawami²²⁴. Odróżnia się je od banków uniwersalnych specyfiką o charakterze przedmiotowym. Są to formy działalności bankowej podlegające szczególnemu reżimowi prawnemu. Ustawa o kasach oszczędnościowo - budowlanych ogranicza działalność tych banków (a nie czynności bankowe przez nie wykonywane), stanowiąc, że polega ona wyłącznie na przyjmowaniu na imienne rachunki docelowego oszczędzania wkładów oszczędnościowych od osób fizycznych i udzielania im kredytów na cele mieszkaniowe. Kasy mogą lokować czasowo wolne środki w papiery wartościowe emitowane przez Skarb Państwa lub Narodowy Bank Polski na rachunki lokat terminowych w bankach. Zakres działania banków hipotecznych, regulowany ustawą o listach zastawnych i bankach hipotecznych, obejmuje wykonywanie podstawowych czynności, pozostałych czynności

²²⁴ Ustawa z dnia 5 czerwca 1997 r. o kasach oszczędnościowo - budowlanych i wspieraniu przez państwo oszczędzania na cele mieszkaniowe (Dz.U. Nr 85, poz. 538), uchylona w dniu 1 stycznia 2002 r. (Dz.U. 2001, Nr 154, poz. 1802), akt zmieniający – Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz.U. 2001, Nr 4, poz. 27); Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o listach zastawnych i bankach hipotecznych (t.j. Dz.U. 2003 Nr 99, poz. 919 z późn. zm.).

oraz inne działania o charakterze depozytowym²²⁵. Przy tym czynności, które mogą być wykonywane przez banki hipoteczne, nie są określone jako czynności bankowe²²⁶.

Poza ustawą Pr. bank. wyłącznie ustawa o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających używa pojęcia „czynności bankowe”. Pomiędzy tymi ustawami nie występuje jednak całkowita zbieżność w kwalifikowaniu poszczególnych form aktywności banku jako czynności bankowych. W praktyce może to powodować pewne trudności przy przestrzeganiu tajemnicy bankowej. Problem dotyczy określenia czy dana czynność stanowi czynność bankową. Po analizie zakresu działalności bankowej unormowanej w innych ustawach niż Pr. bank. należy przyjąć zasadę, zgodnie z którą przez czynności bankowe rozumie się wyłącznie te formy aktywności, które mieszczą się w zakresie art. 5 ust. 1 i 2 Pr. bank., tj. należą do jednego z przedstawionych uprzednio katalogów czynności bankowych.

Należy podkreślić, że pomiędzy zakresem czynności bankowych określonych w ustawie Pr. bank., a regulowaną przez nią tajemnicę bankową zachodzi bezpośrednia zależność. Polega ona na tym, że dla celów stosowania przepisów dotyczących tajemnicy bankowej czynnościami bankowymi są tylko te czynności, które mieszczą się w katalogach czynności bankowych. Zatem informacje dotyczące czynności niebędącymi czynnościami bankowymi nie stanowią przedmiotu tajemnicy bankowej. Nie są nią objęte takie dane, które nie dotyczą czynności bankowej ani żadnej jej części. Przykładowo jeżeli bank krajowy dokonuje na wniosek instytucji kredytowej lub banku zagranicznego poświadczenia wzoru podpisu swego klienta, to nie narusza tajemnicy bankowej. Nie ma bowiem możliwości zidentyfikowania czynności bankowych, których klient dokonał z bankiem krajowym. Postuluje się uznanie prawa banków do udzielania informacji o charakterze ogólnym (np. że dany „podmiot współpracuje z bankiem od dłuższego czasu”, że „prawidłowo terminowo wykonuje zobowiązania”)²²⁷. Stanowisko to jest uzasadnione szczególną misją banków w każdej gospodarce – misją podmiotów zaufania publicznego. Obawę może jednak budzić kwestia granic takiego uprawnienia. Uprawniony wydaje się pogląd, że kryterium ustalenia granicy mogłaby być wspomniana niemożność zidentyfikowania konkretnej czynności bankowej²²⁸. Jako postulat *de lege lata* można

²²⁵ Zamknięty katalog czynności podstawowych banku hipotecznego zawarty jest w art. 12, zaś pozostałe czynności określa art. 15 ustawy o listach zastawnych i bankach hipotecznych.

²²⁶ Zob. B. Smykła, Czynności... op. cit., s. 11.

²²⁷ Tak: M. Bączyk, Szczególne... op. cit., s. 446-447, 504.

²²⁸ W. Góralczyk jun., Tajemnica bankowa [w:] W. Góralczyk jun. (red.), Prawo informacji, prawo do informacji, Warszawa 2006, s. 260-261.

zgłosić opracowanie katalogu informacji ogólnych (nie objętych obowiązkiem dyskrecji) przez Związek Banków Polskich lub związki korporacyjne banków.

Ewolucja tajemnicy bankowej powinna kojarzyć się z poszerzeniem zakresu przedmiotowego: od wąskiej definicji obejmującej dane przedsiębiorstwa bankowego, przez tajemnicę rachunku bankowego, do definicji obejmującej tajemnicę danych klienta banku oraz wszystkich czynności realizowanych przez bank²²⁹. Zakres przedmiotowy tajemnicy bankowej uległ znacznemu rozszerzeniu, w szczególności po nowelizacji Prawa bankowego z dnia 23 sierpnia 2001 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz o zmianie innych ustaw²³⁰. Tajemnicą bankową objęto wówczas wszystkie wiadomości dotyczące czynności bankowych uzyskanych w czasie negocjacji oraz związanych z zawarciem umowy.

§ 4. Zakres podmiotowy tajemnicy bankowej

Tajemnica bankowa w zakresie podmiotowym obejmuje zarówno informacje o osobach dokonujących z bankiem czynności bankowych (klienci banku) oraz innych osobach, które dokonały czynności pozostających w związku z umową, na podstawie której bank wykonuje tę czynność bankową (kontrahenci banku)²³¹. Beneficjentami tajemnicy bankowej są zarówno jedni jak i drudzy, na co wskazuje art. 104 ust. 3 Pr. bank., który przewiduje, że banku nie obowiązuje zachowanie tajemnicy bankowej wobec osoby, której dotyczą informacje objęte ochroną. Mogą to być również inne podmioty, np. osoby, które nie zawarły jeszcze umowy bankowej, czy poręczyciele, osoby negocjujące warunki umowy²³². W związku z tym dokonano podziału podmiotów, tzw. beneficjentów tajemnicy bankowej na cztery grupy:

1) klienci banku,

²²⁹ V. Szczepaniak, D. Piniewicz, Tajemnica bankowa w orzecznictwie, Kontrola Państwowa 2007, nr 6, s. 63-64; Z. Ofiarski, Prawo... op. cit., s. 636; A. Kawulski, Prawo... op. cit., s. 447.

²³⁰ Ustawa z dnia 23 sierpnia 2001 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe i zmianie innych ustaw (Dz.U. Nr 111, poz. 1195). Rządowy projekt zmiany niniejszej ustawy (druk sejmowy nr 2535) przewidywał wprowadzenie zmian w prawie bankowym w dwóch etapach. Etap pierwszy podzielony był na trzy grupy, z których pierwsza objęła postanowienia zmieniające poszczególne instytucje unormowane w prawie bankowym. Ideą zmian było zapewnienie pełnej zgodności z regulacjami Unii Europejskiej. Tą grupą przepisów uregulowano m. in. zagadnienia dotyczące poszerzenia zakresu czynności bankowych; zob. też B. Smykla, Trudne aspekty nowelizacji ustawy Prawo bankowe, Prawo Bankowe 2001, nr 4, s. 23-24.

²³¹ B. Smykla, Komentarz do ustawy z 29 sierpnia 1997 r., [w:] Prawo Bankowe, Komentarz, Warszawa 2005; A. Rychter, Udzielenie informacji objętej tajemnicą bankową małżonkowi strony czynności bankowej. Praktyka, Prawo Bankowe 2002, nr 7/8, s. 124-126.

²³² Por. A. Kawulski, Prawo... op. cit., s. 448; T. Czech, Beneficjent tajemnicy bankowej, Monitor Prawa bankowego 2011, nr 6, s. 93-99.

- 2) kontrahenci banku,
- 3) pełnomocnicy klientów i kontrahentów,
- 4) przedstawiciele ustawowi.

Tajemnica bankowa obejmuje wszystkie informacje dotyczące klienta banku, czyli osoby będącej stroną umowy, na podstawie której bank wykonuje daną czynność bankową. Powyższe ujęcie zakresu podmiotowego odpowiada klasycznemu, cywilistycznemu pojmowaniu strony umowy, który odrzuca istnienie tzw. ułomnych osób prawnych (jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej, którym w sferze prawnej przypisuje się jednak cechy osób prawnych)²³³. Należy jednak zwrócić uwagę, że przepisy art. 59 ust. 1 k.c. (umowa rachunku bankowego) i art. 70 ust. 2 k.c. (umowa kredytu) pozwalają na zawarcie umowy z jednostką organizacyjną nie mającej osobowości prawnej, pod warunkiem posiadania zdolności prawnej. W sytuacji, w której posiadaczem rachunku bankowego lub kredytobiorcą jest jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, przyjąć należy, że po stronie klienta występują osoby (fizyczne, prawne) tworzące tę jednostkę, które objęte są ochroną tajemnicy bankowej²³⁴. Ochroną objęte są także pozostałe osoby zatrudnione w tej jednostce bądź w inny sposób działające na jej rzecz, ponieważ dotyczące ich dane mieszczą się w pojęciu „wszystkie informacje dotyczące czynności bankowej”.

W odniesieniu do drugiej grupy beneficjentów tajemnicy bankowej – kontrahentów banku, można przypomnieć, że tajemnicę bankową stanowią również wiadomości dotyczące osoby, która nie będąc stroną umowy, na podstawie której jest lub była wykonana czynność bankowa, dokonała czynności pozostających w związku z zawarciem takiej umowy²³⁵. Warto zauważyć, że formuła odwołująca się do czynności pozostających w związku z zawarciem umowy pomiędzy klientem a bankiem może powodować problemy interpretacyjne. W efekcie dojdzie do sporu co do zakresu podmiotowego ochrony przez nią zapewnianej. Stąd też należy zgodzić się z poglądem, zgodnie z którym tajemnicą objęte są wiadomości dotyczące osób, które same wprawdzie nie są dłużnikami banku (nie są stroną umowy), ale zabezpieczyły jego wierzytelność

²³³ J. Gudowski, Postępowanie rozpoznawcze [w:] T. Ereciński (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część pierwsza, t. 1, Warszawa 2009, s. 291; por. Uchwała SN z dnia 18 września 1992 r., III CZP 112/92, OSNCP 1993, nr 5, poz. 75.

²³⁴ Por. A. Bierć, Tajemnica bankowa, Prawo i Życie 1998, nr 23-24, z 9-16, s. 12; M. Lisiecki, Warunki żądania udostępnienia wiadomości objętych tajemnicą bankową w postępowaniu karnym, Prokuratura i Prawo 1999, nr 2, s. 37.

²³⁵ B. Smykla, Prawo... op. cit., s. 403.

wynikającą z czynności bankowej na swoim majątku (zabezpieczenie rzeczowe) lub w postaci odpowiedzialności osobistej²³⁶.

Tajemnicą bankową objęte są wszystkie informacje dotyczące klienta i kontrahenta banku. Są to więc wiadomości pozwalające na ich zidentyfikowanie oraz inne wiadomości dotyczące sytuacji faktycznej i prawnej, w jakiej się oni znajdują. W tej grupie znajdują się również informacje o tym, czy klient działa osobiście, czy przez osobę go reprezentującą, tj. przedstawiciela ustawowego czy pełnomocnika²³⁷.

Przedstawiciela klienta nie należy traktować jako odrębnej kategorii kontrahenta, czyli osoby, która nie będąc stroną umowy, na podstawie której jest lub była wykonana czynność bankowa, dokonała czynności pozostającej w związku z zawarciem takiej umowy. Prawo przedstawiciela ustawowego, działającego w imieniu strony umowy do uzyskania informacji objętych tajemnicą bankową, wynika ze źródła jego umocowania, tj. ustawy lub orzeczenia sądowego. Z tego tytułu i w takim zakresie przedstawiciel ustawowy beneficjenta „ma zawsze dostęp do informacji objętych tajemnicą bankową”²³⁸. Inaczej niż przy regulacji dotyczącej pełnomocnika, to przedstawiciel ustawowy może upoważnić bank do udzielenia informacji innej osobie trzeciej.

Udzielenie pełnomocnictwa przez stronę umowy bankowej (beneficjenta) tworzy dla pełnomocnika wystarczający tytuł (uprawnienie) do uzyskania informacji stanowiących tajemnicę bankową, jeżeli takie umocowanie pozostaje skuteczne wobec banku. Upoważnienie, o którym mowa w art. 104 ust. 2 pkt 2 ustawy Pr. bank., powinno znajdować się w samym pełnomocnictwie lub odrębnie na piśmie, jeżeli wykraczałoby poza zakres pełnomocnictwa. Należy jednak zwrócić uwagę, że pełnomocnikowi zostaną udzielone tylko takie informacje, które funkcjonalnie związane są z zakresem uzyskanego umocowania²³⁹. Natomiast zakres upoważnienia powinien być rozstrzygany *in concreto*, tzn. inny jest zakres informacji dla pełnomocnika stałego, inny dla umocowanego *ad hoc*.

Przy określaniu podmiotów uprawnionych istotne jest stwierdzenie, że osoba, która żąda ochrony, może nie być związana żadnym stosunkiem prawnym z bankiem, a jeżeli ujawniła informacje w trakcie negocjacji czy w związku z zamiarem zawarcia z bankiem umowy, której przedmiotem jest czynność bankowa, bank będzie zobowiązany do zachowania milczenia. Pozwala to na szerokie określenie beneficjenta tajemnicy. W

²³⁶ J. Skorupka, Glosa do uchwały SN z dnia 23 maja 2006, I KZP 4/206, OSP 2007, z. 4, poz. 53.

²³⁷ B. Smykła, Prawo... op. cit., s. 406-407; Z. Ofiarski, Prawo... op. cit., s. 641.

²³⁸ M. Bączyk, Szczególne... op. cit., s. 500.

²³⁹ Ibidem.

przeciwieństwie do innych państw, jak np. w Niemczech czy Anglii, gdzie źródłem zachowania dyskrecji jest umowa, nie jest możliwe związanie banku tajemnicą w odniesieniu do osób, których nie łączy z bankiem żaden stosunek prawny.

Treść art. 104 ust. 1 Pr. bank. stanowi również o obowiązku zachowania tajemnicy bankowej²⁴⁰. Zakazem ujawnienia informacji stanowiących wiadomości konfidencjonalne objęte są trzy kategorie podmiotów:

- 1) **bank,**
- 2) **osoby zatrudnione w banku,**
- 3) **osoby, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe.**

Obowiązkiem zachowania tajemnicy bankowej obciążony jest głównie **bank** (art. 2 Pr. bank.). Pod pojęciem banku rozumie się osobę prawną utworzoną zgodnie z przepisami ustawy, działającą na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym. Powinność dyskrecji, odnoszona do nieudzielania objętych nią informacji, nie może dotyczyć osoby prawnej. Do banku, jako takiej, ma zastosowanie teoria organów, zgodnie z którą osoba prawna działa przez swoje organy na podstawie ustawy i opartego na niej statutu (art. 38 k.c.). Obowiązek przestrzegania tajemnicy będzie obciążał członków tych organów będących osobami fizycznymi. Wskazane osoby, w większości przypadków, będą osobami zatrudnionymi w banku, a zatem podmiotami należącymi do drugiej z wymienionych kategorii. Tym samym, przez członków organów banku identyfikowanych w kategorii „bank” należy rozumieć tych, którzy nie są pracownikami banku („bankiem”, np. będzie członek jego zarządu, który nie jest pracownikiem banku)²⁴¹. W innym wypadku odróżnianie konfrontowanych kategorii nie miałyby uzasadnienia. W danym stanie rzeczy istotnego znaczenia nabiera określenie, co należy rozumieć pod nazwą „osoba zatrudniona w banku”.

Osoba zatrudniona w banku to niewątpliwie każdy pracownik banku, tzn. ktoś związany z bankiem stosunkiem pracy bez względu na to, na jakiej podstawie stosunek ten został nawiązany (umowa o pracę, powołanie, mianowanie, wybór). W piśmiennictwie dodaje się, że użycie określenia „osoby zatrudnione w banku”, a nie „pracownicy banku”,

²⁴⁰ Obowiązek zachowania tajemnicy bankowej, wbrew literalnemu brzmieniu art. 104 ust. 1 Pr. bank., wszystkich podmiotów, które uzyskały dostęp do chronionych informacji w związku z ich udziałem w wykonywaniu przez bank czynności bankowych. Intencją ustawodawcy, jak również funkcją instytucji tajemnicy bankowej jest to, aby każdy podmiot, który uzyska dostęp do informacji chronionych, był zobowiązany do utrzymania ich w tajemnicy, tak: M. Kłaczyński, *Tajemnica...* op. cit., s. 9

²⁴¹ J. Molis, *Szczególne...* op. cit., 224.

nakazuje przyjmować, że tajemnicą bankową związane są wszystkie osoby świadczące pracę na rzecz banku niezależnie od tego, czy odbywa się to w ramach stosunku pracy, czy na jakiegokolwiek innej podstawie (umowa o zarządzanie, umowa o dzieło)²⁴². Nie powinno się natomiast jako zatrudnionej w banku traktować osoby związanej z bankiem umową zlecenia (art. 734 k.c.), na podstawie której osoba ta zastępuje bank w dokonywaniu czynności bankowych. Zleceniobiorca bez względu na to, czy jest to zlecenie powiązane z pełnomocnictwem do dokonania czynności bankowej, czy zlecenie bez pełnomocnictwa – jest osobą należącą do kategorii trzeciej, a zatem osobą, za pośrednictwem której bank wykonuje czynności bankowe²⁴³. Osoby, które nawiązały z bankiem stosunek prawny na podstawie którejkolwiek z wymienionych umów, należy traktować jako osoby zatrudnione w banku. Osoby te, w sytuacji, gdy w ich posiadaniu znajdują się informacje stanowiące tajemnicę bankową, są zobowiązane do jej zachowania. Należy jednak podkreślić, iż obowiązek zachowania tajemnicy nie jest tożsamy z dostępem do wiadomości konfidencyalnych²⁴⁴. Banki zatrudniają wielu pracowników i dostęp do tych informacji nie powinien być im przydzielany rutynowo, a jedynie w sytuacjach, gdy jest to niezbędne i związane z prowadzeniem typowej działalności bankowej. Tak też wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 lutego 2010 r.²⁴⁵, w którym negatywnie ocenił udzielanie szerokiego dostępu do informacji o stanie rachunku pracownikom banku bez jakiegokolwiek uzasadnienia. W innych przypadkach bank zwiększa ryzyko bezprawnego ujawnienia informacji.

Pracownik banku za naruszenie obowiązku zachowania tajemnicy bankowej może ponosić odpowiedzialność karną na podstawie art. 171 ust. 5 Pr. bank. lub odpowiedzialność cywilną na podstawie art. 415 k.c. Bezpośrednia odpowiedzialność pracownika banku przed beneficjentem tajemnicy bankowej jest możliwa tylko wówczas, gdy do naruszenia tajemnicy nie dojdzie przy wykonywaniu obowiązków pracowniczych, a więc wtedy, gdy pracownikowi będzie można przypisać winę umyślną. W innych sytuacjach za działania swojego pracownika odpowiedzialność poniesie, na podstawie art. 120 k.p., bank, który będzie mógł wystąpić do pracownika z roszczeniem regresowym²⁴⁶.

²⁴² J. Majewski, Przepięstwo sprzeniewierzenia się tajemnicy bankowej, *Palestra* 2000, nr 7- 8, s. 15.

²⁴³ Tak: J. Gliniecka, *Tajemnica finansowa...* op. cit., s. 90; por. A. Żygadło, *Wyłączenia...* op. cit., s. 97.

²⁴⁴ B. Smykla, *Prawo bankowe, Komentarz*, Warszawa 2011, s. 404.

²⁴⁵ Wyrok SN z dnia 19 lutego 2010 r., IV CSK 428/09, LEX nr 585878; M. Krzysztofek, *Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z 19.02.2010 r.*, IV CSK 428/09, *Głosa* 2012, nr 1, s.42.

²⁴⁶ P. Zawirska, *Odpowiedzialność...* op. cit., s. 580; P. Gumiński, *Odpowiedzialność cywilnoprawna banku za naruszenie tajemnicy bankowej przez jego byłego pracownika*, *Pieniądze i Więź* 2010, nr 3, s. 45.

Wątpliwości budzi możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności karnej na podstawie art. 171 ust. 5 Pr. bank. pracownika banku po zakończeniu stosunku prawnego z bankiem. Przepis art. 104 ust. 1 Pr. bank. nie precyzuje czy wymienione w nim podmioty są obowiązane do zachowania tajemnicy bankowej także po utracie określonego w nim statutu. Ustawodawca nie wskazuje również końcowego terminu związania tych podmiotów obowiązkiem zachowania tajemnicy. Należy uznać, że obowiązek zachowania tajemnicy bankowej obciąża osoby zatrudnione w banku przez czas nieograniczony. Przyjęcie odmiennego stanowisko powodowałoby istotne ograniczenie efektywności ochrony beneficjentów tej tajemnicy. Konstatacja ta prowadzi do wniosku, że obowiązek zachowania tajemnicy bankowej spoczywa również na byłym pracowniku, a naruszenie przez niego tego obowiązku może uzasadniać odpowiedzialność odszkodowawczą banku²⁴⁷. W ustawodawstwach innych państw, np. w Austrii²⁴⁸ czy w Niemczech²⁴⁹ obowiązek zachowania poufności dotyczy również osób, w których przypadku ustał stosunek pracy w banku. *De lege ferenda* celowym wydaje się wprowadzenie do polskiej ustawy Pr. bank. podobnego rozwiązania. Powszechną praktyką jest podpisywanie przed rozpoczęciem pracy oświadczeń, w których pracownicy zobowiązują się nie tylko do zachowania w poufności informacji stanowiących tajemnicę bankową, ale także ochrony danych osobowych w ogólności²⁵⁰. W Szwajcarii, podobnie jak w Polsce, bezterminowe zachowanie przez byłego pracownika tajemnicy bankowej pozostaje w sferze domniemania, ale obowiązek ten egzekwowany jest możliwością pozwania bankiera oraz odpowiedzialnością karną za naruszenie tajemnicy zawodowej po ustaniu stosunku pracy lub pełnienia obowiązków zawodowych. Pracownicy banku o obowiązku dochowania tajemnicy bankowej są informowani w chwili zawarcia umowy o pracę. W ramach realizacji swoich obowiązków służbowych są oni (przynajmniej powinni być) bieżąco informowani o zakresie przedmiotowym tajemnicy bankowej. Istotne jest, aby osoby niebędące pracownikami banku, przy pomocy których bank wykonuje czynności bankowe, np. przy zawieraniu umowy na świadczenie usług na rzecz banku, były jednocześnie pisemnie informowane o konieczności zachowania tajemnicy bankowej. Obowiązek jej zachowania ma charakter bezwzględny. Zwolnienie od tego może nastąpić tylko na zasadach określonych w art. 105 i 106 Pr. bank. Nawet w takich przypadkach, gdy zgodnie

²⁴⁷ Z. Ofiarski, Prawo... op. cit., s. 637; P. Gumiński, Odpowiedzialność... op. cit., s. 75.

²⁴⁸ M. Flora, Das Bankgeheimnis im gerichtlichen Strafverfahren, SpringerWienNewYork, Austria 2007, s. 12.

²⁴⁹ Ibidem, s.13.

²⁵⁰ A. Kalkbrenner, Ch. Koch, Bankgeheimnis und Datenschutz, Koeln 2009, s. 82-85.

z przepisami tej ustawy uchylona musi być tajemnica bankowa, o fakcie zgodnego z przepisami ujawnienia tajemnicy bankowej przez osoby nie będące pracownikami banku, bank powinien być każdorazowo informowany.

Adresatem obowiązku zachowania dyskrecji jest jednak zawsze instytucja bankowa od momentu zaktualizowania się takiego obowiązku. Od tej chwili odpowiedzialność za niedochowanie tajemnicy bankowej będzie spoczywała na banku (art. 474 k.c., art. 105 ust. 5 Pr. bank.). Banki i osoby w nich zatrudnione są zobowiązane do zachowania tajemnicy bankowej, ponieważ zawsze uczestniczą w wykonywaniu czynności bankowych. Formalnie czynność bankowa jest wykonywana przez bank, jednak działania faktyczne i prawne w ramach czynności bankowych podejmują za bank osoby w nim zatrudnione²⁵¹. W świetle niedawnych wydarzeń związanych z kradzieżą danych osobowych z banków dobór tych osób jest istotną kwestią. Kradzież danych kont klientów genewskiego HSBC Private Bank, której dopuścił się zatrudniony w nim informatyk Herve Falciani, doprowadziła wręcz do ochłodzenia stosunków politycznych pomiędzy Szwajcarią a Francją. Podobny charakter ma sprawa anonimowej kradzieży danych z szwajcarskiego systemu bankowego UBS (*Union Banques Suisses*) zaoferowanych niedawno do sprzedaży rządowi niemieckiemu. Przypadek HSBC i inne podobnie spektakularne sprawy wymagają szczególnej uwagi kierownictw banków. W 2008 r. niemiecki fiskus kupił dane klientów jednego z banków w Liechtensteinie od informatyka zarządzającego bazami danych. Wskutek „afery Kerviela” francuski gigant Société Générale stracił prawie 5 mld euro, ponieważ zapomniano zmienić zakres praw dostępu informatycznego pracownikowi, który zmienił stanowisko w przedsiębiorstwie. „Czynnik ludzki” jest ważnym elementem ochrony m. in. tajemnicy bankowej, choć lojalność pracowników pozostaje jego słabym ogniwem. W Szwajcarii podejrzewa się, że w przejęciu przez Francję i Niemcy danych dotyczących szwajcarskich kont ich obywateli nie chodzi o pieniądze z podatków, ale o zaszkodzenie całemu politycznemu i bankowemu systemowi szwajcarskiemu²⁵².

Inaczej natomiast wygląda sytuacja osób, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe. Są to osoby pośredniczące w wykonywanych przez bank

²⁵¹ B. Smykła, Szczególne obowiązki i uprawnienia banków [w:] B. Andrzejuk, P. Austen, D. Daniluk, I. Heropolitańska, J. Jackiewicz, K. J. Kosiński, E. Kryński, K. Majerczyk-Żabówka, M. Michalski, S. Niemierka, S. Ryżewska, R. Tollik, A. W. Wiśniewski, J. W. Wójcik, Prawo bankowe. Komentarz, W. Góralczyk jun. (red.), Warszawa 1999, s. 360.

²⁵² J. Szygiel, Ochronić szwajcarski bank, Bank 2009, nr 3, s. 102 – 103.

czynnościach bankowych, jednakże niewykonujące zamiast banku tych czynności²⁵³. Pośrednik może być zastępcą bezpośrednim – wykonującym czynność bankową w imieniu i na rzecz banku (pełnomocnikiem) lub pośrednim – wykonującym czynność bankową w imieniu własnym, lecz na rachunek banku (np. zleceniobiorca bez pełnomocnika, partner outsourcingowy). Nie ma przeszkód, aby za pośrednika uznać również „pośłańca”, ponieważ za tą osobę, za której pośrednictwem bank wykonuje czynności bankowe powinno uznawać się nie tylko tego, kto jako „pośrednik” składa oświadczenie woli, ale i tę osobę, która dokonuje w tej roli jakichkolwiek czynności faktycznych (np. rzeczoznawca majątkowy)²⁵⁴. Za podstawę takiego uregulowania przyjmuje się interes beneficjenta, ponieważ wymaga on takiej samej ochrony bez względu na to, czy dostęp do informacji konfidenancyjnych nastąpił przy wykonywaniu „pośrednictwa” w składaniu oświadczeń woli, czy też przy „pośredniczeniu” w wykonywaniu czynności o charakterze faktycznym.

Obowiązek poufności zawarty w art. 104 Pr. bank. nie ma charakteru wzajemnego. Oznacza to, że partner negocjacji z bankiem, druga strona zawieranej czynności bankowej oraz wierzyciel banku z tytułu realizacji tej czynności nie są zobowiązani do zachowania dyskrecji. W sytuacji, gdyby któraś ze stron znalazła się w posiadaniu informacji, których rozpowszechnienie doprowadziłoby do wyrządzenia bankowi szkody, osoba ta byłaby zobowiązana do jej naprawienia na zasadach ogólnych (art. 415 k.c.)²⁵⁵.

Bank, osoby w nim zatrudnione oraz osoby, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe, uzyskują wiadomości objęte tajemnicą bankową od klienta banku oraz współtworzą je w ramach wzajemnych kontaktów i działań zmierzających do wykonania czynności bankowych. Prawo bankowe, nakładając na wymienione kategorie podmiotów obowiązek zachowania tajemnicy bankowej, nie przesądza o dostępie tych osób do wiadomości objętych tą tajemnicą – dostęp ten wynika z okoliczności, w jakich dana czynność jest wykonywana. W zakres informacji objętych tajemnicą bankową wchodzi więc informacje dotyczące podmiotów zawierających z bankiem umowy oraz wspomnianych osób, nie będących pracownikami, a wykonujących różne czynności na rzecz banku. Banki i ich pracownicy są zobowiązani zachować tajemnicę, np. na temat

²⁵³ P. Babiarz, Dopuszczalność zlecenia przez bank wykonywania niektórych czynności podmiotom zewnętrznym, *Monitor Prawniczy* 2000, nr 10, s. 635.

²⁵⁴ J. Molis, *Szczególne...* op. cit., s. 225.

²⁵⁵ A. Jurkowska-Zeidler, Penalizacja zachowań stanowiących naruszenie tajemnicy bankowej, *Gdańskie Studia Prawnicze* 2008, t. XIX, s. 78.

osób opiniujących projekty umów lub ekspertów, oceniających sytuacje finansową klientów banku. Nie mogą ujawnić ich nazwisk, zawodów ani innych danych osobowych i zawodowych ich dotyczących. Pomimo środków ostrożności nie zawsze udaje się utrzymać takie informacje w tajemnicy²⁵⁶.

Reasumując, do zachowania tajemnicy bankowej jest zobowiązany sam bank oraz wszyscy pracownicy (niezależnie od prawnego charakteru ich zatrudnienia), a także osoby współpracujące i wykonujące usługi na rzecz banku. Podmioty te zachowują w tajemnicy wszystkie wiadomości uzyskane w ramach realizowania czynności służbowych. W tym kontekście tajemnica bankowa jawi się jako szczególny rodzaj tajemnicy służbowej, ponieważ wynika ze współuczestnictwa danej osoby „po stronie banku” w realizacji jakichkolwiek czynności prawnych lub faktycznych. Jedynie strony umowy bankowej, jeżeli weszły w posiadanie informacji dotyczących działalności banku, nie mają obowiązku zachowania tego w tajemnicy²⁵⁷. Tajemnica bankowa może być rozpatrywana w dwojakim aspekcie, tzn. jako obowiązek banku wobec klienta oraz jako obowiązek pracowników banku i członków jego władz wobec banku, ale również dotyczy samego banku jako instytucji, jego przedstawicieli i pełnomocników²⁵⁸. Tajemnica bankowa odnosi się zarówno do informacji o obrotach na rachunku i transakcji klientów wynikających z czynności bankowych, jak i wszelkich informacji będących w posiadaniu banku. Mogą one dotyczyć samego banku lub innych podmiotów, które za względu na ochronę interesów banków oraz tych podmiotów nie powinny być ogólnie dostępne.

§ 5. Czas obowiązywania tajemnicy bankowej

Regulacja tajemnicy bankowej obejmuje również jej aspekt czasowy. Chodzi o określenie momentu pojawienia się i wygaśnięcia obowiązku zachowania dyskrecji. Z

²⁵⁶ Jako przykład można podać sytuację, jaka przydarzyła się szwajcarskiemu doradcy majątkowemu Heinrichowi Weberowi (jest on założycielem i pracownikiem ogólnoeuropejskiej firmy na rynku akcji; był doradcą majątkowym, tzw. „*Ultra High Net Worth Individuals*” - UHNW (w żargonie bankowym określanymi są tak najzamożniejsi ludzie świata), przedsiębiorców oraz doradcą rodzin w sprawach fortun rodzinnych; obecnie jest wiceprzewodniczącym w jednym z najstarszych banków prywatnych w Szwajcarii, gdzie w dalszym ciągu zajmuje się klientami UHNW i zarządzaniem ich majątkami). Do jego klientów należała jedna z rodzin królewskich. Spotkania z przedstawicielami arystokracji odbywały się w ściśle tajnym miejscu. Kiedy Weber i jego klienci dotarli na miejsce spotkania, zaskoczyła ich grupa paparazzich. Zdjęcia doradcy wraz z klientami znalazły się na okładkach ilustrowanych magazynów, ujawniając, o czyje zyski się troszczy, a tym samym w jakim banku swoje pieniądze deponują jego zamożni klienci; zob. H. Weber, S. Meier, *The Ultra High Net Worth Banker's Handbook*, Harriman House, 2009.

²⁵⁷ J. Gliniecka, *Tajemnica...* op. cit., s. 41.

²⁵⁸ A. Pomorska, *Komentarz do prawa bankowego*, Warszawa 1994, s. 103; M. Lisiecki, *Warunki...* op. cit., s. 36.

punktu widzenia organów ścigania jest to istotny problem, ponieważ określenie czasowych granic tajemnicy ma wpływ na konkretne wskazanie, od jakiego momentu mamy do czynienia z danymi objętymi ustawową ochroną. Uznanie pewnych informacji za dyskretne powoduje ograniczenie liczby podmiotów, które mają do nich dostęp a także (jeśli jest to konieczne) uruchamia określone procedury mające na celu uchylenie tajemnicy.

Obowiązek zachowania tajemnicy bankowej powstaje w chwili, w której bank otrzymuje określoną informację. Nie jest on determinowany czasem trwania danego stosunku prawnego (zawarcia umowy) łączącego dany podmiot z bankiem, a nawet od niego nie zależy. „Dla pojawienia się obowiązku zachowania tajemnicy bankowej nie jest konieczna kreacja określonego stosunku prawnego. Niezawarcie umowy z klientem nie zwalnia bowiem banku z obowiązku określonego w art. 104 Pr. bank. Powstanie obowiązku tajemnicy bankowej łączy się bowiem z faktem powierzenia informacji bankowi przez różne podmioty, niekoniecznie mające status obecnego lub przyszłego kontrahenta”²⁵⁹. W praktyce oznacza to, że tajemnica bankowa „zaczyna działać” już na etapie negocjacji, a jej ochrona trwa nadal, mimo że nie doszło do zawarcia umowy, czyli czynność bankowa nie została wykonana.

Regulacja dotycząca obowiązywania tajemnicy bankowej w czasie negocjacji i przygotowywania umów, na podstawie których są wykonywane czynności bankowe, pozwala na przyjęcie momentu, od którego pojawia się tajemnica bankowa. Ustawa nie precyzuje jednak terminu jej ustania. Pojawia się pytanie, czy jest to w ogóle możliwe. Problem ten ocenia się z punktu widzenia teleologicznego, dlatego w doktrynie prawa bankowego przyjmuje się, że **zakończenie trwania stosunku umownego pomiędzy bankiem a klientem nie ma wpływu na ustanie tajemnicy bankowej**²⁶⁰. Całość archiwizowanej dokumentacji bankowej jest chroniona tym rodzajem tajemnicy. W związku z tym nasuwa się kolejne pytanie, jak długo obowiązuje stan niejawności w przypadku tajemnicy bankowej. Ze względu na charakter informacji objętych tajemnicą bankową należy stwierdzić, że ochrona ta jest bezterminowa, trwa przez czas nieokreślony (*ad infinitum*)²⁶¹. Kwestią odrębną jest to, jak długo bank ma obowiązek przechowywać

²⁵⁹ L. Mazur, Prawo bankowe, Komentarz, Warszawa 2005, s. 599-600; por. E. Snakowska, M. Rusek, Przeciwdziałanie praniu pieniędzy w bankach na podstawie ustawy z 16.11.2000 r. a obowiązek zachowania tajemnicy bankowej, Rejent 2003, nr 2, s. 77.

²⁶⁰ M. Bączyk, Szczególnie... op. cit., s. 537; T. Narożny, Prawo... op. cit., s. 242.

²⁶¹ R. Kaszubski, A. Tupaj-Cholewa, Prawo bankowe, Warszawa 2010, s. 146; K. Koperkiewicz-Mordel, Ogólna charakterystyka... op. cit., s. 112.

dokumentację związaną z czynnością bankową już po zakończeniu stosunku umownego. Brak ograniczenia czasowego obowiązywania tajemnicy bankowej po ustaniu umowy, nie oznacza, że bank ma w nieskończoność przechowywać wiadomości nią objęte. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 22 lutego 2005 r.²⁶² podkreślił, że z chwilą całkowitej spłaty kredytu czy zamknięcia rachunku bankowego kończy się prawne zezwolenie na przetwarzanie danych tych osób czy podmiotów, których rachunki zostały zamknięte. Dotyczy to jednak tylko kwestii przetwarzania, natomiast obowiązki przetrzymywania dokumentacji dotyczącej czynności bankowych wykonywanych przez bank, jak również innych form działalności banku, nie podlegają reglamentacji prawnej wynikającej z regulacji tajemnicy bankowej. Regulacja ta przesądza jedynie o tym, że tajemnica bankowa „nie wygasa” po ustaniu stosunku umownego pomiędzy klientem a bankiem - „tajemnica bankowa obowiązuje, o ile wiadomości dotyczące wykonanej już czynności bankowej są w posiadaniu banku, osób w nich zatrudnionych oraz osób, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe”²⁶³. Należy zwrócić uwagę, że zgodnie z ustawą o rachunkowości²⁶⁴ i wydanym na jej podstawie rozporządzeniem Ministra Finansów bank powinien przechowywać dane dotyczące bankowych dowodów płatności w należyty sposób, chronić przed nieupoważnionymi zmianami i rozpowszechnianiem przez okres od roku do 5 lat w zależności od rodzaju dokumentów²⁶⁵. Bank ma również obowiązek przechowywania dowodów księgowych w oryginale przez okres do 5 lat. Po upływie wyżej wymienionego czasu może je zniszczyć.

Z woli beneficjenta zakres tajemnicy bankowej może być modyfikowany. Dotyczy to również zakresu czasowego. Bank może zostać zwolniony z obowiązku zachowania tajemnicy bankowej w sposób ogólny, np. gdy beneficjent ograniczy czas trwania obowiązku po wygaśnięciu umowy rachunku bankowego bądź zwalnia bank w ogóle z obowiązku, a nie tylko częściowo w zakresie konkretnych informacji. Wspomniane zwolnienie, za zgodą beneficjenta, może mieć miejsce na podstawie

²⁶² Wyrok WSA w Warszawie z dnia 22 lutego 2005 r., II SA/WA 2030/04; zob. też wyrok NSA w Warszawie z dnia 14 września 2005 r., I OSK 39/05.

²⁶³ B. Smykła, Prawo... op. cit., s. 335 – 336.

²⁶⁴ Ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (t.j. Dz.U. 2009 Nr 152, 1223 z późn. zm.).

²⁶⁵ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 29 sierpnia 2008 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków (Dz.U. Nr 161, poz. 1002).

przepisów prawa lub innych okoliczności (np. gdy fakty objęte tajemnicą bankową z powodów nieależących po stronie banku stały się powszechnie znane)²⁶⁶.

Interesująca jest kwestia, w jakim zakresie bank może wykorzystać dane swoich klientów po zakończeniu stosunku obligacyjnego. Skoro ma obowiązek przechowywania danych, to czy może i w jakiś sposób „z nich korzystać”? Ustawodawca wprowadził możliwość ich „przetwarzania”. Zgodnie z art. 105a ust. 1 Pr. bank. bank (czy inne instytucje upoważnione do udzielania kredytów) ma prawo przetwarzać dane osób fizycznych (konsumentów) stanowiące tajemnicę bankową w celu oceny ich zdolności kredytowej i analizy ryzyka kredytowego. Występuje tu jednak kilka istotnych ograniczeń. Przede wszystkim przepis ten dotyczy tylko danych konsumentów. Konsumentem jest, zgodnie z art. 22¹ k.c., osoba fizyczna, która dokonuje czynności prawnej bezpośrednio niezwiązanej z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Na gruncie artykułu 105a ust. 1 Pr. bank. konsumentem będzie osoba fizyczna, która zawarła z bankiem umowę niezwiązaną bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową, którą ewentualnie osoba ta prowadzi. Przy tym pod pojęciem „przetwarzanie”, wobec braku ustawowej definicji, dla potrzeb prawa bankowego zastosowanie będzie miała definicja zaczerpnięta z ustawy o ochronie danych osobowych²⁶⁷. Zgodnie z jej art. 7 pkt 2 „przetwarzanie danych” to jakiegokolwiek operacje wykonywane na danych osobowych: zbieranie, opracowywanie, przechowywanie, udostępnianie, zmienianie, wykonywane zwłaszcza w systemach informatycznych. Dane, o których mowa powyżej, mogą być wykorzystane przez bank i wyłącznie w celu oceny zdolności do obsługi (spłaty) długu. W artykule 105a ust. 2 Pr. bank. sformułowana została zasada generalna, w myśl której dane konsumentów po wygaśnięciu zobowiązania mogą być przetwarzane przez bank, gdy klient na piśmie wyrazi na to zgodę. Podobnie wypowiedział się Naczelny Sąd Administracyjny w postanowieniu z dnia 17 września 2008 r.²⁶⁸, stwierdzając, że: „Przepis art. 105 ust. 4 (...) zezwalający na utworzenie instytucji zajmujących się szczególnym przetwarzaniem danych osobowych nie stanowi zarazem podstawy do przetwarzania przez nie danych osobowych bez zgody osób, których dane te dotyczą. Regulacja ta stanowi między innymi podstawę do utworzenia odpowiedniej instytucji w celu realizacji określonych w nim zadań, która na podstawie ustawy, statutu i umów zawieranych z

²⁶⁶ E. Fojcik-Mastalska, Przepisy... op. cit., str. 537.

²⁶⁷ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (t.j. Dz.U. 2002 Nr 101, poz. 926 z późn. zm.).

²⁶⁸ Postanowienie NSA z dnia 17 września 2008 r., I OZ 682/08, LEX nr 493821.

poszczególnymi bankami ma do wykonania określone zadania.” Natomiast nie jest wymagana zgoda klienta na wykorzystanie jego danych, gdy konsument okaże się być nierzetelny - wykona zobowiązanie niezgodnie z umową, w szczególności dopuści się zwłoki w spełnieniu świadczenia (art. 105a ust. 3 Pr. bank.). W takiej sytuacji bank ma prawo przetwarzać dane klientów jeszcze przez okres do 5 lat po wygaśnięciu zobowiązania, ale tylko w celu oceny zdolności kredytowej i analizy ryzyka kredytowego.

Po zakończeniu kontaktów handlowych związek (stosunek prawny) między bankiem a klientem ulega osłabieniu. „Wartość” informacji chronionych tajemnicą bankową jest uzależniona od ich aktualności, co dowodzi, że intensywność zachowania obowiązku tajemnicy z biegiem czasu może słabnąć²⁶⁹. Ujawnienie wiadomości dotyczących zakończonych czynności z klientem w żadnym przypadku nie jest jednak dopuszczalne. Następuje „wygaszenie” tajemnicy bankowej, ale kładzie się przy tym nacisk na surowe kryterium: tajemnica bankowa nie może wyrządzać szkody osobom, których dotyczy. Istotny jest pierwszy wskazany aspekt, tzn. jeżeli informacja objęta tajemnicą nie jest już aktualna, a ujawnienie jej nie spowoduje naruszenia interesów byłego klienta, wówczas nie występują przyczyny dla dalszego istnienia obowiązku jej zachowania. Potwierdza to tezę, że tajemnica bankowa służy przede wszystkim ochronie prywatnej sfery beneficjentów banków.

²⁶⁹ H. T Schubert, Das Bankgeheimnis... op. cit., s. 324.

ROZDZIAŁ III.

PRZESŁANKI UCHYLENIA TAJEMNICY BANKOWEJ

§ 1. Uwagi ogólne

Tajemnica bankowa nie jest przywilejem bankowym i nie powinna być swego rodzaju immunitetem. Wynika ona z ochrony prawa każdego człowieka do prywatności. Jednakże prawo to, a tym samym autonomia informacyjna w zakresie danych majątkowych, podlega ograniczeniom według zasad określonych w Konstytucji RP. Takie rozwiązanie pozostaje w zgodzie z prawem międzynarodowym²⁷⁰. Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności *expressis verbis* dopuszcza ingerencję w prawo do prywatności w „przypadkach przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności, lub ochronę praw i wolności innych osób”. Jest to uzasadnione istnieniem różnych praw i wolności, których interesy są niejednokrotnie odmienne. Należy zwrócić uwagę, że interes jednostki często pozostaje sprzeczny z interesem ogółu lub społeczeństwa, w którym jednostka funkcjonuje. Konflikt tych interesów w szczególności ujawnia się, w przypadku, gdy organy władzy publicznej dążą do uzyskania informacji dotyczących sfery majątkowej obywatela. Płaszczyzna ta, z uwagi na to, iż związana jest z prawem do prywatności podlega wprawdzie ochronie, ale tajemnica bankowa nie może być wartością samą w sobie i nie może tworzyć takiego zakazu dowodowego, który będzie powodował naruszenie interesu wymiaru sprawiedliwości oraz interesów gospodarczych kraju²⁷¹.

§ 2. Podstawy prawne ujawnienia tajemnicy bankowej

²⁷⁰ Art. 8 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284 z późn. zm.); art. 17 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz.U 1977 Nr 38, poz. 167).

²⁷¹ J. Gliniecka, Tajemnica finansowa... op. cit., s. 42; C. Kulesza, Prawo krzywdzące przedsiębiorców. Wybrane aspekty ingerencji państwa w sferę wolności i działalności gospodarczej, Białystok 2004, s. 7.

Zasady dostępu do informacji stanowiących tajemnicę bankową wyprowadzane są z postanowień art. 104 ust. 2 i ust. 3 oraz art. 105 ust. 3, ust. 5 i ust. 6 ustawy Pr. bank. Punkt wyjściowy stanowi zapis art. 104 ust. 3 przedmiotowej ustawy, zgodnie z którym zachowanie tajemnicy bankowej nie obowiązuje w stosunku do osoby, której dotyczą informacje objęte tajemnicą. Zapis ten ma duże znaczenie, choć niektórzy komentatorzy zarzucają mu brak wartości normatywnej potwierdza bowiem, że tajemnica bankowa nie obowiązuje wobec osoby, której te informacje dotyczą. Przesądza jednocześnie, że wszystkie inne osoby (niż bank i dana osoba) to osoby trzecie. Tym podmiotom wiadomości konfidencjonalne mogą zostać ujawnione w dwóch sytuacjach. Po pierwsze, **gdy osoba, której informacje te dotyczą, upoważni bank na piśmie do przekazania określonych informacji wskazanej przez siebie osobie lub jednostce organizacyjnej**²⁷². Po drugie, bank może udzielić informacji w przypadkach określonych ustawą, tj. wskazanych w art. 105, 106a i 106b Pr. bank. **W sytuacjach wskazanych przez art. 105 ust. 1 i ust. 2a udzielenie informacji stanowiących tajemnicę bankową ma charakter obligatoryjny.**

Podstawy prawne i przesłanki ujawnienia tajemnicy bankowej zawarte są w przepisach art. 104 ust. 2, 105 ust. 1 i ust. 2 oraz art. 106a – 106c Pr. bank.²⁷³. Ponadto uregulowania te odsyłają do przepisów szczególnych odrębnych ustaw określających zakres i zasady żądania przez uprawnione podmioty ujawnienia tajemnicy bankowej w postępowaniu przed organami podatkowymi, organami kontroli skarbowej, organami celnymi i organami inspekcji celnej. Na podstawie powyższych przepisów uprawnione do tego podmioty mogą występować do banków z żądaniem udzielenia informacji o tajemnicy bankowej, gdy jest to niezbędne w toczącym się postępowaniu.

Na szczególną uwagę zasługuje art. 105 ust. 3 Pr. bank. Zgodnie z tym przepisem banki, inne instytucje ustawowo upoważnione do udzielania kredytów, organy państwowe i osoby, którym ujawniono informacje stanowiące tajemnicę bankową, są zobowiązane wykorzystać te informacje wyłącznie w granicach upoważnienia określonego w ust. 1 art. 105 Pr. bank. Artykuł 105 ust. 3 jest nie tylko elementem zasad udzielania informacji objętych tajemnicą bankową przez banki, ale również podstawowym elementem

²⁷² Cyt. za: J. Majewski, Kto i kiedy ma dostęp do sekretów, Rzeczypospolita z dnia 18 luty 1999 r.; M. Bączek, Czy w umowie może być umieszczone upoważnienie przewidziane w przepisie art. 104 ust. 2 prawa bankowego, Prawo Bankowe 2000, nr 10, s. 91; por. P. Babiarz, Udostępnienie przez bank danych klientów, Monitor Prawniczy 2000, Nr 5, s. 327; M. Tomczak-Górlkowska, W. Babicki, Między tajemnicą a rozsądkiem, Rzeczypospolita z dnia 12 lutego 2002 r.

²⁷³ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. 2002, Nr 72, poz. 665 z późn. zm.).

przesądającym, czy i w jakich sytuacjach podmioty, które uzyskały dostęp do tajemnicy bankowej, mogą stanowić wtórne źródło informacji. Ustawa Pr. bank. wyraźnie jednak przesądza, iż podmioty te nie są uprawnione do dalszego przekazywania pozyskanych informacji i w związku z tym nie mogą być traktowane jako wtórne źródła informacji. Odstępstwo od tej zasady może mieć miejsce wyłącznie w sytuacji, gdy otrzymane z banku wiadomości są udostępniane przez wskazane podmioty w zakresie upoważnienia określonego w art. 105 ust. 1 Pr. bank.

Dysponentem informacji stanowiących tajemnicę bankową jest przede wszystkim klient, który może upoważnić bank do ujawnienia informacji wskazanej przez siebie osobie. Poza wolą klienta leży natomiast udostępnianie przez bank informacji podmiotom wymienionym w art. 105 przedmiotowej ustawy, ponieważ w tych przypadkach, na żądanie uprawnionego organu, bank jest ustawowo zobowiązany do udzielenia określonych informacji.

Kryteria dotyczące podziału informacji poufnych (Tabela nr 2) na kryteria ogólne wynikające z art. 104 i szczególne określone w art. 105, umożliwiają bankowi dokonanie odpowiedniej oceny zgłaszanego żądania udzielenia informacji. Ryzyko niewłaściwej w tej mierze oceny ponosi zawsze instytucja bankowa²⁷⁴. Bank nie jest zobowiązany do szczegółowego uzasadniania odmowy udzielenia informacji (w ogóle lub w zakresie pierwotnie wymaganym przez żądającego). Ogólne powołanie się na obowiązek zachowania tajemnicy bankowej i brak odpowiedniej zgody beneficjenta jest wystarczającym ustosunkowaniem się banku do wnoszonego żądania²⁷⁵.

Przepisy art. 105 Pr. bank. stanowią odstępstwo od zasady, że informacje konfidencyjne nie są udzielane osobom trzecim (art. 104 ust. 3). W dalszym ciągu pojawiają się kontrowersje, co do poszerzenia kręgu podmiotów, które mają bezpośredni dostęp do informacji konfidencyjnych. Otwarty wgląd uprawnionych podmiotów do faktów objętych tajemnicą bankową uzasadniany jest zwykle potrzebą zapewnienia właściwego wykonywania przez nie ich działalności zawodowej lub publicznej. **Należy podkreślić, że bank jest zobowiązany do udzielenia informacji. Cięży na nim ustawowy obowiązek wskazania żądanych wiadomości konfidencyjnych upoważnionym podmiotom określonym w art. 105 ust. 1 i innych Pr. bank.** Podmiot,

²⁷⁴ M. Bączyk, Szczególne..., op. cit., s. 501.

²⁷⁵ E. Fojcik-Mastalska, Czynności bankowe jako instytucja prawa bankowego [w:] M. Kopyściański, E. Rutkowska, W. Srokosz., M. Uśák, P. Zawadzka., Prawo bankowe. Komentarz, E. Fojcik-Mastalska (red.), Warszawa 2009, s. 446.

który zwraca się o informację, powinien wskazać tytuł prawny, na podstawie którego kieruje żądanie. Pozwala to jednocześnie na określenie zasięgu informacji konfidencjonalnych.

Zakres przedmiotowy dostępu uprawnionych podmiotów do wiadomości stanowiących tajemnicę bankową jest zróżnicowany. Ustawa posługuje się z reguły ogólnie ujętymi kryteriami mającymi służyć określeniu informacji dopuszczalnych i niedopuszczalnych (art. 105 ust. 1 pkt 1 i pkt 2). Chodzi o kryteria szczegółowe, które zostały poddane analizie w dalszej części pracy. Podkreślenia wymaga konieczność respektowania reguły niezbędności przekazywania informacji z racji wykonywania określonej działalności zawodowej (np. inne banki, art. 105 ust. 1 pkt 1), publicznej (np. prokurator, sąd karny, sąd cywilny, szef służby celnej, Prezes NIK) lub innej np. biegli rewidenci, upoważnieni do badania sprawozdań finansowych banku na podstawie umowy zawartej z bankiem (art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. i)). Kryterium określające dostęp do informacji bankowej powinno być zawsze interpretowane ściśle w powiązaniu z bezwzględny zakazem udzielania wiadomości osobom trzecim, o których mowa w art. 104 ust. 3 Pr. bank.

Ważną kwestią w temacie ogólnych zasad udzielania informacji poufnych jest sam sposób ich przekazywania. Bank przekazuje podmiotom uprawnionym wiadomości objęte tajemnicą zawsze poufnie. Ustawa nie reguluje sposobu przekazywania takich informacji, ale tryb poufny wynika z samej istoty analizowanego obowiązku²⁷⁶. Sposób przekazywania informacji może stanowić poważne niebezpieczeństwo w sytuacji wydostania się tych wiadomości poza krąg osób uprawnionych. Należy rekomendować najwyższą staranność w przekazywaniu w formie pisemnej lub w formie dokumentu elektronicznego informacji stanowiących tajemnicę bankową uprawnionym podmiotom, chyba że odrębne przepisy regulują tę kwestię szczegółowo²⁷⁷. *De lege ferenda* tryb przekazywania danych konfidencjonalnych jakimi są informacje związane z tajemnicą bankową, powinien być regulowany również poprzez adekwatne porozumienia banków z

²⁷⁶ M. Bączyk, Szczególne... op. cit., s. 516.

²⁷⁷ Rozporządzenie Ministra Finansów z 4 grudnia 2006 r. w sprawie formatu i trybu przekazywania przez banki i spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe comiesięcznych informacji o założonych i zlikwidowanych rachunkach związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 225, poz. 1641 z późn. zm.) w § 3 ust. 1 przewiduje, że przekazywanie informacji o rachunkach odbywa się z zachowaniem mechanizmów gwarantujących integralność i poufność; J. Bryski, Zakres oraz zasady udzielania przez bank uprawnionym organom informacji stanowiących tajemnicę bankową na tle proponowanych zmian w ustawie Prawo bankowe, Prawo Bankowe 2007, nr 11, s. 87.

uprawnionymi podmiotami. Wskazane byłoby ustalenie zasad przekazywania i reguł bezpieczeństwa²⁷⁸.

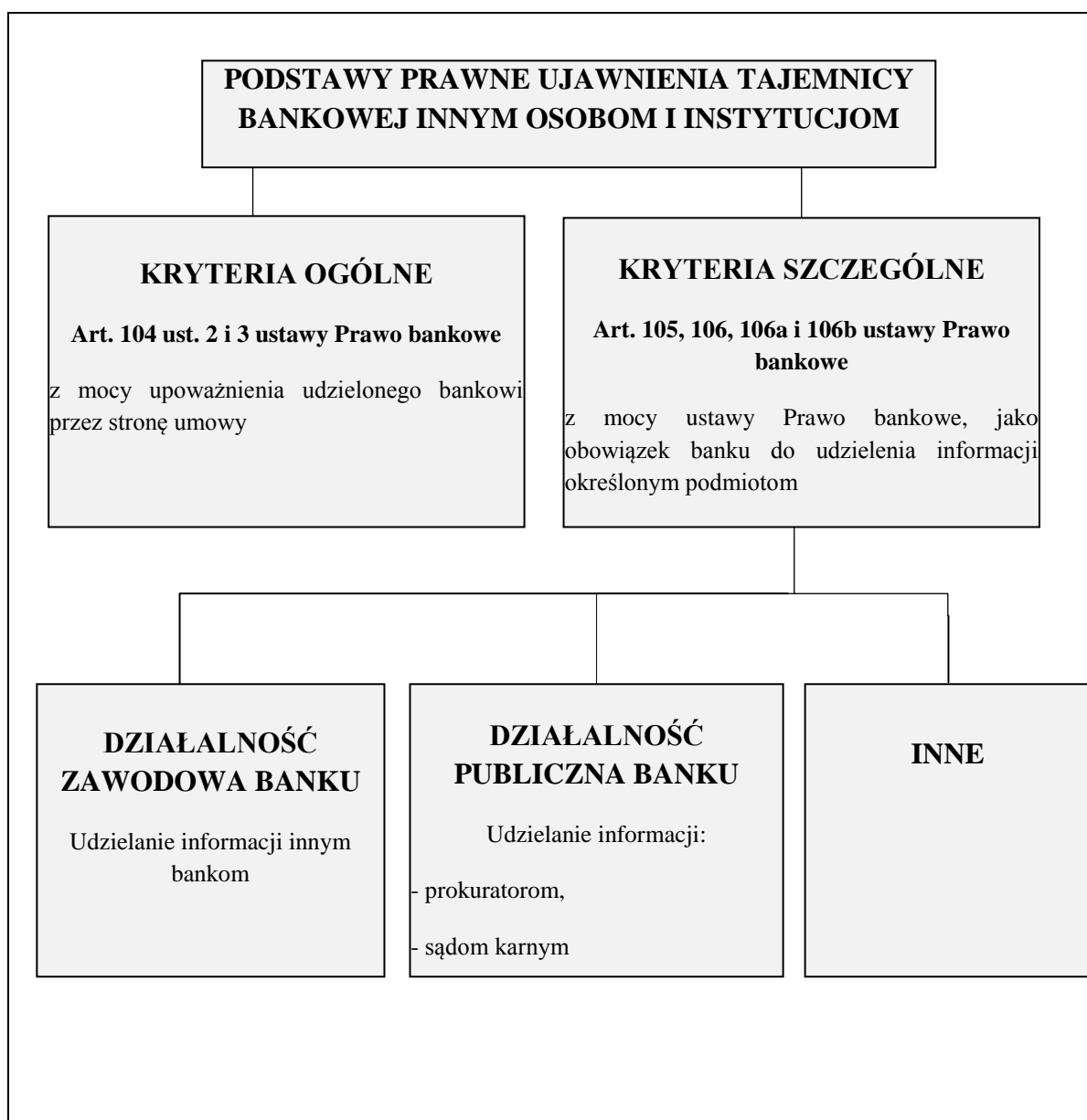
W odniesieniu do powyższego oraz bazując na postanowieniach art. 104 ust. 3 i art. 105 ust. 3-6, z uwzględnieniem art. 171 ust. 5 Pr. bank., wprowadzić należy fundamentalne zasady dostępu do informacji stanowiących tajemnicę bankową:

- 1) Bank, osoby w nim zatrudnione oraz osoby, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe obowiązane są zachować w tajemnicy wiadomości określone w art. 104 ust. 1 Pr. bank.
- 2) Tajemnica bankowa nie obowiązuje w stosunku do osoby, której dotyczą informacje nią objęte.
- 3) Wiadomości stanowiące tajemnicę bankową mogą zostać ujawnione innym osobom oraz instytucjom wyłącznie na podstawie upoważnienia udzielonego bankowi przez stronę umowy lub (w przypadkach określonych w art. 105, 106a, 106b) z mocy ustawy.
- 4) Osoby i instytucje upoważnione do dostępu do tajemnicy bankowej na podstawie art. 105 ust. 1 Pr. bank. mogą je wykorzystać wyłącznie w granicach określonego w tym przepisie upoważnienia do żądania udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową.
- 5) Ujawnienie informacji zawierających tajemnicę bankową niezgodne z upoważnieniem ustawowym skutkuje odpowiedzialnością karną z art. 171 ust. 5 Pr. bank.
- 6) Bank nie ponosi odpowiedzialności za szkody wynikające z ujawnienia tajemnicy bankowej i wykorzystania jej niezgodnie przeznaczeniem przez osoby i instytucje upoważnione przez ustawę do żądania od banków udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową²⁷⁹.

²⁷⁸ Art. 38 ust. 5 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym (Dz.U. 1995, Nr 4, poz. 18 z późn. zm.) nakazuje zawieranie takich porozumień z Prezesem NBP, Ministrem Finansów i NIK.

²⁷⁹ Cyt. za: B. Smykła, Prawo bankowe... op. cit. s. 378.

Tabela nr 2

Źródło: opracowanie własne

§ 3. Podmioty uprawnione *ex lege* do informacji stanowiących tajemnicę bankową

Zasady dostępu innych podmiotów do informacji objętych tajemnicą bankową określone zostały w ustawie o Pr. bank. poprzez zobowiązanie banków do udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową enumeratywnie wskazanym podmiotom i instytucjom po zaistnieniu określonych przesłanek. Przepisy art. 105, 106a i 106b Pr. bank. wyraźnie wskazują, jakim podmiotom bank może przekazywać informacje będące w jego posiadaniu²⁸⁰. Dostęp do tych wiadomości jest ściśle reglamentowany i może dotyczyć wyłącznie niżej wymienionych podmiotów. Katalog podmiotów dopuszczonych przez prawo do naruszania tajemnicy bankowej, powinien stanowić strukturę *numerus clausus* i nie może być traktowany rozszerzająco²⁸¹.

Podstawowy katalog osób i instytucji uprawnionych do dostępu do tajemnicy bankowej zawiera art. 105 ust. 1 Pr. bank. Wskazane w tym przepisie banki, organy państwowe i osoby, którym ujawniono wiadomości stanowiące tajemnicę bankową, są zobowiązane wykorzystać te wiadomości wyłącznie w granicach upoważnienia określonego w art. 105 ust. 3. Katalog ten jest uzupełniony o instytucje, które mogą być utworzone przez banki wspólnie z bankowymi izbami gospodarczymi w celu zbierania i udostępniania bankom oraz innym instytucjom upoważnionym ustawowo do udzielania kredytów informacji o wierzytelnościach oraz o obrotach i stanach rachunków bankowych, w zakresie, w jakim informacje te są potrzebne w związku z udzielaniem kredytów, pożyczek pieniężnych, gwarancji bankowych i poręczeń (art. 105 ust. 4).

Warto podkreślić, że dokonane przez nowelizację z 2004 r.²⁸² zmiany art. 105 ust. 1 Pr. bank. sprecyzowały i uporządkowały zasady udzielania przez banki informacji stanowiących tajemnicę bankową innym bankom i innym instytucjom działającym na rynku finansowym oraz podmiotom, które korzystają z upoważnienia do żądania od banków tego typu informacji. Jednocześnie jednak zmiany te rozszerzyły dostęp do tajemnicy bankowej zarówno w zakresie podmiotowym jak i przedmiotowym.

²⁸⁰ B. Smykla, Dostęp prokuratora do informacji chronionych tajemnicą bankową, Prokurator 2005, nr 2/3, s. 30-31.

²⁸¹ A. Jończyk, Nowa tajemnica... op. cit., s. 34; por. B. Smykla, Szczególne... op. cit., s. 517.

²⁸² Ustawa z dnia 1 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz o zmianie innych ustaw (Dz.U. Nr 91, poz. 870); W. Huba, Najważniejsze zmiany prawa bankowego w latach 2001-2004 w zakresie tajemnicy bankowej, Prokuratura i Prawo 2004, nr 11-12, s 115 i n.

Zaprezentowana poniżej tabela przedstawia zakres i zasady udzielania informacji konfidenacyjnych wszystkim podmiotom uprawnionym według obowiązującej ustawy Pr. bank. Jest to prezentacja dokonana w ramach kategorii informacji szczegółowych. Celem tego przeglądu jest pokazanie dostępu do informacji stanowiących tajemnicę bankową organów prowadzących postępowanie karne i karne skarbowe na tle pozostałych uprawnionych podmiotów.

3.1. Sąd i organy prowadzące postępowanie przygotowawcze

3.1.1. Dostęp sądu i prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 Prawa bankowego

Dostęp organów prowadzących postępowanie karne do tajemnicy bankowej określają szczegółowo przepisy prawa bankowego oraz przepisy procesowe i ustrojowe.

Według Pr. bank., podstawowym elementem unormowań określającym osoby i instytucje uprawnione do dostępu do tajemnicy bankowej jest art. 105 ust. 1. Przepis ten, wskazując podmioty uprawnione, statuuje, że bank ma obowiązek udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową wyłącznie tym podmiotom. Szczególną grupą instytucji upoważnionych do dostępu do tajemnicy bankowej jest sąd oraz organy prowadzące postępowanie karne i karne skarbowe. Zgodnie z art. 105 ust. 1 pkt 2: „Bank ma obowiązek udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową wyłącznie na żądanie:

- a) sądu lub prokuratora w związku z toczącym się postępowaniem o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe:
 - przeciwko osobie fizycznej będącej stroną umowy zawartej z bankiem, w zakresie informacji dotyczących tej osoby fizycznej,
 - popełnione w związku z działaniem osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, w zakresie informacji dotyczących tej osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej (art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b)),
- b) sądu lub prokuratora w związku z wykonaniem wniosku o udzielenie pomocy prawnej, pochodzącego z państwa obcego, które na mocy ratyfikowanej umowy międzynarodowej wiążącej Rzeczpospolitą Polską ma prawo występować o udzielenie informacji objętych tajemnicą bankową (art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. c)).

W zakresie określonym w art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank. dostęp sądu i prokuratora do informacji objętych tajemnicą bankową się nie różni. Wskazany przepis obliguje bank do udzielenia wiadomości na żądanie wyżej wymienionych podmiotów w związku z toczącym się postępowaniem o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe przeciwko osobie fizycznej będącej stroną umowy zawartej z bankiem w zakresie informacji dotyczącej tej osoby fizycznej. Uprawnienie do wystąpienia przez sąd

lub prokuratora na podstawie art. 105 ust. 1 lit. b) tiret pierwsze nie jest jednak bezwarunkowe.

W ramach regulacji określających uprawnienia tych organów najistotniejsze wydaje się to, że **mogą one występować z żądaniem tylko wówczas, gdy toczy się przed nimi lub jest przez nie prowadzone jedno z wymienionych i precyzyjnie określonych postępowań.**

Wykluczone jest udostępnienie wiadomości stanowiących tajemnicę bankową potwierdzających ewentualną wiedzę prokuratora. Dostęp do tych wiadomości nie może stanowić środka gromadzenia dowodów i uzasadniać wszczęcia postępowania o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe²⁸³. Należy również podkreślić wagę przestrzegania zarówno przez banki jak i organy żądające od banków informacji stanowiących tajemnicę bankową, fundamentalnego warunku w postaci sprawdzenia (przez bank) i wykazania (przez podmioty żądające informacji) zaistnienia ustawowo określonych okoliczności uprawniających do kierowania żądania udzielenia przez bank wiadomości obejmujących tajemnicę bankową. Występujące w związku z tym kontrowersje lub niejasności dotyczą udzielenia informacji związanych z toczącym się postępowaniem o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. Po pierwsze wynikają one z nieprecyzyjnie sformułowanych wniosków zawierających żądanie udzielenia informacji organom prowadzącym tego typu postępowania. Po drugie jest to efekt nadinterpretacji stosowanej przez banki. Należy zwrócić uwagę, że bank, jako dysponent informacji objętych tajemnicą bankową ponosi odpowiedzialność za ujawnienie tych informacji w sposób niezgodny z regulacją prawa bankowego. W związku z tym jest pośrednio uprawniony do weryfikowania żądań pod kątem ich zgodności z przepisami określającymi reguły udostępnienia informacji²⁸⁴.

Fundamentalne znaczenie ma rozróżnienie faz toczącego się postępowania karnego. W zależności od tego czy postępowanie toczy się w sprawie, czy już przeciwko osobie, żądanie organu prowadzącego postępowanie może być w danych okolicznościach skuteczne bądź nie. Warunkiem, który odnosi się wyłącznie do art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) tiret pierwsze, jest to, aby postępowanie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe znajdowało się w fazie *ad personam*, a więc w stosunku do osoby, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo bez wydania takiego postanowienia

²⁸³ Podobnie: J. Gliniecka, Tajemnica bankowa... op. cit., s. 46.

²⁸⁴ B. Smykla, Prawo... op. cit., s. 242; por. R. A. Stefański, Głosa do postanowienia SN z dnia 22 czerwca 2001 r., III KKN 44/01, Prokuratura i Prawo 2002, nr 5, s. 84-89.

postawiono jej zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego (art. 71 § 1 k.p.k.)²⁸⁵. Tak też wypowiedział się Sąd Apelacyjny w Katowicach w postanowieniu wydanym 28 lipca 2004 r.²⁸⁶, stwierdzając że prokurator, żądając ujawnienia danych objętych tajemnicą bankową, powinien bezsprzecznie wskazać, że sprawa karna toczy się już przeciwko osobie. Udzielenie informacji w związku z postępowaniem znajdującym się w fazie *in rem* **nie jest wystarczającą przesłanką ujawnienia tajemnicy bankowej**²⁸⁷.

Istotne jest również uwzględnienie przez ustawodawcę zróżnicowania przesłanek poprzez precyzyjne określenie rodzaju i stadium prowadzonego postępowania w zależności od statusu prawnego klienta banku, tzn. czy jest nim osoba prawna, jednostka organizacyjna nie mająca osobowości prawnej, czy też osoba fizyczna. Należy dokonać rozróżnienia postępowania o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe toczące się przeciwko osobie fizycznej oraz takie postępowanie o przestępstwo popełnione w związku z działaniem osoby prawnej lub jednostki nie mającej osobowości prawnej. W pierwszym przypadku sprawa musi toczyć się przeciwko osobie fizycznej będącej stroną umowy. Ma to miejsce, gdy został przedstawiony jej zarzut popełnienia przestępstwa. Należy jednak podkreślić, że **osoba przeciw której toczy się postępowanie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe musi być stroną umowy zawartej z bankiem**. Modyfikacja tego warunku usunęła istotny błąd legislacyjny. Przepis art. 105 ust 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank. w brzmieniu sprzed nowelizacji wymagał, aby osoba fizyczna²⁸⁸ przeciw której toczyło się postępowanie karne lub karne skarbowe, była posiadaczem rachunku²⁸⁹. Określony w tym przepisie zakres dostępu sądu lub prokuratora był ograniczony. Wskazana nowelizacja skorygowała tę wadę przez odniesienie uprawnień sądu lub prokuratora do „strony umowy zawartej z bankiem”, co stanowi szersze pojęcie niż sformułowanie „posiadacz rachunku”.

²⁸⁵ J. Byrski, Zakres... op. cit, s. 88.

²⁸⁶ Postanowienie SA w Katowicach z dnia 28 lipca 2004 r., II AKz 543/04, OSA 2005/4/25.

²⁸⁷ R. Tupin, Tajemnica bankowa... op. cit., s. 2; tenże, Prawo bankowe narusza tajemnicę kont, Gazeta Prawna 1997, nr 102.

²⁸⁸ Przepis dotyczył tylko osób fizycznych, natomiast do osób prawnych i jednostek niemających osobowości prawnej odnosił się art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. c) Pr. bank.

²⁸⁹ Taki zapis powodował, że sąd lub prokurator nie byli uprawnieni do dostępu do informacji w przypadkach, gdy osoba przeciwko której toczyło się postępowanie nie była posiadaczem rachunku, choć była stroną innych umów zawartych z bankiem. Prowadziło to do patologicznego naruszenia zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. W efekcie bank zobowiązany był do zachowania tajemnicy bankowej, gdy pochodzące z przestępstwa pieniądze zostały przez osobę przeciwko której toczyło się postępowanie, lecz niebędącej posiadaczem rachunku, zdeponowane w skrytce sejfowej udostępnianej przez bank.

Ponadto należy zwrócić uwagę, że art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) tiret pierwsze Pr. bank. uprawnia sąd i prokuratora do żądania od banku udzielenia im informacji konfidenancyjnych dotyczących wyłącznie osoby fizycznej, przeciwko której toczy się postępowanie, nie może zaś stanowić podstawy żądania informacji o pokrzywdzonym²⁹⁰. **Warunkiem wystąpienia na podstawie tego przepisu jest to, aby z materiałów dotyczących postępowania jednoznacznie wynikało, że żądane informacje mają lub mogą mieć istotne znaczenie dla wyniku postępowania**²⁹¹.

W tym miejscu pojawia się pytanie czy dostęp sądu lub prokuratora do „informacji dotyczących osoby fizycznej” jest ograniczany w jego podmiotowym zakresie. Ustawa Pr. bank. tej kwestii nie reguluje, zatem można domniemywać, że zakres tych danych nie podlega reglamentacji. Jedynym „wentylem bezpieczeństwa” pozostaje wymóg rygorystycznej oceny spełnienia przez prokuratora przesłanek z art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b). Prokurator powinien „stwierdzić, że osoba, której żądanie dotyczy jest osobą podejrzaną w toczącym się postępowaniu karnym lub karnym skarbowym, przytoczyć treść przedstawionego zarzutu oraz przyjętą kwalifikację prawną zarzucanego czynu”²⁹², aby możliwe było ustalenie, „czy zachodzi związek pomiędzy czynem zarzuconym podejrzanemu a posiadanym przez niego rachunkiem bankowym lub dokonaniem innych czynności bankowych, których ma dotyczyć informacja żądana przez prokuratora”²⁹³. Ponadto zakres ten jest uzależniony od katalogu danych klienta przetwarzanych przez bank w ramach umowy²⁹⁴. Jego zawężenie wynika zaś z wymogu, aby przetwarzane dane osobowe były adekwatne w stosunku do celów ich przetwarzania²⁹⁵. Należy również podkreślić zasadność wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu²⁹⁶, który stwierdził, że pomimo spełnienia wszystkich przesłanek przewidzianych w art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Pr.

²⁹⁰ W przypadku gdyby zaistnienia potrzeby uzyskania informacji o obrotach na rachunkach bankowych pokrzywdzonego, konieczne byłoby upoważnienie banku na piśmie przez pokrzywdzonego do przekazania sądowi lub prokuratorowi określonych informacji. Zasady udzielania tego upoważnienia formułuje art. 104 ust. 3 zd. 2 Pr. bank.

²⁹¹ J. Gliniecka, J. Harasimowicz, *Zasady...* op. cit., s. 89; J. Gliniecka, *Tajemnica...* op. cit., s. 46.

²⁹² Stanowisko GINB wyrażone w piśmie z dnia 12 kwietnia 1999 r., nr NB/BPN/I/102/99, Glosa 1999, nr 11, s. 27; por. R. A. Stefański, *Glosa...* op. cit., 84.

²⁹³ P. Oleksy, W jakich przypadkach sąd lub prokurator, w związku z prowadzonym postępowaniem karnym, może żądać informacji objętych tajemnicą bankową dotyczących osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej? [w:] *Piśmiennictwo: Praktyczne wyjaśnienia oraz wzory umów i pism, 2001-2006*, LexPolonica nr 430518.

²⁹⁴ Por. Wyrok NSA z dnia 14 września 2005 r., I OSK 39/05, LEX 194722.

²⁹⁵ Art. 26 ust. 1 pkt 3 ustawy o ochronie danych osobowych z dnia 29 sierpnia 1997 r., (Dz.U. Nr 133, poz. 883 z późn. zm.); M. Krzysztofek, *Dostęp sądu i prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową po nowelizacji ustawy – Prawo bankowe*, *Prawo Bankowe* 2004, nr 7-8, s. 78.

²⁹⁶ Postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 5 grudnia 2007 r., II AKz 653/07, LEX nr 327533.

bank. prokurator nie jest uprawniony do samodzielnego występowania do Biura Informacji Kredytowej SA jako instytucji utworzonej i działającej na podstawie art. 105 ust. 4 Pr. bank. o uzyskanie informacji stanowiących tajemnicę bankową, lecz zgodnie z art. 106c tej ustawy jest zobligowany do złożenia wniosku do właściwego sądu okręgowego celem wydania postanowienia o dostępności do danych związanych z tajemnicą bankową w związku z toczącym się postępowaniem o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe przeciwko osobie fizycznej będącej stroną umów zawartych z bankiem lub wieloma bankami.

Ustawodawca, używając określenia „w związku z toczącym się postępowaniem”, zaznaczył, że prokurator może żądać informacji z banku dopiero po przedstawieniu zarzutów osobie fizycznej będącej klientem tego banku. Na tym etapie staje się ona, jako podejrzany, uczestnikiem postępowania karnego lub karnego skarbowego. Tym samym z kręgu podmiotów uprawnionych do żądania informacji zostają automatycznie wykluczeni funkcjonariusze policji. Czynności operacyjne i dochodzeniowo-śledcze są przez nich prowadzone we wcześniejszych etapach postępowania, tzn. przed przedstawieniem zarzutów osobie podejrzanej. Taka interpretacja pozwala stwierdzić, że wcześniejsze ujawnienie tajemnicy bankowej nie może mieć miejsca, nawet jeśli wystąpi o to uprawniony podmiot i jego żądanie będzie spełniało formalne warunki.

Kolejny przypadek odnosi się do udzielenia informacji o toczącym się postępowaniu o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe popełnione w związku z działaniem osoby prawnej lub jednostki niemającej osobowości prawnej w zakresie informacji dotyczących tej osoby prawnej bądź jednostki organizacyjnej²⁹⁷. Przepis art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) tiret drugie Pr. bank. obliguje bank do udzielenia żądającym takich informacji sądowi i prokuratorowi. Uprawnienie do wystąpienia do banku przez wskazane podmioty – podobnie jak w przypadku art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) tiret pierwsze – jest zależne od spełnienia warunku, aby postępowanie toczyło się w chwili wystąpienia z żądaniem udzielenia informacji. Natomiast przepis ten nie wprowadza, w przeciwieństwie

²⁹⁷ Przepisy art. 105 ust. 1 pkt 2 lit b) tiret pierwsze i tiret drugie Pr. bank. różnicują dostęp sądu i prokuratora do informacji konfidencyjnych w zależności od podmiotu, przeciw któremu toczy się postępowanie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. Należy zwrócić uwagę, że określone w przytoczonym przepisie prawo sądu bądź prokuratora obejmuje żądanie od banku informacji o osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, to wskazane uprawnienie odnosi się także do wiadomości o osobie fizycznej, która popełniła przestępstwo lub przestępstwo skarbowe w związku z działaniem osoby prawnej bądź jednostki organizacyjnej. Odpowiedź banku w tym zakresie musi zatem zawierać informacje o osobie, która działa w imieniu czy interesie tej osoby lub jednostki organizacyjnej i która popełniła przestępstwo w związku z jej działaniem.

do art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) tiret pierwsze, warunku, że uprawnienie sądu lub prokuratora powstaje wyłącznie w związku z postępowaniem o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe przeciwko osobie (postępowanie *ad personam*). Wydaje się, że zachodzi dopuszczalność żądania przez sąd lub prokuratora na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) tiret drugie udzielenia im informacji konfidencjonalnych także w związku z postępowaniem o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe znajdujące się **w fazie *ad rem***. Co więcej, uprawnienia wyżej wymienionych podmiotów odnoszą się do informacji konfidencjonalnych dotyczących przestępstwa lub przestępstwa skarbowego popełnionego przez osobę fizyczną, co w pośredni sposób wynika z art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) tiret drugie Pr. bank. Wskazane tam przestępstwa mogą być popełnione tylko przez osobę fizyczną²⁹⁸. Stąd też uzasadnione jest uprawnienie sądu i prokuratora do udzielenia im przez bank informacji stanowiących tajemnicę bankową o wszystkich osobach fizycznych, które w związku z działaniem osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej popełniły przestępstwo lub przestępstwo skarbowe²⁹⁹. Ponadto uwagę zwraca fakt, że w art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) tiret drugie brak jest zastrzeżenia, iż uprawnienie sądu lub prokuratora ograniczone jest wyłącznie do osoby prawnej bądź jednostki organizacyjnej będącej stroną umowy z bankiem. Wydaje się, że osobami prawnymi i jednostkami organizacyjnymi są zarówno klienci banku, jak i kontrahenci niebędący jego klientami (np. outsourcerzy lub dostawcy, o których bank posiada informacje w chwili wystąpienia o nie organów procesowych).

Ostatnim problemem jest zagadnienie dostępu sądu lub prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową **dotyczących osoby fizycznej, która prowadzi działalność gospodarczą**, w związku z toczącym się postępowaniem o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. Chodzi tu o tzw. informacje w zakresie „kont firmowych”. Należy zastanowić się, czy art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank. może stanowić podstawę takiego wystąpienia. Pytanie to pojawiło się w związku przejawem narastającej w Polsce w ostatnim czasie przestępczości gospodarczej jaką jest zjawisko tzw. „przestępczości paliwowej”. Organizatorzy tego procederu wykorzystują w swojej działalności na terenie

²⁹⁸ Potwierdza to również ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U. Nr 197, poz. 1661 z późn. zm.), która w art. 3 stanowi, że podmiot zbiorowy podlega odpowiedzialności za czyn zabroniony, którym jest zachowanie osoby fizycznej, spełniające przesłanki określone w tym przepisie. Natomiast w art. 2 definiuje podmiot zbiorowy jako osobę prawną oraz jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej z wyłączeniem podmiotów wskazanych w tym przepisie.

²⁹⁹ M. Krzysztofek, Dostęp... op. cit., s. 79.

kraju sieć utworzonych podmiotów gospodarczych należących do osób fizycznych, tzw. „słupów”, których jedynym celem jest wielokrotne dokumentowanie „obrotu” komponentami do produkcji paliw w sposób uniemożliwiający bądź znacznie utrudniający identyfikację rzeczywistego odbiorcy danego komponentu, który jednocześnie jest producentem paliwa powstałego po zmieszaniu tych komponentów. Sieć tych podmiotów gospodarczych jest także wykorzystywana do tzw. „legalizacji” powstałego paliwa. W tym zakresie ich rola sprowadza się do wypisywania fikcyjnych faktur dotyczących sprzedaży np. oleju napędowego albo benzyny. W ramach tak podejmowanych działań sprawcy, dostosowując się do istniejących w tym zakresie obowiązków, zakładają „firmowe” rachunki bankowe, za pośrednictwem których dokonuje się prania pieniędzy pochodzących z popełnionego przestępstwa – najczęściej skarbowego.

Możliwość ścigania i pociągnięcia do odpowiedzialności karnej sprawców tych przestępstw jest uzależniona od efektywności prowadzonych postępowań karnych. Trudności stwarza również możliwość ewentualnego zabezpieczenia na potrzeby odszkodowawcze mienia w toku tych postępowań. We wskazanych sprawach podstawową czynnością dowodową jest analiza przepływu środków pieniężnych między uczestnikami obrotu komponentami i paliwami. Podejmowanie tego rodzaju czynności dowodowych jest jednak utrudnione, a niekiedy uniemożliwione w związku z ograniczeniami dowodowymi, jakie stwarza w praktyce aktualne brzmienie przepisu art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank.

Przepis art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) tiret pierwszy stanowi o postępowaniu prowadzonym przeciwko „osobie fizycznej będącej stroną umowy zawartej z bankiem w zakresie informacji dotyczącej tej osoby fizycznej”. Użycie przez ustawodawcę określenia „w związku z toczącym się postępowaniem przeciwko osobie fizycznej”, jak już wcześniej wskazano oznacza, że prokurator może żądać informacji z banku dopiero po przedstawieniu zarzutów konkretnej osobie, która jest związana umową z bankiem. Do tego momentu brak jest podstaw domagania się od banku udzielenia informacji objętych tajemnicą bankową (ze względu na postępowanie *ad rem*). Wydaje się, że podstawy te nie zachodzą również w przypadku art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) tiret drugi, ponieważ dotyczy on jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej. Taką zaś nie jest osoba fizyczna prowadząca indywidualną działalność gospodarczą ani osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą w stosunku zobowiązaniowym, tj. spółce cywilnej³⁰⁰.

³⁰⁰ J. Bryski, Zakres... op. cit., s. 91.

Projektodawca wskazuje, że na skutek rygorystycznej wykładni tego przepisu przez banki nie pozwala on na udzielenie informacji o osobie fizycznej będącej przedsiębiorcą, w sytuacji gdy nie zostały jej jeszcze przedstawione zarzuty.

Według dokonywanej przez prokuratorów interpretacji tego przepisu, w przypadku, gdy w postępowaniu karnym nie przedstawiono jeszcze zarzutów popełnienia przestępstwa, zachodzi podstawa do domagania się od banku udzielenia informacji objętych tajemnicą bankową, a związanych z rachunkiem przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną, albowiem rachunek taki należy traktować jako rachunek jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, o której mowa w powołanym wyżej przepisie. Jak wskazano w projekcie za taką interpretacją przemawiają m.in. takie argumenty jak:

- a) „przedsiębiorca ma obowiązek dokonywania transakcji za pośrednictwem rachunku „firmowego”. Obowiązek taki przewiduje w art. 22 ust. 1 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej,
- b) rachunek prowadzony dla firmy podlega zgłoszeniu we właściwym urzędzie skarbowym (zgłoszenie NIP-1). W zgłoszeniu tym rachunek firmowy podaje się obok ewentualnego rachunku osobistego właściciela firmy,
- c) rachunek „firmowy” służy do obsługi działalności gospodarczej tej firmy. Beneficjentem wpływów na taki rachunek jest dana firma, a nie jej właściciel jako osoba fizyczna (choćby nazwą firmy było imię i nazwisko właściciela). Dokumenty, których żąda prokurator, stanowią część dokumentów związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, a te stanowią część przedsiębiorstwa. Obroty na tym rachunku nie dotyczą w żadnej mierze sfery prywatności osoby fizycznej, której to ochrona stała się podstawą obostrzeń z art. 105 ust. 1 lit. b) ustawy Pr. bank. – w części dotyczącej rachunków osób fizycznych”³⁰¹.

Taka interpretacja stanowi ułatwienie dostępu do informacji stanowiących tajemnicę bankową prokuratorom, ale nie może zostać przyjęta z uwagi na to, że pojęcie „osoba fizyczna” powinno być traktowane ściśle, bez względu na to, czy przedmiotowy rachunek bankowy jest rachunkiem prywatnym czy „firmowym” danej osoby.

³⁰¹ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo bankowe z dnia 20 maja 2008 r., druk nr 553.

Projekt zmiany³⁰² art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) tiret drugie Pr. bank. zakładał, że bank będzie zobowiązany udzielić informacji stanowiących tajemnicę bankową na żądanie sądu i prokuratora „w związku z toczącym się postępowaniem o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe popełnione w związku z działaniem przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną w zakresie informacji dotyczących tego przedsiębiorcy”. Pozwoliłoby to na jednoznaczne rozwiązanie przedstawionego problemu, który występuje pod rządem obecnego stanu prawnego związanego z zakresem, na jaki rozciąga się tajemnica bankowa w przypadku rachunków bankowych należących do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą indywidualnie³⁰³. W tej chwili część przedsiębiorców, będących osobami prawnymi lub jednostkami organizacyjnymi nieposiadającymi osobowości prawnej, jest traktowana, w zakresie ochrony tajemnicy bankowej, odmiennie niż ci prowadzący działalność gospodarczą indywidualnie. Proponowana zmiana w efekcie stworzyłaby możliwość dostępu prokuratora do informacji gospodarczych, znajdujących się na firmowych rachunkach bankowych, bez konieczności zwracania się w takim przypadku o zgodę sądu. Takie rozwiązanie mogłoby doprowadzić do sytuacji, w której prokurator żądałby informacji o koncie przedsiębiorcy nawet, jeśli nie zostały przedstawione mu zarzuty. Jak oceniła Konfederacja Pracodawców Polskich „Lewiatan”, opiniująca wskazany projekt ustawy, „to (...) zamach na prywatność obywateli i naruszenie podstaw tajemnicy bankowej – niedopuszczalne w demokratycznym państwie prawa. Nie ma żadnych gwarancji, że nowe uprawnienie nie będzie przez prokuratorów nadużywane”³⁰⁴. Istnieje zatem prawdopodobieństwo, iż sąd lub prokurator będą interpretować ten przepis rozszerzająco, domagając się także informacji o rachunkach osoby fizycznej niezwiązanych z prowadzoną działalnością gospodarczą. Zgodnie z ustawą Pr. bank. możliwe jest wykorzystywanie rachunków ROR (rachunki oszczędnościowo-rozliczeniowe) na potrzeby prowadzonej działalności. Możemy mieć więc zatem do czynienia z sytuacją, gdy w historii jednego rachunku występować będą transakcje wiążące się z działalnością gospodarczą osoby fizycznej oraz transakcje z taką działalnością nie związane. Powstaje wówczas zagadnienie, czy udostępniać jedynie część zapisów i jakie

³⁰² Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo bankowe z dnia 20 maja 2008 r., druk nr 553.

³⁰³ B. Mik, Forum Prawa Bankowego, Kontrowersje związane z ujawnieniem tajemnicy bankowej, Prawo Bankowe 2004, nr 11, s. 85; J. Lipski, Opinia o rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy Prawo bankowe, Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych, Kancelaria Sejmu 2008, nr 2, s. 84.

³⁰⁴ Opinia Konfederacji Pracodawców Polskich do projektu ustawy o zmianie ustawy Prawo bankowe KPP/2339/07.08/AAPR z dnia 8 lipca 2008 r. (do druku nr 553); zob. też: opinia prawna z dnia 25 czerwca 2008 r. na temat rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy - Prawo bankowe (druk sejmowy nr 553), www.orka.sejm.gov.pl.

kryteria oceny należy przyjąć rozdzielając oba rodzaje transakcji. Nie budzi natomiast wątpliwości okoliczność, iż w przypadku wykorzystywania przez osobę fizyczną na potrzeby prowadzonej działalności rachunku ROR bank powinien udostępnić całość informacji o tym rachunku, gdyż dopiero w drodze czynności procesowych możliwe będzie stwierdzenie, czy poszczególne transakcje były związane z działalnością gospodarczą i ewentualnym przestępstwem, czy też nie. Trudno bowiem byłoby ustalić kryteria, w oparciu o które bank miałby rozgraniczyć transakcje prywatne od tych związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą, co miałyby skutkować udostępnieniem sądowni lub prokuratorowi jedynie części informacji.

Uzasadniając projekt nowelizacji, Minister Sprawiedliwości³⁰⁵ przekonywał, że chodzi tylko o zrównanie praw i obowiązków wszystkich przedsiębiorców - tych, którzy mają duże firmy i tych małych, jednoosobowych. Obecnie, aby uzyskać wgląd w konto jednoosobowej firmy, potrzebna jest zgoda sądu lub postawienie najpierw zarzutów przedsiębiorcy. Stąd też zasadne było pytanie, dlaczego jednoosobowe firmy mają być uprzywilejowane. Ponadto przedstawiciele rządu w uzasadnieniu do projektowanych zmian prawa bankowego podkreślali, że obecne przepisy powodują, iż wielu przestępców pozostaje poza zasięgiem wymiaru sprawiedliwości. Dotyczy to w szczególności tych, którzy tworzą jednoosobowe firmy wyłącznie po to, by prac pieniądze. Wyciągi z ich kont bankowych lub potwierdzenia przelewów w wielu przypadkach mogłyby stanowić koronny dowód, na podstawie którego można byłoby postawić podejrzaną osobie konkretne zarzuty i tym samym skuteczniej walczyć z procederem prania pieniędzy. Sejm przegłosował jednak nowelę w kształcie przedstawionym przez Komisję Finansów Publicznych, która odrzuciła z projektu przepis mówiący o tym uprawnieniu organów ścigania. Usprawnienie działania wymiaru sprawiedliwości nie może następować kosztem ograniczenia prawa do prywatności obywateli, a takim niewątpliwie jest zachowanie tajemnicy bankowej³⁰⁶.

³⁰⁵ W latach 2007-2009 tę funkcję pełnił Zbigniew Cwiąkański.

³⁰⁶ M. Samcik, „Nie” dla wglądu prokuratury w prywatne konta przedsiębiorców, *Gazeta Wyborcza* z dnia 11 maja 2008 r., <http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,33211,5201629.html>; tenże, Firmowe konta przedsiębiorców będą jednak chronione tajemnicą bankową, *Gazeta Prawna* z dnia 5 września 2005 r., http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/34268,firmowe_konta_przedsiębiorcow_beda_jednak_chronione_tajemnica_bankowa.html.

3.1.2. Dostęp prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie art. 106a Prawa bankowego

Brzmienie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b), określającego z mocy ustawy dostęp sądu i prokuratora do tajemnicy bankowej, sformułowane zostało w sposób, którego celem było usunięcie oczywistych wad utrudniających stosowanie tych przepisów w ich dotychczasowym sformułowaniu. Natomiast faktyczne poszerzenie zakresu dostępu prokuratora do informacji objętych tajemnicą bankową zostało osiągnięte przez zmianę w treści art. 106 ograniczoną do obowiązków banku związanych z przeciwdziałaniem wykorzystania jego działalności do celów, które wiążą się z aktami terrorystycznymi (art. 165a k.k.) lub przestępstwem prania pieniędzy (art. 299 k.k.) i dodanie przepisów art. 106a – 106c kreujących podstawę prawną do działań umożliwiających mu dostęp do tajemnicy bankowej w przypadkach innych niż określone w art. 105 Pr. bank.

Podstawowym celem art. 106a Pr. bank. jest ochrona zaufania do banków. Zgodnie z jego treścią, w przypadku zaistnienia uzasadnionego podejrzenia, że działalność banku jest wykorzystywana w celu ukrycia działań przestępczych lub dla celów, które mają związek z przestępstwem skarbowym lub innym przestępstwem niż przestępstwo finansowania terroryzmu lub prania pieniędzy, bank zawiadamia o tym prokuratora, Policję albo inny właściwy organ uprawniony do prowadzenia postępowania przygotowawczego. Przepis ten nakłada na banki obowiązek denuncjacji. Jego podmiotem jest bank (bank zagraniczny, instytucja kredytowa), a nie członkowie jego zarządu lub pracownicy³⁰⁷. Wskazuje na to wykładnia językowa art. 106a ust. 1, z której jednoznacznie wynika, że nakaz zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa jest nałożony na osobę prawną. Ze względu na szczególny charakter tego przepisu nie powinien być on interpretowany ekstensywnie, tak aby rozszerzyć powinność denuncjacji na osoby fizyczne działające w ramach struktur banku³⁰⁸.

W tym przypadku (art. 106a) prokurator wchodzi w posiadanie danych objętych tajemnicą bankową nie z własnej inicjatywy. Ma on jednak możliwość żądania uzupełnienia informacji już w toku czynności podejmowanych na podstawie art. 307 k.p.k., tj. czynności sprawdzających. Dzięki temu nie musi uprzednio wszczynać postępowania przygotowawczego. Czynności tego rodzaju mają na celu sprawdzenie

³⁰⁷ Z. Ofiarski, Prawo...op. cit., s. 709.

³⁰⁸ T. Czech, Obowiązek denuncjacji na podstawie art. 106a prawa bankowego, Prawo Bankowe 2007, nr 2, s. 48-49.

danych zawartych w zawiadomieniu o popełnionym przestępstwie przed formalnym jego wszczęciem. W ramach tych czynności prokurator może żądać pisemnego uzupełnienia zawiadomienia lub przesłuchać osobę, od której zawiadomienie pochodzi w charakterze świadka (art. 307 ust. 3 k.p.k.). W przypadku banku, jako zawiadamiającego, wydaje się być zasadnym przesłuchanie pracownika banku, który powziął informację o potencjalnym przestępstwie³⁰⁹.

Obowiązek denuncjacji na podstawie art. 106a ust. 1 Pr. bank., bank wykonuje nie tylko w stosunku do prokuratora, ale także innych organów ścigania. Zmiana treści art. 106a ustawy³¹⁰ była podyktowana zabezpieczeniem banków przed wykorzystaniem ich działalności do wszelkich działań przestępczych, co miało na celu zarówno zwiększenie pewności i bezpieczeństwa obrotu bankowego, jak i zaufania klientów do banków. Wynikało to z potrzeby usprawnienia toku postępowania przez jego skrócenie, a tym samym przyspieszenie obiegu informacji dotyczącej przestępstwa. Informacje takie mogą być przekazywane Policji oraz innym organom uprawnionym do prowadzenia postępowań przygotowawczych w sprawach o przestępstwa (np. Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego) bez pośrednictwa prokuratora.

³⁰⁹ F. Zoll, Prawo bankowe. Komentarz, Tom I i II, Zakamycze 2005, s. 259; P. Iwaniuk, Prokuratorski wgląd w dane objęte tajemnicą bankową, Jurysta 2009, nr 2, s. 10; Zakres przedmiotowy przestępstw objętych hipotezą art. 106a ust. 1 nie został jednoznacznie określony. Wynika to z niejasnej redakcji tego przepisu, który posługuje się frazami językowymi: 1) wykorzystywanie działalności banków w celu ukrycia działań przestępczych i 2) wykorzystywanie działalności banku dla celów mających związek z przestępstwem. Podstawowe znaczenia dla wykładni art. 106a ma pojęcie „działalności banku”. Chodzi tutaj o dozwoloną prawnie działalność gospodarczą podejmowaną przez bank w relacjach z innymi, zewnętrznymi podmiotami, tzn. czynności faktyczne i prawne związane z dokonywaniem z kontrahentami operacji na rynku finansowym. „Działalność banku” to czynności określone w art. 5 ust. 1 i 2 oraz operacje, o których mowa w art. 6 ust. 1 Pr. bank. Przepisy te wyznaczają zakres działalności gospodarczej, która jest dozwolona bankowi. Poza zakresem omawianego pojęcia pozostają czynności w ramach wewnętrznej struktury banku lub czynności o charakterze pozafinansowym, np. umowy o prace zawierane przez bank ze swoimi pracownikami, większość czynności dotyczących praw na dobrach niematerialnych, kupno materiałów biurowych czy zlecenie do wykonania standardowych usług technicznych lub administracyjnych. Celem tego przepisu jest ochrona zaufania publicznego do banków z racji ich działalności na rynku finansowym, stąd też zbędne jest rozciąganie obowiązku denuncjacji na przypadki, które nie są wystarczająco powiązane z taką działalnością. Wydaje się, że obowiązek banku zawiadomienia prokuratora o podejrzeniu popełnienia przestępstwa nie powstaje w przypadku przestępstw prywatnych skargowych, ale wyłącznie przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego. Ustawodawca ograniczył ściganie pewnych kategorii przestępstw do trybu prywatnego, gdy naruszone dobro ma charakter indywidualny i w sytuacji, kiedy podjęcie postępowania w celu ukarania sprawcy, należy przyznać woli osoby pokrzywdzonej. W takich sprawach, z reguły, nie występuje interes publiczny, który uzasadniałby prowadzenie postępowania przygotowawczego *ex officio* przez organy ścigania. Teza ta jest uzasadniona, *per analogiam* do art. 59 § 1 k.p.k., który uprawnia, a nie zobowiązuje pokrzywdzonego do wniesienia oskarżenia o przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego. Ponadto przepisy art. 304 § 1 i 2 k.p.k., nakładają na osoby, które dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa, oraz instytucje państwowe i samorządowe obowiązek zawiadomienia prokuratora lub Policji, ale tylko wyłącznie w odniesieniu do przestępstw ściganych z urzędu.

³¹⁰ Ustawa z dnia 4 września 2008 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe (Dz.U. Nr 192, poz. 1179.).

W zawiadomieniu bank powinien wskazać, jakie fakty ustalił lub uprawdopodobnił i na jakich źródłach się oparł. Może załączyć dokumenty oraz innego rodzaju nośniki danych, które uzasadniają podejrzenie, że zostało popełnione przestępstwo. Może również podać dane osoby, którą podejrzewa o dokonanie czynu zabronionego³¹¹. Bank nie ma jednak obowiązku wskazywać kwalifikacji prawnej czynu. Wystarczającym jest podanie ogólnego opisu stanu faktycznego³¹². **W denuncjacji bank może również ujawnić informacje stanowiące tajemnicę bankową.** Odnosi się to wyłącznie do wiadomości, które są niezbędne do ustalenia okoliczności popełnienia przestępstwa i wykrycia sprawcy. W sytuacji kiedy następują trudności w określeniu, jakie dane konfidencyjne będą pomocne w postępowaniu karnym, nie jest wskazane, aby bank dopuszczał się ich ujawnienia. Jest to tym bardziej uzasadnione, że w razie potrzeby, prokurator ma możliwość wezwania banku – denuncjatora do uzupełnienia informacji zawartych w zawiadomieniu (art. 106a ust. 2)³¹³. Może on złożyć takie żądanie na każdym etapie postępowania przygotowawczego oraz w toku czynności podejmowanych przed jego wszczęciem na podstawie art. 307 k.p.k.³¹⁴. Uprawnienie to wygasa po skierowaniu, w danej sprawie, aktu oskarżenia do sądu lub dokonaniu równoważnej czynności procesowej, a w szczególności złożeniu wniosku w trybie art. 336 k.p.k., tj. warunkowego umorzenia postępowania. Na tym etapie procedury wyłącznie sąd może dalej żądać udzielenia przez banki dodatkowych informacji (art. 105 ust 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank.).

W jednej z badanych spraw bank, jako pokrzywdzony, złożył do prokuratury zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. Jednocześnie odmówił udzielenia wiadomości, które mogłyby stanowić tajemnicę bankową. W tej sytuacji prokurator, na podstawie art. 106b Pr. bank., wystąpił do Sądu Okręgowego w Olsztynie z wnioskiem o wyrażenie zgody na udostępnienie tych informacji. Sąd ten w uzasadnieniu postanowienia wskazał, że opisany stan faktyczny odpowiada dyspozycji art. 106a Pr.

³¹¹ T. Czech, *Obowiązek...* op. cit., s. 56.

³¹² Bank nie ma również obowiązku badania wszystkich elementów struktury przestępstwa. Powinno ono zawierać wyłącznie te informacje, które można wiarygodnie ustalić na podstawie zgromadzonego materiału. Dotyczy to głównie strony przedmiotowej przestępstwa (formy, skutku czynu, sposobu popełnienia przestępstwa). Bank nie jest także zobowiązany do wnikliwego badania materiałów źródłowych (np. fachowego sprawdzania autentyczności podpisu). Wystarczające jest zachowanie zwykłej staranności, tzn. wymaganej od każdego rozsądnego człowieka. Nie dotyczy to sytuacji kiedy przy denuncjacji mają zostać ujawnione informacje konfidencyjne. Wówczas poziom staranności banku ulega podwyższeniu. Miernik staranności ocenia się tutaj z uwzględnieniem zawodowego charakteru jego działalności (art. 335 § 2 k.c.). Jest to standard podwyższony w porównaniu z przezornością ogólnie wymaganą w stosunkach danego rodzaju.

³¹³ T. Czech, *Obowiązek...* op. cit., s. 57.

³¹⁴ A. Belina, *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy w świetle Prawa bankowego*, Głosa 1998, nr 10, s. 8.

bank., ponieważ podstawę wszczęcia postępowania stanowi zawiadomienie o uzasadnionym podejrzeniu popełnienia przestępstwa, w którym pokrzywdzonym jest ten bank. W konsekwencji organ, który otrzymał zawiadomienie, może żądać uzupełnienia informacji, w tym także na podstawie art. 307 k.p.k.

Przepis art. 106a w zestawieniu z art. 106b Pr. bank. nie pozostawia w tej kwestii wątpliwości. Wyraźnie z niego wynika, że w celu uzupełnienia zawiadomienia o popełnionym przestępstwie bank obowiązany jest w ramach żądania przekazać dane stanowiące tajemnicę bankową. Sąd Okręgowy w Olsztynie orzekł, że „wniosek prokuratora jest całkowicie nieuzasadniony, zwłaszcza że sam pokrzywdzony stwierdził, że informacje te zostaną udzielone, mimo zasłaniania się tajemnicą bankową, po otrzymaniu pisemnego żądania właściwego organu, tj. prokuratora, Policji bądź innego organu właściwego do prowadzenia postępowania przygotowawczego do uzupełnienia zawiadomienia w zakresie wskazanym w żądaniu”.

Wykonując żądanie uzupełnienia informacji, bank powinien dokonać identycznej staranności jak w przypadku denuncjacji. Następuje to najczęściej poprzez przesłanie prokuratorowi żądanych dokumentów lub danych, w tym w postaci elektronicznej. Bank nie ma jednak obowiązku, aby je przygotowywać według specjalnego formatu albo sporządzić szczególny rodzaj zestawienia. Stanowi to kwestię czynności technicznych, które pozostawione są prokuratorowi w postępowaniu karnym. Istotne jest jednak to, że żądane w trybie art. 106a ust. 2 informacje mogą być objęte tajemnicą bankową. **Przepis ten stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b). Decyduje on o odrębnym trybie, na podstawie którego bank może ujawnić prokuratorowi wiadomości konfidencjonalne. Specyfika tej regulacji polega na tym, że tajemnica bankowa jest ujawniana w następstwie złożenia zawiadomienia do prokuratora – *de facto* z inicjatywy banku³¹⁵.** Uzasadnienie dla wprowadzenia takiego trybu przekazywania informacji organom ścigania jest analogiczne jak w sytuacji ujawniania tajemnicy bankowej w denuncjacji. Tłumaczy to również konieczność przyznania prokuratorowi uprawnienia do żądania uzupełnienia informacji, ponieważ w trakcie składania zawiadomienia, bank nie oceni, jakie dane są niezbędne w przyszłym postępowaniu karnym.

Uzupełnienie informacji może mieć również miejsce poprzez złożenie zeznań przez pracownika banku albo inną osobę działającą na rzecz banku w charakterze świadka.

³¹⁵ B. Smykla, Prawo... op. cit., s. 378.

Nie może ono jednak prowadzić do obejścia przepisów dotyczących tajemnicy bankowej³¹⁶. W przypadku nie spełnienia przesłanek określonych w art. 106a ust. 2 lub art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Prawa bankowego, pracownik banku powinien odmówić ujawnienia informacji konfidencjonalnych.

Kwestią, która wymaga analizy jest relacja jaka zachodzi pomiędzy art. 106a ust. 1 Pr. bank. a art. 304 § 1 i 2 k.p.k., czyli obowiązku zawiadomienia o przestępstwie. Artykuł 106a ust. 1 stanowi *lex specialis* wobec art. 304 § 1 k.p.k. Nakłada on na banki obowiązek o charakterze sankcjonowanym (prawnym), natomiast art. 304 § 1 k.p.k. dotyczy jedynie obowiązku „społecznego”³¹⁷. W pierwszym przypadku, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa składa pracownik banku³¹⁸, który działa w jego imieniu. W związku z tym nie znajduje zastosowania w tej sytuacji art. 191 § 3 k.p.k., do którego odsyła art. 304 § 1 zd. 2 k.p.k. Pracownik ten nie ma bowiem obowiązku podania danych dotyczących swojego miejsca zamieszkania. Poza zakresem objętym hipotezą art. 106a ust. 1 Pr. bank. bank może dokonać denuncjacji na podstawie art. 304 § 1 k.p.k.

Inny stosunek zachodzi pomiędzy art. 106a ust. 1 i art. 304 § 2 k.p.k., dotyczącym obowiązku zawiadomienia właściwego organu ścigania przez instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swoją działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu. Przepis ten nie znajduje zastosowania do banków i wyłącznym źródłem prawnego obowiązku denuncjacji są dla nich uregulowania przewidziane w przepisach ustawy Pr. bank.³¹⁹ Przy założeniu, że instytucją państwową, o której mowa w art. 304 § 2 k.p.k., jest bank państwowy³²⁰, hipoteza art. 106a ust. 1 zawiera się w hipotezie wyżej wymienionego przepisu. W konsekwencji art. 106a ust. 1 Pr. bank. stanowi *lex specialis* w odniesieniu do wskazania organu, w stosunku do którego należy złożyć zawiadomienie, a także katalogu przestępstw podlegających obowiązkowi denuncjacji³²¹. Należy jednak podkreślić, że katalog ten objęty hipotezą art. 304 § 2 k.p.k. jest obszerniejszy niż określony w art. 106a ust. 1 Pr. bank., ponieważ dotyczy wszystkich przestępstw ściganych z urzędu. Natomiast art. 106a ust.1 odnosi się wyłącznie do

³¹⁶ T. Czech, Obowiązek... op. cit., s. 59.

³¹⁷ Por. Wyrok SN z dnia 5 marca 1998 r., II KKN 328/96, Prokuratura i Prawo 1998, Nr 10, s. 13; wyrok SN z dnia 2 września 2003 r., I PK 389/02, OSNP 2004/18/309; J. Łupiński, Społeczny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie, Prokuratura i Prawo 2009, Nr 1, s. 129.

³¹⁸ Por. wyrok SN z dnia 26 marca 1998 r., I PKN 573/97, OSNP 1999/6/197; postanowienie NSA z dnia 2 kwietnia 2008 r., I OZ 214/08, LEX nr 479123.

³¹⁹ B. Zając, Utrudnienia dla śledczych, Rzeczypospolita z dnia 5 grudnia 1997 r.

³²⁰ Obecnie jedynym bankiem państwowym jest Bank Gospodarstwa Krajowego (art. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r., Dz.U. 2003, Nr 65, poz. 594 z późn. zm.).

³²¹ T. Czech, Obowiązek... op. cit., s. 62 – 63.

przestępstw związanych z działalnością banku. Ponadto wskazany przepis zawiera sformułowanie o „uzasadnionym podejrzeniu” zaistnienia przestępstwa, w przeciwieństwie do art. 304 § 2 k.p.k., w którym mowa, że instytucja państwowa lub samorządowa ma obowiązek denuncjacji, jeśli „dowiedziała się”³²² o popełnieniu przestępstwa. W zakresie nieobjętym hipotezą art. 106a ust. 1, jako przepisu szczególnego, w pełni stosuje się art. 304 § 2 k.p.k., m.in. w odniesieniu do obowiązków banku państwowego związanych z zabezpieczeniem śladów i dowodów przestępstwa. Nakaz denuncjacji spoczywa bowiem na niektórych osobach fizycznych, które działają w ramach banku państwowego. W doktrynie przyjmuje się, że na podstawie art. 304 § 2 k.p.k. istnieje obowiązek złożenia zawiadomienia przez kierownika jednostki organizacyjnej lub osoby, której zgodnie z regulacjami wewnętrznymi powierzono takie działanie³²³.

Należy zwrócić również uwagę na nowelizację ustawy Pr. bank. dokonaną dnia 25 lipca 2009 r. przepisami ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowania terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw³²⁴. Nowelizacja ta wprowadziła zmiany wspierające przeciwdziałanie przestępczości, w szczególności w zakresie transakcji internetowych. W świetle jej postanowień aktywność prokuratora uzależniona jest od uprzedniego powiadomienia go przez GIIF³²⁵ o wykorzystaniu działalności banku do celów związanych z popełnieniem przestępstwa z art. 165a k.k. lub art. 299 k.k. (art. 18 ust. 1 zd. 2)³²⁶.

³²² Zob. S. Cora, Z problematyki zawiadomienia o przestępstwie, Gdańskie Studia Prawnicze 2003, t. II, s. 265.

³²³ Zob. M. Bielski, Odpowiedzialność karna sędziego za przestępstwo urzędnicze niedopełnienia prawnego obowiązku zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, Prawo Spółek 2007, nr 6, s. 37; W. Gontarski, Co wolno premierowi, obywatelowi, dziennikarzowi, Rzeczypospolita z dnia 13 stycznia 2003 r.; W. Grzeszczyk, Obowiązek zawiadomienia o przestępstwie, Prokuratura i Prawo 1998, nr 10, s. 123.

³²⁴ Ustawa z dnia 25 lipca 2009 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowania terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. 2009, Nr 166, poz. 1317), w tym ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, dotyczące m. in. art. 104 ust. 2 pkt 6 lit. d), art. 106 oraz art. 106a. Nowelizacja ustawy z dnia 25 lipca 2009 r. w art. 1 pkt 1 zmieniła jej tytuł na: „ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu”.

³²⁵ Generalny Inspektor Informacji Finansowej (dalej GIIF).

³²⁶ T. Dukiet-Nagórska, Obowiązki banków związane z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy, Prawo Bankowe 2002, Nr 3, s. 39; Przepis art. 106 Pr. bank. formułuje ogólną dyrektywę nakazującą bankom zapobieganie wykorzystywaniu banków do celów przestępczych. O ile w przepisie bez zmian pozostał zapis dotyczący przeciwdziałaniu zjawisku prania brudnych pieniędzy (art. 299 k.k.), to sformułowanie odnoszące się do przeciwdziałania próbom wykorzystywania działalności bankowej do ukrywania działań przestępczych zostało zastąpione zapisem o aktach terrorystycznych (art. 106 ust. 1 Pr. bank. *in fine*). Nie oznacza to, że banki nie są po nowelizacji obowiązane do podejmowania działań prewencyjnych w odniesieniu do prób ukrywania działań przestępczych (zob. art. 106a Pr. bank.) - nowe brzmienie jednak wyraźnie koresponduje z zakresem przedmiotowym ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu

Chronologicznie pierwszym przepisem, który dotyczył zwalczania tych procederów, był art. 106 Pr. bank. Ujawnienie informacji ma tu miejsce niejako „obok” przeciwdziałania wykorzystywaniu działalności banków do celów mających związek z przestępstwem prania pieniędzy lub finansowaniem terroryzmu. Podkreślenia wymaga, że w tym przypadku dostęp do informacji stanowiących tajemnicę bankową następuje nie tylko na skutek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, ale również w innych okolicznościach. W tym zakresie prawo bankowe odsyła do odrębnych uregulowań, wskazując, że tryb postępowania banku określa ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (art. 106 ust. 2). Uregulowania tej ustawy ściśle korespondują z podstawą prawną ujawnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową GIIF, tj. art. 105 ust. 2 Pr. bank. Należy jednak zwrócić uwagę, że **ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu stanowi odrębną podstawę ujawnienia GIIF wszelkich informacji (art. 29)**. Statuuje ona, że w trybie i zakresie przez tę ustawę przewidzianym nie stosuje się przepisów ograniczających udostępnienie danych objętych tajemnicą (w tym bankową) z wyjątkiem informacji niejawnych³²⁷.

GIIF nie jest organem uprawnionym do prowadzenia postępowania karnego i w związku z tym szczegółowa analiza dostępu tego podmiotu do informacji stanowiących tajemnicę bankową nie jest przedmiotem zainteresowania. Wątpliwości budzi jednak fakt niemalże nieograniczonego **dostępu sądu i prokuratora do informacji uzyskanych przez GIIF od banku**. Taka możliwość istnieje na podstawie art. 32 u.p.p.f.t., zgodnie z którym informacje zgromadzone w trybie i zakresie przewidzianym w tej ustawie są udostępniane przez GIIF sądom i prokuratorom na potrzeby postępowania karnego, w odpowiedzi na ich pisemny wniosek. Podkreślenia wymaga też fakt, że ustawodawca nie ograniczył zakresu przekazywanych informacji do tych, które mają związek z przestępstwem prania pieniędzy oraz przestępstwem o charakterze terrorystycznym. Co

wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu, do której też odsyła przepis art. 106 ust. 2 Pr. bank. Zakres komentowanego przepisu może budzić wątpliwości, a to z uwagi na użyte w nim pojęcie aktu terrorystycznego. Zostało ono zdefiniowane we wspomnianej ustawie z dnia 16 listopada 2000 r. - zgodnie z brzmieniem jej art. 2 pkt 7 przez akt terrorystyczny należy rozumieć przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne, przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu oraz przestępstwa określone w art. 134 i 136 k.k. Z tego względu wydaje się uzasadnionym wniosek, że zakres dyrektywy prewencyjnej ujętej w komentowanym przepisie i zakres wspomnianej ustawy są tożsame. Jeśli zaś chodzi o obowiązki banków w przypadku innych czynów zabronionych niż pranie brudnych pieniędzy i akty terrorystyczne, ustawa odnosi się do nich bezpośrednio w przepisach art. 106a Pr. bank. i n.

³²⁷ K. Sawicki, Rola banków i nadzoru bankowego w przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, Prokurator 2006, nr 2, s. 75-76; B. Smykła, Przepływ informacji od Generalnego Inspektora Informacji Finansowej, Głosa 2002, nr 2, s. 9.

więcej, celem sprawdzenia danych zawartych w zawiadomieniu o przestępstwie prokurator jest uprawniony do żądania od GIIF udostępnienia informacji objętych tajemnicą bankową również w postępowaniu sprawdzającym. Ponadto w sytuacji, gdy GIIF nie posiada informacji, które stanowiłyby wystarczającą podstawę do wydania przez prokuratora postanowienia o wszczęciu postępowania przygotowawczego w sprawie o przestępstwo prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, prokurator takie żądanie może wystosować do banku. Wydaje się, że **przepisy ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu stanowią obejście regulacji zawartych w prawie bankowym, ponieważ gwarantują sądom i prokuratorom nieograniczony dostęp do informacji stanowiących tajemnicę bankową**³²⁸. Ustawodawca nie zawarł tu nawet, jak w przypadku art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank., wymogu, aby postępowanie się już toczyło.

Ponadto art. 33 ust. 1 u.p.p.f.t. stanowi, że GIIF przekazuje posiadane informacje na pisemny i uzasadniony wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych lub osób przez niego upoważnionych, a także Szefów: ABW, AW, SKW, SWW i CBA lub osób przez nich upoważnionych w zakresie ich kompetencji ustawowych. Dodatkowo GIIF na podstawie art. 33 ust. 2 przedmiotowej ustawy może przekazać informacje na pisemny i uzasadniony wniosek m. in. GIKS³²⁹, dyrektorów izb skarbowych oraz dyrektorów urzędów kontroli skarbowej wyłącznie w zakresie ich zadań ustawowych, dyrektorów izb celnych wyłącznie w sprawach dotyczących egzekwowania długu celnego oraz należności podatkowych wynikających z wymiany gospodarczej z zagranicą.

Możliwość przekazywania i udostępniania przez GIIF informacji objętych tajemnicą bankową powyższym organom podlega jednak ograniczeniom. Następuje to zgodnie z zakresem upoważnień i trybem określonym w prawie bankowym. W przeciwnym razie wskazane wyłączenia stanowiłyby poważny wyłom w systemie ochrony tajemnicy bankowej. Dodatkowo u.p.p.f.t. nakłada na te organy obowiązek ochrony informacji na zasadach i w trybie określonych w odrębnych przepisach (art. 33 ust. 1 i 2). Zachowanie tajemnicy obowiązuje również po ustaniu stosunku pracy, wykonywaniu czynności na podstawie umów prawa cywilnego lub ustaniu służby. Mechanizmy te mają na celu zapobieganie obchodzenia przepisów, ale rozwiązanie to stanowi tylko częściowe ograniczenie, ponieważ nie obejmują sądu i prokuratora. W związku z tym przepisy

³²⁸ E. Snakowska, M. Rusek, *Przeciwdziałanie...* op. cit., s. 89.

³²⁹ Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej (dalej jako GIKS).

ustawy Pr. bank. po raz kolejny stwarzają możliwość wtórnego obiegu informacji uzyskanych od banku. Takie uregulowanie, z uwagi na ochronę prawa do prywatności klientów banku, budzi poważne zastrzeżenia. Wydaje się, iż jedynym uzasadnieniem takiej regulacji jest jej cel, tj. walka z procederem prania pieniędzy i finansowania terroryzmu.

Powyższa nowelizacja u.p.p.f.t. wprowadziła (poprzez dodanie ust. 3-10 do art. 106a) możliwość blokady rachunku bankowego w przypadkach innych niż przestępstwo prania pieniędzy i finansowania terroryzmu oraz umożliwiła bankom wyminę informacji o wszystkich przypadkach przestępstw dokonanych na szkodę banków, instytucji kredytowych oraz instytucji finansowych i ich klientów. Przepisy art. 106a ust. 3-10 korespondują z uregulowaniami art. 16 – 20 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, ponieważ wprowadzają uprawnienie banku do blokady środków zgromadzonych na rachunku (na czas określony do 72 godzin) w każdym przypadku, gdy bank będzie miał uzasadnione podejrzenie, że zgromadzone środki w całości lub części pochodzą lub mają związek z przestępstwem innym, niż o którym mowa w art. 165a k.k. lub 299 k.k. Bank stosujący blokadę jest zobowiązany do zgłoszenia jej zastosowania prokuratorowi (art. 106a pkt 5), co pociąga za sobą dozwolone ujawnienie tajemnicy bankowej. Słusznym wydaje się być pogląd J. Majewskiego, który uważa, że „za działanie legalne powinno się chyba uznać również ujawnienie przez bank informacji objętych tajemnicą bankową w zawiadomieniu o popełnieniu przestępstwa, gdy istnieją uzasadnione podstawy, aby je skierować do organów ścigania. W przeciwnym razie musielibyśmy zaaprobować, że (...) ujawnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową w zawiadomieniu dotyczącym przestępstwa określonego w art. 299 kodeksu karnego, tj. przestępstwa prania pieniędzy, byłoby legalne (art. 106 ust. 2 Prawa bankowego), a w zawiadomieniu dotyczącym innego przestępstwa – bezprawne”³³⁰. W sytuacji uznania przez prokuratora, że przesłanki uzasadniające zastosowanie blokady środków na rachunku są wystarczające do wszczęcia postępowania karnego, prokurator może przedłużyć stosowanie blokady do 3 miesięcy lub zastosować zabezpieczenie majątkowe.

Tym samym, poprzez dodanie ust. 3 –10 do art. 106a Pr. bank., został wypełniony brak instrumentów służących bankom w przypadku uzasadnionego podejrzenia, że zgromadzone na rachunku bankowym środki pochodzą lub mają związek z przestępstwem innym niż finansowanie terroryzmu bądź praniem pieniędzy, dla których tryb

³³⁰ J. Majewski, Kto i kiedy ma dostęp do sekretów, Rzeczypospolita z dnia 18 lutego 1999 r.

postępowania określała ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł³³¹. Dotyczy to m.in. takich przestępstw jak przelewy z rachunku bankowego ofiary na rachunek osoby podstawionej (tzw. „słupa”) czy działania z wykorzystywaniem phishingu³³² w bankowości internetowej. Charakterystyczną cechą tych przestępstw jest niezwłoczna wypłata bądź dalszy transfer pozyskanych nielegalnie wartości pieniężnych w celu ukrycia ich bezprawnego pochodzenia. Przepis nie określa przesłanek, jakimi ma się kierować bank w zakresie uzasadnionego podejrzenia wykorzystania rachunku do popełnienia przestępstwa, wskazując jedynie, że środki muszą pochodzić lub mieć związek z przestępstwem. Niewątpliwie chodzi o działania związane z przestępstwem, które mają charakter bezprawny. Należy rozumieć je dość szeroko, a mianowicie jako wszelkie bezprawne działania noszące znamiona czynów zabronionych, bez względu na formę stadialną (przygotowywanie, usiłowanie) czy zjawiskową (podżeganie, pomocnictwo, wszystkie formy sprastwa)³³³.

Zastosowana blokada może obejmować środki zgromadzone na rachunku w wysokości, co do której zachodzi podejrzenie pochodzenia z przestępstwa lub związku z nim. Zgodnie z postanowieniami art. 106a ust. 4 Pr. bank. dokonana blokada środków nie może trwać dłużej niż 72 godziny. Zakres informacji przekazywanych prokuratorowi przez bank nie został jednak bliżej określony. Wydaje się, że można przyjąć, że wiadomości te obejmują dane, które wynikają z podobnych rozwiązań funkcjonujących w art. 19 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, tj. o obowiązku rejestracji transakcji oraz dodatkowo informacje o okolicznościach uzasadniających podejrzenie³³⁴, że transakcja ma związek z popełnieniem przestępstwa³³⁵.

³³¹ Ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł (Dz.U. Nr 116, poz.1216 z późn. zm.).

³³² Phishing - podstępne pozyskanie informacji osobistej, jak hasła czy szczegóły karty kredytowej, poprzez udanie osoby godnej zaufania, której te informacje są potrzebne. Jest to rodzaj ataku opartego na inżynierii społecznej. Przestępcy sieciowi wykorzystują techniki phishingu w celach zarobkowych. Popularnym celem są klienci banków oraz uczestnicy aukcji internetowych. Phisher wysyła spam do dużej liczby potencjalnych ofiar, kierując je np. na stronę w sieci, która podaje się za stronę banku internetowego ofiary. W rzeczywistości przechwytyje wpisywane tam przez ofiary ataku informacje. Typowym sposobem jest informacja o rzekomym zdezaktualizowaniu konta i ponownego reaktualizowania z podaniem wszelkich poufnych informacji.

³³³ Za: M. Rusinek, Komentarz do art. 106a ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz.U. 02.72.665) [w:] Prawo bankowe, t. 2, F. Zoll (red.), Kraków 2005, s. 525.

³³⁴ Zarówno Prawo bankowe jak i ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu nie definiują zwrotu „uzasadnione podejrzenie”. Pojęcie to jest kluczowe dla stosowania art. 106a i stanowi

Ponownego podkreślenia wymaga fakt, że w zawiadomieniu przesłanym do prokuratora w zakresie przekazywanych informacji znajdują się również informacje stanowiące tajemnicę bankową. Prokurator po otrzymaniu zawiadomienia, w terminie do 72 godzin od dokonania blokady przez bank, wydaje postanowienie o podjęciu postępowania lub o odmowie jego wszczęcia, jeśli nie dopatry się uzasadnionych podejrzeń popełnienia przestępstwa. Konsekwencją wszczęcia postępowania, jak już była o tym mowa, może być dalsza blokada na okres maksymalnie 3 miesięcy od momentu złożenia zawiadomienia przez bank do prokuratora. W przypadku braku zabezpieczenia majątkowego we wskazanym wyżej terminie zastosowana blokada rachunku upada, a bank obowiązany jest bezzwłocznie zwolnić zablokowane środki i pozostawić je do dyspozycji posiadacza rachunku, na którym się znajdowały w momencie wydania postanowienia prokuratora w przedmiocie stosowania blokady³³⁶.

Zakresy art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) i art. 106a ust. 1 Pr. bank. zostały wyraźnie przez ustawę zróżnicowane. Zgodnie z ostatnim wskazanym przepisem szczególne uprawnienia z art. 307 k.p.k. przysługują prokuratorowi pod warunkiem uprzedniego zawiadomienia go przez bank o zaistnieniu uzasadnionego podejrzenia, że działalność banku jest wykorzystywana w celu ukrycia działań przestępczych lub mających związek z przestępstwem innym niż przestępstwo określone w art. 165a k.k. lub 299 k.k. Okoliczności te decydują o obligatoryjnym zawiadomieniu prokuratora przez bank. Natomiast art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) nie uzależnia wystąpienia prokuratora do banku z żądaniem udzielenia informacji od spełnienia powyższego warunku. Przepis ten uprawnia prokuratora do żądania wiadomości konfidencjonalnych w toku postępowania o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe z wyłączeniem postępowania sprawdzającego z art. 307 k.p.k. Wykluczenie tej procedury wynika z faktu, że dopiero art. 106a ust. 2 rozszerza o postępowanie sprawdzające dostęp sądu i prokuratora do informacji³³⁷. Przepis ten przyznaje prokuratorowi prawo do żądania informacji także w toku czynności

również kryterium uznania transakcji za podejrzaną według wskazanej ustawy. Zgodnie ze wskazówkami GIIF odnoszącymi się do znaczenia tego kryterium w danej ustawie ocena, czy transakcja jest podejrzana, należy do banku i jest uzależniona od doświadczenia, poziomu wiedzy jego pracowników oraz jego procedur. Kryterium uznania transakcji za podejrzaną stanowi, według GIIF, podstawę do wszczęcia śledztwa (dochodzenia), przedstawienia zarzutów podejrzanemu czy podjęcia innych czynności procesowych. Wydaje się jednak, że adresem stosowania tego kryterium nie powinien być bank, ponieważ nie dysponuje środkami, które umożliwią mu dokonanie takiej oceny; J. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2011, s. 669; W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 354-355.

³³⁵ B. Smykła, *Przepływ...* op. cit., s. 7.

³³⁶ A. Tupaj – Cholewa, R. Kaszubski, *Prawo...* op. cit., s. 151.

³³⁷ M. Krzysztofek, *Dostęp...* op. cit., s. 81.

sprawdzających na podstawie art. 307 k.p.k., ale tylko pod warunkiem uprzedniego zawiadomienia go przez bank o zaistnieniu uzasadnionego podejrzenia określonego w art. 106a ust. 1. Prokurator na podstawie tego przepisu jest organem uprawnionym do otrzymania wskazanych w nim danych bezpośrednio od banku, a powstanie obowiązku przekazania przez bank tych informacji następuje nie na żądanie prokuratora, ale po spełnieniu ustawowych przesłanek³³⁸.

W efekcie art. 106a Pr. bank. rozwiązał problem istniejący pomiędzy wartością, jaką jest wykrycie i pociągnięcie do odpowiedzialności sprawcy przestępstwa, a zachowaniem tajemnicy bankowej. Konflikt ten został rozstrzygnięty na rzecz pierwszej ze wskazanych wartości, ponieważ tajemnica bankowa, stanowiąca ochronę prywatności klientów banku, nie może stanowić „zasłony”, która będzie służyła do ukrywania sankcjonowanych karnie czynów zabronionych. Obowiązek denuncjacji nałożony na bank na podstawie art. 106a umożliwia mu ujawnienie tajemnicy bankowej w zakresie niezbędnym do osiągnięcia celów postępowania karnego (art. 2 § 1 k.p.k.) i karnego skarbowego (114 k.k.s.).

3.1.3. Dostęp prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie art. 106b Prawa bankowego

Stosownie do treści art. 106b ust. 1 Pr. bank., dodanego ustawą nowelizującą z dnia 1 kwietnia 2004 r.³³⁹, poza przypadkami określonymi w art. 105 i art. 106a, prokurator prowadzący postępowanie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe może żądać od banku, osób zatrudnionych w banku oraz osób, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe, udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową jedynie na podstawie postanowienia wydanego na jego wniosek przez właściwy miejscowo sąd okręgowy.

Przepis art. 106b ust. 1 Pr. bank. znajduje zastosowanie w sytuacjach nieobjętych dyspozycją art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) i art. 106a. Na konsekwencje zastrzeżenia „poza przypadkami określonymi w art. 105” zwrócił uwagę Sąd Apelacyjny w Katowicach: „Gromadząc materiał dowodowy w sprawie, w której niezbędne jest uzyskanie informacji posiadanych przez bank, a chronionych tajemnicą bankową, prokurator winien w pierwszej

³³⁸ Ibidem, s. 82; A. Tupaj – Cholewa, R. Kaszubski, Prawo... op. cit., s. 148.

³³⁹ Ustawa z dnia 1 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz o zmianie innych ustaw (Dz.U. Nr 91, poz. 870).

kolejności wykorzystać możliwości, jakie daje przepis art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Prawa bankowego. Przepis ten nakłada bowiem na bank obowiązek udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową na żądanie sądu lub prokuratora w związku z toczącym się postępowaniem o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe przeciwko osobie fizycznej będącej stroną umowy zawartej z bankiem w zakresie informacji dotyczących tej osoby. Uzyskanie informacji w oparciu o powyższy przepis nie wymaga natomiast uchylania tajemnicy bankowej, a jedynym warunkiem, jaki musi być w tej sytuacji spełniony jest wymóg, by postępowanie przygotowawcze było w fazie *in personam*³⁴⁰.

Przepis art. 106b Pr. bank. odgrywa istotne znaczenie w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym w sprawie (*in rem*), kiedy głównym zadaniem organu procesowego jest ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony wyczerpujący znamiona przestępstwa lub przestępstwa skarbowego oraz wykrycie jego sprawcy. Po przedstawieniu mu zarzutu (faza *in personam*), w sytuacjach objętych dyspozycją art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank., prokurator powinien żądać udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową dotyczących podejrzanego bezpośrednio od banku, natomiast co do wiadomości konfidencyjnych dotyczących czynności bankowych innych osób – prokuratorskie żądanie udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową musi zostać poprzedzone uzyskaniem zgody sądu okręgowego³⁴¹.

Zakres regulacji art. 106b ust. 1 Pr. bank. obejmuje postępowanie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. *A contrario* omawianego przepisu nie stosuje się w toku postępowania o wykroczenie lub wykroczenie skarbowe, co z kolei uzasadnia się znacząco niższym stopniem społecznej szkodliwości tego rodzaju czynów. Żądanie udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową w błahych sprawach byłoby niecelowe. Skutkowałoby bowiem poświęceniem dobra o dużym znaczeniu, jakim jest tajemnica bankowa, jako środka do osiągnięcia celu odznaczającego się mniejszą doniosłością. Taka dysproporcja dóbr czyni społecznie nieopłacalnym żądanie udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową w sprawie o wykroczenie albo o wykroczenie skarbowe.

Wystąpienie przez prokuratora do sądu z wnioskiem o wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową może nastąpić dopiero po wszczęciu postępowania, o czym świadczy zwrot: „prokurator prowadzący postępowanie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe”. Omawiany przepis nie wprowadza dalej

³⁴⁰ Postanowienie SA w Katowicach z 3 listopada 2006 r., sygn. II AKz 721/06, Krakowskie Zeszyty Sądowe 2007, nr 1, poz. 110.

³⁴¹ Postanowienie SA w Katowicach z dnia 16 grudnia 2010 r., II AKz 829/10, KZS 2011, z. 10, poz. 57.

idących ograniczeń, stąd instytucja uregulowana w art. 106b odnosi się do postępowania przygotowawczego prowadzonego zarówno w formie śledztwa, jak i dochodzenia.

Wykładnia art. 106b ust. 1 Pr. bank. powinna uwzględniać interpretację art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b). Wymóg formalnego wszczęcia postępowania, uzasadniający żądanie albo wniosek prokuratora, jest aktualny na gruncie obu przepisów, przy czym został do nich wprowadzony w różny sposób. W art. 106b ust. 1 ustawodawca wyraził go, akcentując, że „postępowanie jest prowadzone”, natomiast w art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) użył w tym samym celu zwrotu „toczące się postępowanie”. W związku z tym należy zastanowić się czy jest dopuszczalne wystąpienie prokuratora z wnioskiem o wyrażenie przez sąd okręgowy zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową w toku czynności w niezbędnym zakresie (art. 308 k.p.k.), a zatem przed wydaniem postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia. W literaturze istnieje stanowisko, według którego złożenie tego wniosku jest przedwczesne. Uzasadnia się to tym, że krótki, pięciodniowy okres zakreślony na przeprowadzenie czynności procesowych (art. 308 § 5 k.p.k.) nie sprzyja sporządzeniu wniosku spełniającego wszystkie wymagania określone w art. 106b ust. 2 Pr. bank³⁴². Wniosek ten powinien m. in. zawierać „opis przestępstwa wraz z kwalifikacją prawną, którego dotyczy postępowanie przygotowawcze”. Ponadto, zdaniem M. Krzysztofka, „sformułowanie „prowadzący postępowanie” oznacza – podobnie jak zwrot „toczące się postępowanie” w art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) – wymóg, aby postępowanie toczyło się w chwili wystąpienia z żądaniem udostępnienia informacji i niedopuszczalność ich żądania w celu gromadzenia dowodów uzasadniających wszczęcie postępowania o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe”³⁴³.

Z poglądem tym nie można się w pełni zgodzić. Należy zauważyć, że podjęcie czynności procesowych w trybie art. 308 § 1 k.p.k. jest uruchomieniem (wszczęciem) postępowania przygotowawczego w drodze dokonania czynności faktycznych³⁴⁴. Przyjmuje się, że jest ono równoznaczne z wszczęciem postępowania *in rem*³⁴⁵. Natomiast w toku dalszych czynności organ prowadzący postępowanie przygotowawcze wyda formalne postanowienie o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia³⁴⁶. O traktowaniu przez ustawę czynności niecierpiących zwłoki jako integralnej części postępowania

³⁴² Tak: M. Krzysztofek, Dostęp sądu... op. cit., s. 75 i n.

³⁴³ Ibidem.

³⁴⁴ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1-296. Tom I, P. Hofmański (red.), Warszawa 2011, s. 78.

³⁴⁵ Ibidem.

³⁴⁶ W. Grzeszczyk, Kodeks... op. cit., s. 364.

przygotowawczego świadczy też art. 308 § 6 k.p.k., stanowiący, że czas trwania śledztwa lub dochodzenia liczy się od dnia pierwszej czynności³⁴⁷. Warunkiem jej podjęcia jest istnienie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa w rozumieniu art. 303 k.p.k. Ponadto czynności w niezbędnym zakresie służą zabezpieczeniu śladów i dowodów przestępstwa m.in. przed ich utratą. Warto zauważyć, że w przypadku przestępstw gospodarczych oraz związanych z praniem pieniędzy, gdzie duże znaczenie ma przepływ kwot na różne rachunki, informacje stanowiące tajemnicę bankową uzyskane w trybie art. 106b Pr. bank. mogą być istotne.

Natomiast można zgodzić się z autorem, co do tego, że na etapie czynności w niezbędnym zakresie, zakres zebranego materiału dowodowego, nie zawsze będzie stanowił podstawę do wystąpienia przez prokuratora do sądu okręgowego z wnioskiem, o którym mowa w art. 106b Pr. bank.

W sprawach nieobjętych dyspozycją art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank., po wniesieniu do sądu aktu oskarżenia, uzupełnienie materiału dowodowego o informacje stanowiące tajemnicę bankową, wymagające wystąpienia przez prokuratora do sądu okręgowego z wnioskiem przewidzianym w art. 106b ust. 1, będzie jednak możliwe w trybie zwrotu sprawy prokuratorowi (art. 345 k.p.k.) albo poprzez określenie oskarżycielowi publicznemu terminu do przedstawienia dowodu (art. 397 k.p.k.)³⁴⁸. Wspólną dla obu instytucji przesłanką jest potrzeba usunięcia istotnych braków postępowania dowodowego.

Należy podkreślić, że sąd podejmujący decyzję o zwrocie sprawy do uzupełnienia postępowania przygotowawczego może stawiać żądanie przedstawienia przez prokuratora jedynie dowodów niezbędnych do ustalenia stanu faktycznego, a nie rozbudowywania postępowania dowodowego ponad rzeczywistość i racjonalną potrzebę³⁴⁹. Jeśli zgromadzony w sprawie materiał dowodowy już na etapie dochodzenia albo śledztwa wskazywał na potrzebę jego uzupełnienia, ewentualnie zweryfikowania go, poprzez wystąpienie na podstawie art. 106b ust. 1 Pr. bank. z wnioskiem o wyrażenie przez sąd okręgowy zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową, a prokurator nie dokonał tej czynności, należy uznać, że zaniechanie to stanowi „istotny brak postępowania przygotowawczego” uzasadniający zwrot sprawy prokuratorowi albo określenie

³⁴⁷ J. Grajewski, S. Steinborn, Postępowanie przygotowawcze [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1-424. Tom I, L. K. Paprzycki (red.), Warszawa 2013, s. 918-919.

³⁴⁸ M. Rusinek, Komentarz... op. cit. s. 36.

³⁴⁹ Postanowienie SA w Katowicach z 29 marca 2006 r., sygn. II AKz 182/06, Prokuratura i Prawo 2006, nr 11, poz. 32.

oskarżycielowi publicznemu terminu do przedstawienia dowodu. Wystąpienie z takim wnioskiem przez sąd jest bowiem w świetle art. 106b ust. 1 niedopuszczalne. Samodzielne uzupełnienie materiału dowodowego przez sąd orzekający będzie natomiast możliwe tylko wtedy, gdy wiadomości konfidencyjne dotyczą oskarżonego (art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank.) albo beneficjent tajemnicy bankowej na piśmie upoważni bank do przekazania sądowi objętych ochroną informacji (art. 104 ust. 3 Prawa bankowego).

Zgodnie z art. 106b ust. 1 z wnioskiem o wyrażenie przez sąd okręgowy zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową może *de lege lata* wystąpić „prokurator prowadzący postępowanie”. Stosując wykładnię literalną, należałoby zacząć, że instytucja uregulowana w art. 106b Pr. bank. znajduje zastosowanie jedynie wówczas, gdy śledztwo albo dochodzenie prowadzi prokurator. Tymczasem postępowanie przygotowawcze prowadzi prokurator, a w zakresie przewidzianym w ustawie - Policja. W wypadkach przewidzianych w ustawie uprawnienia Policji przysługują innym organom (art. 298 § 1 k.p.k.). Z kolei postępowanie przygotowawcze w sprawach o przestępstwa skarbowe prowadzą: finansowe organy postępowania przygotowawczego tj. urząd celny, urząd skarbowy i inspektor kontroli skarbowej (art. 133 § 1 k.k.s.), a ponadto organy niefinansowe. Prokurator prowadzi postępowanie przygotowawcze w sprawach o przestępstwa skarbowe tylko, jeżeli stanowi tak przepis ustawy(art. 134a k.k.s.).

Kompetencja prokuratora prowadzącego postępowanie przygotowawcze do wystąpienia do sądu okręgowego o wyrażenie przez niego zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową nie wywołuje zastrzeżeń, ponieważ wynika wprost z treści art. 106b Pr. bank. **W świetle omawianego przepisu nie budzi również wątpliwości konkluzja, że do wystąpienia z takim wnioskiem nie są uprawnione inne niż prokurator organy postępowania przygotowawczego** prowadzonego w sprawach o przestępstwa lub przestępstwa skarbowe.

Językowa wykładnia art. 106b ust. 1 może natomiast budzić zastrzeżenia odnośnie kompetencji prokuratora nadzorującego postępowanie. Wątpliwości te wynikają z tego, że ustawodawca użył w treści przepisu zwrotu „prokurator prowadzący postępowanie” nie przyznając uprawnienia do wystąpienia z wnioskiem o wyrażenie przez sąd zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową prokuratorowi nadzorującemu postępowanie przygotowawcze.

Pogląd, jakoby z wnioskiem o wyrażenie przez sąd zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową mógł wystąpić jedynie prokurator

prowadzący (*a contrario* nie prokurator nadzorujący) postępowanie przygotowawcze, jakkolwiek uzasadniony brzmieniem art. 106b, nie zasługuje na aprobatę, ponieważ w nieracjonalny sposób ogranicza stosowanie omawianej instytucji oraz pomija okoliczność, że wskutek obowiązujących przepisów liczba postępowań przygotowawczych nadzorowanych przez prokuratora znacząco przewyższa ilość spraw, które sam prowadzi. Skoro prokurator może zastrzec do osobistego wykonania jakąkolwiek czynność śledztwa, którego sam nie prowadzi (art. 311 § 1 i § 3 k.p.k.), jak również osobiście przeprowadzać czynności w postępowaniu przygotowawczym, które nadzoruje (art. 326 § 3 pkt. 3 k.p.k.), tym bardziej jest on zobowiązany do dokonania w toku śledztwa lub dochodzenia prowadzonego przez inny organ procesowy tych wszystkich czynności, do których wykonania ustawa upoważnia wyłącznie prokuratora³⁵⁰. Tytułem przykładu można wskazać art. 180 § 1 k.p.k. czy art. 202 § 1 k.p.k. (powołuje dwóch biegłych psychiatrów na okoliczność stanu zdrowia psychicznego oskarżonego). Wskazane w powyższym przepisie czynności procesowe zostały zastrzeżone wyłącznie dla prokuratora, niezależnie od tego, czy sam prowadzi postępowanie przygotowawcze, czy je nadzoruje. Warto jednak *de lege ferenda* postulować, aby treść art. 106b ust. 1 Prawa bankowego została uzupełniona w ten sposób, że uprawnienie do wystąpienia z wnioskiem o wyrażenie przez sąd zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową przysługiwałoby wprost nie tylko prokuratorowi prowadzącemu postępowanie przygotowawcze, ale również nadzorującemu je.

Kwestie związane z procedurą uchylenia tajemnicy bankowej wskutek złożonego przez prokuratora wniosku w trybie art. 106b Pr. bank. oraz podejmowane w tej mierze decyzje Sądów Okręgowych apelacji białostockiej zostały omówione w rozdziale czwartym i piątym rozprawy.

3.1.4. Dostęp prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie art. 106c Prawa bankowego

Ostatni z serii przepisów dodanych w 2004 r. dotyczących dostępu prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową umożliwia prokuratorowi korzystanie z tzw. źródeł wtórnych. Zgodnie z art. 106c Pr. bank. prokurator prowadzący postępowanie, w przypadkach określonych w art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) i c) tej ustawy, może – na podstawie

³⁵⁰ M. Rusinek, Komentarz... op. cit., s. 37.

postanowienia wydanego na jego wniosek przez właściwy sąd okręgowy – żądać udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową. **Charakterystyczne dla art. 106c Pr. bank. jest to, że reguluje on nakaz ujawnienia informacji przez inne niż bank podmioty.** Do wydania postanowienia w tych sprawach stosuje się odpowiednio przepisy ustawy Pr. bank. dotyczące wydawania postanowień zobowiązujących do udzielenia informacji przez bank, osoby zatrudnione w banku i osoby, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe, tj. art. 106b ust. 2-5 Pr. bank. Elementem, który wpływa na ograniczenie prokuratorskiego żądania, jest to, iż może być ono sformułowane wyłącznie w przypadkach określonych w art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) i c) Pr. bank. Chodzi więc o sytuacje, w których bank miałby obowiązek udzielenia informacji na żądanie prokuratora. Należy podkreślić, iż są to te same wiadomości, których prokurator może żądać bezpośrednio od banku na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) i c) Pr. bank. bez potrzeby uzyskania uprzedniej zgody sądu³⁵¹.

Przepis art. 106c Pr. bank. wyraźnie stanowi, że prokurator, chcąc uzyskać informacje od podmiotu dysponującego danymi przekazanymi mu przez bank, a objętymi tajemnicą bankową, musi wystąpić z wnioskiem do właściwego sądu okręgowego. Jednakże prokurator nie może sam, bezpośrednio zwrócić się do takiej instytucji z żądaniem udzielenia danych stanowiących tajemnicę bankową. Pogląd ten jest także utrwalony w orzecznictwie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu³⁵², który stwierdził, że „Pomimo spełnienia wszystkich przesłanek przewidzianych w art. 105 ust. 2 lit. b) Pr. bank. prokurator nie jest uprawniony do samodzielnego występowania do Biura Informacji Kredytowej SA jako instytucji utworzonej i działającej na podstawie art. 105 ust. 4 o uzyskanie informacji stanowiącej tajemnicę bankową, lecz zgodnie z art. 106c Pr. bank. jest zobligowany do złożenia wniosku do właściwego sądu okręgowego celem wydania postanowienia o dostępności do danych związanych z tajemnicą bankową, w związku z toczącym się postępowaniem o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe przeciwko osobie fizycznej będącej stroną umowy lub umów zawartych z bankiem lub wieloma bankami”.

Nie ma wątpliwości co do tego, iż Biuro Informacji Kredytowej SA jest podmiotem, o którym mowa w art. 106c Pr. bank. Zostało ono bowiem powołane na podstawie art. 105 ust. 4 tej ustawy i jego zadaniem jest gromadzenie i udzielanie określonym podmiotom (w tym prokuratorowi) informacji dotyczących zobowiązań

³⁵¹ J. Gliszczyńska, M. Śliwińska, *Tajemnica bankowa w praktyce*, Poznań 2010, s. 96.

³⁵² Postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 5 grudnia 2007 r., II AKz 653/07, OSA 2008, z. 4, poz. 20.

klientów banków. Informacje posiadane przez Biuro Informacji Kredytowej SA są zaś niezbędne do dalszego prowadzenia postępowania przygotowawczego przeciwko podejrzanym, w szczególności jeśli istnieje uzasadnione podejrzenie, że zaciągnięte przez nich zobowiązania finansowe powstały w wyniku działań przestępczych.

Ten pozornie nieskomplikowany przepis budzi zastrzeżenia. Po pierwsze dlatego, że prokurator może żądać informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie postanowienia sądu okręgowego od wszystkich podmiotów posiadających dane konfidencyjne bez względu na podstawę ich ujawnienia tym podmiotom³⁵³. Po drugie, wątpliwości pojawiają się co do zakresu informacji, po które może się zwrócić prokurator. Pojawia się pytanie, czy w sytuacji postępowania toczącego się przeciwko osobie będącej stroną umowy z bankiem (art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank.) prokurator może żądać od podmiotów, które dysponują informacjami konfidencyjnymi uzyskanymi od banku, tylko danych w zakresie ograniczonym do dyspozycji tego przepisu. Wydaje się, że skoro uzyskanie tych wiadomości uzależnione jest od uprzedniej zgody sądu okręgowego, to dodatkowe ograniczenia, odnoszące się do ich zakresu nie mają zastosowania.

Odwołanie się w art. 106c Pr. bank. do art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) i c) tej ustawy dotyczy wyłącznie przypadków, w których możliwe jest żądanie ujawnienia informacji, nie zaś zakresu tego żądania³⁵⁴.

Należy zauważyć, że informacje będące w posiadaniu podmiotów, którym bank ujawnił informacje stanowiące tajemnicę bankową, nie mogą być już określone jako tajemnica bankowa, podczas gdy art. 106c wyraźnie stanowi: „Prokurator prowadzący postępowanie (...) może (...) żądać udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową od podmiotów, którym bank ujawnił informacje stanowiące tajemnicę bankową”. Jest to niezgodne z art. 104 ust. 1 Pr. bank., w którym ustawodawca wskazał, iż tajemnica bankowa wiąże bank, osoby w nim zatrudnione oraz osoby, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe. Tym samym z tajemnicą bankową mamy do czynienia wyłącznie na etapie banku.

Najpoważniejszy zarzut odnoszący się do art. 106c Pr. bank. dotyczy naruszenia zasad wyrażonych w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, a przede wszystkim zasady konieczności, która wskazuje, iż wkroczenie w prawo lub wolność jednostki powinno być dokonane za pomocą środka najmniej dotkliwego spośród wszystkich dostępnych, a więc

³⁵³ P. Iwaniuk, Prokuratorski... op. cit., s. 11.

³⁵⁴ Ibidem.

powinien on być niezbędny, a cel nie może być osiągnięty przy zastosowaniu innych metod. Dokonując analizy art. 106c Pr. bank., dochodzi się do wniosku, że prokurator mógłby wejść w posiadanie tych informacji, składając odpowiednie żądanie bezpośrednio w banku. Nie ma zatem konieczności zwracania się do podmiotów, które następczo weszły w posiadanie tych informacji, a więc nie mogą mieć więcej danych innego rodzaju niż te, które posiada bank. Takie uregulowanie dostępu prokuratora zagraża prywatności jednostki i jest nieuzasadnione, ponieważ cel ograniczenia tego prawa mógłby zostać osiągnięty na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) i c), jak również art. 106a i 106b Pr. bank. Co więcej, może stanowić pewne obejście norm wyrażonych w pozostałych przepisach, ponieważ na podmiotach tych nie ciąży odpowiedzialność, o której mowa w art. 171 ust. 5 Pr. bank., w związku z czym mogą mieć mniej wątpliwości przed ujawnieniem tych informacji. Znacznie pewniejszym rozwiązaniem byłoby zapewnienie, aby informacje były ujawniane tylko przez jedno źródło. W związku z tym zapytanie budzi cel tej regulacji.

Uzasadniony jest postulat, że z uwagi na szczególną materię takich informacji ustawodawca powinien w prawie bankowym wskazać kolejność wniosków składanych przez prokuratora w sprawach przekazania stosownych informacji³⁵⁵. W pierwszej kolejności prokurator powinien ubiegać się o takie informacje „u źródła”, tzn. w banku, ponieważ poprzez realizację czynności bankowych dochodzi do zawarcia umów z klientami banków i tworzenia pierwotnej bazy takich danych. Dopiero wtedy, gdy zachodzi potrzeba uzupełnienia informacji zgromadzonych przez banki o „pozabankowe” informacje, prokurator mógłby występować do innego podmiotu (np. do organu kontroli skarbowej), który uzyskał w odpowiednim trybie informacje od banku³⁵⁶. W ten sposób byłaby zachowana swoista delimitacja między informacjami zgromadzonymi w banku (pierwotnymi) a pozostałymi informacjami zgromadzonymi w innych instytucjach (często tworzonymi na podstawie informacji uzyskanych z banku).

Przepis art. 106c Pr. bank. w praktyce będzie miał zastosowanie w przypadkach, w których nie ma możliwości uzyskania informacji od banku. W literaturze przedmiotu reprezentowane jest stanowisko, iż taka sytuacja może się zdarzyć, gdy np. dokumentacja zawierające dane konfidencjonalne została zniszczona bądź zagubiona lub kiedy dany bank

³⁵⁵ Z. Ofiarski, Komentarz... op. cit., s. 717.

³⁵⁶ Ibidem.

przeszła istnieć. Wskazano, że przepis ten ma raczej znaczenie „awaryjne”³⁵⁷. Analiza akt spraw karnych zawierających wnioski prokuratora w przedmiocie udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową jednak tego nie potwierdza, ponieważ przepis ten jest wykorzystywany dość często³⁵⁸.

3.1.5. Dostęp Policji do informacji stanowiących tajemnicę bankową

Zgodnie z brzmieniem art. 104 ustawy Pr. bank. z zakresu przedmiotowego tajemnicy bankowej zostały wyłączone informacje udzielane Policji na zasadach określonych w art. 20 ust. 4-10 ustawy o Policji oraz zawiadomienia, o którym mowa w art. 20 ust. 13 tej ustawy. Tajemnica ta w dalszym ciągu ma bezwzględny charakter, ponieważ obowiązuje wobec stron umowy, innych osób, których dotyczą te informacje, osób trzecich i objęta jest reglamentacją prawną wynikającą z powołanych przepisów ustawy o Policji.

³⁵⁷ B. Smykła, Czy sejmowa komisja śledcza ma dostęp do informacji chronionych tajemnicą bankową? Monitor Prawniczy 2006, nr 23, s. 1268.

³⁵⁸ Np. w sprawie Sygn. akt Ap V Ds. 32/10 PA w Białymstoku z dnia 21 lutego 2011 r. prokurator Prokuratury Apelacyjnej w Białymstoku na podstawie art. 106c Pr. bank. zażądał od PSA Finance Polska Sp z o.o. Centrala w Warszawie (...), Renault Credit Polska Sp. z o.o. w Warszawie, BZ WBK Leasing SA Biuro Regionalne w Warszawie, Reiffeisen Leasing SA Centrala w Warszawie, Banco Mais SA w Warszawie oraz Bankowego Funduszu Leasingowego SA Centrala w Warszawie „informacji stanowiących tajemnicę bankową, a dotyczących uzyskania kredytów i leasingów samochodowych” przez pewne podmioty gospodarcze oraz „nadesłania pełnej dokumentacji związanej z udzielonymi kredytami i leasingami, w tym kopii umów kredytowych i leasingowych zawartych przez w/w podmioty, harmonogramu spłat, informacji o ewentualnym zadłużeniu itp. Z przedstawionych okoliczności wynikało, że Wydział V do Spraw Przystępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Apelacyjnej w Białymstoku nadzoruje śledztwo w sprawie dotyczącej zorganizowanej grupy przestępczej zajmującej się wyludzeniami kredytów i innymi przestępstwami, zaś przeprowadzone czynności pozwoliły na ujawnienie szeregu zdarzeń noszących znamiona tych przestępstw. Analiza uzyskanych w sprawie dowodów, w szczególności dokumentacji bankowej związanej z udzieleniem kredytów, pozwoliła na ustalenie, iż proceder wyludzania kredytów był zorganizowany na szeroką skalę i brało w nim udział wiele osób. Część kredytów uzyskana została na podstawie sfałszowanych dokumentów o zatrudnieniu i osiągniętych dochodach. Uzyskane w poszczególnych bankach informacje, w tym wyciągi z operacji na rachunkach, potwierdziły, iż środki uzyskane z kredytów były wykorzystywane niezgodnie z ich przeznaczeniem. W związku z tym mogło dojść do procederu określonego w art. 299 k.k., przy czym ujawnienia wymagał jeszcze sposób lokowania środków. Ponadto prokurator wskazał, że „Z uzyskanych w toku postępowania informacji wynika, iż wymienione we wniosku podmioty mogą być uwikłane w proceder wyludzania kredytów i leasingów. Wskazuje na to przede wszystkim treść wyjaśnień podejrzanego (...) oraz zgromadzona dokumentacja. Zachodzi zatem potrzeba uzyskania danych, które pozwolą na weryfikację posiadanych informacji i potwierdzenie wszelkich szczegółów związanych z przestępczym procederem, w tym czy udzielono w/w podmiotom leasingów, a jeżeli tak czy nie były one uzyskane w wyniku przestępstwa. W związku z faktem, iż informacje mają dotyczyć osób, którym nie przedstawiono zarzutów, uzyskanie w/w informacji wymaga wydania stosownego postanowienia Sądu”; zob. też: Sygn. akt Ap V Ds. 32/10 PA w Białymstoku z dnia 15 kwietnia 2011 r.; Sygn. akt Ap V Ds. 28/09 PA w Białymstoku z dnia 4 kwietnia 2011 r.; Sygn. akt Ds. 127/10 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 23 marca 2011 r.

W ramach aktualnych regulacji ustawy Pr. bank. dostęp Policji do przetwarzanych przez bank informacji objętych tajemnicą bankową określany jest przez przepisy:

- a) art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. l), **zgodnie z którym obowiązek udzielenia przez bank informacji konfidencjonalnych powstaje pod warunkiem, że jest to konieczne do skutecznego zapobieżenia przestępstwom, ich wykrycia albo ustalenia sprawców i uzyskania dowodów**; uzyskanie tych informacji może odbywać się w trybie i na zasadach określonych w art. 20 ustawy o Policji,
- b) art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. s), na podstawie którego następuje rozszerzenie zakresu dostępu Policji do informacji objętych tajemnicą bankową o prowadzenie czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia, z ograniczeniem do art. 78 ust. 4 ustawy – Prawo o ruchu drogowym³⁵⁹,
- c) art. 106a ust. 1, który obliguje bank do zawiadomienia właściwego organu - należy do nich również Policja - o posiadaniu uzasadnionego podejrzenia wykorzystywania działalności banku do ukrycia działań przestępczych lub dla celów mających związek z przestępstwami innymi niż określone w tym przepisie, tj. art. 165a k.k. i art. 299 k.k.; zgodnie z art. 106a ust. 2 Policja jest uprawniona do żądania uzupełnienia informacji w sytuacji otrzymania takiego zawiadomienia,
- d) art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. k), który stanowi o dostępie Policji w związku z postępowaniem sprawdzającym na podstawie ustawy o ochronie informacji niejawnych.

Dostęp Policji do informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. l) uzależniony jest od spełnienia wielu wymogów. Pierwszy, bezpośrednio wskazany w tym przepisie, dotyczy celu, dla którego informacje mogą zostać ujawnione, tj. **jeżeli jest to konieczne dla skutecznego zapobieżenia przestępstwom, ich wykrycia albo ustalenia sprawców i uzyskania dowodów**. Cel ten *de facto* pokrywa się z celem, dla którego dane konfidencjonalne mogą zostać ujawnione sądowi lub prokuratorowi na potrzeby postępowania karnego. Dążenie to wyznacza również zakres informacji, których może żądać Policja, tzn. tych, które służą zapobieżeniu przestępstwom, ich wykryciu, ustaleniu sprawców i pozyskaniu materiału dowodowego.

³⁵⁹ Ustawa z dnia 4 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. Nr 108, poz. 908 z późn. zm.).

Przepis art. 20 ustawy o Policji w ust. 3 koreluje z art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. 1) Pr. bank. w zakresie powstania uprawnienia Policji do żądania informacji stanowiących tajemnicę bankową. Wymieniony wyżej art. 20 określa zasady oraz tryb dostępu Policji do wiadomości konfidencjonalnych jako uprawnienie do „korzystania z przetwarzanych przez banki informacji stanowiących tajemnicę bankową”³⁶⁰. Dodatkowo przepis ten wskazuje na kolejny wymóg, jakim jest **ograniczenie dopuszczalności uzyskania przez wskazany organ ścigania informacji od banku wyłącznie do przestępstw umyślnych, ściganych z oskarżenia publicznego, określonych w art. 19 ust. 1 ustawy o Policji**³⁶¹.

Następnym wymogiem pozwalającym Policji na legalne wejście w posiadanie informacji stanowiących tajemnicę bankową jest spełnienie przesłanki niezbędności określonej w art. 19 ust. 1 ustawy o Policji, czyli gdyby **inne środki dostępne organom ścigania okazały się bezskuteczne albo zachodziło wysokie prawdopodobieństwo, że będą nieskuteczne bądź nieprzydatne**. Warunek ten wynika z treści art. 20 ust. 1 ustawy o Policji, zgodnie z którym „Policja, z zachowaniem ograniczeń wynikających z art. 19 może uzyskiwać informacje, w tym także niejawnie, gromadzić je, sprawdzać oraz przetwarzać”.

Informacje stanowiące tajemnicę bankową nie podlegają udostępnieniu przez bank bezpośrednio na żądanie Policji. A zatem czwarty wymóg to zachowanie trybu, w jakim potrzebne informacje mają być udostępnione. **Zgodnie z treścią art. 20 ust. 3-14 ustawy o Policji o udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową wnioskuje Komendant Główny (w odniesieniu do spraw prowadzonych przez biura**

³⁶⁰ W. Kotowski, Ustawa o Policji. Komentarz, Warszawa 2012, s. 450.

³⁶¹ Katalog tych przestępstw obejmuje: 1) przestępstwa przeciwko życiu, określone w art. 148-150 k.k., 2) określone w art. 134, 135 § 1, art. 136 § 1, 156 § 1 i 3, art. 163 § 1 i 3, art. 164 § 1, art. 165 § 1 i 3, art. 166, art. 167, art. 173 § 1 i 3, art. 189, art. 204 § 4, art. 223, art. 228, art. 229, art. 232, art. 245, art. 246, art. 252 § 1-3, art. 253, art. 258, art. 269, art. 280-282, art. 285 § 1, art. 286, art. 296, art. 299 § 1-6, art. 310 § 1, 2 i 4 k.k., 3) przeciwko obrotowi gospodarczemu, określonych w art. 297 – 306 k.k., powodujących szkodę majątkową lub skierowanych przeciwko mieniu, jeżeli wysokość szkody lub wartość mienia przekracza pięćdziesięciokrotną wysokość wynagrodzenia za pracę określonego na podstawie odrębnych przepisów, 4) skarbowych, jeśli wartość przedmiotu, czynu lub uszczuplenie należności publicznej przekraczają pięćdziesięciokrotną wysokość wynagrodzenia za pracę określonego na podstawie odrębnych przepisów, 5) nielegalnego wytwarzania, posiadania lub obrotu bronią, amunicją, materiałami wybuchowymi, środkami odurzającymi lub substancjami psychotropowymi albo ich prekursorami oraz materiałami jądrowymi i promieniotwórczymi, 6) określonych w art. 8 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r., - Przepisy wprowadzające kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 554 i Nr 160, poz. 1083 oraz Dz.U. 1998, Nr 113, poz. 715), 7) określonych w art. 43 – 46 ustawy z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (Dz.U. Nr 169, poz. 1411), 8) ściganych z mocy umów i porozumień międzynarodowych.

Komendy Głównej Policji) lub komendant wojewódzki Policji do właściwego miejscowo sądu okręgowego³⁶². Wniosek ten powinien zawierać:

- a) numer sprawy i jej kryptonim, jeżeli został ustalony,
- b) opis przestępstwa z podaniem, w miarę możliwości jego, kwalifikacji prawnej,
- c) okoliczności uzasadniające potrzebę udostępnienia informacji i danych,
- d) wskazanie podmiotu, którego informacje i dane dotyczą,
- e) wskazanie podmiotu zobowiązanego do udostępnienia informacji i danych, rodzaj i zakres udostępnianych informacji i danych.

Sąd rozpoznaje wniosek jednoosobowo, przy czym czynności sądu i Policji powinny uwzględniać procedury przewidziane dla przekazywania, przechowywania i udostępniania informacji niejawnych oraz określone w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie artykułu 181 § 2 k.p.k. (w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania w tajemnicy informacji niejawnych albo zachowania tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji)³⁶³. Po rozpatrzeniu wniosku sąd, w drodze postanowienia, wyraża zgodę na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową. W postanowieniu określa się podmiot zobowiązany do udzielania informacji, a także rodzaj i zakres wiadomości, które mają zostać przekazane. Informacje i dane, o których mowa w przedmiotowym przepisie oraz informacje związane z przekazywaniem tych wiadomości i danych podlegają ochronie przewidzianej w przepisach o ochronie informacji niejawnych i mogą być udostępniane jedynie policjantom prowadzącym czynności w danej sprawie i ich przełożonym uprawnionym do sprawowania nadzoru nad prowadzonymi przez nich w tej sprawie czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi³⁶⁴. Akta zawierające te informacje i dane udostępnia się ponadto wyłącznie sądom i

³⁶² Por. T. Dukiet-Nagórska, O ujawnianiu... op. cit., s. 59. Prawo bankowe, jako *lex specialis*, wyznacza wyjątki od obowiązku dochowania tajemnicy bankowej, zatem podmioty w tym prawie niewymienione nie mogą mieć dostępu do tajemnicy bankowej. Uprawnienia policji są określone w art. 20 ustawy o Policji, w tym jednakże przypadku konieczne jest wydanie określonego postanowienia sądu i spełnienie innych wymogów wskazanych w art. 20 ust. 3 tejże ustawy, co nie ma miejsca wówczas, gdy komendant rejonowej Policji zwraca się z żądaniem wskazania użytkownika pojazdu.

³⁶³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 20 lutego 2012 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania w tajemnicy informacji niejawnych albo zachowania tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji (Dz.U. Nr 0, poz. 219).

³⁶⁴ T. Dukiet-Nagórska, Ujawnienie... op. cit., s. 51-63.

prokuratorom, jeżeli następuje to w celu ścigania karnego³⁶⁵. Treść postanowienia sądu okręgowego jest niemal tożsama z postanowieniem wydanym na wniosek prokuratora złożony w trybie art. 106b Pr. bank. Różnica pomiędzy tymi postanowieniami wynika li tylko z dyspozycji art. 20 ust. 4 ustawy o Policji, który określa ograniczenie dostępu do ujawnionych informacji do wyżej wskazanych podmiotów. W konsekwencji sąd jest obowiązany wskazać w postanowieniu organ Policji, który będzie uprawniony zwrócić się do banku w celu ujawnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową.

W wypadku wydania postanowienia o udostępnianiu informacji i danych stanowiących tajemnicę bankową Policja, w terminie 90 dni od otrzymania tych wiadomości, ma obowiązek poinformować zainteresowany podmiot (tj., ten którego informacje i dane dotyczą). Należy jednak zaznaczyć, że w sytuacji, gdy wspomniane powiadomienie mogłoby zaprzepaścić wyniki przeprowadzonych czynności operacyjno-rozpoznawczych, sąd, na wniosek Komendanta Głównego Policji złożony po uzyskaniu pisemnej zgody Prokuratora Generalnego (może w drodze postanowienia) zawiesić ten obowiązek na czas określony.

Zwrócić także należy uwagę na nakaz wskazania podmiotu, którego informacje i dane dotyczą (art. 20 ust. 6 pkt 4 ustawy o Policji). W praktyce pojawiają się często problemy, w sytuacji gdy właścicielem konta bankowego jest jeden z małżonków, drugi natomiast z niego korzysta, nie będąc formalnie współwłaścicielem danego rachunku bankowego, a mając tzw. upoważnienie³⁶⁶. Powstaje wówczas pytanie: kogo należy powiadomić o dostępie przez Policję do tajemnicy bankowej do upływu terminów określonych w art. 20 ust. 10 ustawy o Policji³⁶⁷. Jeżeli w okresie, o którym mowa w ust. 10 (90 dni) lub ust. 11 (zawieszenie terminu na czas oznaczony), zostało wszczęte

³⁶⁵ J. Majewski, Granice dostępu do informacji objętych tajemnicą bankową (według prawa polskiego), *Biuletyn Bankowy* 2007, nr 1, s. 16-19.

³⁶⁶ A. Rychter, Udzielenie informacji objętej tajemnicą bankową małżonkowi strony czynności bankowej. *Praktyka, Prawo Bankowe* 2002, nr 7/8, s. 45.

³⁶⁷ W terminie do 90 dni od dnia przekazania informacji i danych, o których mowa w ust. 3, Policja, z zastrzeżeniem ust. 11 i 12, informuje podmiot, o którym mowa w ust. 6 pkt 4, o postanowieniu sądu wyrażającym zgodę na udostępnienie informacji i danych. Sąd, który wydał postanowienie o udostępnieniu informacji i danych, na wniosek komendanta głównego Policji, złożony po uzyskaniu pisemnej zgody Prokuratora Generalnego, może zawiesić, w drodze postanowienia, na czas oznaczony, z możliwością dalszego przedłużania, obowiązek, o którym mowa w ust. 10, jeżeli zostanie uprawdopodobnione, że poinformowanie podmiotu, o którym mowa w ust. 6 pkt 4, może zaszkodzić wynikom podjętych czynności operacyjno-rozpoznawczych. Przepis art. 19 ust. 11 stosuje się odpowiednio. Jeżeli w okresie, o którym mowa w ust. 10 lub 11, zostało wszczęte postępowanie przygotowawcze, podmiot wskazany w ust. 6 pkt 4 jest powiadamiany o postanowieniu sądu o udostępnieniu informacji i danych przez prokuratora lub, na jego polecenie, przez policję przed zamknięciem postępowania przygotowawczego albo niezwłocznie po jego umorzeniu.

postępowanie przygotowawcze, podmiot wskazany we wniosku jest powiadamiany o postanowieniu sądu o udostępnieniu informacji i danych przez prokuratora lub, na jego polecenie, przez Policję przed zamknięciem postępowania przygotowawczego albo niezwłocznie po jego umorzeniu.

Ustawodawca reguluje sam moment prowadzenia postępowania przygotowawczego już w fazie *in rem* i na tym etapie nakłada obowiązek powiadomienia podmiotu wskazanego we wniosku. Zatem ważne jest dokładne wskazanie i wymienienie we wniosku podmiotu, którego dane i informacje dotyczą. Zdaniem niektórych autorów w sytuacjach kontrowersyjnych, trudnych do rozstrzygnięcia, należy sporządzić dwa odrębne wnioski na tzw. właściciela rachunku bankowego oraz osobę, która z tego konta korzysta³⁶⁸. Następnie, jeżeli zostało wszczęte postępowanie przygotowawcze, należy przed jego zamknięciem lub niezwłocznie po jego umorzeniu powiadomić podmioty występujące we wnioskach Policji (powiadamia prokurator lub poleca wykonanie tej czynności Policji)³⁶⁹. Natomiast, jeśli postępowanie takie nie zostało wszczęte, należy przestrzegać terminu 90 dni wynikającego z ustawy po uwzględnieniu jego zawieszenia. Wydaje się również, że określone w ustawie terminy należy interpretować w sposób zawężający, tj. zakończyć czynności związane z udostępnieniem tajemnicy bankowej na podstawie ustawy o Policji w możliwie najkrótszym terminie po ustaniu przesłanek do jej uzyskania. **Ustawodawca nakłada dwa podstawowe obowiązki w zakresie informowania podmiotów zobowiązanych (banków) do udzielenia informacji wyłącznie na Policję.** Są to sytuacje, gdy:

- a) ***ex lege* uprawniony przez sąd organ Policji pisemnie informuje podmiot zobowiązany (bank) do udostępnienia informacji i danych o rodzaju, a także zakresie informacji oraz danych, które mają być udostępnione, podmiocie, którego informacje i dane dotyczą, oraz o osobie policjanta upoważnionego do ich odbioru,**
- b) **informacje i dane stanowiące zakres tajemnicy bankowej nie dostarczyły podstaw do wszczęcia postępowania przygotowawczego - wówczas organ wnioskujący o wydanie postanowienia (Policja) pisemnie zawiadamia o tym podmiot, który informacje i dane przekazał (bank).**

³⁶⁸ Cyt. za: J. Kudła, A. Staszak, Praktyczne aspekty tajemnicy bankowej. Przetwarzanie i wykorzystywanie informacji zgromadzonych na etapie czynności operacyjno-rozpoznawczych, Policja 2010, nr 1, s. 29.

³⁶⁹ Ibidem.

Jak wynika z powyższych rozważań, podmioty zobowiązane udzielają Policji informacji stanowiących tajemnicę bankową w trakcie wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych wyłącznie na podstawie art. 20 ust. 5 ustawy o Policji³⁷⁰. Stąd warunkiem *sine quo non* uzyskania tych informacji jest sporządzenie wniosku przez Komendanta Głównego (wojewódzkiego) Policji do sądu okręgowego właściwego miejscowo. Natomiast po stronie sądu, po złożeniu wniosku, o którym mowa powyżej, w przedmiocie dostępu do wiadomości konfidencjonalnych, powstaje obowiązek wydania w tym zakresie postanowienia. Policji na postanowienie sądu odmawiające wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową przysługuje zażalenie³⁷¹. **A contrario zażalenie na postanowienie sądu nie przysługuje podmiotowi, którego dotyczą informacje konfidencjonalne podlegające ujawnieniu Policji na podstawie tego orzeczenia ani bankowi obowiązanyemu udzielić tych informacji w zakresie określonym w postanowieniu**³⁷².

Kolejnym zagadnieniem jest problematyka postępowania podmiotów zobowiązanych (banków) oraz policjantów prowadzących sprawy operacyjne w zakresie udostępniania i obiegu informacji stanowiących tajemnicę bankową. Informacje i dane przetwarzane przez banki, które zawierają tajemnicę bankową podlegają ochronie przewidzianej w ustawie o ochronie informacji niejawnych. Ustawodawca *expressis verbis* wskazał, że mogą być one udostępniane jedynie policjantom prowadzącym czynności w danej sprawie i ich przełożonym, którzy z kolei sprawują nadzór nad wykonywaniem czynności operacyjno-rozpoznawczych w tej sprawie, co wynika z zapisu art. 20 ust. 4 zd. 1 ustawy o Policji, a nadto z art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. 1) Pr. bank.

Należy jeszcze raz zaznaczyć, że podmioty zobowiązane (banki) są uprawnione do udostępnienia danych stanowiących tajemnicę bankową wyłącznie sądom oraz prokuratorom i tylko wtedy gdy ma to miejsce w celu ścigania karnego. Stąd też kluczowe jest wyraźne rozróżnienie i rozumienie terminu „udostępnienie” oraz terminu „wykorzystanie”, ponieważ niejednoznaczna interpretacja stwarza w praktycznym zastosowaniu regulacji problemy. Podkreślenia wymaga fakt, że **z przepisu art. 20 ustawy o Policji nie wywodzi się uprawnienia do wykorzystania materiałów stanowiących tajemnicę bankową, a zgromadzonych na etapie czynności operacyjno-**

³⁷⁰ M. Chrabkowski, W sprawie tajemnicy bankowej, Pomorska Policja 2007, nr 1, s. 26; D. Koczorkiewicz, Uprawnienie Policji do uzyskania informacji, Prokurator 2008, nr 2-3, s. 36.

³⁷¹ Przepisy k.p.k. dotyczące zażalenia stosuje się odpowiednio.

³⁷² M. Krzysztofek, Tajemnica bankowa... op. cit., s. 169-170.

rozpoznawczych w postępowaniu karnym. Ustawodawca nie zezwala na wykorzystanie tychże materiałów z mocy wskazanego przepisu w postępowaniu karnym, jak to ma miejsce *a contrario* w art. 19 ust. 15, art. 19a ust. 7 czy art. 19b ust. 5 ustawy o Policji. Zezwolenie na ich udostępnienie przez podmioty zobowiązane (banki), *expressis verbis*, możliwe jest wyłącznie w stosunku do sądów i prokuratur. Materiały stanowiące tajemnicę bankową, które Policja uzyskała w trakcie prowadzonych czynności operacyjno-rozpoznawczych na podstawie postanowienia wydanego przez sąd okręgowy, nie mogą zostać *ex lege* wprowadzone do procesu karnego. Są one wykorzystywane przez Policję w pracy operacyjnej, ale nie służą bezpośrednio do wszczęcia postępowania karnego³⁷³. W efekcie pojawia się pytanie o istotę gromadzenia materiałów zawierających tajemnicę bankową, jeśli nie służą one celom procesowym. W praktyce organów ścigania materiały te wykorzystywane są w prowadzonej sprawie operacyjnej, a następnie na podstawie jej wyników dochodzi do przekształcenia zgromadzonych materiałów operacyjnych w procesowe. Na tym etapie Policja informuje prokuratora o jakie informacje dotyczące tajemnicy bankowej powinien się zwrócić do podmiotu zobowiązanego na mocy przepisów ustawy Pr. bank.

Istotnym zagadnieniem, mającym znaczenie w praktyce jest przetwarzanie informacji i danych objętych tajemnicą bankową oraz związane z tym nadawanie klauzul niejawności materiałom przekazywanym Policji czy innym służbom i organom. Sposób postępowania Policji w tej sytuacji powinien ściśle wynikać z regulacji zawartej w ustawie o ochronie informacji niejawnych³⁷⁴. Biorąc pod uwagę ustawowe uprawnienie pozwalające na przyznawanie klauzuli tajności osobie, która jest upoważniona do podpisania dokumentu lub oznaczenia innego niż dokument materiału, wydaje się, że klauzulę na dokumentach zawierających tajemnicę bankową powinny nadawać osoby uprawnione, w tym przypadku odpowiedni pracownicy banków (podmiotów zobowiązanych) lub ich przełożeni. Jeżeli zatem zdarzy się sytuacja, że pracownik banku zaniedbał nadania klauzuli materiałom stanowiącym tajemnicę bankową, a zostały one przekazane Policji w trybie art. 20 ust. 1, 3 i 5 ustawy o Policji, to należy je włączyć doteczki sprawy operacyjnej i wykorzystać tylko na etapie wykonywanych czynności operacyjno-rozpoznawczych. Policjant prowadzący sprawę operacyjną postępuje z tymi materiałami analogicznie jak z pozostałymi zawierającymi określoną tajemnicą zawodową.

³⁷³ J. Kudła, A. Staszak, *Praktyczne...* op. cit., s. 30; D. Koczorkiewicz, *Uprawnienie...* op. cit., s. 36.

³⁷⁴ Zob. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie sposobu oznaczania materiałów, umieszczania na nich klauzul tajności, (Dz.U. Nr 288, poz. 1692).

Zaznaczyć trzeba, że to podmiotach zobowiązanych *ex lege* spoczywa obowiązek nadania klauzuli na poszczególne dokumenty lub zbiory dokumentów w omawianym zakresie stanowiącym tajemnicę bankową.

Z wnioskania tego wynika, że w czasie prowadzenia pracy operacyjnej nie ma potrzeby zwracania się do podmiotów zobowiązanych o uchylenie klauzuli³⁷⁵, ponieważ informacje te i tak nie zostają na tym etapie wykorzystane w postępowaniu karnym. Jeżeli natomiast uzyskane informacje dają podstawę do wszczęcia postępowania karnego, należy wydać postanowienie o jego wszczęciu i po dołączeniu materiałów stanowiących tajemnicę bankową przekazać kierownikowi właściwej jednostki prokuratury. Będzie to jednak postępowanie wynikające z procesu realizacji sprawy operacyjnej, a nie wykorzystanie materiałów z mocy art. 20 ustawy o Policji. Jeżeli do wydania postanowienia o wszczęciu postępowania uprawniony jest prokurator, należy złożyć do niego stosowny wniosek.

Ponadto należy zwrócić uwagę na niejasności dotyczące poinformowania podmiotu zobowiązanego do udzielenia wiadomości stanowiących tajemnicę bankową. Problemy te wynikają ze sprzecznych ze sobą przepisów. Ma to miejsce w odniesieniu do art. 20 ust. 5 i art. 20 ust. 9 ustawy o Policji. Z treści pierwszego przepisu jasno wynika, że Policja uzyskuje informacje z zakresu tajemnicy bankowej od podmiotu zobowiązanego do ich udzielenia na podstawie pisemnej informacji, która została skierowana do niego w formie postanowienia wydanego przez sąd (nie ma tu mowy o doręczeniu tego postanowienia). Natomiast na mocy art. 20 ust. 9 ustawy o Policji informacje i dane stanowiące tajemnicę bankową udostępnia się na podstawie postanowienia sądu okręgowego, które jest wydawane na pisemny wniosek Komendanta Głównego lub komendanta wojewódzkiego Policji. Pojawia się tu kolejny problem praktyczny, a mianowicie - czy takie postanowienie powinno być dostarczone podmiotowi zobowiązanemu, czyli bankowi, a jeśli tak to przez kogo? Wydaje się, że mamy do czynienia ze sprzecznością dwóch norm proceduralnych określonych w przepisie art. 20 ustawy o Policji. Z treści art. 20 ust. 5 wynika, że dane dotyczące tajemnicy bankowej udostępnia się na podstawie postanowienia sądu okręgowego, zaś z art. 20 ust. 9, że uprawnienie pisemnego informowania banku o zakresie udostępniania informacji bez

³⁷⁵ Klauzulę tajności przyznaje osoba, która jest upoważniona do podpisania dokumentu lub oznaczenia innego niż dokument materiału. Uprawnienie do przyznawania, zmiany i znoszenia klauzuli tajności przysługuje wyłącznie w zakresie posiadanego prawa dostępu do informacji niejawnych (art. 6 ust. 1 u.o.i.n).

konieczności dostarczania postanowienia sądu. W takim przypadku można rozpatrzyć trzy możliwe rozwiązania:

- 1) Właściwy miejscowo sąd okręgowy, wydając postanowienie w przedmiocie udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową, dokonuje tego w trzech numerowanych egzemplarzach wraz z zarządzeniem doręczenia podmiotowi wnioskującemu oraz podmiotowi zobowiązanemu do wydania żądanych informacji z zastrzeżeniem jednak, iż pismo informujące podmiot zobowiązany o treści postanowienia sądowego musi zawierać dane, dotyczące imiennie wskazanego i uprawnionego do odbioru tych wiadomości funkcjonariusza oraz formę ich przekazania.
- 2) Właściwy miejscowo sąd okręgowy wydając postanowienie w przedmiocie udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową, nie przeznaczając jego egzemplarza dla banku. Wówczas to policjant prowadzący sprawę (uprawniony) powinien oprócz odpowiedniej informacji skierowanej do podmiotu zobowiązanego - na jego żądanie okazać (niejako ogłosić) postanowienie sądu okręgowego.
- 3) W sytuacji, gdy podmiot zobowiązany przez sąd do przekazania żądanych przez Policję danych, któremu nie doręczono postanowienia i go nie ogłoszono, ma wątpliwości, co do faktu wydania tego postanowienia, jego treści i zakresu żądanych danych, może zwrócić się pisemnie do sądu z prośbą o potwierdzenie faktu istnienia postanowienia, na które powołuje się Policja i jego treści.

Z uwagi na sprzeczności wskazane w art. 20 ust. 5 i art. 20 ust. 9 ustawy o Policji każda z wyżej opisanych sytuacji jest możliwa. Ze względu jednak na wagę przekazywanych informacji najlepszym rozwiązaniem jest to wskazane w pkt 1). Wydaje się, że kwestia sposobu poinformowania banku, jako podmiotu zobowiązanego do udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową powinna być przez ustawodawcę jasno uregulowana. Jest to istotne, w szczególności na konieczność wyeliminowania sytuacji opisanych w pkt 3 powyżej. Podmiot, który został zobowiązany do udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową powinien dysponować postanowieniem sądu okręgowego, które stanowi podstawę udostępnienia tych danych oraz określa ich zakres.

Bezpodstawna odmowa wydania żądanych informacji przez podmiot do tego zobowiązany może skutkować odpowiedzialnością karną, administracyjną bądź oboma, włącznie z odpowiedzialnością ponoszoną na zasadach ogólnych, ponieważ przepisy ustawy o Policji nie przewidują w tej materii odrębnych regulacji.

Omawiając problematykę dostępu Policji do informacji stanowiących tajemnicę bankową należy wskazać, że w Sejmie został złożony rządowy projekt ustawy o wymianie informacji z organami ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej³⁷⁶. Potrzeba przyjęcia tej ustawy jest wynikiem obowiązku dostosowania przepisów prawa polskiego do przepisów unijnych, m. in. do decyzji Rady 2007/845/WSiSW z dnia 6 grudnia 2007 r. dotyczącej współpracy między biurami do spraw odzyskiwania mienia w państwach członkowskich w dziedzinie wykrywania i identyfikacji korzyści pochodzących z przestępstwa lub innego mienia związanego z przestępstwem³⁷⁷. Chodzi także o dostosowanie prawa krajowego do unijnych standardów wymiany informacji w celu wykrywania i ścigania sprawców przestępstw oraz zapobiegania przestępczości i jej zwalczania. W projektowanej ustawie zamierza się wprowadzić wyjątki od zasady, iż informacje i dane Policja będzie uzyskiwać na mocy postanowienia sądu, dodając w **art. 20 ustawy o Policji ust. 5a**. W tych przypadkach przewiduje się możliwość udostępniania informacji i danych na wniosek Komendanta Głównego Policji albo komendanta wojewódzkiego Policji lub upoważnionych przez nich policjantów. Udostępnienie danych może nastąpić również za pomocą teletransmisji. Zmiany dotyczą również **art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. 1)** ustawy Pr. bank. Umożliwią one Policji uzyskiwanie, z zachowaniem uproszczonego trybu określonego w art. 20 ust. 5a ustawy o Policji, informacji objętych tajemnicą bankową w zakresie dotyczącym zawarcia przez banki z osobą fizyczną, prawną lub jednostką organizacyjną, nieposiadającą osobowości prawnej, umów o wykonywanie czynności opisanych w art. 5 tej ustawy. Zakres tych informacji został ograniczony i sprowadza się do umożliwienia potwierdzenia, czy bank zawarł z daną osobą fizyczną lub prawną albo z podmiotem nieposiadającym osobowości prawnej umów o wykonywanie czynności bankowych.

Możliwość szybkiego uzyskiwania i następnie przekazywania takich informacji przez Policję jest niezbędna dla skutecznej implementacji decyzji Rady 2007/845/WSiSW

³⁷⁶ Druk sejmowy, VI kadencja, nr 4528.

³⁷⁷ Decyzja Rady 2007/845/WSiSW z dnia 6 grudnia 2007 r. dotycząca współpracy między biurami do spraw odzyskiwania mienia w państwach członkowskich w dziedzinie wykrywania i identyfikacji korzyści pochodzących z przestępstwa lub innego mienia związanego z przestępstwem (Dz. Urz. UE L 332 z 18.12.2007 r. str. 103).

z dnia 6 grudnia 2007 r. W razie jej potwierdzenia do uzyskania dalszych danych dotyczących rachunków bankowych i poszczególnych operacji na nich dokonywanych Policja będzie musiała zachować dotychczasowy tryb określony w art. 20 ustawy o Policji przewidujący kontrolę sądową.

Według uzasadnienia projektu ustawy proponowane zmiany nie ograniczą w sposób istotny dla banków i ich klientów tajemnicy bankowej związanej ze wszystkimi czynnościami bankowymi. Projektowana regulacja ma na celu umożliwienie Policji sprawnego realizowania funkcji Krajowego Biura ds. Odzyskiwania Mienia oraz współpracy z biurami ds. odzyskiwania mienia w państwach członkowskich w dziedzinie wykrywania i identyfikacji korzyści pochodzących z przestępstwa.

Ponadto, mając na uwadze konieczność dostępu Policji i prokuratury do informacji o numerach rachunków bankowych, wprowadza się możliwość utworzenia przez instytucje, o których mowa w art. 105 ust. 4 Pr. bank., rejestru rachunków bankowych, z którego dane mogłyby być udostępniane szerszemu gronu upoważnionych podmiotów. Uprawnienie Policji do dostępu do danych o posiadaczach rachunków bankowych - bez informacji o obrotach na rachunkach - zmniejszyłoby znacznie koszty postępowań przygotowawczych, ponieważ nie byłoby potrzeby zwracania się do wszystkich central banków o ustalenie takich danych. Zwiększenie uprawnień Policji w kwestii dostępu do danych o składnikach majątkowych sprawców przestępstw mogłoby mieć wpływ na efektywniejsze pozbawianie korzyści majątkowych tych sprawców, uzyskiwanych z popełnionych przestępstw.

Do informacji stanowiących tajemnicę bankową zaliczono informację o osobie użytkującej pojazd, jeżeli stanowi on zabezpieczenie wiarygodności banku. Taka sytuacja dotyczy osób, które podpisały umowę kredytu na zakup samochodu, zabezpieczając ten kredyt instytucją przewłaszczenia na zabezpieczenie. W związku z tym, przedmiotem żądań Policji jest udzielenie przez bank informacji dotyczącej tożsamości osoby kierującej tym samochodem, ponieważ w tego typu sytuacji w ewidencji pojazdów jako właściciel auta figuruje bank³⁷⁸. Przed wejściem w życie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. s) Pr. bank., który uregulował tą kwestię organy ścigania miały ograniczone możliwości dotarcia do użytkownika będącego sprawcą przestępstwa lub wykroczenia, ponieważ bank odmawiał udzielenia informacji w zakresie identyfikacji jego tożsamości. W praktyce problem

³⁷⁸ A. Skowron, Obowiązek wskazania osoby, która w danym czasie kierowała pojazdem. Denuncjacja czy prawny obowiązek, Paragraf na drodze 2005, nr 2, s. 17.

dotyczył głównie przypadków, w których pojazd został sfotografowany przez fotoradar w związku z przekroczeniem dozwolonej prędkości, jak również w sytuacji kradzieży paliwa na samoobsługowych stacjach paliw czy też ucieczki z miejsca kolizji drogowej³⁷⁹.

W momencie popełnienia wykroczenia przez osobę kierującą pojazdem organ uprawniony do prowadzenia postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa lub czynności wyjaśniające w sprawach o wykroczenia zwracał się do banku na podstawie art. 78 ust. 4 ustawy - Prawo o ruchu drogowym³⁸⁰ z żądaniem wskazania osoby kierującej pojazdem. Zgodnie z treścią tego przepisu właściciel lub posiadacz pojazdu był obowiązany wskazać na żądanie uprawnionego organu, komu powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie, chyba że pojazd został użyty wbrew jego woli i wiedzy przez nieznaną osobę, czemu nie mógł zapobiec³⁸¹. Ze względu na to, że banki nie mogły ujawnić tajemnicy bankowej na podstawie art. 78 ust. 4 ustawy - Prawo o ruchu drogowym, a odpowiednie organy ścigania, w tym Policja, nie dysponowały żadnymi innymi środkami prawnymi pozwalającymi na zidentyfikowanie kierowcy pojazdu informacje te usiłowano uzyskać w oparciu o art. 20 ust. 3 ustawy o Policji.

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 23 maja 2006 r. stwierdził jednak, że „Uprawnienia do uzyskania przez Policję od banku informacji stanowiących przedmiot tajemnicy bankowej nie stanowią (...) przepisy ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (...). Przepis art. 20 ust. 3 tego aktu prawnego przewiduje, że Policja, jeżeli jest to konieczne dla skutecznego zapobieżenia przestępstwom określonym w art. 19 ust. 1 lub ich wykrycia albo ustalenia sprawców i uzyskania dowodów, może korzystać z (...) przetwarzanych przez banki informacji stanowiącą tajemnicę bankową. Jak łatwo zauważyć uprawnienia policji, określone tym przepisem, związane są wyłącznie z przestępstwami, i to wymienionymi w art. 19 ust. 1 ustawy o Policji. Przepis ten nie ma więc zastosowania w odniesieniu do wykroczeń”³⁸².

Przepis artykuł 78 ust. 4 Prawa o ruchu drogowym stanowi przepis generalny. Zezwala on odpowiednim organom żądać danych osobowych użytkowników pojazdów. Ze względu jednak na to, iż przepisy prawa bankowego przewidują w tym zakresie szerszą ochronę, jeżeli bank uzyskał informacje w związku z wykonywaniem czynności

³⁷⁹ A. Skowron, Fotoradar – zawodne urządzenie, Rzeczypospolita z dnia 23 kwietnia 2005 r.

³⁸⁰ Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. Nr 98, poz. 602 z późn. zm.).

³⁸¹ Zob. Postanowienie SN z dnia 29 czerwca 2010 r., I KZP 8/10, LEX nr 583958.

³⁸² Uchwała SN z dnia 23 maja 2006 r., I KZP 4/06, OSNKW 6/2006, s. 17.

bankowych, art. 78 ust. 4 nie jest wystarczającą podstawą prawną. W tym zakresie przepisy zawarte w prawie bankowym są regulacją o charakterze *lex specialis*.

Rozważając zagadnienia udostępniania danych osobowych użytkowników pojazdów należy odnieść się do dwóch sytuacji. Pierwsza ma miejsce, gdy samochód może stanowić własność banku, kiedy jest jego pojazdem służbowym. W tym przypadku dane osoby zatrudnionej przez bank, która kieruje jego pojazdem, nie stanowią tajemnicy bankowej i podlegają udostępnieniu na żądanie Policji, jako organu uprawnionego na podstawie art. 78 ust. 4 ustawy Prawo o ruchu drogowym. Bank, ujawniając tożsamość osoby kierującej jego pojazdem służbowym, udostępnia dane osobowe na podstawie art. 29 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych³⁸³.

W odniesieniu do drugiej kwestii, tzn. gdy samochód został przewłaszczony na bank w celu zabezpieczenia jego wierzytelności w kwietniu 2005 r. stanowisko zajął ENE³⁸⁴. W piśmie skierowanym do Komendy Głównej Policji wyraził pogląd, że w przypadku przewłaszczenia na bank samochodu tytułem zabezpieczenia udzielonego kredytu, bank może przekazać Policji dane dotyczące użytkownika pojazdu, przy czym informacja nie może dotyczyć czynności bankowej, na podstawie której bank stał się właścicielem pojazdu, a jedynie tego, kto jest jego użytkownikiem³⁸⁵. Stanowisko to było korzystne dla Policji. Jednakże Sąd Najwyższy zajął w tym przedmiocie stanowisko odmienne. W cytowanej już uchwale z dnia 23 maja 2006 r. wskazał, że podpisanie umowy przewłaszczenia pojazdu na zabezpieczenie - w związku z ustanowieniem zabezpieczenia udzielonego kredytu, na mocy której kredytobiorca otrzymuje przewłaszczony pojazd w bezpłatne użytkowanie, wiąże się z kredytem udzielonym przez bank. „Art. 105 Prawa bankowego jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 78 ust. 4 ustawy Prawo o ruchu drogowym (...). (...) informacje dotyczące czynności bankowej, które z mocy art. 104 ust. 1 ustawy Pr. bank. - bank, osoby w nim zatrudnione oraz osoby, za których pośrednictwem bank wykonuje czynności bankowe, są obowiązane zachować w dyskrekcji, jako informacje stanowiące tajemnicę bankową, obejmują również informacje

³⁸³ Art. 78 ust. 4 ustawy Prawo o ruchu drogowym i art. 29 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych stanowią również podstawę udzielenia informacji dotyczącej tożsamości osoby kierującej samochodem służbowym banku na żądanie straży gminnych (miejskich, w związku z art. 10a pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz.U. Nr 123, poz. 779 z późn. zm.).

³⁸⁴ Pismo Generalnego Inspektora Nadzoru Bankowego (dalej jako GINB) z dnia 21 kwietnia 2005 r., NB-BPN-I-0771/05.

³⁸⁵ R. A. Stefański, Obowiązek... op. cit., s. 43.

co do zabezpieczenia wiarygodności banku związanej z czynnością bankową, w tym dane personalne osoby składającej takie zabezpieczenie albo mającej je złożyć”³⁸⁶.

Należy zwrócić uwagę, że celem zabezpieczeń rzeczowych jest akcesoryjność. Ustanowienie zabezpieczenia w formie przewłaszczenia na zabezpieczenie towarzyszy udzieleniu przez bank np. kredytu lub pożyczki. W literaturze wskazano, iż „fakt, że strona zawartej z bankiem umowy na przewłaszczenie jest uprawniona do posiadania samochodu na podstawie umowy użyczenia, użytkowania lub innej, a samochód nie jest pojazdem służbowym banku oznacza, że osoba ta jest klientem banku”³⁸⁷. Informacja ta bez danych o czynności bankowej nie umożliwia ustalenia, czy przewłaszczenie to zabezpiecza spłatę kredytu, pożyczki czy należności z tytułu innej czynności bankowej.

Brak precyzyjnego określenia czynności bankowej nie oznacza jednak, że informacja której dotyczy nie jest objęta tajemnicą bankową. Ujawnienie informacji o ustanowieniu przewłaszczenia w celu zabezpieczenia spłaty należności wskazuje, iż dana osoba jest klientem banku z tytułu udzielenia jej przez bank kredytu, na podstawie umowy kredytu bądź innej o analogicznej funkcji gospodarczej. W świetle powyższego trudno zgodzić się z opinią GIDO³⁸⁸, w której stwierdzono, że „w sytuacji gdy podstawą prawną wystąpienia Policji do banku w celu ustalenia tożsamości osoby, której został powierzony pojazd będący formalnie własnością banku, na skutek umowy przewłaszczenia, zabezpieczającej spłatę kredytu (...) jest art. 78 ust. 4 ustawy – Prawo o ruchu drogowym (...) powołanie się przez bank na tajemnicę bankową i odmowa udzielenia informacji, nie jest zasadna”.

Stanowisko to uzasadniania się tym, że tajemnica bankowa obejmuje w tej sytuacji informacje o czynności bankowej, która jest podstawą przekazania prawa użytkowania samochodu, tj. informacje co do faktu, iż przekazanie wynika z umowy o ustanowieniu zabezpieczenia udzielonego kredytu i takiej informacji bank nie jest zobowiązany udzielać. Zdaniem GINB w tego rodzaju przypadkach bank może przekazać Policji dane dotyczące użytkownika pojazdu³⁸⁹, ponieważ nie informując o czynności bankowej, nie narusza obowiązku zachowania tajemnicy bankowej. GINB zaznaczył jednak, że „w zależności od postanowień zawartych w konkretnych umowach istnieje

³⁸⁶ Por. Wyrok NSA z dnia 3 kwietnia 2004 r., II SA 2935/02, LEX nr 149895; J. Skorupka, Glosa... op. cit. s. 316.

³⁸⁷ M. Krzysztofek, Tajemnica bankowa... op. cit., s. 172.

³⁸⁸ www.giodo.gov.pl.

³⁸⁹ Pismo GINB z dnia 16 listopada 2005 r., nr NB-BPN-I-PR-077-1-3-80/2005, Prawo Bankowe 2006, nr 1, s. 125.

prawdopodobieństwo wystąpienia sytuacji (...) w przypadku przewłaszczenia pojazdu na rzecz banku, w których (...) tajemnica bankowa mogłaby uniemożliwić udzielenie informacji Policji³⁹⁰.

Należy zwrócić uwagę, że informacja o użytkowniku pojazdu będącego przedmiotem umowy bankowej nie uzasadnia tak daleko idących obostrzeń w dostępie do tego typu wiadomości, jak ma to miejsce w przypadku sformalizowanej procedury dostępu do informacji stanowiących tajemnicę bankową Policji określonej w art. 20 ustawy o Policji, korelującym z art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. l) ustawy Pr. bank. Nie chodzi tu bowiem o numery kont, ich stan czy też wykaz operacji na rachunkach³⁹¹. **Zakres informacji, które w tym trybie można przekazać, jest ograniczony wyłącznie do wskazania użytkownika konkretnego pojazdu³⁹².** Jest on określony *expressis verbis* w art. 78 ust. 4 ustawy - Prawo o ruchu drogowym. Dzięki temu możliwe jest uzyskiwanie przedmiotowych informacji na potrzeby postępowania w sprawach o przestępstwa inne niż wymienione w art. 19 ust. 1 ustawy o Policji, a także na potrzeby postępowania w sprawach o wykroczenia. Celem wprowadzenia art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. s) ustawy Pr. bank. było nadanie uprawnienia Policji, straży gminnej (miejskiej) i innym organom uprawnionym do prowadzenia postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa lub czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia do uzyskiwania informacji o użytkowniku pojazdu wówczas, **gdy jest on przedmiotem umowy bankowej.**

Ponadto zastrzeżenia powoduje konstrukcja przedmiotowego przepisu, który nie zawiera enumeratywnego wyliczenia podmiotów uprawnionych do żądania od banku tego typu informacji. Jego *numerus clausus* określają cechy w postaci uprawnień, oprócz prokuratora i Policji, innych organów do prowadzenia postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa lub czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia. Takie rozwiązanie powoduje, że dostęp do informacji stanowiących tajemnicę bankową może być sukcesywnie rozszerzany, w szczególności z uwagi na art. 298 § 1 k.p.k., który wskazuje, że w postępowaniu przygotowawczym w wypadkach przewidzianych w ustawie

³⁹⁰ Por. T. Dukiet-Nagórska, O ujawnieniu... op. cit., s. 59. Autorka stwierdza, że źródłem wiedzy banku o tym, w czym władaniu znajduje się samochód przewłaszczony na bank, jest umowa kredytowa, czyli czynność bankowa, co przesądza o objęciu tej informacji tajemnicą bankową.

³⁹¹ R. A. Stefański, Obowiązek... op. cit., 46.

³⁹² Wskazanie imienia i nazwiska kierującego jest wystarczającą daną do ustalenia jego tożsamości. Żądanie przekraczające ten zakres należy uznać za naruszenie prywatności klientów banku; zob. wyrok SO w Zamościu z dnia 1 stycznia 2007 r., I WAZ 111/07, LexPolonica nr 1813605.

uprawnienia Policji przysługują innym organom. Ilość podmiotów, które mogą żądać udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową w zakresie określonym w art. 78 ust. 4 Prawa o ruchu drogowym, urasta do paradoksalnych rozmiarów. W kręgu tym znajdują się: funkcjonariusze Straży Parku, dyrektor parku narodowego, jego zastępca, nadleśniczy, konserwator obrębu ochronnego, leśniczy, konserwator obwodu ochronnego, podleśniczy, starszy strażnik i strażnik³⁹³, strażnicy Państwowej Straży Łowieckiej³⁹⁴, strażnicy leśni zaliczani do Służby Leśnej³⁹⁵, organy kontroli skarbowej, strażnicy Państwowej Straży Rybackiej³⁹⁶, funkcjonariusze Straży Granicznej³⁹⁷. Ponadto wskazuje się jako finansowe organy uprawnione do prowadzenia dochodzeń: urzędy celne, urzędy skarbowe, inspektorów kontroli celnej, Ministra Finansów i GIKS. Natomiast czynności wyjaśniające, w ramach których na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. s) Pr. bank. istnieje możliwość żądania informacji stanowiących tajemnicę bankową, mają prawo prowadzić strażnicy straży gminnej (miejskiej)³⁹⁸. Prawo to przysługuje również organom ZUS³⁹⁹.

O ile dostęp Policji do informacji stanowiących tajemnicę bankową jest uzasadniony celem zapobieżenia popełnienia przestępstwa, o tyle możliwość uzyskania tych informacji przez inne podmioty, np. strażników leśnych jest nieracjonalne i narusza przesłankę konieczności, a także niezbędności ich ujawnienia. Poza tym marginalna ilość przypadków, w których np. podleśniczy wystąpi do banku z żądaniem udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową, nie uzasadnia wprowadzenia kolejnego wyłomu w dostępie do tej tajemnicy. Szeroki zakres podmiotowy art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. s) Pr. bank., brak wskazania formy, w jakiej podmioty te mają się zwracać do banku z żądaniem udostępnienia informacji konfidencjonalnych oraz pozbawienie tego wystąpienia sądowej kontroli sprawiają, że przepis ten budzi wiele zastrzeżeń i niewątpliwie narusza prywatność klientów banków.

Ponadto podstawą prawną dostępu Policji do informacji stanowiących tajemnicę bankową jest art. 106a Pr. bank., który obliguje bank do zawiadomienia prokuratora albo

³⁹³ Zob. art. 108 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. 2009, Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.).

³⁹⁴ Zob. art. 39 ustawy z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (t.j. Dz.U. 2005, Nr 127, poz. 1066 z późn. zm.).

³⁹⁵ Zob. art. 47 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t.j. Dz.U. 2011, Nr 12, poz. 59 z późn. zm.).

³⁹⁶ Zob. art. 23 ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym (t.j. Dz.U. 2009, Nr 189, poz. 1471 z późn. zm.).

³⁹⁷ Zob. 9 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (t.j. Dz.U. 2005, Nr 234, poz. 1997 z późn. zm.).

³⁹⁸ Zob. art. 12 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz.U. Nr 123, poz. 779 z późn. zm.).

³⁹⁹ Zob. art. 66 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. 2009, Nr 205, poz. 1585 z późn. zm.) w zw. z art. 17 § 3 k.p.w.

Policji (bądź innego właściwego organu uprawnionego do prowadzenia postępowania przygotowawczego), o zaistnieniu uzasadnionego podejrzenia, że działalność banku jest wykorzystywana w celu ukrycia działań przestępczych lub dla celów mających związek z przestępstwem skarbowym lub przestępstwem innym niż finansowanie terroryzmu lub pranie brudnych pieniędzy. Ostatnia zmiana treści art. 106a ustawy⁴⁰⁰ była podyktowana zabezpieczeniem banków przed wykorzystaniem ich działalności do wszelkich działań przestępczych, co miało na celu zarówno zwiększenie pewności i bezpieczeństwa obrotu bankowego, jak i zaufania klientów do banków. Szczególnie było to związane z ewoluowaniem przestępczości związanej z kartami płatniczymi. Sprzyja temu postęp technologiczny oraz łatwość dostępu do urządzeń służących do popełniania tych przestępstw. Również stosowane obecnie technologie nie zabezpieczają w dostatecznym stopniu kart płatniczych. Zmiana tej regulacji wynikała również z potrzeby usprawnienia toku postępowania, przez jego skrócenie, a tym samym przyspieszenie obiegu informacji dotyczącej przestępstwa. Informacje takie mogą być przekazywane Policji oraz innym organom uprawnionym do prowadzenia postępowań przygotowawczych w sprawach o przestępstwa (np. ABW) bez pośrednictwa prokuratora, także w toku czynności podejmowanych na podstawie art. 307 k.p.k., tj. czynności sprawdzających, co niewątpliwie również przyspieszy tok postępowania.

W 2005 r. Policja prowadziła ponad 15,5 tys. spraw związanych z przestępstwami z wykorzystaniem kart płatniczych, w tym dokonanymi za pośrednictwem Internetu. Większość spraw (ponad 14,8 tys.) dotyczyło kart skradzionych i zgubionych. Wartość nielegalnych transakcji wyniosła ok. 6,8 mln zł⁴⁰¹. Dane te odnoszą się do przypadków zgłoszonych bądź ujawnionych przez organy ścigania. Niemniej jednak na ocenę skali zagrożenia tą przestępczością w kraju decydujący wpływ ma w dalszym ciągu występowanie tzw. „ciemnej liczby”. Większość przestępstw typu nie była zgłaszana Policji przez banki, bowiem uniemożliwił im to poprzedni zapis art. 106a ust. 1 ustawy Pr. bank. Powiadomienie prokuratury powodowało, że czynności do wykonania w tej sprawie zlecane były Policji często po dość długim czasie, co zmniejszało efektywność wykrywalności sprawców tych przestępstw. Wspomnieć należy, że z dotychczasowych

⁴⁰⁰ Zmieniony przez art. 11 pkt 4 ustawy z dnia 25 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 166, poz. 1317) z dnia 22 października 2009 r.

⁴⁰¹ Dane te pochodzą z uzasadnienia ustawy z 4 września 2008 r., o zmianie ustawy – Prawo bankowe (Dz.U. Nr 192, poz. 1179), druk sejmowy nr 553.

doświadczeń Policji w zakresie ujawniania i zwalczania tego rodzaju przestępczości wynika, że przestępczość z użyciem kart płatniczych charakteryzuje ciągła zmienność oraz ewolucja stosowanych metod i środków. Przestępcy bardzo szybko reagują na wszelkie zmiany w systemie bankowym oraz w zachowaniu klientów, dostosowując do nich sposoby swojego działania. Także wprowadzanie nowych technologii, które eliminują pewne typy przestępczości, z reguły skutkują wzrostem liczby przestępstw innego rodzaju, powodując tzw. „migrację przestępczości”. W większości popełnianych przestępstw sprawcy stosowali różne urządzenia techniczne, takie jak nakładki na wrzutnik kart, proste urządzenia blokujące wydawanie banknotów, które nie destabilizują pracy bankomatu, po bardziej skomplikowane narzędzia np. skimmery (skanujące dane karty) stosowane wraz z kamerami umożliwiającymi rejestrację PIN kart.

Z uwagi na analogiczne uwarunkowania dostępu Policji do informacji stanowiących tajemnicę bankową w związku z postępowaniem sprawdzającym także innych organów wskazanych w art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. k) ustawy Pr. bank. zagadnienie to zostało umówione w punkcie 3.1.7.

3.1.6. Dostęp organów kontroli skarbowej do informacji stanowiących tajemnicę bankową

Dostęp do informacji stanowiących tajemnicę bankową, w związku z prowadzonym postępowaniem karnym lub karnym skarbowym, mają również organy kontroli skarbowej. Ustawodawca dopuścił ujawnienie wiadomości konfidencjonalnych tym podmiotom na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. e) Pr. bank. oraz art. 33 u.k.s. w zw. z art. 105 ust. 2 Pr. bank.

Zgodnie z pierwszym uregulowaniem bank ujawnia informacje na żądanie GIKS w związku z toczącą się sprawą karną lub karną skarbową przeciwko osobie fizycznej będącej stroną umowy zawartej z bankiem oraz sprawą karną lub karną skarbową o przestępstwo popełnione w zakresie działalności osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, która jest posiadaczem rachunku.

Konstrukcja art. 105 ust 1 pkt 2 lit. e) Pr. bank. wykazuje pewne podobieństwo do art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) stanowiącego o dostępie do informacji poufnych sądu i prokuratora. Przepisy te istotnie się jednak różnią z uwagi na fakt, iż w art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. e) mowa jest o „sprawie karnej”, z czego wynika, że pojęcie to obejmuje zarówno

sprawy o przestępstwa, jak i wykroczenia. Ponadto powyższa regulacja nie określa zakresu, w jakim organ kontroli skarbowej może domagać się ujawnienia informacji. Oznacza to, że GIKS, jeśli ma to związek z prowadzoną sprawą, będzie mógł żądać wszelkich informacji. Takie uregulowanie wydaje się budzić wątpliwości, ze względu na ochronę sfery prywatności klientów banku.

Przepis art. 105 ust. 2 Pr. bank. stanowi, że zakres oraz zasady udzielania organom kontroli skarbowej informacji przez banki regulują odrębne ustawy. Taką ustawą jest m. in. ustawa o kontroli skarbowej⁴⁰², która kwestię udostępnienia przez banki informacji określa w art. 33 i 33a tej ustawy. Organami uprawnionymi do żądania informacji na podstawie art. 33 ust. 1 u.k.s. są GIKS oraz dyrektor urzędu kontroli skarbowej, ale **nie są one uprawnione do prowadzenia postępowań, w związku z którymi mają prawo do żądania informacji**. Należy zauważyć, że dyrektor urzędu kontroli skarbowej nie ma żadnej pozycji procesowej w postępowaniu przygotowawczym w sprawie o przestępstwa i wykroczenia oraz przestępstwa i wykroczenia skarbowe. Z kolei GIKS jest organem nadrzędnym w stosunku do finansowego organu postępowania przygotowawczego⁴⁰³.

Postępowania przygotowawcze w sprawach z zakresu kontroli skarbowej, w trybie i na zasadach określonych w przepisach kodeksu postępowania karnego, kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia i kodeksu karnego skarbowego, prowadzą, zgodnie z art. 38 ust. 4 u.k.s., inspektorzy kontroli skarbowej⁴⁰⁴. Zastanawia fakt, dlaczego do żądania ujawnienia informacji od banku zostały uprawnione organy, które nie mają prawa wszczęcia i prowadzenia postępowania, w związku z którym niezbędne jest uzyskanie tych danych. Można to tłumaczyć kształtowaniem swego rodzaju trybu kontrolnego, ponieważ inspektor kontroli skarbowej musi zwrócić się do organu nadrzędnego, aby ten wystąpił do banku ze stosownym żądaniem. Kolejną kwestią, budzącą wątpliwości co do ochrony informacji stanowiących tajemnicę bankową, jest to, że po ich ujawnieniu organom kontroli skarbowej bank nie ma wpływu na ochronę tych danych, ponieważ stają się tajemnicę skarbową (art. 34 ust. 1 u.k.s.)⁴⁰⁵. Mimo że dane

⁴⁰² Ustawa o kontroli skarbowej z dnia 28 września 1991 r. (t.j. Dz.U. 2011, Nr 41, poz. 214).

⁴⁰³ P. Pietrasz, W. Stachurski, Ustawa o kontroli skarbowej, Komentarz. Wrocław 2011, s. 376-377; A. Melezini, D. Zalewski, Kontrola skarbową. 630 wyjaśnień i interpretacji. Warszawa 2013, s. 78.

⁴⁰⁴ Zgodnie z art. 53 § 37 pkt 2 k.k.s. finansowym organem postępowania karnego jest inspektor kontroli skarbowej.

⁴⁰⁵ M. Mucha, Tajemnica skarbową a tajemnica bankową, Monitor Podatkowy 1999, nr 12, s. 18; Z. Ofiarski, Prawo... op. cit., s. 667.

zostają objęte tajemnicą skarbową to ich ochrona jest jednak iluzoryczna, gdyż wiąże inspektora kontroli skarbowej, jego przełożonego oraz właściwe organy kontroli skarbowej tylko w toku postępowania. Dostęp do informacji ujawnionych na podstawie art. 33 ust. 1 u.k.s. przez bank po jego zakończeniu uregulowany jest w art. 34a u.k.s. Zgodnie z tym przepisem akta zawierające informacje uzyskane od banku organy kontroli skarbowej udostępniają w oznaczonych okolicznościach wyłącznie: ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych, GIKS, GIIF, organom podatkowym albo innym organom kontroli skarbowej, sądowi administracyjnemu, RPO, Prokuratorowi Generalnemu – na wniosek właściwego prokuratora, ABW, SWW, CBA, Policji, ŻW, SG, SW, BOR i ich pisemnie upoważnionym funkcjonariuszom lub żołnierzom. Należy uznać, że przepis art. 34a u.k.s. stanowi obejście regulacji gwarantujących zachowanie prywatności klientów, ponieważ umożliwia dostęp kolejnych podmiotów do informacji uzyskanych od banków. Na aprobatę zasługuje jedynie fakt, że przepis ten jednocześnie określa zakres, w jakim organy te mogą żądać udostępnienia akt zawierających te informacje.

Sposób uregulowania dostępu organów kontroli skarbowej do wiadomości stanowiących tajemnicę bankową jest kolejnym dowodem na to, że **przepisy prawa bankowego tylko teoretycznie kształtują zamknięty katalog podmiotów mających dostęp do tajemnicy bankowej. Zawarcie w nich odesłań do innych ustaw stwarza możliwość dalszych wyłączeń w zakresie podmiotowym.**

Przepis art. 33 ust. 1 u.k.s. stanowi, że na pisemne żądanie GIKS lub dyrektora urzędu kontroli skarbowej, wydane w związku z wszczętym postępowaniem przygotowawczym w sprawie o przestępstwa i wykroczenia oraz przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe, bank powinien udostępnić określone dane dotyczące podejrzanego. Z brzmienia tego przepisu wynika, że wszczęcie postępowania jest jedyną przesłanką udostępnienia tych informacji⁴⁰⁶. Nie wydaje się jednak, aby toczyło się ono przeciwko określonej osobie, zatem wykładnia literalna tego przepisu wskazywałaby, że regulacja ta obejmuje fazę *in rem* postępowania. Zawężenie jednak informacji, których można żądać, do osoby podejrzanego ogranicza zakres żądanych danych do fazy *ad personam*⁴⁰⁷. Przepis art. 71 § 1 k.p.k. definiujący podejrzanego, odnosi się również do postępowania karnego skarbowego. W związku z powyższym organy kontroli skarbowej nie mogą uzyskać informacji odnoszących się do osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej

⁴⁰⁶ R. Kosmański, Dostęp do tajemnicy bankowej organów podatkowych oraz kontroli skarbowej, *Prawo Bankowe* 1999, nr 3, s. 74.

⁴⁰⁷ P. Pietrasz, W. Stachurski, *Ustawa...* op. cit., s. 378.

osobowości prawnej, ponieważ podejrzanym jest tylko osoba fizyczna. W kontekście powyższych rozważań w tym zakresie art. 33 ust. 1 u.k.s. jest sprzeczny z art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. e) Pr. bank., ponieważ o ile pierwsza regulacja zezwala GIKS na żądanie informacji w związku z toczącą się sprawą karną lub karną skarbową o przestępstwo popełnione w zakresie działalności osoby prawnej bądź jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, która jest posiadaczem rachunku, o tyle art. 33 ust. 1 u.k.s. takiej możliwości nie daje⁴⁰⁸. Tym samym przepis nie odróżnia w dostępie do tajemnicy bankowej podmiotów gospodarczych, które są zobligowane do uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym oraz osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej⁴⁰⁹. Brak kompatybilności pomiędzy tymi przepisami istnieje również w odniesieniu do zakresu żądanych informacji. Przepis art. 33 ust. 1 u.k.s. zawiera zamknięty i węższy katalog informacji (w stosunku do czynności bankowe wskazane w art. 5 ust. 1 i 2 ustawy Pr. bank), po które organy kontroli skarbowej mogą się zwrócić do banku, w przeciwieństwie do art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. e) Pr. bank., na podstawie którego GIKS może żądać wszelkich informacji dotyczących osoby fizycznej będącej stroną umowy z bankiem.

Żądanie udzielenia informacji bankowych musi niewątpliwie mieć formę pisemną. Trudno jednak rozważać kwestię formy procesowej tego żądania, w sytuacji gdy występuje z nim podmiot niebędący organem procesowym w postępowaniu przygotowawczym w sprawie o przestępstwa i wykroczenia oraz przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe. Organ kontroli skarbowej powinien wskazać, że żądanie związane jest z wszczętym postępowaniem przygotowawczym w sprawie o przestępstwa i wykroczenia oraz przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe i żądanie to dotyczy podejrzanego. Elementem koniecznym jest także oznaczenie rodzaju postępowania, na którego potrzeby organy kontroli skarbowej wystąpiły z żądaniem przekazania informacji. Jest to istotne z uwagi na fakt, że organy kontroli skarbowej prowadzą również postępowanie kontrolne (art. 33a u.k.s.). Zgodnie jednak z treścią art. 105 ust. 3 Pr. bank. banki, inne instytucje ustawowo upoważnione do udzielania kredytów, organy państwowe i osoby, którym ujawniono wiadomości stanowiące tajemnicę bankową, są zobowiązane wykorzystać te wiadomości wyłącznie w granicach upoważnienia określonego wskazaną

⁴⁰⁸ J. Majewski, Dostęp organów postępowania karnego i karnego skarbowego do informacji stanowiących tajemnicę bankową, *Palestra* 1998, nr 7-8, s. 17.

⁴⁰⁹ J. Gliniecka, Ochrona informacji bankowej a prawo podatkowe, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Profesora Apoloniusza Kosteckiego. Studia z dziedziny prawa podatkowego*, B. Brzeziński (red.), Toruń 1998, s. 72.

ustawą. W rezultacie informacje uzyskane z banku w trybie art. 33 u.k.s. nie mogą być wykorzystane w postępowaniu kontrolnym prowadzonym przez organy kontroli skarbowej⁴¹⁰.

Podkreślenia wymaga, że wnoszone żądanie oznaczane jest klauzulą „Tajemnica skarbową”, natomiast przekazanie informacji odbywa się w trybie przewidzianym dla dokumentów zawierających informacje niejawne o klauzuli „zastrzeżone”. Taka klauzula (art. 5 ust. 4 u.o.i.n.) nadawana jest informacjom niejawnym, jeżeli nie nadano im wyższej klauzuli tajności, a ich nieuprawnione ujawnienie może mieć szkodliwy wpływ na wykonanie przez organy władzy publicznej lub inne jednostki organizacyjne zadań w zakresie obrony narodowej, polityki zagranicznej, bezpieczeństwa publicznego, przestrzegania praw i wolności obywateli, wymiaru sprawiedliwości albo interesów ekonomicznych RP.

Podsumowując dostęp organów kontroli skarbowej do informacji stanowiących tajemnicę bankową w związku z prowadzonym postępowaniem karnym i karnym skarbowym budzi wiele zastrzeżeń. Wynikają one z dualizmu uregulowań w zakresie dostępu do tych informacji, na podstawie ustawy Pr. bank. i u.k.s., a także faktem, że organy kontroli skarbowej dodatkowo mogą mieć dostęp do tych wskazanych danych w toku postępowania kontrolnego. Uprawnienie organów kontroli skarbowej do żądania informacji poufnych jest uzasadnione, ale z uwagi na brak określenia przesłanek dostępu, szeroki zakres danych podlegających ujawnieniu, a w szczególności pozbawienie tego dostępu kontroli ze strony sądu powoduje, że interesy klientów banku i sfera ich prywatności nie są należycie chronione. Ponadto negatywnie należy ocenić możliwość obejścia przepisów art. 105 ust. 1 Pr. bank., dopuszczając inne podmioty do informacji chronionych pierwotnie tą tajemnicą na podstawie art. 34a ust. 1 u.k.s

3.1.7. Dostęp Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz innych organów na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. k) Prawa bankowego do informacji stanowiących tajemnicę bankową

Przepis art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. k) Pr. bank. uprawnia do żądania od banku informacji stanowiących tajemnicę bankową: ABW, SKW, SWW, AW, CBA, Policję, ŻW, SG, SW, BOR i ich posiadających pisemne upoważnienie funkcjonariuszy lub

⁴¹⁰ P. Pietrasz, W. Stachurski, Ustawa... op. cit., s. 377.

żołnierzy w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia postępowania sprawdzającego na podstawie przepisów o u.o.i.n.⁴¹¹. Przepis art. 105 Pr. bank. nakazuje bankom ujawnić tajemnicę bankową na żądanie dwóch z wyżej wymienionych podmiotów również na podstawie innych przepisów, jednak w odmiennie określonym zakresie. Podstawę dostępu do informacji konfidenancyjnych stanowią w tym przypadku art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. l), który uprawnia Policję do stosownego żądania informacji od banków oraz art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. p) dopuszczający do informacji konfidenancyjnych Szefa CBA.

Udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. k) Pr. bank. w związku z postępowaniem sprawdzającym przewidzianym przez u.o.i.n. doprecyzowuje art. 26 ust. 3 tej ustawy. Odnosi się on do poszerzonego postępowania sprawdzającego, zgodnie z którym czynności polegające na sprawdzeniu stanu i obrotów na rachunku bankowym oraz zadłużenia osoby sprawdzanej, w szczególności wobec Skarbu Państwa, w ramach prowadzonego poszerzonego postępowania sprawdzającego wykonywane są zgodnie z art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. k) Pr. bank. W tym celu stosuje się odpowiednio przepisy art. 82 § 1 i 2 o.p., 182 o.p. oraz art. 33 ust. 1 u.k.s.

Dostęp wskazanych podmiotów do informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. k) Pr. bank. budzi wiele wątpliwości. Po pierwsze niejasne jest, w jakim zakresie wskazane organy mogą żądać informacji stanowiących tajemnicę bankową. Teoretycznie odpowiedzi udziela sama ustawa Pr. bank., stanowiąc, iż podmioty te mogą żądać informacji „w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia postępowania sprawdzającego”. Ustawa o ochronie informacji niejawnych wyróżnia dwa rodzaje postępowań sprawdzających: zwykłe i poszerzone (art. 22 ust. 1). Natomiast przepis art. 26 tej ustawy odnosi się wyłącznie do postępowania poszerzonego. Przy założeniu, że art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. k) Pr. bank. stanowi samodzielną podstawę żądania, wymienione w tym przepisie podmioty mogą zwrócić się do banku z wnioskiem w związku z prowadzonym zwykłym postępowaniem sprawdzającym. Pogląd ten nie wydaje się być jednak słuszny, ponieważ przepisy Pr. bank. i u.o.i.n. należy rozpatrywać łącznie, z zastrzeżeniem, iż te ostatnie stanowią uszczegółowienie dyspozycji art. 105 ust. 1 pkt 2 lit.

⁴¹¹ Przepis dodany przez art. 84 ustawy z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. 2005 Nr 196, poz. 1631 z późn. zm.); zob. poselski projekt ustawy o Straży Kolejowej z dnia 20 listopada 2007 r. (druk sejmowy, VI kadencja, nr 510), który przewidywał wprowadzenie Straży Kolejowej jako ewentualnego kolejnego organu uprawnionego, zgodnie z art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. k) Pr. bank., do żądania od banku udzielenia informacji objętych tajemnicą bankową.

k) Pr. bank. Konkludując, organy wskazane w tym przepisie nie będą mogły zwrócić się do banku z żądaniem w związku z prowadzonym zwykłym postępowaniem sprawdzającym.

Kolejna wątpliwość dotyczy katalogu organów, mających dostęp do tajemnicy bankowej na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. k) Pr. bank. Żądanie o udostępnienie tych informacji w związku z prowadzonym postępowaniem sprawdzającym mogą złożyć: ABW, SKW, SWW, AW, CBA, Policję, ŻW, SG, SW, BOR i ich posiadających pisemne upoważnienie funkcjonariuszy lub żołnierzy. Należy jednak podkreślić, że poszerzone postępowanie sprawdzające, na podstawie art. 23 ust. 2 u.o.i.n., prowadzi ABW oraz SKW. Posiłkować się tu można art. 23 ust. 5 u.o.i.n., który stwierdza, że AW, SWW, CBA, Policja, ŻW, SG, SW oraz BOR przeprowadzają samodzielnie postępowania sprawdzające odpowiednio wobec własnych funkcjonariuszy, żołnierzy i pracowników oraz osób ubiegających się o przyjęcie do służby lub pracy, osób wykonujących na ich rzecz czynności zlecone lub ubiegających się o wykonanie tych czynności. Na podstawie art. 23 ust. 6 u.o.i.n. w zakresie postępowań sprawdzających przeprowadzanych przez te służby i instytucje, przysługują im uprawnienia ABW oraz SKW. Stąd wniosek, iż do podmiotów tych odpowiednio znajdzie zastosowanie art. 26 ust. 3 u.o.i.n., a więc nie będą mogły one żądać informacji w ramach zwykłego postępowania sprawdzającego.

Niejasny jest również zapis art. 26 ust. 3 u.o.i.n. w aspekcie, w którym przepis ten nakazuje odpowiednio stosować art. 82 § 1 i 2 o.p., odnoszący się do obowiązku przekazywania określonych informacji organom podatkowym. Zastrzeżenia co do stosowania tego przepisu wynikają z tego, iż regulacji tej nie odnosi się do banków. Ponadto dyspozycja art. 82 § 1 i 2 o.p. dotyczy podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. W związku z tym nasuwa się pytanie, czy tylko w stosunku do nich uprawnione organy, na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. k) Pr. bank., mogą żądać informacji. Wydaje się jednak, iż założenie to nie ma racjonalnego uzasadnienia.

Podobne wątpliwości istnieją odnośnie odesłania w art. 26 ust. 3 u.o.i.n. do art. 182 o.p. i art. 33 ust. 1 u.k.s. Przepisy te dotyczą tej samej materii, a mianowicie zakresu informacji, jakich właściwy organ może żądać od banku, ale każdy z tych artykułów wskazuje na inne przesłanki. Pierwszy z nich wymaga, aby z dowodów zgromadzonych w toku postępowania podatkowego wynikała potrzeba uzupełnienia tych dowodów lub ich porównania z informacjami pochodzącymi z banku. Artykuł 33 ust. 1 u.k.s. takiej przesłanki nie zawiera. Stąd pojawia się pytanie, czy podmiot sprawdzający może tylko uzupełniająco zwrócić się do banku, w sytuacji gdy brakuje mu dowodów

potwierdzających, że osoba sprawdzana daje rękojmię zachowania tajemnicy. Ponadto ustawodawca, nakazując odpowiednie stosowanie art. 182 o.p. i art. 33 ust. 1 u.k.s., odniósł się do informacji, jakich może żądać organ sprawdzający. Mają one znacznie szerszy zakres niż dyspozycja art. 26 ust. 1 pkt 3 u.o.i.n. Można zatem odnieść wrażenie, że na podstawie art. 182 o.p. i art. 33 ust. 1 u.k.s. organ sprawdzający jest uprawniony zwrócić się do banku z odpowiednim żądaniem. Przepis art. 26 ust. 1 pkt 3 u.o.i.n. wyraźnie jednak stanowi, iż postępowanie odnosi się do sprawdzenia stanu i obrotów na rachunku bankowym oraz zadłużenia osoby sprawdzanej. Tym samym zakres ten został przez ustawodawcę wskazany już w u.o.i.n. Ustawodawca odsyłając do przepisów o.p. i u.k.s. miał na uwadze zakres żądania w przypadku badania zadłużenia osoby sprawdzanej, a nie sprawdzanie stanu i obrotów na rachunku. Z obecnego uregulowania bezpośrednio to jednak nie wynika⁴¹².

Przepisy ustawy o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym⁴¹³ szeroko regulują kompetencje przysługujące funkcjonariuszom Biura, w tym prawo dostępu do informacji chronionych. W 2006 r. do ustawy Pr. bank. został wprowadzony art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. p)⁴¹⁴, który stanowi podstawę prawną ujawnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową na żądanie Szefa CBA. Zgodnie z tym przepisem bank ma obowiązek ujawnić mu te informacje w trybie i na zasadach określonych w art. 23 ustawy o CBA.

Na uwagę zasługuje fakt, iż przed uchwaleniem przedmiotowej ustawy ustawodawca wyjątkowo rozpatrywał zgodność dostępu Szefa CBA do informacji stanowiących tajemnicę bankową z art. 31 ust. 3 i art. 47 Konstytucji RP. W związku z tym Biuro Analiz Sejmowych przedstawiło opinię, z której wynika, że: „Zwalczanie korupcji i poważnej przestępczości gospodarczej jest konieczne w społeczeństwie/państwie demokratycznym i mieści się – co do zasady – w przesłankach określonych w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP oraz art. 8 ust. 2 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności czy art. 17 Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych ONZ. Zatem uzyskiwanie informacji, w tym także niejawne, gromadzenie ich, sprawdzanie i przetwarzanie jest zgodne z powołanymi przepisami konstytucyjnymi i konwencyjnymi. Konsekwentnie zatem, jest zgodne z tymi przepisami przetwarzanie przez CBA danych osobowych

⁴¹² J. Majewski, Uprawnienie do żądania od banku informacji objętych tajemnicą bankową, Prawo Bankowe 1999, nr 6, s. 83.

⁴¹³ Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (t.j. Dz.U. 2012, poz. 621 z późn. zm.).

⁴¹⁴ Dodany przez art. 177 pkt 1 lit. c) ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym.

uzyskanych z instytucji oraz banków wymienionych w art. 22 ust. 2 i 4 oraz 23 projektu ustawy”⁴¹⁵.

W powyższym uzasadnieniu projektu nie próbowano jednak wykazać, że wprowadzone ograniczenia prawa do prywatności są zgodne z art. 31 ust. 3, art. 47 i 51 Konstytucji RP, ograniczając się do stwierdzenia, iż: „Kwestia uprawnień funkcjonariuszy CBA to także problem możliwości ingerencji w prawa i wolności człowieka i obywatela. To w gruncie rzeczy problem stosowania w ustawodawstwie tzw. klauzul ograniczających, czyli takich konstrukcji prawnych, które umożliwiają ingerencję państwa w wolności jednostki ze względu na ochronę interesu ogólnospołecznego i ogólnopaństwowego. (...). Instytucja klauzul ograniczających znana jest również polskiemu ustawodawstwu konstytucyjnemu, który w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP dopuścił możliwość ustawowego ograniczenia korzystania z konstytucyjnych wolności i praw, «gdy jest to konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego bądź ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej albo wolności i praw innych osób». Zjawisko korupcji stanowi bez wątpienia zagrożenie zarówno dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, jak i realizacji praw i wolności obywatelskich. Z tego też powodu instrumenty (uprawnienia) pozwalające CBA, w myśl projektu ustawy, ingerować w prawa i wolności jednostki korespondują z normą wyrażoną w art. 31 ust. 3 Konstytucji”⁴¹⁶.

Przepis art. 23 ust. 1 ustawy wskazuje zakres informacji, których udostępnienia CBA może żądać od podmiotów związanych tajemnicą bankową oraz opisuje cele, do których takie żądanie może być wystosowane. Zgodnie z jego brzmieniem: „W zakresie swojej właściwości CBA, jeżeli jest to konieczne dla skutecznego zapobieżenia przestępstwom, (...) lub ich wykrycia albo ustalenia sprawców i uzyskania dowodów, a także w celu kontroli prawdziwości oświadczeń majątkowych, (...) może korzystać z przetwarzanych przez banki informacji stanowiących tajemnicę bankową oraz informacji dotyczących umów o rachunek papierów wartościowych, umów o rachunek pieniężny, umów ubezpieczenia lub innych umów dotyczących obrotu instrumentami finansowymi, a w szczególności z przetwarzanych przez uprawnione podmioty danych osób, które zawarły takie umowy”.

⁴¹⁵ A. Rzepliński, Opinia zlecona przez Biuro Analiz Sejmowych, Opinia dotycząca niektórych przepisów projektu ustawy o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (druk 275) z dnia 25 kwietnia 2006 r., www.sejm.gov.pl.

⁴¹⁶ Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym z dnia 25 kwietnia 2006 r. (druk sejmowy nr 275).

Należy podkreślić, że ustawa o CBA, w odniesieniu do uregulowania procedury dostępu innych podmiotów do informacji stanowiących tajemnicę bankową, określa ten dostęp w sposób szczegółowy. Zastrzeżenia jednak wymaga, że przedmiotowa ustawa nie wskazuje na jakim etapie postępowania jest możliwe wystąpienie z wnioskiem o udostępnienie informacji objętych tą tajemnicą, ponieważ CBA prowadzi w zakresie swojej działalności zarówno czynności operacyjno-rozpoznawcze, jak i postępowania przygotowawcze. Należy przyjąć, że udostępnienie tajemnicy bankowej następuje na omawianych zasadach niezależnie od etapu, na którym znajduje się postępowanie w danej sprawie.

Zakres przedmiotowy informacji objętych tajemnicą bankową, których udostępnienia CBA może żądać, obejmuje (art. 23 ust. 1 ustawy o CBA):

- a) przetwarzanie przez banki informacji stanowiących tajemnicę bankową,
- b) informacje dotyczące umów o rachunek papierów wartościowych, umów o rachunek pieniężny, umów ubezpieczenia lub innych umów związanych z obrotem instrumentami finansowymi, a w szczególności przetwarzanie przez uprawnione podmioty danych osób, które zawarły takie umowy.

Z powyższego wynika, że zakres informacji stanowiących tajemnicę bankową zamieszczony w ustawie nawiązuje, choć nie wprost, do treści art. 104 ust. 1 Pr. bank. Ustawodawca posłużył się ogólnym sformułowaniem co do zakresu żądanych informacji, tj. „przetwarzanych przez banki informacji stanowiących tajemnicę bankową”. Przepis art. 105 ust. 4 Pr. bank. wyraźnie odróżnia jednak gromadzenie i udostępnianie informacji objętych tajemnicą od ich przetwarzania. Tym ostatnim banki zajmują się w ograniczonym zakresie, ponieważ, co do zasady, jest to zadanie instytucji powołanych do tego na podstawie art. 105 ust. 4 Pr. bank., tj. biur informacji kredytowych⁴¹⁷. W praktyce żądanie udostępnienia informacji może okazać się nie skuteczne, ponieważ wiadomości te, mimo iż stanowią tajemnicę bankową, nie są „przetwarzane przez bank”.

Drugą kategorię wiadomości, o które może zwrócić się CBA, stanowią informacje dotyczące umów zawieranych z podmiotami zobowiązanymi do zachowania tajemnicy bankowej. Chodzi m.in. umowy rachunku pieniężnego, a w szczególności dane osób, które zawarły takie umowy. Z redakcji tego przepisu (art. 23 ust. 1) wynika, że ustawa nie wymaga, aby były one „przetwarzane przez bank”. Końcowa jego część odnosi się do

⁴¹⁷ K. Zajączkowska-Weremczuk, Prawne znaczenie instytucji utworzonych do gromadzenia, przetwarzania i udostępniania informacji stanowiących tajemnicę bankową, *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego* 2009, nr 2, s. 56.

przetwarzaniu danych osób, które zawarły umowy z bankiem, ale dotyczy to przetwarzania przez „uprawnione podmioty”, a więc nie tylko bank, ale także biura informacji kredytowej. Nie jest również uzasadnione zawężenie zakresu drugiej grupy udostępnianych informacji do „informacji dotyczących umów o rachunek pieniężny”. Należy zwrócić uwagę, że tajemnica bankowa rozciąga się na szereg informacji, które nie dotyczą zawartych z klientami umów, a wiadomości te często mają istotne znaczenie dla organów ścigania. Uzasadnione jest zatem stwierdzenie, że zakres przedmiotowy wiadomości, jakie udostępnia się CBA, nie został poprawnie sformułowany. W praktyce prowadzi to do trudności w uznaniu czy CBA jest uprawnione do uzyskania danej informacji.

Literalna wykładania art. 23 ust. 1 ustawy o CBA „odcina” ten podmiot od dostępu do pewnych kategorii informacji stanowiących tajemnicę bankową. Z drugiej jednak strony zasadne są też poglądy oparte na wąskiej wykładni tego przepisu, co podyktowane jest tym, iż regulacje dotyczące ujawnienia tajemnicy bankowej zawsze są regulacjami wyjątkowymi i podlegają ścisłej interpretacji. Tak też wypowiedział się Sąd Apelacyjny w Warszawie w postanowieniu z 17 marca 2009 r., w którym stwierdził, że: „Tajemnica bankowa chroni dane wrażliwe. Przepisy, które zezwalają na uchylenie tajemnicy bankowej, zawsze winny być interpretowane rygorystycznie, a wszelkie wątpliwości co do istnienia przesłanek do uchylenia przedmiotowej tajemnicy muszą być rozstrzygane w kierunku ochrony tych danych”⁴¹⁸.

W związku z tym wiele kontrowersji powoduje kontrola przez CBA oświadczeń majątkowych. Stanowią one dokumenty zawierające dane dotyczące m. i.n. zgromadzonych środków pieniężnych (w walucie polskiej i obcej), dochodów osiągniętych z posiadanych udziałów w spółkach handlowych czy też z prowadzonej działalności gospodarczej. W 2012 r. CBA przeprowadziło kontrolę 147 oświadczeń o stanie majątkowym (w tym przestrzegania przepisów wprowadzających ograniczenia w podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne)⁴¹⁹. Oświadczenia te składane są m. i.n. przez:

- a) osoby zajmujące kierownicze stanowiska państwowe w rozumieniu przepisów o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe,

⁴¹⁸ Postanowienie SA w Warszawie z dnia 17 marca 2009 r., II AKz 111/09, Apel.-W-wa 2009/3/15.

⁴¹⁹ Informacji o wynikach działalności Centralnego Biura Antykorupcyjnego w 2012 r. z dnia 27 marca 2013 r., s. 9, http://cba.gov.pl/ftp/zdjecia/Sprawozdanie_2012.pdf.

- b) pracowników urzędów państwowych,
- c) parlamentarzystów,
- d) pracowników jednostek samorządowych,
- e) kadry kierowniczej agencji państwowych,
- f) prokuratorów, sędziów, funkcjonariuszy policji i służb specjalnych.

Oświadczenia majątkowe są przedmiotem nie tylko podejmowanych przez CBA postępowań kontrolnych, analiz przedkontrolnych czy czynności analitycznych. Istotnym elementem działalności analitycznej CBA, związanej z kontrolą tych oświadczeń, jest prowadzenie analiz operacyjnych na potrzeby jednostek realizujących czynności operacyjno-rozpoznawcze oraz dochodzeniowo-śledcze. Analizy te obejmują m .in. billingi i rachunki bankowe. W tym wypadku, dostęp w tym celu do danych objętych tajemnicą bankową nie może polegać na dostępie do wszelkich operacji na koncie. Wniosek składany przez CBA do Sądu Okręgowego w Warszawie powinien precyzować, jakich informacji żąda od banku. To, ile i jakich informacji CBA potrzebuje, musi być ściśle związane z celem kontroli. Jest to konieczne, bo kompetencje CBA wkraczają głęboko w prywatność obywateli pełniących funkcje publiczne. Ustawodawca godzi się na taki stan rzeczy dla ochrony interesu publicznego. Nie oznacza to, że pozbawia się osobę pełniącą funkcję publiczną prawnej ochrony jej prywatności. Nie wystarczy więc blankietowe sformułowanie, że informacje o rachunku potrzebne są „w celu wykluczenia lub potwierdzenia przypuszczenia, że kontrolowany może posługiwać się środkami pieniężnymi nieznanymi pokrycia w ujawnionych źródłach przychodów”. W tej kwestii wypowiedział się również Sąd Apelacyjny w Warszawie. Podkreślono wówczas, że CBA, jako organ uprawniony do kontroli prawdziwości oświadczeń majątkowych może występować, w myśl art. 23 ust. 5 ustawy, o udostępnienie informacji i danych wskazanego podmiotu jedynie wówczas, gdy analiza treści oświadczeń majątkowych wskazuje na duże prawdopodobieństwo możliwości złożenia nieprawdziwego w swojej treści oświadczenia majątkowego⁴²⁰. Ten sam Sąd w postanowieniu z 2 czerwca 2009 r. stwierdził, że CBA, jako organ uprawniony do kontroli oświadczeń majątkowych, jest władne podejmować czynności procesowe mogące prowadzić w konsekwencji do wszczęcia postępowania karnego jedynie w okresie sześcioletniego ich przechowywania⁴²¹. Udział sądu ma gwarantować, by nie dochodziło do nadmiernej, czyli

⁴²⁰ Postanowienie SA w Warszawie z dnia 16 czerwca 2009 r., II AKz 543/09, Apel. -W-wa 2009/4/20.

⁴²¹ Postanowienie SA w Warszawie z dnia 2 czerwca 2009 r., II AKz 410/09, Apel. -W-wa 2009/4/19.

wykraczającej poza właściwy cel kontroli, ingerencji w prywatność. Ustawodawca jednoznacznie rozstrzyga, że Szef CBA nie dysponuje tu swobodą. Sąd musi otrzymać dane, które umożliwią mu rzeczywistą weryfikację zasadności wniosku CBA, zakresu żądanych informacji itd. Powinien żądać od CBA wglądu w materiały kontroli. Przytoczone uzasadnienie takich danych nie dostarcza. W przypadku, gdy sąd uwzględnia wnioski wyłącznie na podstawie tak lakonicznego uzasadnienia, to rzeczywista sądowa kontrola działań CBA zanika. Jest to tym bardziej niepokojące, że osoba, w której prywatność się ingeruje, nie jest o tym informowana. Nie dysponuje ona żadnymi środkami, które stwarzałyby możliwość podjęcia ochrony swej prywatności. *De lege lata* ustawodawca powinien na pewnym etapie postępowania przyznać jednostce aktywną rolę. Nie budzi wątpliwości, że żądanie od wszystkich instytucji finansowych (tj. banków, ubezpieczycieli) informacji o kontaktach, rachunkach inwestycyjnych, polisach kontrolowanego stanowi nadmierną ingerencją w prywatność obywatela. W tej sytuacji należy rozróżnić dwa przypadki. Pierwszy gdy funkcjonariusze CBA mają wiarygodne sygnały uzasadniające wątpliwość co do uczciwości osoby pełniącej funkcje publiczne. Drugi gdy żądanie tych informacji nie wynika z potrzeby zweryfikowania wcześniejszych sygnałów. Ostatni przypadek dowodziłby, że organy państwa opierają się na założeniu, iż obywatele są nieuczciwi, działają w złej wierze i że powinni być traktowani jak potencjalni podejrzeni. Takie założenie narusza art. 2 Konstytucji RP, tj. zasadę demokratycznego państwa prawa.

Kontrola oświadczeń majątkowych przez CBA budzi liczne kontrowersje⁴²² - do tego stopnia, że sprawdzenie tych kontroli zapowiedziała Najwyższa Izba Kontroli. „Kontrola oświadczeń majątkowych stanowi pewną dolegliwość i ingerencję w sferę prywatności (...), zostają ją jednak objęte tylko te osoby, które zdecydowały się brać udział

⁴²² W 2008 r. szef CBA z prezesem Kasy Krajowej SKOK zawarł porozumienie o „współdziałaniu”. Na jego podstawie Kasa Krajowa nadzorująca system SKOK-ów - największą instytucję parabankową w Polsce obsługującą ponad 2 mln klientów - zobowiązała się przekazywać CBA "informacje i dane" o saldach, przepływach na kontach klientów kas i historii ich rachunków w zakresie wskazanym przez Biuro. SKOK-i choć są instytucjami parabankowymi nie podlegają kontroli bankowej i nie dotyczą ich reguły tajemnicy bankowej, które chronią klientów przed ujawnieniem operacji na rachunkach osobom postronnym. Udzielenie informacji przez KK SKOK odbywa się każdorazowo po uprzednim wyrażeniu zgody przez osobę, której informacja dotyczy. Osoba ta musi najpierw wyrazić taką zgodę CBA, które wówczas zwraca się o udzielenie informacji. Wnioski CBA dotyczą z zasady sprawdzania oświadczeń majątkowych osób, które są zobowiązane do ich składania. W Polsce jest to krąg około 300 tysięcy osób, nie zmienia to jednak faktu, że żaden bank ani inna instytucja nie ma i nie powinna mieć podpisanego jakiegokolwiek porozumienia, na podstawie którego przekazywałaby informacje dotyczące rachunków bankowych i operacji na nim wykonywanych.

w życiu publicznym⁴²³. Kontrola ta jest o tyle uciążliwa, że zwykle wiąże się z kierowaniem żądania udostępnienia informacji dotyczących operacji na koncie (kontach), a więc objętych tajemnicą bankową, również w stosunku do innych osób np. do współmałżonka kontrolowanego.

Warto również zauważyć, że w odniesieniu do zakresu podmiotowego informacji, które mogą być udostępniane CBA, przepis art. 23 ust. 1 przedmiotowej ustawy nie wprowadza żadnych ograniczeń. W konsekwencji informacje objęte tajemnicą bankową podlegają udostępnieniu niezależnie od tego, jaką rolę odgrywa osoba, której dotyczą w prowadzonym przez Biuro postępowaniu. Mogą to być wiadomości dotyczące osoby, przeciwko której prowadzone są działania CBA, ale również jego bliskich bądź kontrahentów, informacje dotyczące osób pokrzywdzonych, a także innych osób - o ile mieszczą się w zakresie przedmiotowym żądania i są niezbędne do przeprowadzenia czynności Biura. Nie jest istotne, czy osobę, której informacje dotyczą, łączy bądź łączyła z bankiem jakakolwiek umowa ani czy w ogóle należy ona do klientów banku⁴²⁴.

Ustawa o CBA, wskazując na „podmiot zobowiązany do udostępnienia informacji i danych”, nie określa precyzyjnie kręgu osób lub jednostek, które zobowiązane są do udostępnienia informacji CBA. W związku z tym pierwsza, węższa interpretacja zakłada że obowiązek ten ciąży na podmiotach bezpośrednio zobowiązanych do zachowania tajemnicy bankowej, tj. bankach, osobach w nich zatrudnionych oraz osobach, za pomocą których bank wykonuje czynności bankowe. W szerszym ujęciu krąg ten obejmuje wszelkie podmioty, które posiadają wymaganą informację. Oprócz banków, osób w nich zatrudnionych i pośredników będą to podmioty, którym bank przekazał wiadomości konfidencyjne na podstawie ustawowych upoważnień (inne niż banki instytucje kredytowe, instytucje, które zajmują się gromadzeniem i przetwarzaniem informacji niezbędnych do wykonywania czynności bankowych, outsourcerzy, podmioty nieprowadzące działalności bankowej, jak np. NIK, NBP, ZUS, czy też adwokaci i radcy prawni, świadczący na rzecz banku pomoc prawną). Wydaje się, że druga z prezentowanych wykładni jest zbyt liberalna. Ponadto sformułowanie „przetwarzane przez banki” sugeruje, że to one są podmiotami zobowiązanymi do udzielenia żądanych CBA informacji. Poza tym należy zauważyć, że wszelkie informacje, które są w posiadaniu innych podmiotów, są również dostępne w samym banku, stąd zasadnym jest kierowanie

⁴²³ B. Wróblewski, Jak Cię prześwietli CBA, Gazeta Wyborcza z 13 lipca 2009 r., s. 12.

⁴²⁴ M. Rusinek, Dostęp Centralnego Biura Antykorupcyjnego do tajemnicy bankowej, Prawo bankowe 2006, nr 11, s. 69.

wniosku z żądaniem udzielenia informacji obejmujących tajemnicę bankową do banku lub do osoby w nim zatrudnionej bądź pośredniczącej w wykonywaniu czynności bankowych.

Procedura uzyskiwania dostępu do informacji objętych tajemnicą bankową jest dość rygorystyczna. **Jedynym podmiotem uprawnionym do wystąpienia z wnioskiem o zgodę na udostępnienie przez zobowiązane podmioty wiadomości konfidencjonalnych jest Szef Centralnego Biura Antykorupcyjnego.** Nie istnieje możliwość dokonania tej czynności przez upoważnionego funkcjonariusza CBA. Wniosek, oprócz wymogów każdego pisma procesowego, określonych w art. 119 k.p.k., powinien zawierać elementy:

- a) numer sprawy i jej kryptonim, jeśli został nadany,
- b) opis przestępstwa z podaniem jego kwalifikacji prawnej,
- c) okoliczności uzasadniające potrzebę udostępnienia informacji i danych,
- d) wskazanie podmiotu, którego informacje i dane dotyczą,
- e) podmiot zobowiązany do udostępnienia informacji i danych,
- f) rodzaj i zakres informacji oraz danych.

Szczegółnej kontroli i wnikliwości w składanym wniosku poddawane są okoliczności uzasadniające potrzebę udostępniania informacji i danych. Musi zostać wykazane, że wykrycie korupcji w toku czynności operacyjno-rozpoznawczych, a więc niejawnych, może nastąpić efektywnie za pomocą dowodów zebranych w gromadzonych i przetwarzanych przez bank danych. Powinny to być konkretne ustalenia wyjściowe, budujące silną hipotezę świadczącą o zaistnieniu przestępstwa, względnie o przygotowywaniu do jego popełnienia, a ściślej do wręczenia korzyści majątkowej. Jest to najistotniejsza część składowa kierowanego wniosku, ponieważ gwarantuje zabezpieczenie konstytucyjnych swobód obywatelskich przed nieuzasadnioną ingerencją w tę sferę nowych agend państwowych, powołanych do rozpracowywania kolejnych dziedzin życia w kraju⁴²⁵.

Należy również zwrócić uwagę na żądany we wniosku rodzaj i zakres informacji oraz danych, ponieważ w ten sposób ingeruje się w chronioną sferę prawa do prywatności. Określając ten zakres, powinno się precyzyjnie wskazać przedział czasowy, z którego mają pochodzić, rodzaj czynności bankowych, z jakimi są związane, uściślić czy mają to być informacje wcześniej przez bank opracowane i przetworzone, czy tylko dane dotyczące np. właściciela konta lub dokumentów, którymi się posłużył przy czynnościach bankowych.

⁴²⁵ Z. Kukuła, Warunki uzyskiwania przez CBA informacji stanowiących tajemnicę bankową, Biuletyn Bankowy 2007, nr 12, s. 73.

Ponadto trzeba odnotować fakt, że w wymogach formalnych składanego wniosku z żądaniem udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową **brak wymogu wskazania osoby, przeciwko której toczy się postępowanie**. Dodatkowo osoba ta nie musi być klientem danego banku, a po drugie w chwili składania przedmiotowego wniosku nie zawsze jej tożsamość jest ustalona. Może także mieć sytuacja, że nie będzie możliwe wskazanie osoby, której informacje dotyczą, gdyż właśnie dane osoby powiązanej z określonymi zdarzeniami będą informacją, której udostępnienia dotyczy wniosek.

Organem właściwym do rozpoznania wniosku jest Sąd Okręgowy w Warszawie. Rozwiązanie to stanowi bardziej rygorystyczną regulację niż przewidziane w ustawie o Policji, ponieważ tam wniosek kieruje się do sądu okręgowego właściwego ze względu na siedzibę wnioskodawcy. Centralizacja tej kompetencji wynika z faktu, że jedynym podmiotem uprawnionym do złożenia przedmiotowego wniosku jest Szef Centralnego Biura Antykorupcyjnego. Decyzję w przedmiocie wniosku sąd wydaje jednoosobowo w formie postanowienia po odbyciu posiedzenia, w którym prawo udziału mają prokurator oraz funkcjonariusz CBA wyznaczony przez Szefa Biura. Udział przedstawiciela podmiotu, który ma udostępnić żądane wiadomości konfidencyjne, nie został przewidziany.

Po zapoznaniu się z wnioskiem sąd wydaje postanowienie, w którym wyraża zgodę na udostępnienie informacji i danych lub też jej odmawia. Wydając postanowienie o wyrażeniu zgody, sąd określa rodzaj i zakres informacji i danych, a w szczególności osobę lub jednostkę organizacyjną, której informacja dotyczy oraz wskazuje podmiot (bank) zobowiązany do ich udostępnienia. Nie można wykluczyć, że faktyczny zakres informacji będzie węższy od zamieszczonego we wniosku CBA. Sąd może uznać, że pozyskane treści nie są konieczne dla udowodnienia winy, którą poparto innymi, wystarczającymi dowodami albo szeroki ich zakres naruszyłby prawa osób trzecich, niemających z prowadzoną operacją żadnego związku.

Zasadne jest również przyjęcie, że sąd może uwzględnić wniosek w całości lub w części. W tym ostatnim przypadku ogranicza on zakres udostępnionych informacji w stosunku do wnioskowanego. Na odmowę sądu lub częściowe uwzględnienie wniosku w tej sprawie Szefowi CBA przysługuje zażalenie, które jest rozpatrywane w trybie i na zasadach określonych w k.p.k. Oznacza to, że podmiot, którego dotyczą żądane wiadomości konfidencyjne oraz bank, który chroni ich poufność, nie są wyposażone w środek prawny umożliwiający zapobieżenie przyznaniu przez Sąd Szefowi CBA dostępu

do informacji z pominięciem jednego z warunków tego dostępu określonych w art. 23 ustawy⁴²⁶. Jako przykład można wskazać sprawę dotyczącą kontroli oświadczenia majątkowego byłego ministra spraw wewnętrznych i administracji J. Kaczmarka. CBA wystąpiło do sądu o uchylenie tajemnicy bankowej konta jego żony. Próba zaskarżenia wyrażonej zgody okazała się bezskuteczna, ponieważ nie został on uznany za osobę uprawnioną⁴²⁷. Ustawa o CBA taką możliwość przewiduje wyłącznie dla Szefa Biura. Jest to klasyczny przykład, gdzie przepisy prawa nie zapewnia „równości broni”. Podobna sytuacja miała miejsce w sprawie K. Bondaryka (byłego szefa ABW), który odmówił podania numerów posiadanych rachunków oraz tych, do których ma upoważnienie. W jego i żony sprawie do Sądu Okręgowego w Warszawie wpłynęło wówczas łącznie 198 wniosków o zwolnienie określonych podmiotów związanych właściwymi tajemnicami, w tym wnioski o wyrażenie zgody na udostępnienie przez określone banki informacji stanowiących tajemnicę bankową dotyczące tego czy państwo Bondaryk mają w nich konta, a jeśli tak, to z żądaniem wydania „historii rachunków wraz z informacją o przeprowadzonych operacjach”. Podobna sytuacja miała miejsce w odniesieniu do kontroli oświadczenia majątkowego

W przypadku wyrażenia zgody przez sąd na udostępnienie informacji Szef CBA pisemnie informuje wskazany bank o rodzaju i zakresie żądanych informacji oraz danych, podmiocie, którego one dotyczą oraz o osobie funkcjonariusza CBA uprawnionego do ich odbioru. Przedmiotowa ustawa o tym nie wspomina, co, *de lege ferenda*, należałoby zmienić.

Z pisemną informacją Szefa CBA powinien znajdować się również odpis postanowienia sądu wydanego w tej sprawie. Z punktu widzenia banku kluczowe znaczenie ma zweryfikowanie legalności żądania Szefa CBA, a bez możliwości zapoznania się z tym postanowieniem jest to niemożliwe. Korzystne byłoby wykształcenie praktyki załączania orzeczenia sądu do informacji, o której mowa w art. 23 ust. 8 ustawy o CBA, ale obecnie brak takiego załącznika nie stanowi podstawy odmowy przekazania żądanych wiadomości. Kolejnym problemem jest sposób przekazania tychże informacji,

⁴²⁶ M. Krzysztofek, Tajemnica... op. cit., s. 163. Dodać należy, że prawomocne postanowienie sądu, odmawiające zgody na udostępnienie CBA danych objętych tajemnicą bankową, tworzy stan *res iudicata* i wniosek ponownie wniesiony na podstawie tych samych okoliczności będzie pozostawiony bez rozpoznania (*per analogiam* do art. 11 ust. 1 pkt 7 k.p.k.).

⁴²⁷ Zob. Wyrok TK z dnia 26 listopada 2012 r., SK 33/10, OTK-A 2012, nr 10, poz. 29.

ponieważ ustawa nie reguluje kwestii typowo technicznych, w szczególności tego czy ma to być dokumentacja w formie pisemnej, czy elektroniczny nośnik danych⁴²⁸.

Informacjom objętym tajemnicą bankową, które zostały przekazane CBA na podstawie art. 23 ustawy o CBA, przepisy zapewniają ochronę mającą zachowywać poufny charakter. Stosownie do wskazanego wyżej przepisu informacje przekazane przez banki oraz dane związane z przekazaniem tych informacji, czyli dotyczące procedury udostępnienia, np. treści wniosku, zażalenia, protokoły posiedzeń, podlegają ochronie przewidzianej w przepisach o ochronie informacji niejawnych. Ponadto celem ustawy jest zapobieganie rozpowszechnianiu tych informacji wewnątrz CBA. Dlatego też mogą być one udostępniane wyłącznie funkcjonariuszom prowadzącym czynności w danej sprawie i ich przełożonym „uprawnionym do sprawowania nadzoru nad prowadzonymi przez nich w tej sprawie czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi” (art. 23 ust. 3 *in fine* ustawy). Funkcjonariusz przełożony funkcjonariusza prowadzącego sprawę ma wgląd do danych udostępnionych przez bank tylko na etapie czynności operacyjno-rozpoznawczych. Dostęp ten jest zamykany, jeśli w sprawie zostało wszczęte śledztwo lub dochodzenie (nadzór nad jego czynnościami obejmowany jest przez prokuratora). Ustawa zezwala na udostępnienie

⁴²⁸ TK w wyroku z 23 czerwca 2009 r., K.54/07 zakwestionował, niektóre przepisy dotyczące bezpośrednio lub pośrednio tajemnicy bankowej, w tym art. 22 ustawy o CBA, regulujący m. in. pozyskiwanie danych od podmiotów w nim wskazanych. Przepis § 3 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 27 września 2006 r. w sprawie zakresu, warunków i trybu przekazywania Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu informacji przez organy, służby i instytucje państwowe (Dz.U. Nr 177, poz. 1310) stanowi, że podmioty wskazane w art. 22 ust. 2 ustawy o CBA udostępniają za pomocą systemu teleinformatycznego zbiory, dane lub informacje jednostkom organizacyjnym CBA uprawnionym do wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych lub ewidencyjnych lub archiwalnych w sposób określony w zawartych z CBA odrębnych porozumieniach. Przepis § 6 ust.1 rozporządzenia dopuszcza z kolei, że podmioty te mogą w drodze decyzji lub na mocy odrębnych porozumień wyrazić zgodę na udostępnianie jednostkom organizacyjnym CBA zgromadzonych zbiorów, danych lub informacji za pomocą urządzeń i systemów informatycznych, bez konieczności każdorazowego składania pisemnych wniosków. Inna procedura obowiązuje w odniesieniu do przekazywania danych przez podmioty wymienione w art. 22 ust. 4 ustawy o CBA. W tym wypadku zgodnie z treścią § 4 ust. 1 rozporządzenia kierownik jednostki organizacyjnej CBA uprawnionej do wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych lub ewidencyjnych lub archiwalnych albo osoba przez niego upoważniona występuje do kierownika właściwej jednostki lub komórki organizacyjnej podmiotów, o których mowa w art. 22 ust. 4 ustawy, o przekazanie danych, z wnioskiem pisemnym lub przesłanym przez urządzenie i systemy. Trybunał zwrócił uwagę, że żaden z przepisów ustawy o CBA nie daje podstaw do różnicowania sposobu przekazywania danych zgromadzonych przez podmioty wskazane w art. 22 ust. 2 i 4. Przepisy § 3 i § 6 rozporządzenia, pozostawiając określenie metody pozyskiwania danych do uregulowania w drodze wewnętrznych porozumień CBA a podmiotami wskazanymi w art. 22 ust. 2, mogą prowadzić do odstępstwa od wnioskowego trybu udostępniania danych na rzecz bezpośredniego i nieograniczonego do nich dostępu (bez konieczności każdorazowego składania pisemnych wniosków ze strony CBA). W konsekwencji przepisy te nie gwarantują jednostce dostatecznej ochrony jej prawa do prywatności i prawa do ochrony danych osobowych na poziomie odpowiadającym standardom konstytucyjnym, a zwłaszcza wymogowi ustawowej regulacji zasad i trybu gromadzenia informacji wynikającemu z art. 51 ust. 5 Konstytucji, a także standardom określonym w art. 8 w związku z art. 18 Konwencji o ochronie praw człowieka i w art. 5 pkt. b i c, art. 6 i art. 7 Konwencji nr 108 Rady Europy.

tych informacji i danych, w tym akt prowadzonych przez CBA postępowań, wyłącznie sądom i prokuratorom, „jeżeli następuje to w celu ścigania karnego”.

Ustawa o CBA zezwala na powiadomienie podmiotu, którego dane bank ujawnił na mocy postanowienia sądu. Następuje to po upływie czasu, w trakcie którego wykonuje się czynności operacyjno-rozpoznawcze. Powiadomienie może być dokonane przez CBA lub prokuratora, w zależności od efektu osiągniętego przy korzystaniu z tych materiałów. W wariantcie podstawowym powiadomienie następuje w terminie do 120 dni od dnia przekazania informacji i danych przez bank. Z uwagi na charakter każdej sprawy czynności operacyjno-rozpoznawcze mogą nie zostać zakończone w wyznaczonym czasie. W związku z tym przewidziano możliwość opóźnienia powiadomienia. Takie rozwiązanie stosowane jest na wniosek Szefa CBA przedstawiony Sądowi Okręgowemu po wcześniejszym uzyskaniu pisemnej zgody Prokuratora Generalnego. Sąd, w drodze postanowienia, może na czas oznaczony odroczyć obowiązek powiadomienia tego podmiotu pod warunkiem, że poinformowanie takie może zaszkodzić danej sprawie i zostanie to uprawdopodobnione przez funkcjonariuszy prowadzących czynności operacyjno-rozpoznawcze⁴²⁹. Odroczenie, każdorazowo orzekane na czas oznaczony, może być przedłużane (o czym decyduje również Sąd Okręgowy w Warszawie) w tym samym trybie, co postępowanie w sprawie wyrażenia zgody. Należy zwrócić uwagę, że ustawa nie ogranicza maksymalnego czasu odraczania ani nie liczy dopuszczalnych przedłużeń. Taka regulacja może prowadzić do negatywnych konsekwencji, zwłaszcza gdy osoba, której dotyczy udostępniana informacja (nie zawsze jest nią osoba, przeciwko której toczy się postępowanie), przez długi okres utrzymywana jest w niewiedzy co do ujawnienia przez bank odnoszących się do niej tajemnic. Budzi to wątpliwości co do konstytucyjności przyjętego rozwiązania. Nadto możliwość nieograniczonego odraczania realizacji danego obowiązku informacyjnego ujemnie wpływa na szybkość prowadzonych przez CBA czynności operacyjno-rozpoznawczych.

W sytuacji gdy w okresie między przekazaniem informacji przez bank a poinformowaniem o tym osoby, której dotyczy informacja, zostało wszczęte postępowanie przygotowawcze (nie ma znaczenia, czy toczy się ono *in rem*, czy *ad personam*), istnieje obowiązek informacyjny, nawet jeśli nie upłynął 120-dniowy termin lub termin odroczenia. Wymóg ten znajduje zastosowanie nie tylko w przypadku wszczęcia postępowania przygotowawczego przez CBA, ale również wówczas gdy takie działanie

⁴²⁹ Z. Kukuła, Warunki... op. cit., s. 74.

podjął prokurator na podstawie informacji przekazanych przez CBA. Obowiązek poinformowania osoby, której dotyczą dane, wykonuje prokurator lub, na jego polecenie, CBA. Podkreślić należy, że dokonanie tej czynności nie jest dopuszczalne przez upoważnionego funkcjonariusza Biura. Zgodnie z regulacją art. 10 ust. 2 ustawy o CBA w zakresie czynności określonych w art. 23 tej ustawy Szef Biura nie może delegować jego funkcjonariuszy. Interesujący jest obowiązek poinformowania banku o tym, że udostępnione przez niego informacje nie dostarczyły podstaw do wszczęcia postępowania przygotowawczego. Cel tego uregulowania nie jest jasny. Nie wiadomo, z jakiego powodu newszczenie postępowania karnego ma wpływ na działanie banku względem osoby, której dotyczą przekazane informacje, bądź jej kontrahentów. Bardziej racjonalny byłby wymóg poinformowania banku o tym, że udostępnione informacje doprowadziły do wszczęcia postępowania przygotowawczego.

W świetle powyższej analizy widać, że przepisy art. 23 ust. 4-8 ustawy o CBA wykazują analogię do art. 106b Pr. bank. o prawie prokuratora prowadzącego postępowanie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe dla żądania informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie postanowienia wydanego przez sąd okręgowy oraz do art. 20 ust. 3 – 9 ustawy o Policji, do którego odsyła art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. 1) Pr. bank. obligujący bank do udzielenia informacji w przedmiocie tajemnicy bankowej na żądanie Policji.

3.1.8. Dostęp Służby Celnej do informacji stanowiących tajemnicę bankową

Dostęp do informacji stanowiących tajemnicę bankową organów Służby Celnej do 2009 r. był przykładem tego, w jak sprzeczny ze sobą sposób mogą funkcjonować przepisy regulujące te zagadnienia. Przejawem dualizmu uregulowań były osobne postanowienia zawarte w przepisach prawa celnego i ustawy systemowej dla tajemnicy bankowej, czyli Pr. bank.⁴³⁰ W pierwszej kolejności ustawa o Służbie Celnej z 2009 r.⁴³¹

⁴³⁰ Dualizm norm prawnych w zakresie dostępu do informacji stanowiących tajemnicę bankową powstał, gdy obok regulacji zapewniającej dostęp Prezesa Głównego Urzędu Ceł na podstawie art. 7 § 2 kodeksu celnego z 1997 r., w tym samym roku zaczęła obowiązywać ustawa Pr. bank. Wydawać by się mogło, że problem ten został rozwiązany, gdyż obowiązująca od 2004 r. ustawa Prawo Celne nie zawierała rozwiązań analogicznych w omawianym zakresie jak kodeks celny. Jednakże ustawodawca, nie chcąc zrezygnować z wyłączenia tajemnicy bankowej dającej dyrektorom izb celnych uprawnienia do sięgania po informacje dotyczące stanu majątkowego klientów banku, uregulował w przepisach wprowadzających ustawę – Prawo celne, iż dodaje się do ustawy z dnia 24 lipca 1999 r. o Służbie Celnej rozdział 1b, w którym postanowiono w art. 6i ponownie uregulować dostęp dyrektora izby celnej do informacji stanowiących tajemnicę bankową.

skreśliła z art. 105 ust. 1 pkt 2 lit e) Pr. bank. Urząd Szefa Służby Celnej i dodała do art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. t), zgodnie z którym bank ma obowiązek ujawnić informację na żądanie organu Służby Celnej na zasadach i w trybie określonych w art. 75 ustawy o Służbie Celnej⁴³². Przepis zawiera więc odesłanie do ustawy szczególnej. Z uzasadnienia ustawy wynika, iż ustawodawca chciał przyznać organom Służby Celnej identyczne uprawnienia, „jakie im przysługują zgodnie z obowiązującymi przepisami w ramach prowadzonych postępowań celnych i podatkowych, w zakresie możliwości występowania do banków o udzielenie informacji w zakresie prowadzonych postępowań w sprawach o przestępstwa skarbowe”⁴³³. Celem nowelizacji było uporządkowanie uprawnień organów Służby Celnej w kwestii dostępu do informacji stanowiących tajemnicę bankową.

Na uwagę zasługuje fakt, że przepis art. 75 ustawy o Służbie Celnej, jako jeden z nielicznych wśród obowiązujących przepisów odnoszących się do tajemnicy bankowej, wymienia szczegółowo, jakich informacji może żądać właściwy organ Służby Celnej. Niestety, jest też kolejnym przepisem pozbawionym precyzji, ponieważ stwierdza, że uprawnienie do żądania informacji będzie przysługiwało „właściwym organom Służby Celnej”. Niedookreślenie to oznacza, iż w rzeczywistości każdy organ, który będzie prowadził postępowanie o przestępstwo skarbowe, będzie mógł żądać informacji konfidencjonalnych. Przy czym wskazać należy, że wśród organów Służby Celnej art. 9 tej

Tym samym utrzymano ciągłość w dostępie dyrektora izby celnej do informacji poufnych będących w posiadaniu banku. Kolejna zmiana tej materii w ustawie – Prawo bankowe została dokonana w 2006 r. Wówczas w art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. e) dyrektora izby celnej zastąpił Szef Służby Celnej. Ustawodawca w uzasadnieniu ustawy zmieniającej nie wspomniał, czym jest podyktowana ta zmiana i jaki ma ta nowelizacja skutek dla art. 6i ust. 2 i 3 ustawy o Służbie Celnej z 1999 r. Do 31 października 2009 r. dostęp organów celnych do informacji stanowiących tajemnicę bankową regulowały więc art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. e) Pr. bank. i art. 6i ust. 2 i 3 ustawy o Służbie Celnej. Na podstawie powyższych regulacji podmiotami uprawnionymi do żądania danych poufnych od banku był Szef Służby Celnej i dyrektor izby celnej. Taki stan rzeczy budził poważne wątpliwości pod względem zgodności przepisów tych ustaw z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

⁴³¹ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej (Dz.U. Nr 168, poz. 1323 z późn. zm.).

⁴³² Przepis art. 75 ustawy o Służbie Celnej stanowi:

„1. Na pisemne żądanie właściwego organu Służby Celnej, wydane w związku z toczącym się postępowaniem o przestępstwo skarbowe prowadzonym przeciwko osobie fizycznej będącej stroną umowy z bankiem lub przestępstwo skarbowe popełnione w zakresie działalności osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, która to osoba lub jednostka jest stroną umowy z bankiem, banki są obowiązane do sporządzania i przekazywania na swój koszt informacji o:

- 1) posiadanych rachunkach bankowych w tym rachunkach oszczędnościowych, liczbie i stanach rachunków oraz obrotach na tych rachunkach;
- 2) posiadanych rachunkach pieniężnych lub rachunkach papierów wartościowych, liczbie i stanach rachunków oraz obrotach na tych rachunkach;
- 3) zawartych umowach kredytowych lub umowach pożyczki, a także umowach depozytowych;
- 4) nabytych za pośrednictwem banków akcji Skarbu Państwa lub obligacji Skarbu Państwa, a także obrotach tymi papierami wartościowymi;
- 5) obrotach wydawanymi przez banki certyfikatami depozytowymi lub innymi papierami wartościowymi”.

⁴³³ Druk sejmowy, VI kadencja, nr 1492.

ustawy wymienia: ministra właściwego do spraw finansów publicznych, Szefa Służby Celnej, dyrektorów izb celnych oraz naczelników urzędów celnych. Zatem oprócz Szefa Służby Celnej, po zmianie przepisów, do informacji stanowiących tajemnicę bankową mają dostęp trzy kolejne organy.

Za negatywne rozwiązanie należy uznać również brak określenia trybu, w którym organy te mogą dochodzić ujawnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową. Większą ochronę w tym zakresie przyznaje się danym osobowym, których żądać można na podstawie art. 7 ustawy o Służbie Celnej. Ponadto informacje udostępnione w tym trybie są chronione tajemnicą celną (art. 8 ustawy o Służbie Celnej), podczas gdy takiej ochrony nie przewiduje się dla informacji uzyskanych od banku na podstawie art. 75 tej ustawy. Zastanowić się jednak należy, czy wskazany przepis nie stanowi jedynie uszczegółowienia normy zawartej w art. 7 ustawy o Służbie Celnej. Wątpliwości usunęłoby odesłanie w art. 75 do art. 7 tej ustawy. Brak takiego odesłania nie dyskwalifikuje jednakże wykładni, zgodnie z którą do uzyskania od banku informacji stanowiących tajemnicę bankową, będących jednocześnie danymi osobowymi, stosuje się w zakresie nieuregulowanym w art. 75 ustawy o Służbie Celnej zasady określone w art. 7 tej ustawy. Przedstawiony sposób interpretacji będzie oznaczał, iż organ Służby Celnej może uzyskać wyłącznie informacje wskazane w art. 75 ust. 1 tej ustawy i tylko w związku z toczącym się postępowaniem o przestępstwo skarbowe prowadzonym przeciwko osobie fizycznej będącej stroną umowy z bankiem lub przestępstwo skarbowe popełnione w zakresie działalności osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, która to osoba lub jednostka jest stroną umowy z bankiem⁴³⁴. Żądanie powinno być sporządzone na piśmie (nie stanowi jednak decyzji administracyjnej), a zatem nie jest wystarczające wylegitymowanie się pracownika organu Służby Celnej imiennym upoważnieniem okazanym wraz z legitymacją służbową przez funkcjonariusza celnego lub członka korpusu⁴³⁵. Informacje uzyskane od banku będące danymi osobowymi przechowuje się, na podstawie art. 7 ust. 12 ustawy o Służbie Celnej, przez okres, w którym są one niezbędne do realizacji ustawowych zadań wykonywanych przez organy Służby Celnej. Przy czym organ ten powinien dokonywać weryfikacji tych danych nie rzadziej niż co 10 lat od dnia uzyskania informacji, usuwając dane zbędne. Dane osobowe uzyskane od banku są chronione na

⁴³⁴ M. Krzysztofek, Udzielania przez bank informacji stanowiących tajemnicę bankową organom Służby Celnej, *Monitor Prawa Celnego i Podatkowego* 2010, nr 8, s. 300.

⁴³⁵ *Ibidem*, s. 300-301.

podstawie art. 8 ustawy o Służbie Celnej tajemnicą celną, chociaż przepis ten nie odwołuje się do informacji uzyskanych na podstawie art. 75 tej ustawy. Przeciwny sposób interpretacji spowoduje, iż nie będzie zapewniona właściwa ochrona informacji należących do sfery prywatnej jednostki.

Brak kontroli instancyjnej, określenia trybu, w jakim mają być przekazywane informacje, rozszerzenie listy podmiotów mających dostęp do informacji, a także nieprecyzyjne przepisy w zakresie objęcia uzyskanych informacji tajemnicą celną powodują, że doceniając kierunek zmian w zakresie dostępu organów celnych do informacji stanowiących tajemnicę bankową, nowelizację przepisów w tym zakresie należy uznać za niewystarczającą do prawidłowego uregulowania dostępu organów celnych do prywatnej sfery majątkowej klientów banku.

Podsumowując, regulacje zawarte w ustawie Pr. bank. uprawniają szereg podmiotów do dostępu do informacji stanowiących tajemnicę bankową, w związku z prowadzonym przez nie postępowaniem karnym lub karnym skarbowym. Na tym tle wyraźnie wyróżnia się prokurator, ponieważ dostęp tego organu bezpośrednio wskazują 4 przepisy (art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b), lit.c), lit.s), art. 106a, 106b i 106c Pr. bank.) Ostatnie z podanych przepisów stanowią odrębny od unormowanego w art. 105 Pr. bank. sposób dostępu prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową. Pierwszy z wymienionych przepisów gwarantuje prokuratorowi dostęp pośredni, ponieważ inicjatywa należy do banku, który ma obowiązek zawiadomić prokuratora (Policję bądź inny organ uprawniony do prowadzenia postępowania przygotowawczego) w razie zaistnienia uzasadnionego podejrzenia, że działalność banku jest wykorzystywana w celu ukrycia działań przestępczych lub celów mających związek z przestępstwem skarbowym lub innym przestępstwem niż przestępstwo, o którym mowa w art. 165a lub 299 k.k. Chodzi tu o wszystkie inne przestępstwa niż te, które są związane z praniem pieniędzy i finansowaniem terroryzmu, dla których ustawodawca przewidział oddzielny tryb ujawniania informacji konfidencjonalnych. Dostęp prokuratora na podstawie art. 106a należy uznać za najszerszy, ponieważ, w przeciwieństwie do art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) i c) Pr. bank., prokurator może żądać informacji już na etapie postępowania sprawdzającego, nawet przed wydaniem postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia. Co więcej, w odróżnieniu od art. 106b i 106c dostęp prokuratora na tej podstawie nie podlega kontroli sądowej. Wymogiem koniecznym jest tylko zawiadomienie złożone wcześniej przez bank.

Uprzednia zgoda sądu okręgowego warunkuje dostęp prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie art. 106b Pr. bank. Uprawnienie prokuratora zawarte w tym przepisie różni się od pozostałych przepisów tym, że:

- a) dostęp nie jest zawężony do konkretnych sytuacji,
- b) prokurator może żądać ujawnienia informacji już na etapie postępowania *in rem*, tj. gdy nie zostały jeszcze przedstawione zarzuty,
- c) dostęp ten jest sformalizowany.

Ponadto szczególna relacja występuje pomiędzy art. 106b a art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank. W praktyce występują sytuacje, w których okoliczności faktyczne odpowiadają dyspozycji z obydwu przepisów. W takim przypadku art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) ma pierwszeństwo przed art. 106b przedmiotowej ustawy. Hierarchia zastosowania tych przepisów wynika z tego, iż uzyskanie informacji stanowiących tajemnicę bankową przy wykorzystaniu art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) nie wymaga uchylecia tej tajemnicy, zaś jedynym warunkiem, jaki musi być w tej sytuacji spełniony, jest wymóg, by postępowanie było w fazie *in personam*.

Dostęp Policji do informacji konfidencjonalnych jest dość rozbudowaną regulacją. Jego podstawę stanowi art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. l) Pr. bank., który w zakresie zasad i trybu żądania odsyła do art. 20 ustawy o Policji. Wprowadzenie tego przepisu uzasadniano przemianami ustrojowymi oraz społeczno-gospodarczymi, a przede wszystkim narastającą przestępczością o charakterze gospodarczym. Uzyskanie dostępu Policji do informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie tego przepisu jest obwarowane rygorystycznymi warunkami. Regulacja ta w przedmiocie wniosku do sądu okręgowego wykazuje podobieństwo do postępowania w sprawie takiego wniosku na podstawie art. 106b Pr. bank. Ostatni ze wskazanych przepisów, jako uregulowanie późniejsze, był wzorowany na art. 20 ust. 6 ustawy o Policji. Powstaje pytanie, dlaczego ustawodawca nie uregulował do końca w sposób analogiczny względem art. 20 ustawy o Policji dostępu prokuratora do tajemnicy bankowej (art. 106b). Zaistniała rozbieżność w przepisach budzi wątpliwości, a w szczególności różnicuje poziom ochrony prawa do prywatności.

Przyczyn, dla których nadano nowe uprawnienie Policji, należy szukać w konieczności zapewnienia lepszej skuteczności tego organu w wykrywaniu i odzyskiwaniu mienia pochodzącego z działalności przestępczej, a także w ujawnieniu przestępstw

dokonanych z wykorzystaniem systemu finansowego⁴³⁶. Tym też podyktowane było rozszerzenie zakresu przedmiotowego art. 106a Pr. bank. poprzez dodanie jako organów uprawnionych do przyjęcia zgłoszenia o przestępstwie lub przestępstwie skarbowym Policji oraz innych organów uprawnionych do prowadzenia postępowania przygotowawczego. Należy również zauważyć, że dostęp Policji do informacji stanowiących tajemnicę bankową nie jest, jak w przypadku prokuratora, związany przede wszystkim z właściwym postępowaniem karnym. Uprawnienia Policji do żądania ujawnienia tajemnicy bankowej odgrywają główną rolę na etapie działań operacyjnych.

Ponadto dostęp Policji, a także innych organów uprawnionych do prowadzenia postępowania przygotowawczego, do informacji konfidencjonalnych na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. k) oraz lit. s) łączy się z określoną okolicznością prawną, w której następuje ujawnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową. Obecne brzmienie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. k) Pr. bank. wymienia wiele podmiotów, którym bank nie może odmówić udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową, jeżeli wystąpią z odpowiednim żądaniem w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia postępowania sprawdzającego na podstawie przepisów o ochronie informacji niejawnych. Wątpliwości związane ze stosowaniem tego przepisu nasuwają pytanie, czy stanowi on właściwe ograniczenie prawa do prywatności, a tym samym czy jest on zgodny z Konstytucją RP. Linia orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego co do wymogu jasności i precyzyjności przepisów wprowadzających ograniczenia praw i wolności konstytucyjnych jest jednolita. Wydaje się, iż art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. k) Pr. bank. tych kryteriów nie spełnia.

Natomiast pozytywnie ocenić należy precyzyjną procedurę dostępu Szefa CBA do informacji stanowiących tajemnicę bankową. Na szczególną uwagę zasługuje fakt poddania tego uprawnienia sądowej kontroli, co stanowi wyjątek na tle wielości podmiotów mających dostęp do tych informacji, obok postępowania z udziałem prokuratora na podstawie art. 106b i Policji na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. l) Pr. bank.,

Lista podmiotów uprawnionych do żądania od banków informacji stanowiących tajemnicę bankową jest obszerna. Nasuwają się wątpliwości, czy określając zasady dostępu do wiadomości konfidencjonalnych, prawodawca we właściwy sposób wyważył, z jednej strony - interesy klientów banków oraz samych banków (jako instytucji zaufania

⁴³⁶ D. Potakowski, Dostępność do tajemnicy bankowej w związku z czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi, Przegląd Policyjny 2002, nr 2, s. 135-136.

publicznego), przemawiające za poufnością pewnych informacji, a z drugiej - różne interesy strefy publicznej, których realizację niedostępność tych informacji by uniemożliwiła lub znacznie utrudniła.

Konkludując, wiele wskazuje na fakt, że należyte proporcje zostały w istotny sposób zachwiane na niekorzyść tych pierwszych. W szczególności przedmiotem krytyki w tej mierze są szeroko zakreślane uprawnienia organów kontroli skarbowej oraz umożliwienie dostępu do informacji stanowiących tajemnicę bankową wskutek wtórnego obiegu tych wiadomości.

Ponadto prawodawcy można zarzucić brak *ratio legis* przy ustanawianiu przepisów dopuszczających oraz określających tryb i zasady tego dostępu poszczególnych podmiotów. Taka sytuacja ma miejsce w odniesieniu do organów kontroli skarbowej, gdzie dostęp do informacji stanowiących tajemnicę bankową regulują jednocześnie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. e) Pr. bank. oraz art. 33 ust.1 u.k.s. Zgodnie z zasadą *lex specialis* (w tym przypadku jest to prawo bankowe) *derogat legi generali* art. 33 ust. 1 u.k.s. powinien zostać uchylony. W praktyce regulacje te funkcjonują równolegle, a banki udostępniają organom kontroli skarbowej żądane informacje na podstawie powołanego przepisu ustawy o kontroli skarbowej. Taki stan rzeczy powoduje, że przepisy prawa nie stanowią właściwego zabezpieczenia dla wartości, jaką jest sfera prywatności klientów banków.

ROZDZIAŁ IV.

PROCEDURA UCHYLANIA TAJEMNICY BANKOWEJ

§ 1. Uwagi ogólne

Kluczową zasadą procesu karnego jest zasada prawdy materialnej. W myśl tej reguły podstawę wszelkich rozstrzygnięć stanowić powinny ustalenia faktycznie zgodne z rzeczywistością. Kodeks postępowania karnego, w art. 2 § 2 k.p.k., definiuje tę zasadę bezpośrednio. Wynika z niej, że organy procesowe zobowiązane są do podejmowania wszelkich starań, aby dokonywane przez nie ustalenia faktyczne były zgodne z prawdą. Zasada prawdy materialnej istotnego znaczenia nabiera w toku postępowania dowodowego. Stąd też przepisy prawa karnego procesowego powinny w jasny i szczegółowy sposób określać zasady zbierania, utrwalania, przeprowadzania oraz oceniania dowodów, a w szczególności reguły zwalniania świadków z obowiązku zachowania m. in. tajemnicy zawodowej oraz dokumentów nią objętych.

Zasadnicze znaczenie dla określenia granic ochrony tajemnicy bankowej ma ustalenie sytuacji, w jakich ujawnienie przez bank informacji objętych tajemnicą bankową nie jest bezprawne. Kwestię tę reguluje przepis art. 104 ust. 2 i 3 Pr. bank., który wskazuje w jakich sytuacjach bezwzględny obowiązek zachowania tajemnicy bankowej zostaje *ex lege* uchylony. Oznacza to, że ta sama informacja w pewnych okolicznościach jest chroniona tajemnicą bankową, bądź nie jest. Należy zwrócić uwagę, że katalog wyłączeń od obowiązku zachowania tajemnicy bankowej zawarty w art. 104 ust. 2 pkt 1-7 Pr. bank. wymaga odróżnienia od uregulowań zawartych w art. 105 i 106b tej ustawy. Formułują one bowiem spoczywający na banku obowiązek udzielenia informacji podmiotom i organom wskazanym w przepisach po spełnieniu określonych w nich warunków.

§ 2. Uchylenie tajemnicy zawodowej na podstawie art. 180 § 1 kodeksu postępowania karnego

Tajemnica zawodowa, w szerokim tego określenia znaczeniu, w kontekście obowiązku złożenia przez świadka zeznań, chroniona jest w różnym zakresie w zależności od tego, jakiej działalności zawodowej dotyczy. Tajemnice: sędziowska, prokuratorska,

adwokacka, radcowska, notarialna, komornicza, dziennikarska, związana z wykonywaniem zawodów medycznych, statystyczna, skarbowa, kontroli skarbowej, ubezpieczeniowa, przedsiębiorstwa, wynalazcza oraz bankowa określone są szczególnymi ustawami⁴³⁷.

Obowiązek zachowania tajemnicy nie jest objęty przez system prawny ochroną bezwzględną. Dyskrecja jest jednym z wielu dóbr funkcjonujących w obrocie prawnym i nieraz musi ustąpić przed wartościami wyżej cenionymi przez ustawodawcę. Choć przyznano świadkowi możliwość uchylenia się od zeznania na okoliczności objęte tajemnicą, to wyjątkowo jego sprzeciw może zostać przełamany, a sam świadek - ma obowiązek ujawnienia tajemnicy.

Przepis art. 180 § 1 k.p.k. określa prawo osób zobowiązanych do zachowania w tajemnicy informacji niejawnych o klauzuli tajności „poufne” i „zastrzeżone” lub tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu bądź funkcji. Nie jest to jednak zakaz dowodowy, ponieważ adresatem tego przepisu nie są organy procesowe, a świadkowie, którzy mogą w tym zakresie odmówić zeznań⁴³⁸. Ponadto należy przyjąć, że w razie skorzystania z tego uprawnienia przesłuchiwanie świadków na okoliczności objęte tą tajemnicą, ale bez podjęcia decyzji w przedmiocie ich zwolnienia od obowiązku jej zachowania, nie jest dopuszczalne. Natomiast przepisy art. 180 § 2-4 określają względny zakaz dowodowy⁴³⁹, ponieważ zabraniają przesłuchania osób zobowiązanych do zachowania tajemnicy adwokackiej, radcy prawnego, notarialnej, lekarskiej, doradcy podatkowego oraz dziennikarskiej w określonych warunkach.

Przepis art. 180 k.p.k. reguluje różne reżimy dotyczące uchylenia ciążącego na świadku obowiązku zachowania tajemnicy. Pierwszy, najmniej rygorystyczny, związany jest ze zwolnieniem świadka z obowiązku zachowania tajemnicy informacji opatrzonej klauzulami „poufne” i „zastrzeżone” oraz tajemnicy funkcyjnej lub zawodowej w zależności od rodzaju tajemnicy. Drugi, dotyczący wyłącznie sześciu wyróżnionych przez ustawodawcę zawodów, tj. notariusza, adwokata, radcy prawnego, lekarza, doradcy podatkowego i dziennikarza, uregulowany w art. 180 § 2 k.p.k., wymaga spełnienia określonych przesłanek i przeprowadzenia stosownej procedury. Ponadto możliwość zwolnienia dziennikarza jest ograniczona dodatkowymi warunkami i wprowadza szczególną ochronę prawa do anonimatu (art. 180 § 3 k.p.k.). Należy jednak podkreślić, że

⁴³⁷ L. K. Paprzycki, Dowody [w:] J. Grajewski, S. Steinborn, Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1-424. Tom I, L. K. Paprzycki (red.), Warszawa 2013, s. 611.

⁴³⁸ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks... op. cit., s. 994.

⁴³⁹ T. Razowski, Zwolnienie świadka z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej w procesie karnym, Prokuratura i Prawo 2010, nr 7-8, s. 142.

w polskim systemie prawnym funkcjonują również przepisy ustaw zawodowych, które jednocześnie przewidują odrębny tryb jej ujawniania na potrzeby postępowania karnego⁴⁴⁰. W związku z tym powstaje pytanie, jaka jest relacja tych przepisów do zasady przewidzianej w art. 180 § 1 k.p.k.

Przepis 180 § 1 k.p.k. stanowi, że „Osoby obowiązane do zachowania w tajemnicy informacji niejawnych o klauzuli tajności „zastrzeżone” lub „poufne” lub tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji mogą odmówić zeznań co do okoliczności, na które rozciąga się ten obowiązek, chyba że sąd lub prokurator zwolni te osoby od obowiązku zachowania tajemnicy, jeżeli ustawy szczególne nie stanowią inaczej”⁴⁴¹. Unormowanie tego przepisu *in fine* k.p.k. jest zasadniczym reżimem zwolnienia z tajemnicy zawodowej w procesie karnym odnoszącym się do wszystkich tych zawodowych sekretów, które nie zostały poddane regulacjom § 2 i § 3 tego przepisu. Z perspektywy kodeksu postępowania karnego odnosi się on do wielu zawodowych obowiązków dyskrecji, które doczekały się ustawowych regulacji, i w tym zakresie stanowi dla nich *lex specialis*. Stanowisko, według którego pomiędzy przepisami zawartymi w poszczególnych ustawach ustanawiających tajemnicę zawodową a art. 180 § 1 k.p.k. zachodzi relacja *lex generalia - lex specialis*, jest jednolicie przyjmowane w orzecznictwie⁴⁴². Powyższy pogląd jest podzielany także przez naukę. Przepis art. 180 § 1 k.p.k. jest przepisem szczególnym w stosunku do przepisów określających poszczególne rodzaje tajemnicy zawodowej i wchodzi w grę także wówczas, gdy przepisy statuujące dany rodzaj tajemnicy zawodowej nie stanowią o zwolnieniu od obowiązku jej zachowania⁴⁴³. Uzależnienie stosowania art. 180 § 1 k.p.k. od wyraźnej możliwości

⁴⁴⁰ Zob. art. 85 § 1 i 3 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. Nr 98, poz. 1070 z późn. zm.), art. 48 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (t.j. Dz.U. 2011, Nr 270, poz. 1599 z późn. zm.), art. 18 § 1, 3, 4 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (t.j. Dz.U. 2008, Nr 189, poz. 1158 z późn. zm.), art. 20 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (t.j. Dz.U. 2011, Nr 231, poz. 1376 z późn. zm.).

⁴⁴¹ Art. 180 § 1 k.p.k. bezpośrednio odnosi się tylko do przesłuchania świadka, natomiast przepisy zawodowe mówią generalnie o uchyleniu tajemnicy w procesie, nie różnicując regulacji ze względu na sposób jej ujawnienia. W literaturze nie budzi jednak wątpliwości teza, że ustawy zawodowe, szczególnie wobec art. 180 § 1 k.p.k., obejmują swym reżimem wszelkie sposoby ujawnienia tajemnicy bez względu na to, czy ma to nastąpić w zeznaniach świadka, czy w drodze innych środków dowodowych, w szczególności dokumentów. Zob. Ł. Gramza, Wykorzystanie tajemnicy bankowej w procesie karnym, Prokuratura i Prawo 2002, nr 9, s. 86, B. Smykla, Dostęp do tajemnicy bankowej - wybrane problemy praktyki, Glosa 2001, nr 10, s. 7.

⁴⁴² Wyrok TK z dnia 22 listopada 2004 r., SK 64/03, OTK-A 2004/10/107, wyrok SN z dnia 22 listopada 2002 r., KZP 26/02, OSNKW 2003/1-2/6, uchwała SN z dnia 19 stycznia 1995 r., I KZP 15/94, OSNKW 1995/1-2/1; uchwała SN z dnia 16 czerwca 1994 r., I KZP 5/94, OSNKW 1994/7-8/41.

⁴⁴³ W. Grzeszczyk, Szczególny tryb uchylania tajemnicy zawodowej w postępowaniu karnym, Prokuratura i Prawo 2002, nr 6, s. 124-125.

uchylenia obowiązku zachowania tajemnicy w akcie prawnym regulującym tajemnicę czyniłoby ten przepis bezprzedmiotowym⁴⁴⁴. Powyższa zasada wynikająca z art. 180 § 1 k.p.k. nie dotyczy jednak tej tajemnicy zawodowej, co do której przepisy szczególne przewidują odrębny tryb jej ujawniania dla potrzeb sądu lub prokuratora, stanowią one bowiem *lex specialis* do k.p.k.⁴⁴⁵. Chodzi tu o tajemnicę sędziowską, prokuratorską, komorniczą, ubezpieczeniową oraz bankową⁴⁴⁶.

Problemy interpretacyjne stwarzał zawarty w art. 180 § 1 k.p.k. zapis „jeżeli ustawa nie stanowi inaczej”. W sytuacji, gdy jest on odnoszony do prawa osób przesłuchiwanym do odmowy zeznań, nie zaś do *in genere* zakazu przesłuchiwania świadka, traci właściwe znaczenie. Należy podkreślić, że rozwiązania ustaw szczególnych nie mogą dotyczyć odmiennego zakresu uprawnienia do odmowy zeznawania, ale odmiennego uregulowania trybu zwalniania od obowiązku zachowania tajemnicy w sytuacji, gdy osoba przesłuchiwana zdecydowała się na odmowę składania zeznań co do okoliczności objętych tajemnicą. Ponadto zastrzeżenia wskazanego w § 1 tego przepisu nie można odnosić do wszystkich tajemnic zawodowych i funkcyjnych, w przeciwnym razie rozwiązania przyjęte w § 2 i § 3 pozbawione byłyby sensu w takim zakresie, w jakim ustawy przewidujące tajemnice szczególnie chronione nie wskazują w ogóle możliwości zwolnienia od obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej lub funkcyjnej⁴⁴⁷. Zapis ten należy interpretować w ten sposób, że uregulowania przyjęte w ustawach szczególnych stosuje się w procesie w przypadku, gdy przewidują jakiś tryb zwalniania z obowiązku zachowania tajemnicy inny niż określa art. 180 § 1 k.p.k. Dodać należy, że pod określeniem „ustaw szczególnych” w rozumieniu § 1 art. 180 k.p.k. mieszczą się ustawy inne niż te przewidujące rozwiązania dotyczące tajemnic szczególnie chronionych wskazanych w § 2 tego przepisu⁴⁴⁸.

W przypadku, gdy osoba przesłuchiwana zobowiązana jest do zachowania tajemnicy nienależącej do żadnej z kategorii określonej w art. 180 § 2 k.p.k., zwolnienie od obowiązku zachowania tajemnicy następuje decyzją sądu lub prokuratora. W

⁴⁴⁴ Tak R. A. Stefański, Komentarz do art. 180 k.p.k. [w:] Z. Gostyński (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I, Warszawa 1998, teza 7.

⁴⁴⁵ K. T. Boratyńska, Dowody [w:] A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Warszawa 2012, s. 437.

⁴⁴⁶ Por. R. A. Stefański, Ujawnienie tajemnicy zawodowej przez świadka w nowym kodeksie postępowania karnego, Prokuratura i Prawo 1998, nr 4, s. 120.

⁴⁴⁷ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks... op. cit., s. 997; L. K. Paprzycki, Dowody... op. cit., s. 613.

⁴⁴⁸ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks... op. cit., s. 997.

postępowaniu przygotowawczym organem właściwym do zwolnienia świadka z tajemnicy zawodowej jest prokurator prowadzący lub nadzorujący postępowanie. Decyzja ta może być podjęta z urzędu lub na wniosek skierowany do prokuratora przez stronę. Może też mieć miejsce sytuacja, w której świadek powoła się na tajemnicę wobec nieprokuratorskiego organu przesłuchującego, np. Policji. W takich wypadkach organ ten, nawet jeśli prowadzi dochodzenie lub śledztwo, zobligowany jest do zwrócenia się o zwolnienie do prokuratora. Wystąpienie z wnioskiem o zwolnienie nie jest konieczne, jeśli organ nieprokuratorski dojdzie do wniosku, że ujawnienie tajemnicy nie jest niezbędne do prawidłowego rozstrzygnięcia sprawy. Wydaje się, że decyzja tego rodzaju leży w gestii prowadzącego śledztwo lub dochodzenie⁴⁴⁹.

W postępowaniu sądowym decyzję, o której mowa w art. 180 § 1 k.p.k. podejmuje sąd z urzędu bądź na wniosek strony, w tym prokuratora. Warto zauważyć, że w wypadku rozstrzygnięcia o zwolnieniu na rozprawie przewodniczący winien umożliwić stronom wypowiedzenie się na ten temat (art. 367 § 1 k.p.k.). Decyzja o zwolnieniu zapada w formie postanowienia⁴⁵⁰ (art. 93 § 1 i § 3 k.p.k.). Przy tym sąd lub prokurator, orzekając z urzędu, w przedmiocie zwolnienia świadka z tajemnicy, wydają decyzję pozytywną. Natomiast w razie orzekania na wniosek możliwe jest również wydanie postanowienia o odmowie zwolnienia z tej tajemnicy.

Przepis art. 180 § 1 k.p.k. milczy na temat przesłanek zwolnienia tajemnicy informacji o klauzuli tajności „zastrzeżone” lub „poufne” bądź związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji. Na gruncie art. 163 d.k.p.k. z 1969 r. ukształtował się pogląd, że zwolnienie to może nastąpić tylko wtedy, gdy ujawnienie okoliczności objętych tajemnicą jest nieodzowne dla zapewnienia prawidłowego wyrokowania w sprawie⁴⁵¹. Stanowisko takie prezentowane jest także na gruncie obowiązującego stanu prawnego. Zdaniem R.A. Stefańskiego „zwolnienie od obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej nie jest obwarowane żadnymi warunkami, to jest oczywiste, że powinno nastąpić w sytuacji, gdy przeprowadzenie dowodu z zeznań osoby, którą obowiązuje tajemnica, jest niezbędne dla prawidłowego załatwienia sprawy”⁴⁵². Trzeba jednak podkreślić, że taka zawężająca interpretacja nie ma oparcia w treści art. 180 § 1 k.p.k. Z tego powodu niejednokrotnie przedstawiane jest również odmienne rozumienie tego przepisu bazujące

⁴⁴⁹ M. Rusinek, *Tajemnica...* op. cit., s. 35.

⁴⁵⁰ S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2008, s. 354.

⁴⁵¹ Por. Uchwała SN z dnia 16 czerwca 1994 r., I KZP 5/94, OSNKW 1994/7-8/41.

⁴⁵² Por. R.A. Stefański, *Ujawnienie...* op. cit., s. 123.

na jego wykładni językowej. Prokurator Generalny, przedstawiając swoje stanowisko w rozpatrywanej przez Trybunał Konstytucyjny sprawie SK 64/03, stwierdził, że w trybie art. 180 § 1 k.p.k. sąd lub prokurator mogą na podstawie swobodnej oceny zwolnić z obowiązku zachowania tajemnicy osobę obowiązana do jej zachowania w związku z wykonywaniem zawodu lub funkcji, o ile osoba ta nie jest podmiotem wskazanym w art. 180 § 2 k.p.k. Prokurator wskazał dalej, iż zwolnienie w trybie art. 180 § 1 k.p.k. może nastąpić bez zachowania wymogów z art. 180 § 2 k.p.k. (przepis ten stanowi, iż zwolnienie z tajemnicy określonej kategorii osób może nastąpić tylko wtedy, gdy jest to niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości, a okoliczność nie może być ustanowiona na podstawie innego dowodu). Również Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu wydanym w powyższej sprawie przyjął, że art. 180 § 1 k.p.k. przewiduje możliwość zwolnienia z dawnej tajemnicy służbowej lub zawodowej przez sąd lub w postępowaniu przygotowawczym przez prokuratora bez konieczności zachowania szczególnych przesłanek. Trybunał podkreślił, że osoby wskazane w art. 180 § 1 k.p.k., a niewyliczone w art. 180 § 2 k.p.k., mogą być zwalniane z obowiązku zachowania tajemnicy bez potrzeby zachowania wymogów z art. 180 § 2 k.p.k.⁴⁵³. Jak się wydaje, pogląd taki podziela L.K. Paprzycki⁴⁵⁴, który zaznacza, że przepis art. 180 § 1 k.p.k. stwierdza jedynie, że zachowanie tajemnicy nie obowiązuje, jeśli sąd lub prokurator zwolni od jej zachowania. Również P. Hofmański, E. Sadzik i K. Zgryzek⁴⁵⁵ zaznaczają, że art. 180 § 1 k.p.k. nie precyzuje żadnych przesłanek decyzji sądu lub prokuratora w przedmiocie zwolnienia od zachowania tajemnicy, które to stanowisko podziela także K. T. Boratyńska⁴⁵⁶.

Ukształtowanie art. 180 § 1 k.p.k. w sposób zezwalający na zwolnienie z tajemnicy zawodowej bez sprecyzowania przesłanek dopuszczalności takiego zwolnienia budzi poważne zastrzeżenia z punktu widzenia kryterium „konieczności”. Nie można wykluczyć sytuacji, w której organy wymiaru sprawiedliwości zechcą sięgnąć po ten środek pomimo istnienia „innych dróg dojścia do prawdy”. Konieczność wzmocnienia ochrony tajemnicy informacji niejawnych o klauzuli tajności „zastrzeżone” lub „poufne” oraz tajemnicy związanej z wykonywaniem określonego zawodu lub pełnieniem określonej funkcji była przyczyną podjęcia zmiany art. 180 § 1 k.p.k. w ostatnim projekcie

⁴⁵³ Por. Wyrok TK z dnia 22 listopada 2004 r., SK 64/03, OTK-A 2004/10/107.

⁴⁵⁴ L. K. Paprzycki, Dowody [w:] Komentarz... op. cit., s. 614.

⁴⁵⁵ Por. P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks... op. cit., s. 997.

⁴⁵⁶ K. T. Boratyńska, Dowody... op. cit., s. 426-427.

nowelizacji kodeksu postępowania karnego⁴⁵⁷. Przepis art. 180 § 1 k.p.k. ma otrzymać brzmienie: „Osoby obowiązane do zachowania w tajemnicy informacji niejawnych o klauzuli tajności „zastrzeżone” lub „poufne” lub tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji, mogą odmówić zeznań co do okoliczności, na które rozciąga się ten obowiązek, chyba że sąd lub prokurator dla dobra wymiaru sprawiedliwości zwolni te osoby od obowiązku zachowania tajemnicy. Na postanowienie w tym przedmiocie przysługuje zażalenie”. *Per analogiam* do art. 180 § 2 k.p.k. zwolnienie z tajemnicy zawodowej warunkowane byłoby spełnieniem przesłanki „dobra wymiaru sprawiedliwości”. Zmiana ta usuwa również zwrot „jeżeli ustawy szczególne nie stanowią inaczej”. Wprowadzenie tego zapisu do art. 180 § 1 k.p.k. w nowelizacji ustawy o ochronie informacji niejawnych z 5 sierpnia 2010 r. doprowadziło jedynie do powstania szeregu problemów z interpretacją całego przepisu. Powstały wątpliwości, dotyczące tego która ustawa (procesowa czy ustawa zawierająca obowiązek zachowania tajemnicy) stanowi *lex specialis*, a także jaki jest dopuszczalny zakres regulacji szczególnej. Niejasności te przesądzają o wadliwości przyjętego w 2010 r. rozwiązania⁴⁵⁸.

Wejście w życie powyższych zmian miało również wpływ na możliwość zaskarżenia decyzji dotyczącej zwolnienia z tajemnicy zawodowej. Obecnie, w odróżnieniu od regulacji art. 180 § 2 k.p.k., przepis art. 180 § 1 k.p.k. w tej kwestii milczy. W świetle art. 459 § 1 k.p.k. oznacza to, że postanowienie o zwolnieniu z tajemnicy zawodowej na podstawie art. 180 § 1 k.p.k. jest niezaskarżalne i pogląd ten nie był kwestionowany w literaturze⁴⁵⁹. Nie budzi to wątpliwości w odniesieniu do zwolnienia dokonanego przez sąd w postępowaniu jurysdykcyjnym. W przeciwieństwie do zaskarżalności postanowień prokuratora wydanych w postępowaniu przygotowawczym. *De facto* wynika to z zastosowania art. 302 § 1 k.p.k. regulującego zaskarżalność wszystkich decyzji podejmowanych w postępowaniu przygotowawczym⁴⁶⁰. Pozwala on na zaskarżenie decyzji będących postanowieniami lub zarządzeniami tylko osobom niebędącym stronami, o ile postanowienie to narusza ich prawa⁴⁶¹. Na gruncie tego przepisu osoby niemające statusu strony mogą zaskarżać prokuratorskie decyzje o

⁴⁵⁷ Projekt ustawy z dnia 5 czerwca 2012 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw (nr druku 870).

⁴⁵⁸ Zob. Ocena skutków regulacji (do Projektu ustawy z dnia 5 czerwca 2012 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw), <http://bip.ms.gov.pl/pl/projekty-aktow-prawnych/prawo-karne/>.

⁴⁵⁹ S. Waltoś, *Proces...* op. cit., s. 354.

⁴⁶⁰ L. K. Paprzycki, *Dowody...* op. cit., s. 614.

⁴⁶¹ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks...* op. cit., s. 1000.

zwolnieniu z tajemnicy na podstawie art. 180 § 1 k.p.k. Ustawodawca odmówił w tej sytuacji możliwości wniesienia zażalenia stronom, przyznając je innym osobom. Jednak w przypadku zwolnienia z tajemnicy zawodowej osoby niebędące stronami są kategorią znaczącą, gdyż do nich należy świadek, którego dotyczy zwolnienie. Decyzja prokuratora o zwolnieniu świadka z tajemnicy zawodowej na podstawie art. 180 § 1 k.p.k. może podlegać kontroli sądowej po wniesieniu aktu oskarżenia. Sąd, oceniając zgromadzony materiał dowodowy, sprawdza legalność przeprowadzonych czynności dowodowych. W związku z tym dowód przy ustalaniu stanu faktycznego zostanie pominięty, jeżeli w ocenie sądu, zwolnienie z tajemnicy zawodowej dokonane przez prokuratora w postępowaniu przygotowawczym było sprzeczne z uregulowaniem art. 180 § 1 k.p.k.

Zasadne jest więc pytanie, dlaczego ustawodawca przewidział możliwość wniesienia zażalenia w odniesieniu do sześciu rodzajów tajemnicy wymienionych w art. 180 § 2 k.p.k., a nie objął kontrolą instancyjną decyzji o zwolnieniu z zachowania dyskrecji podejmowanych na podstawie art. 180 § 1 k.p.k.⁴⁶². Przepis art. 180 § 2 wąsko określa przesłanki uchylenia tajemnicy i decyzję tę podejmuje tylko sąd, podczas gdy w przypadku art. 180 § 1 k.p.k. także prokurator. Z uwagi na ten fakt, ryzyko pochopnego uchylenia tajemnicy zawodowej jest w przypadku regulacji art. 180 § 1 k.p.k. znacznie większe niż w przypadku art. 180 § 2 k.p.k.⁴⁶³.

De lege ferenda umotywowany wydaje się postulat objęcia kontrolą zażaleniami także decyzji o zwolnieniu z tajemnicy podejmowanych na podstawie art. 180 § 1 k.p.k., naprzeciw czemu wychodzi projektowane brzmienie tego przepisu. Jak wynika jednak ze stanowiska Związku Zawodowego Prokuratorów i Pracowników Prokuratury RP w sprawie opracowanego przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego Projektu zmian k.p.k. „Kontrowersyjne jest wprowadzenie w art. 180 § 1 zd. 2 k.p.k. prawa zażalenia na postanowienie w przedmiocie zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy. Z pewnością takie unormowanie zwiększy koszty i obiektywnie wydłuży czas prowadzenia postępowania oraz utrudni dochodzenie do prawdy w procesie. Podkreślić również należy, iż w przepisie tym w przeciwieństwie do art. 180 § 2 k.p.k. chodzi przecież o zwykłą, nie kwalifikowaną tajemnicę. Wskutek nieustannego poszerzania prawa zażalenia istnieje ryzyko, że wkrótce proces karny przekształci się w niemalże postępowanie zażaleniom i

⁴⁶² P. K. Sowiński, *Prawo świadka do odmowy zeznań w procesie karnym*, Warszawa 2004, s. 217-219.

⁴⁶³ *Ibidem*, s. 218.

w związku z tym ograniczona będzie możliwość spokojnego procedowania⁴⁶⁴. Z uwagi jednak na gwarancyjny charakter tego przepisu wprowadzenie takiego rozwiązania wydaje się być w pełni uzasadnione.

Pojawia się też pewna niejasność wynikająca z redakcji przepisów ustaw zawodowych. Część z nich stanowi, że „informacje mogą być ujawniane na żądanie” sądu lub prokuratora, część zaś, iż obowiązku zachowania tajemnicy „nie stosuje się w przypadku żądania”. W związku z tym nasuwa się pytanie, jak należy rozumieć to „żądanie” w kontekście prawa odmowy zeznań wynikającego z art. 180 § 1 k.p.k. i czy przywoływane przepisy nie uchylają w ogóle służącego świadkowi prawa odmowy zeznań, zastępując je obowiązkiem świadczenia na każde wezwanie sądu lub prokuratora?

Wydawać by się mogło, że samo wezwanie depozytariusza tajemnicy zawodowej do złożenia zeznań jest „żądaniem” i w związku z tym świadek zobowiązany jest do ujawnienia informacji objętych tajemnicą⁴⁶⁵. Należy zwrócić uwagę, że uregulowania tych ustaw, które przewidują uchylenie tajemnicy zawodowej w procesie karnym, koncentrują się na ogół na organach do tego uprawnionych i merytorycznych przesłankach, pomijając procedurę podejmowania takiej decyzji. W konsekwencji niezbędne może być stosownie trybu zwolnienia z art. 180 § 1 k.p.k., a w szczególności wydanie w tym przedmiocie postanowienia, ponieważ wskazanie ustawy, że konieczne jest „żądanie” nie może być jeszcze uznane za unormowanie proceduralne, które mogłoby wyłączyć tryb przewidziany w art. 180 § 1 k.p.k. Jak się jednak zauważa, dla wykluczenia konstrukcji prawa odmowy zeznań z art. 180 § 1 k.p.k. i ewentualnie konieczności zwolnienia świadka z tajemnicy przy uchylaniu obowiązków dyskrekcji uregulowanych w ustawach zawodowych konieczne jest przyjęcie, że ustawy te samodzielnie regulują tryb docierania do tajemnicy⁴⁶⁶.

Tajemnica bankowa jest swoistą tajemnicą zawodową. Wyraża się to w szczególnej relacji przepisów ustawy Pr. bank., w przedmiocie zwalniania osób, na które rozciąga się obowiązek jej zachowania, do art. 180 § 1 k.p.k., który odnosi się do ogólnej reguły uchylenia tajemnicy zawodowej w procesie karnym. Przepisy ustawy Pr. bank. wskazują bowiem zarówno organy uprawnione, jak i wprowadzają rozbudowany system przesłanek jej ujawnienia oraz odrębny tryb podejmowania decyzji w tym przedmiocie⁴⁶⁷.

⁴⁶⁴ Opinia Rady Głównej Związku Zawodowego Prokuratorów i Pracowników Prokuratury RP w sprawie projektu zmian k.p.k. opracowanego przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego z dnia 25 stycznia 2012 r. – wersji po poprawkach legislacyjnych.

⁴⁶⁵ Ł. Gramza, Wykorzystanie... op. cit., s. 87.

⁴⁶⁶ M. Rusinek, Tajemnica... op. cit., s. 43.

⁴⁶⁷ Ibidem, s. 55.

§ 3. Ujawnienie tajemnicy bankowej *ex lege* (art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Prawa bankowego)

Rozważając problematykę dostępu organów postępowania karnego i karnego skarbowego do informacji stanowiących tajemnicę bankową oraz kwestię stosunku przepisów normujących uprawnienia poszczególnych podmiotów do żądania od banków takich informacji do przepisów kodeksu postępowania karnego i ustawy karnej skarbowej o świadkach, należy zastanowić się, czy art. 180 § 1 k.p.k. nie jest przepisem wystarczającym do ujawnienia informacji tożsamyh dla tych, które są chronione tajemnicą bankową. W związku z tym pozostaje również zagadnienie wydania dokumentacji posiadanej przez bank, tj. rzeczy będących nośnikami informacji zawierających tajemnicę bankową w oparciu o przepisy art. 217 § 1 i 2 k.p.k. dotyczące zatrzymania rzeczy. Z mocy art. 152 ust. 1 u.k.s. wymienione przepisy kodeksu postępowania karnego stosuje się również w postępowaniu karnym skarbowym ze zmianami wynikającymi z art. 153 § 2 i art. 157 § 1 u.k.s.

W związku z powszechną praktyką żądania przez sądy i prokuratora ujawnienia tajemnicy bankowej przez osoby zatrudnione w banku i osoby, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności, na podstawie art. 180 § 1 k.p.k. oraz wydania w oparciu o art. 217 § 1 i 2 k.p.k. dokumentów zawierających te informacje należy zastanowić się nad oceną dopuszczalności dostępu do danych na tej podstawie.

Bank jest zobowiązany do udzielenia informacji stanowiącej tajemnicę bankową na żądanie sądu lub prokuratora w związku z toczącym się postępowaniem o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe przeciwko osobie fizycznej będącej stroną umowy zawartej z bankiem w zakresie informacji dotyczących tej osoby fizycznej lub popełnione w związku z działaniem osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, w zakresie informacji dotyczących tej osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej. **Przepis art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank. bezpośrednio wskazuje, iż sąd lub prokurator mogą kierować żądanie ujawnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową do banku.** Literalne brzmienie tego przepisu wskazuje, że nie odnosi się ono do osób zatrudnionych w banku i osób, za których pośrednictwem bank wykonuje czynności bankowe. Teza ta wynika również z dyspozycji art. 104 ust. 1 Pr. bank., zgodnie z którym do zachowania tajemnicy bankowej zobowiązany jest bank, osoby w nim zatrudnione oraz osoby, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe.

W literaturze przedmiotu istnieje stanowisko, że warunkiem powstania obowiązku udzielenia przez bank informacji stanowiących tajemnicę bankową na żądanie sądu lub prokuratora przez osoby zatrudnione w banku i osoby, za których pośrednictwem bank wykonuje czynności bankowe jest łącznie:

- a) spełnienie przesłanek określonych w art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank. (zwolnienie wyżej wskazanych osób przez sąd lub prokuratora od obowiązku zachowania tajemnicy bankowej jest dopuszczalne wyłącznie w zakresie, w jakim sam bank byłby obowiązany ujawnić tajemnicę bankową),
- b) zwolnienie tych osób przez sąd lub prokuratora od obowiązku zachowania tajemnicy bankowej zgodnie z art. 180 § 1 k.p.k., ponieważ art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank. nie stanowi samodzielnej podstawy ujawnienia tajemnicy bankowej przez te osoby⁴⁶⁸.

Zgodnie uważa się także, iż „Przesłuchując w charakterze świadka osobę obowiązującą do zachowania tajemnicy bankowej, sąd lub prokurator może na podstawie art. 180 §. 1 k.p.k. zwolnić od tego obowiązku tylko w takim zakresie, w jakim miałby prawo żądać stosownych informacji bezpośrednio od banku na podstawie przepisów prawa bankowego. Podobnie na podstawie art. 217 k.p.k. organ procesowy może żądać od banku wydania rzeczy będących nośnikami określonych informacji objętych tajemnicą bankową wyłącznie wtedy, gdy w myśl odrębnych przepisów bank miałby obowiązek udzielenia temu organowi - na jego żądanie - informacji, które zostały tam utrwalone”⁴⁶⁹.

W związku z powyższym pojawia się również problem dotyczący tego, że przepisy art. 105 ust. 1 Pr. bank. nie normują kwestii formy, w której organ procesowy zwraca się do banku o udzielenie informacji. W tym miejscu dają o sobie znać niedostatki regulacji ustawy Pr. bank. i całkowity brak terminologicznego jej skoordynowania z właściwymi przepisami k.p.k. Sformułowanie art. 105 ust. 1 Pr. bank. mówiące o obowiązku udzielenia informacji stanowiącej tajemnicę bankową znacząco różni się od odpowiadających mu przepisów art. 180 § 1 k.p.k., gdzie przewidziano w sposób wyraźny zwolnienie z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej.

Ustawa procesowa wymaga wydania przez sąd lub prokuratora pozytywnej decyzji, uchylającej tajemnicę zawodową, a w przypadku konieczności uzyskania

⁴⁶⁸ B. Smykła, Prawo... op. cit., s. 381-382; M. Krzysztofek, Tajemnica... op. cit., s. 141-142.

⁴⁶⁹ J. Majewski, Uprawnienie... op. cit., 21; tak też B. Smykła, Dostęp do tajemnicy bankowej - wybrane problemy praktyki, Glosa 2001, nr 10, s. 7; T. Dukiet-Nagórska, O ujawnieniu... op. cit., s. 83.

dokumentów również postanowienia o żądaniu wydania rzeczy. Natomiast użyte w art. 105 ust. 1 pkt 2 Pr. bank. sformułowanie „na żądanie” bywa utożsamiane z dorozumianym obowiązkiem wydania stosownego postanowienia sądu lub prokuratora zwalniającego z zachowania tajemnicy bankowej. Ponadto podnosi się również, że skoro art. 105 Pr. bank. nie reguluje procedury uchylania tej tajemnicy, zastosowanie mają w tej kwestii przepisy art. 180 § 1 k.p.k., z uwagi na to konieczne jest wydanie postanowienia o zwolnieniu z tajemnicy bankowej⁴⁷⁰. Ze stanowiskiem tym nie można się zgodzić. Podobnie nie zasługuje na uwzględnienie pogląd, zgodnie z którym prokurator jest uprawniony do żądania ujawnienia tajemnicy bankowej przez osoby zatrudnione w banku i osoby, za których pośrednictwem bank wykonuje czynności bankowe wyłącznie na ogólnej podstawie, tj. art. 180 § 1 k.p.k.. **O dopuszczalności ujawnienia tajemnicy przez te osoby przesądzają przepisy o tajemnicy bankowej, szczególne w stosunku do art. 180 § 1 k.p.k.**⁴⁷¹. Zasada ta powoduje także niedopuszczalność żądania, na podstawie art. 217 § 1 k.p.k., przez sąd lub prokuratora wydania przez bank dokumentów zawierających chronione informacje

Z treści art. 105 ust. 1 Pr. bank. *expresis verbis* wynika, że skoro na banku ciąży obowiązek udzielenia informacji, to po stronie organu procesowego odpowiada mu roszczenie o wydanie stosownych materiałów, do którego aktualizacji wystarczy zwykle pismo⁴⁷². Stąd w literaturze przedmiotu istnieje też stanowisko, że przesłuchanie pracownika banku na okoliczności, co do których powstaje obowiązek udzielenia informacji nie wymaga wydania postanowienia o zwolnieniu go z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej⁴⁷³.

Przepis art. 105 Pr. bank. stanowi *lex specialis* w stosunku do unormowań k.p.k. i w związku z tym nie pozostawia wątpliwości, że udzielenie informacji stanowiących tajemnicę bankową jest obowiązkiem przedstawiciela banku. Tym samym prowadzący sprawę prokurator lub sąd nie musi wydawać żadnej decyzji celem spowodowania, aby świadek spełnił ten obowiązek⁴⁷⁴. Możliwość żądania od świadka informacji objętych tajemnicą bankową dozwolone jest wówczas, gdy zachodzą przesłanki

⁴⁷⁰ Smykła B., Dostęp do... op. cit., s. 7.

⁴⁷¹ Tak: M. Krzysztofek, Tajemnica bankowa... op. cit., s. 141; T. Dukiet-Nagórska, O ujawnieniu... op. cit., s. 59.

⁴⁷² A. Tupaj-Cholewa, Szczególne obowiązki i uprawnienia banków [w:] I. Flakiewicz, M. Grabowski, T. Grabowski, H. Kosiński, R. Mianowana, B. Paxford, A. Stopyra, M. Sudoł, M. Uściłowski, Prawo bankowe. Komentarz, H. Gronkiewicz-Waltz (red.), Warszawa 2013, s. 369.

⁴⁷³ Ł. Gramza, Wykorzystanie... op. cit., s. 85.

⁴⁷⁴ Ibidem, s. 87.

określone w ustawie Pr. bank. Przepis art. 180 § 1 k.p.k. nie jest wystarczającą podstawą do przesłuchania pracownika banku celem uzyskania informacji objętych tą tajemnicą. W przeciwnym razie straciłyby jakiegokolwiek znaczenie warunki i ograniczenia zastrzeżone w przepisach ustawy Pr. bank. określające uprawnienia organów postępowania karnego i karnego skarbowego do żądania od banków informacji stanowiących tajemnicę bankową. Oznaczałoby to, że w każdym stadium tych postępowań można by uzyskać wszelkie poufne informacje, których depozytariuszem jest bank.

Tak wynika również ze Sprawozdania z badania problematyki przepisów o tajemnicach zawodowych w postępowaniu karnym z dnia 2 czerwca 2010 r. wydanym na podstawie Zarządzenia nr 1/10 Prokuratora Apelacyjnego w Białymstoku⁴⁷⁵. Wskazano, iż przesłuchanie upoważnionego pracownika banku, po zażądaniu informacji w trybie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank., nie wymaga formy postanowienia. Prokuratorzy, występując do banku o udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową i dysponując przy tym danymi pracownika czy też pracowników banku w postaci imienia, nazwiska oraz sprawowanej funkcji, żądają zwolnienia tej osoby z obowiązku zachowania poufności na okoliczności objęte tajemnicą bankową. Akta prowadzonej sprawy nie zawsze jednak zawierają informację, wskazującą konkretnego pracownika banku posiadającego niezbędne dla toczącego się postępowania wiadomości. Prokuratorzy podnoszą, że celowe byłoby wskazanie pracownika dysponującego takimi informacjami przez sam bank.

W praktyce jednak zwolnienie z tajemnicy bankowej na gruncie przepisów ustawy Pr. bank. stwarza wiele problemów. Zdarzają się sytuacje, w których prokuratorzy próbują uzyskać informacje stanowiące tajemnicę bankową z pominięciem procedur przewidzianych przez prawo bankowe. W jednej ze spraw⁴⁷⁶ prowadzonej przez Prokuraturę Rejonową w Suwałkach prokurator na podstawie art. 218 § 1 k.p.k. wydał postanowienie o zwolnieniu z tajemnicy bankowej upoważnionej pracownicy banku i

⁴⁷⁵ Sprawozdanie z badania problematyki przepisów o tajemnicach zawodowych w postępowaniu karnym z dnia 2 czerwca 2010 r. wydane na podstawie Zarządzenia nr 1/10 Prokuratora Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 9 lutego 2010 r., Ap I A 404/1/10. Badaniu podlegały losowo wybrane sprawy, prawomocnie zakończone w II półroczu 2009 r., w których korzystano bądź usiłowano skorzystać z informacji stanowiących tajemnicę określoną m. in. w art. 104 i nast. ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe. Celem badania było sprawdzenie prawidłowości stosowania przepisów o tajemnicach zawodowych w postępowaniu karnym, a zwłaszcza prawidłowości korzystania z informacji stanowiących taką tajemnicę.

⁴⁷⁶ Sygn. Akt Ds. 445/09; por. Sygn. akt Ds. 758/09 PR Augustów; Sygn. akt Ds. 12/09 PR Augustów; Sygn. akt Ds. 1094/09 PR Bartoszyce.

przesłuchaniu jej na okoliczność umów zawartych z (...). Wydanie takiego postanowienia było niedozwolone, ponieważ stanowiło obejście przepisów o tajemnicy bankowej.

Na niejasności związane ze stosowaniem art. 105 ust. 1 pkt 2 lit b) Pr. bank., a w szczególności formą zwracania się do banku celem uzyskania informacji stanowiących tajemnicę bankową, zwracają uwagę sami praktycy. Z informacji uzyskanych od prokuratorów apelacji białostockiej wynika, że niektórzy z nich w dalszym ciągu za podstawę żądania udzielenia informacji przez bank przyjmują art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank. w zw. z art. 180 § 1 k.p.k. Natomiast część prokuratorów kieruje do banku „zwykłe” pismo z żądaniem udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową, w tym przesłuchania pracowników tego banku, na okoliczności na które rozciąga się obowiązek zachowania tej tajemnicy.

Z uwagi jednak na ograniczone możliwości zbadania dostępu prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank. trudno jest rzeczywiście ocenić, co tę podstawę stanowi tzn., bez rozstrzygnięcia pozostaje, czy w praktyce dominuje stosowanie art. 180 § 1 k.p.k. czy wskazane uregulowanie ustawy Pr.bank.

Ponadto podnosi się, że warunki zawarte w art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank. całkowicie nie przystają do potrzeb postępowania karnego⁴⁷⁷. W szczególności trudności powoduje przesłanka, aby osoba fizyczna była stroną umowy z bankiem. Warunek ten łączy się z zakresem przedmiotowym informacji, których mogą żądać sąd lub prokurator. Wymóg, aby osoba fizyczna była stroną umowy z bankiem, zamyka organom wymiaru sprawiedliwości dostęp do tych informacji, w których posiadanie bank wszedł na etapie negocjacji, kiedy nie doszło do zawarcia umowy. W doktrynie pojawiają się opinie, zgodnie z którymi forma redakcji art. 105 ust. 1 pkt 2 lit b) tiret pierwsze Pr. bank. uniemożliwia prokuratorowi dostęp do informacji związanych z czynnościami pozaumownymi. Teoretycznie należy zgodzić się z takim stanowiskiem, jeżeli przyjmie się, że tajemnica bankowa takie informacje obejmuje. W tym zakresie obecny jej kształt (art. 104 ust. 1 Pr. bank.) budzi wątpliwości. Dotyczy ona bowiem tych informacji, które zostały uzyskane na etapie negocjacji, w trakcie zawierania lub realizacji umowy. Takie unormowanie powoduje zastrzeżenia, ponieważ dyskusyjne jest, czy w zakresie przedmiotowym tajemnicy bankowej mieszczą się informacje uzyskane w inny sposób niż w związku z umową. Odpowiedź negatywna wskazywałaby, że dane te nie są chronione

⁴⁷⁷ A. Żygadło, Wyłączenia... op. cit., s. 157.

tajemnicą bankową, a w związku z tym dostęp prokuratora do takich informacji może nastąpić na podstawie art. 180 § 1 k.p.k.

Należy zastanowić się również, czy obecne unormowanie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit b) tiret pierwsze ustawy Pr. bank. obejmuje wszystkie umowy zawierane przez bank, zarówno w zakresie czynności bankowych, jak i działań niebędących czynnościami bankowymi. Określając zakres dostępu sądu i prokuratora do informacji posiadanych przez bank na podstawie tego przepisu nie można zapomnieć o zakresie tajemnicy bankowej i brzmieniu art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) tiret pierwsze Pr. bank. określającego sytuacje, w których bank ma obowiązek ujawnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową. W efekcie oznacza to, że art. 105 ust. 1 Pr. bank. nie normuje dostępu tych organów do informacji nieobjętych tajemnicą bankową skoro inne czynności niż czynności bankowe nie są przedmiotem ochrony art. 104 ust. 1 Pr. bank.. Nie można bowiem mówić, że zakres zwrotu „strona umowy zawartej z bankiem”, o którym mowa w art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) Pr. bank., obejmuje również czynności inne niż bankowe. Prywatność jednostki w zakresie informacji dotyczących czynności pozabankowych będzie przedmiotem ochrony na podstawie ustawy o ochronie danych osobowych, co w konsekwencji da mu uprawnienie do uchylenia tego typu informacji na podstawie art. 180 § 1 k.p.k.

§ 4. Uchylenie tajemnicy bankowej na podstawie art. 106b Prawa bankowego

Poza przypadkami określonymi w art. 105 i art. 106a Pr. bank. prokurator prowadzący postępowanie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe może żądać od banku, osób zatrudnionych w banku oraz osób, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową jedynie na podstawie postanowienia wydanego na jego wniosek przez właściwy miejscowo sąd okręgowy.

Skierowany do sądu okręgowego wniosek prokuratora o wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową jest pismem procesowym. Poza wymienionymi w art. 119 § 1 k.p.k. elementami formalnymi każdego pisma procesowego (oznaczenie organu, do którego jest skierowane oraz sprawy, której dotyczy, oznaczenie oraz adres wnoszącego pismo, treść wniosku lub oświadczenia, w miarę potrzeby z uzasadnieniem, data i podpis składającego pismo), wniosek prokuratora powinien spełniać wymogi art. 106b ust. 2 Pr. bank. i zawierać:

- a) numer lub sygnaturę sprawy,
- b) opis przestępstwa wraz z kwalifikacją prawną, którego dotyczy postępowanie przygotowawcze,
- c) okoliczności uzasadniające potrzebę udostępnienia informacji, wskazanie osoby lub jednostki organizacyjnej, której dotyczą informacje,
- d) podmiot zobowiązany do udostępnienia informacji i danych,
- e) rodzaj i zakres informacji.

Ponadto warunki, jakie powinien spełniać wniosek o wyrażenie zgody na ujawnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową, przykładowo określił Sąd Okręgowy w Bielsku Białej. W postanowieniu z dnia 28 lutego 2005 r.⁴⁷⁸ wyraźnie wskazał, iż zgoda: „może być wyrażona przez sąd tylko wtedy, gdy 1) zebrany materiał dowodowy co najmniej dostatecznie uzasadnia podejrzenie popełnienia przestępstwa, 2) informacji chronionych tajemnicą bankową nie można uzyskać w żaden inny sposób, 3) ponadto informacje te są niezbędne dla prawidłowego wyjaśnienia innych istotnych okoliczności popełnienia przestępstwa”. Stanowisko takie wynika ze szczególnej ochrony tajemnicy bankowej, w związku z tym, jak zauważył tenże Sąd Okręgowy „Przy wykładni tego przepisu, należy mieć na uwadze, że wniosek o uchylenie tajemnicy bankowej w swej istocie kieruje śledztwo z fazy *in rem* do fazy *ad personam*, przy jego rozpoznaniu należy mieć na uwadze odpowiednio treść art. 313 § 1 k.p.k., który wymaga, aby dane istniejące w chwili wszczęcia śledztwa lub zebrane w jego toku co najmniej dostatecznie uzasadniały podejrzenie, że czyn popełniła określona osoba.

W świetle powyższego do uchylenia tajemnicy bankowej nie wystarczy więc odebranie zawiadomienia o przestępstwie, odebranie zeznań od pokrzywdzonego i wydanie postanowienia o wszczęciu dochodzenia lub śledztwa, decyzja sądu wyrażająca zgodę na uchylenie tajemnicy bankowej nie jest formalnością, którą można uzyskać na podstawie samego pisemnego wniosku bez przedstawienia sądowi akt sprawy”. Orzeczenie Sądu Okręgowego w Bielsku Białej porusza istotną kwestię wyłączenia tajemnicy bankowej, aby była ona zgodna z generalną klauzulą ograniczającą, o której mowa w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Sąd nie powołał się wprost na przepis konstytucyjny, ale wskazując przesłanki, które muszą zostać spełnione do wyrażenia zgody przez sąd, odwołał się *de facto* do zasad wynikających z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

⁴⁷⁸ Postanowienie SO w Bielsku Białej z dnia 28 lutego 2005 r., III Kp 13/05, LexPolonica nr 396442.

W sytuacji gdy wniosek o wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową jest dotknięty brakami formalnymi, prokurator na podstawie art. 120 § 1 k.p.k., powinien zostać wezwany do jego uzupełnienia w terminie 7 dni pod rygorem uznania pisma za bezskuteczne. Podobnie należałoby postąpić, gdyby okoliczności uzasadniające potrzebę udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową zostały przedstawione tak lakonicznie (np. „w toku postępowania przygotowawczego wystąpiła potrzeba sięgnięcia do informacji stanowiących tajemnicę bankową”), że zmuszałoby to sąd rozpoznający wniosek do samodzielnego analizowania dołączonych akt postępowania przygotowawczego i dokonywania własnych ustaleń (snucia domysłów), jakie przyczyny legły u podstaw żądania.

Rolą sądu okręgowego, rozstrzygającego w przedmiocie wniosku prokuratora o wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową, nie jest czynienie własnych ustaleń odnośnie okoliczności przemawiających za uwzględnieniem żądania, lecz kontrola dotycząca tego, czy wskazane przez wnioskodawcę powody rzeczywiście istnieją i czy są na tyle ważkie, aby uzasadniały sięgnięcie do wiadomości konfidencjonalnych w interesie społecznym i dla dobra wymiaru sprawiedliwości. Zadaniem prokuratora jest każdorazowo przekonanie sądu, w oparciu o fakty, że udostępnienie informacji jest rzeczywiście konieczne, a ich brak w sposób istotny komplikowałby dotarcie do prawdy⁴⁷⁹. Dlatego też można bronić stanowiska, że zbyt ogólnikowe, pozbawione konkretów przedstawienie okoliczności uzasadniających potrzebę udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową jest tożsame z niewskazaniem ich, a zatem stanowi brak formalny wniosku wymagający uzupełnienia. Na marginesie należy zauważyć, że uchybienie to uniemożliwia sądowi przygotowanie się do posiedzenia, na które skierowany został, celem merytorycznego rozpoznania, wniosek prokuratora.

Innym koniecznym elementem wniosku prokuratora o wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową jest określenie rodzaju i zakresu wiadomości konfidencjonalnych oraz wskazanie osoby lub jednostki organizacyjnej, której te dane dotyczą. **Wykładnia art. 106b ust. 1 prowadzi do wniosku, że ustawodawca nie ograniczył przedmiotowego lub podmiotowego zakresu informacji stanowiących tajemnicę bankową, których udostępnienia domaga się prokurator.** Oznacza to, że

⁴⁷⁹ Zob. Postanowienie SA w Katowicach z 29 listopada 2006 r., sygn. II AKz 810/2006, *Krakowskie Zeszyty Sądowe* 2007, nr 1, poz. 111.

prokurator może wnosić o wyrażenie przez sąd zgody na udostępnienie jakichkolwiek wiadomości konfidencjonalnych. Jedynym kryterium jest to, aby informacje te stanowiły tajemnicę bankową w rozumieniu art. 104 ust. 1 Pr. bank.⁴⁸⁰.

W jednej z rozpoznawanych spraw sąd okręgowy prawidłowo nie uwzględnił wniosku prokuratora, o którym mowa w art. 106b ust. 1, uzasadniając odmowę wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową tym, że żądane dokumenty: „przepisy wewnętrzne banku, dotyczące udzielania kredytów hipotecznych” nie stanowią tajemnicy bankowej. Należy podkreślić, że sąd bada wniosek nie tylko pod względem spełnienia przesłanek formalnych⁴⁸¹, ale także materialnych. Potwierdza to teza sformułowana w postanowieniu Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 23 maja 2006 r.⁴⁸², zgodnie z którą „Skoro sąd ma stać na straży spełnienia gwarancyjnej funkcji ograniczania dostępu do informacji objętych tajemnicą bankową, jego rola nie może zostać sprowadzona do ocen wyłącznie formalnych”.

Sprawy o wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową należą do właściwości sądów okręgowych (art. 106b ust. 1). Rozpoznanie wniosku prokuratora stanowi czynność sądową w postępowaniu przygotowawczym wykazującą podobieństwo do instytucji zezwolenia na przesłuchanie osób zobowiązanych do zachowania tajemnicy notarialnej, adwokackiej, radcy prawnego, lekarskiej lub dziennikarskiej (art. 180 § 2 k.p.k.). W przedmiocie wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową sąd orzeka na posiedzeniu, w składzie jednoosobowym (art. 329 § 1 i 2 k.p.k.).

Użyte przez ustawodawcę sformułowanie „właściwy miejscowo sąd okręgowy” należy interpretować zgodnie z wykładnią art. 281 k.p.k., który w taki sam sposób określa kompetencję sądu okręgowego („właściwy miejscowo sąd okręgowy może wydać oskarżonemu list żelazny”). Na gruncie ostatniego z powołanych przepisów wyrażono pogląd, że sądem właściwym do wydania listu żelaznego jest sąd okręgowy miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy o dane przestępstwo albo w okręgu którego znajduje się sąd rejonowy właściwy do rozpoznania sprawy według art. 31 i n. k.p.k.⁴⁸³. Nie zawsze zatem sąd okręgowy rozpoznający wniosek prokuratora o wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową będzie jednocześnie sądem

⁴⁸⁰ M. Rusinek, Komentarz... op. cit., s. 124.

⁴⁸¹ Postanowienie SA w Katowicach z dnia 1 kwietnia 2009 r., II AKz 220/09, KZS 2009, z. 7-8, poz. 110.

⁴⁸² Postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 23 maja 2006 r., II AKz 274/06, OSA 2007, z. 1, poz. 2.

⁴⁸³ R. A. Stefański, List żelazny w nowym kodeksie postępowania karnego, Prokuratura i Prawo 1997, nr 11, 43–44.

powołanym do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji (art. 329 § 1 k.p.k.), a jedynie wówczas, gdy przestępstwo, którego dotyczy postępowanie, mieści się w katalogu z art. 25 § 1 pkt 1–3 k.p.k.

W postępowaniu karnym odbycie posiedzenia bez udziału stron jest możliwe tylko wtedy, gdy ustawa wprost to przewiduje (np. art. 180 § 2 k.p.k.). Ponieważ żaden przepis nie przewiduje rozpoznania wniosku prokuratora o wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową na posiedzeniu bez udziału stron i niedostępnym dla publiczności, bezpośrednio zastosowanie znajduje art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, który stanowi, że każdy ma prawo do jawnego rozpatrzenia sprawy⁴⁸⁴. Stosując jednak odpowiednio art. 360 § 1 k.p.k., sąd powinien rozważyć, czy nie zachodzi konieczność wyłączenia jawności posiedzenia w całości lub części, gdyż jawne procedowanie nad wnioskiem prokuratora mogłoby doprowadzić do ujawnienia okoliczności istotnych dla dalszego przebiegu postępowania przygotowawczego lub naruszać ważny interes prywatny (ze względu na charakter poufnych informacji dotyczących beneficjenta tajemnicy bankowej).

W trakcie prowadzonych badań aktowych nie spotkano się jednak z żadnym przypadkiem wyłączenia jawności posiedzenia. Ani wskazany przez prokuratora **bank, ani osoba, której dotyczą wiadomości konfidencjonalne, nie są, w rozumieniu k.p.k., stroną postępowania w przedmiocie wniosku o wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową**. Beneficjent tajemnicy bankowej jest jednak „osobą niebędącą stroną”, której udział w posiedzeniu „ma znaczenie dla ochrony jej praw lub interesów”. Przymiotu tego nie posiada bank, z perspektywy którego sprawa dotyczy przede wszystkim jego obowiązków polegających na zachowaniu tajemnicy bankowej oraz udostępnieniu wiadomości konfidencjonalnych na żądanie upoważnionego przez sąd prokuratora. Zastosowanie się do wymagań wynikających z obowiązujących przepisów nie narusza praw banku ani nie szkodzi jego interesom. Pomimo że przepisy prawa bankowego nie przewidują udziału prokuratora ani osoby, której dotyczą informacje stanowiące tajemnicę bankową w posiedzeniu sądu, mogą oni wziąć w nim udział, jeżeli się stawią (art. 96 § 2 k.p.k.).

Po rozpatrzeniu wniosku sąd, w drodze postanowienia, wyraża zgodę na udostępnienie informacji, określając ich rodzaj i zakres, osobę lub jednostkę

⁴⁸⁴ Sz. Stypuła, Udział publiczności w posiedzeniach sądu I instancji, *Monitor Prawniczy* 2007, nr 21, s. 1190 i n.

organizacyjną, których dotyczą, oraz podmiot zobowiązany do ich udostępnienia, albo odmawia udzielenia zgody na udostępnienie informacji (art. 106b ust. 3 Pr. bank.). W części dyspozytywnej postanowienia sąd, *verba legis*, „wyraża zgodę na udostępnienie informacji”. Żądanie zatem przez prokuratora „zobowiązania” banku do „udzielenia”, a zwłaszcza do „ujawnienia” określonych wiadomości konfidencjonalnych jest nieuprawnione i mylące. Z kolei rozstrzygnięcie negatywne powinno polegać na „odmowie wyrażenia zgody”, nie zaś na „nieuwzględnieniu” albo „oddaleniu” wniosku prokuratora.

Przepis art. 94 § 1 k.p.k. określa, co powinno zawierać każde postanowienie wydawane w postępowaniu karnym. Z kolei art. 106b ust. 3 Pr. bank. formułuje dodatkowe obligatoryjne elementy postanowienia wyrażającego zgodę na udostępnienie prokuratorowi wiadomości konfidencjonalnych. Należą do nich: 1) określenie rodzaju i zakresu informacji stanowiących tajemnicę bankową, 2) wskazanie osoby lub jednostki organizacyjnej, których dotyczą informacje oraz 3) wskazanie podmiotu zobowiązanego do ich udostępnienia.

Niezmiernie istotne staje się precyzyjne określenie rodzaju i zakresu informacji stanowiących tajemnicę bankową na których udostępnienie prokuratorowi wyraża zgodę sąd. Bank, osoby w nim zatrudnione oraz osoby, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe, powinny przekazać prokuratorowi tylko te wiadomości konfidencjonalne, których obowiązek udostępnienia jednoznacznie wynika z treści postanowienia sądu (reguła niezbędności). Co do innych objętych ochroną informacji każdy z wyżej wymienionych podmiotów może skutecznie uchylić się od zadośćuczynienia żądaniu prokuratora, powołując się na obowiązek zachowania tajemnicy bankowej oraz wskazując na brak przesłanek udostępnienia wiadomości konfidencjonalnych. Z uwagi na odpowiedzialność karną (art. 266 § 1 k.k.), cywilną (art. 105 ust. 5 Pr. bank.) i dyscyplinarną (art. 100 § 2 pkt 5 k.p.), grożące za ujawnienie tajemnicy zawodowej, pracownicy banku oraz osoby, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe skłaniają się ku interpretacji niejednoznacznych sformułowań zawartych w postanowieniu wydanym na podstawie art. 106b ust. 1 na rzecz obowiązku zachowania tajemnicy bankowej.

Wyrażając zgodę na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową, sąd wskazuje „podmiot zobowiązany do ich udostępnienia”. Przez to pojęcie należy rozumieć przede wszystkim bank. Jeśli prokurator dysponuje personaliami osób

(pracowników banku lub osób pośredniczących w wykonywaniu czynności bankowych), które z uwagi na podejmowane czynności służbowe i posiadane wiadomości mogą przekazać mu informacje konfidencjonalne, nic nie stoi na przeszkodzie, aby zostały one wymienione w treści postanowienia. Nie należy jednak żądać od prokuratora, aby każdorazowo wskazywał imiennie osoby, które powinny udostępnić mu objęte tajemnicą wiadomości. Obowiązek taki nie wynika bowiem z treści art. 106b ust 3 Pr. bank. Również art. 106b ust. 1, zgodnie z którym prokurator może na podstawie postanowienia wydanego przez sąd żądać od banku, osób zatrudnionych w banku oraz osób, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe, udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową, nie uzasadnia żądania od prokuratora wskazania, a w konsekwencji zamieszczenia w orzeczeniu imiennie określonych pracowników lub pośredników banku. Funkcja tego ostatniego przepisu sprowadza się jedynie do określenia podmiotów zobowiązanych do przekazania wiadomości konfidencjonalnych prokuratorowi dysponującemu postanowieniem sądu zezwalającym na udostępnienie mu określonych informacji stanowiących tajemnicę bankową. „Przepis art. 106b wymaga wskazania we wniosku o uchylenie tajemnicy bankowej konkretnej osoby, której informacja objęta tajemnicą ma dotyczyć”⁴⁸⁵, **nie wymaga natomiast wskazania osoby, która na żądanie uprawnionego prokuratora powinna mu przekazać wiadomości konfidencjonalne.**

Wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową przez określony bank (bez wskazywania konkretnej osoby fizycznej) skutkuje tym, że:

- 1) Uprawniony przez sąd prokurator pisemnie informuje ten bank o treści prawomocnego postanowienia, osobie lub jednostce, której mają dotyczyć informacje, rodzaju i zakresie tych informacji (art. 106b ust. 5)⁴⁸⁶.
- 2) Odpowiedzialność za udostępnienie prokuratorowi informacji stanowiących tajemnicę bankową spoczywa na kierownictwie danej placówki banku⁴⁸⁷.
- 3) Dyrekcja oddziału banku, kierując się własną wiedzą o organizacji pracy placówki, zakresie czynności służbowych, obiegu informacji i dokumentów, decyduje, kto przygotowuje stosowne pismo albo przekaże prokuratorowi w inny określony przez niego sposób żądane wiadomości – złoży zeznania, przedstawi dokumenty.

⁴⁸⁵ Postanowienie SA w Warszawie z 13 sierpnia 2004 r., sygn. II AKz w 426/04, OSA 2005, nr 4, poz. 24.

⁴⁸⁶ B. Smykła, Dostęp prokuratora... op. cit., s. 37.

⁴⁸⁷ Z. Ofiarski, Prawo... op. cit., s. 690; B. Smykła, Tajemnica... op. cit., s. 55.

- 4) W przypadku gdy udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową następuje na piśmie, podpisują je osoby upoważnione do reprezentowania banku (oddziału banku) albo umocowani do tego pełnomocnicy.
- 5) Wszyscy pracownicy banku wskazanego w postanowieniu sądu, jak również każda osoba, za pośrednictwem której dany bank wykonuje czynności bankowe, zostają w tym jednostkowym przypadku zwolnieni z obowiązku zachowania tajemnicy bankowej co do informacji wskazanych w orzeczeniu sądu i powinni udzielić uprawnionemu prokuratorowi żądanych wiadomości konfidencjonalnych w określony przez niego sposób⁴⁸⁸.

W postanowieniu wyrażającym zgodę na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową należy również oznaczyć prokuratora, któremu mają zostać przekazane wiadomości konfidencjonalne. Wymóg ten nie wynika wprawdzie z art. 106b ust. 3 Pr. bank., lecz można go wywieść z brzmienia art. 106b ust. 5 *in principio*: „uprawniony przez sąd prokurator”. Wyrażając zgodę na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową, sąd powinien zatem wskazać prokuratora tej jednostki organizacyjnej prokuratury, która prowadzi lub nadzoruje postępowanie w sprawie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, bez potrzeby indywidualizowania go imieniem i nazwiskiem („wyrazić zgodę na udostępnienia Prokuratorowi Prokuratury Rejonowej w (...) informacji stanowiących tajemnicę bankową: (...)”).

Decyzja sądu w przedmiocie wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową wymaga uzasadnienia, które sporządza się na piśmie wraz z samym postanowieniem. Z istoty tego uzasadnienia wynika, że powinno ono wskazywać wszystkie istotne przesłanki, którymi kierował się organ wydający orzeczenie, a w konsekwencji powinno wyczerpująco wyjaśniać podstawę faktyczną i prawną rozstrzygnięcia. Uzasadnienie postanowienia powinno, co do zasady, zawierać elementy określone w przepisie art. 424 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k.⁴⁸⁹. Sąd ma obowiązek wyjaśnić, a nie jedynie przytoczyć, podstawę prawną swojej decyzji oraz dokonać potrzebnych ustaleń faktycznych poprzez wskazanie udowodnionych okoliczności i przyczyn oparcia się na

⁴⁸⁸ Ł. Gramza, Wykorzystanie... op. cit. s. 87-88.

⁴⁸⁹ Postanowienie SN z 15 lutego 2001 r., sygn. III KKN 595/00, Prokuratura i Prawo 2001, nr 7-8, poz. 9.

zebranych dowodach bądź odmówienia wiary innym dowodom⁴⁹⁰. Ponadto uzasadnienie postanowienia, wydanego w trybie art. 106b ust. 3 Pr. bank., powinno wskazywać na prowadzenie postępowania przygotowawczego w sprawie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, w toku którego prokurator mógł wystąpić z wnioskiem o wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową, a zatem - że spełnione zostały formalne wymogi rozpoznania sprawy przez sąd. Należy wykazać również, że informacje, których udostępnienia domaga się prokurator, stanowią tajemnicę bankową i zgromadzony materiał dowodowy świadczy o tym, że mają one istotne znaczenie dla prowadzonego postępowania, zaś przedstawione przez wnioskodawcę okoliczności, przemawiające za uwzględnieniem wniosku, istnieją oraz uzasadniają wyrażenie zgody na udostępnienie wiadomości konfidencjonalnych. Uzasadniając postanowienie, nie można poprzestawać na zdawkowych, arbitralnych wzmiankach pozorujących uzasadnienie⁴⁹¹.

Uzasadnienie postanowienia, które nie zawiera wszystkich niezbędnych elementów, uniemożliwia kontrolę instancyjną wydanego orzeczenia i ustosunkowanie się do zarzutów zgłaszanych w środku odwoławczym. Na decyzję sądu w przedmiocie wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową prokuratorowi wnioskującemu o wydanie postanowienia przysługuje zażalenie (art. 106b ust. 4 Pr. bank.), które rozpoznaje sąd apelacyjny. Służy ono wyłącznie prokuratorowi, który może zaskarżyć postanowienie w całości albo w części.

W polskim procesie karnym prokurator nie został ograniczony *gravamenem* (art. 425 § 3 k.p.k.), jest więc uprawniony do zaskarżenia postanowienia, którym sąd okręgowy wyraził zgodę na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową. Jest to raczej możliwość teoretyczna, pozbawiona znaczenia dla praktyki. Trudno bowiem przypuszczać, że w razie uwzględnienia wniosku prokurator będzie kwestionował korzystne dla siebie rozstrzygnięcie sądu, uniemożliwiając w ten sposób kontynuowanie postępowania przygotowawczego, aż do czasu uprawomocnienia się orzeczenia. Możliwość zaskarżenia przez prokuratora każdego postanowienia sądu w przedmiocie wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową – zarówno pozytywnego, jak i negatywnego – wynika również z art. 106b ust. 4, który to przepis dopuszcza wniesienie zażalenia na wszystkie postanowienia sądu, wymienione w art. 106b ust. 3 Pr. bank. Nie

⁴⁹⁰ Postanowienie SA w Krakowie z 5 listopada 2003 r., sygn. II AKz 5376/03, Krakowskie Zeszyty Sądowe 2003, nr 11, poz. 34.

⁴⁹¹ Postanowienie SA w Krakowie z 3 lipca 2002 r., sygn. II AKz 245/02, Krakowskie Zeszyty Sądowe 2002, nr 7–8, poz. 48.

należy interpretować ściśle przewidzianego w tym przepisie wymogu, aby zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową pochodziło od prokuratora wnioskującego o wydanie postanowienia. Na przeszkodzie takiej wykładni stoi zasada jednolitości i niepodzielności prokuratury, w myśl której każdy prokurator reprezentuje prokuraturę w całości, w związku z czym prokuratura może posłużyć się do wykonywania swoich zadań każdym prokuratorem.

Należy podkreślić, że przepis art. 106b Pr. bank. stanowi *lex specialis* względem art. 180 k.p.k. i jest autonomiczną podstawą udostępnienia prokuratorowi wiadomości konfidenjalnych. Ze względu jednak na podobieństwo obu przepisów i ich ochronny charakter uzasadnione jest posługiwanie się analogicznymi kryteriami przemawiającymi za wyrażeniem zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową.

Przed wszystkim dostęp ten musi być niezbędny dla osiągnięcia celów postępowania karnego (określonych w art. 2 k.p.k.), zwłaszcza postępowania przygotowawczego (wskazanych w art. 297 k.p.k.). Należy mieć tu na uwadze sytuację, w której bez udostępnienia wiadomości konfidenjalnych nie będzie możliwe kontynuowanie lub zakończenie postępowania przygotowawczego (wykrycie sprawcy, ustalenie czasu i miejsca czynu, charakteru czynności sprawczej, ustalenie pokrzywdzonego i wyrządzonej mu szkody)⁴⁹². W szczególności, gdy niemożliwe jest ustalenie okoliczności stanowiących tajemnicę bankową za pomocą innych środków dowodowych przy jednoczesnym wyczerpaniu już w sprawie istniejących⁴⁹³. Wyrażono również pogląd, że na uwzględnienie zasługuje wyłącznie obiektywna niemożliwość dokonania ustaleń, oznaczająca faktyczne nieistnienie takiego źródła dowodowego, które mogłoby dostarczyć informacji na dany temat. Nie jest wystarczające tu ani istnienie (możliwych do pokonania) przeszkód w dotarciu do istniejącego źródła dowodowego, ani też nieustalenie istnienia tego źródła wynikające z niepodjęcia wszystkich koniecznych w danym momencie czynności wykrywczych⁴⁹⁴.

W tym przypadku również postulat sprawności postępowania i zakończenia śledztwa/dochodzenia w określonych ustawą procesową terminach może mieć posiłkowe

⁴⁹² A. Kawulski, Prawo... op. cit., s. 471-472.

⁴⁹³ Uchwała SN z 19 stycznia 1995 r., sygn. I KZP 15/94, OSNKW 1995, nr 1-2, poz. 1; A. Kawulski, Prawo... op. cit., s. 471.

⁴⁹⁴ K. Broclawik, M. Czajka, Prawnkarne aspekty ochrony tajemnicy zawodowej radcy prawnego, cz. 2, Radca Prawny 2001, nr 4, s. 42 i n.

znaczenie, nigdy jednak nie powinien stanowić samodzielnej przesłanki wyrażenia zgody na udostępnienie prokuratorowi wiadomości stanowiących tajemnicę bankową. Możliwość sięgnięcia do wiadomości konfidenjalnych, przewidziana w art. 106b, powinna być zawsze traktowana jako czynność procesowa o wyjątkowym, nadzwyczajnym charakterze („ostateczność”). Istnienie tej instytucji nie zwalnia też organów procesowych z konieczności poszukiwania i przeprowadzania innych dowodów, chociażby wymagało to podejmowania czasochłonnych, drobiazgowych działań. Na potrzebę uwzględniania celów postępowania karnego zwrócił także uwagę Sąd Apelacyjny w Krakowie: „Przepis art. 106b ma charakter gwarancyjny (...). Wymaga on od wnioskodawcy wykazania okoliczności uzasadniających potrzebę udostępnienia mu informacji na tyle ważkich, by uzasadniały odstąpienie od zachowania tajemnicy bankowej, jaką prawo zapewnia każdemu posiadaczowi konta. Zgodę na ujawnienie danych objętych tajemnicą bankową można udzielić, gdy jest to niezbędne dla realizacji celów toczącego się postępowania i gdy brak jest możliwości dokonania ustaleń w oparciu o dostępne dowody. Skoro prokurator nie wyczerpał tych możliwości, słusznie odmówiono tej zgody”⁴⁹⁵.

Ponadto zwolnienie z tajemnicy bankowej lub innej tajemnicy zawodowej podyktowane jest koniecznością uzyskania informacji stanowiących tą tajemnicę dla zapewnienia prawidłowego wyrokowania w sprawie⁴⁹⁶. Przesłanka ta, sformułowana przez Sąd Najwyższy dla potrzeb fazy jurysdykcyjnej procesu karnego, może mieć zastosowanie w omawianym postępowaniu, zważywszy, że w świetle art. 106b ust. 1 sąd nie jest uprawniony do wystąpienia z wnioskiem o wyrażenie przez sąd okręgowy zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową, zaś możliwość żądania informacji na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) została ograniczona wyłącznie do osoby oskarżonego.

Z powyższym argumentem wiąże się także potrzeba sprawdzenia okoliczności faktycznych oraz kontroli dowodów, budzących uzasadnione wątpliwości co do zgodności z prawdą, przy wykorzystaniu informacji stanowiących tajemnicę bankową. Przesłanka ta

⁴⁹⁵ Postanowienie SA w Krakowie z 5 kwietnia 2007 r., sygn. II AKz 134/2007, Krakowskie Zeszyty Sądowe 2007, nr 4, poz. 46; tak też SA we Wrocławiu: „Ocenę merytoryczną wniosku należy łączyć z zawartym w pkt 3 art. 106b ust. 2 Prawa bankowego wymogiem wskazania przez prokuratora okoliczności uzasadniających potrzebę udostępnienia informacji niejawnych, które to okoliczności powinny być oceniane przez sąd z punktu widzenia wskazanych w art. 297 § 1 pkt 1–5 k.p.k. celów prowadzonego postępowania przygotowawczego, w którym prokurator składa wniosek”; postanowienie SA we Wrocławiu z 31 maja 2006 r., sygn. II AKz 280/06, OSA 2006, nr 7, poz. 42.

⁴⁹⁶ Zob. Uchwała SN z 16 czerwca 1994 r., sygn. I KZP 5/94, OSNKW 1994, nr 7–8, poz. 41.

aktualizuje się zwłaszcza wtedy, gdy wiadomości konfidencjonalne mają posłużyć do weryfikacji wyjaśnień podejrzanego lub zeznań świadków.

Trzeba również zwrócić uwagę na postulat sprawności postępowania, ponieważ uzupełnienie istotnych braków postępowania przygotowawczego po wniesieniu aktu oskarżenia (art. 345 k.p.k., art. 397 k.p.k.) zawsze znacząco wydłuża czas oczekiwania na rozstrzygnięcie sprawy przez sąd.

Nie sposób również pominąć wglądu na dobro wymiaru sprawiedliwości, gdy podstawowe znaczenie będzie odgrywał społeczny interes w ujawnieniu okoliczności objętych tajemnicą, przewyższający konieczność ochrony wartości, które leżą u źródeł tajemnicy bankowej. „Nie można przyjmować *a priori*, iż dobro wymiaru sprawiedliwości (interes społeczny) zawsze góruje nad koniecznością zachowania tajemnicy zawodowej (interes jednostkowy), ponieważ ochrona tajemnicy zawodowej leży również w interesie społecznym, a także samego wymiaru sprawiedliwości”⁴⁹⁷.

W podsumowaniu należy stwierdzić, że tajemnica bankowa jest swoistą tajemnicą zawodową, ale dla wejścia w posiadanie informacji, których stanowi ochronę, nie jest wystarczające posłużenie się przepisami o zwolnieniu świadka z obowiązku zachowania tej tajemnicy wyłącznie na podstawie art. 180 § 1 k.p.k. Podobnie, postanowienie o żądaniu wydania rzeczy, zgodnie z art. 217 k.p.k., nie stanowi samodzielnej podstawy uzyskania dokumentacji zawierającej informacje stanowiące tajemnicę bankową.

W literaturze niekwestionowany jest pogląd o szczególnym charakterze przepisów uchylających tajemnicę bankową względem art. 180 § 1 k.p.k. Przepisy art. 105 i art. 106b Pr. bank. statuuje odrębne drogi uchylania tajemnicy bankowej na potrzeby sądu i prokuratora w procesie karnym⁴⁹⁸. Natomiast rola sądu rozpoznającego wniosek prokuratora o wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową sprowadza się do rozstrzygnięcia, czy zgromadzony w sprawie materiał dowodowy uzasadnia potrzebę wystąpienia do banku z żądaniem przekazania wiadomości konfidencjonalnych.

Sąd nie może jednak wskazywać prokuratorowi na konieczność podjęcia określonych czynności procesowych, a w szczególności warunkować uwzględnienia wniosku od przeprowadzenia poszukiwania i przedstawienia sądowi dodatkowych dowodów, zweryfikowania dowodów już przeprowadzonych, zmiany opisu czynu lub jego

⁴⁹⁷ K. Broclawik, M. Czajka, *Prawnokarne...* op. cit., s. 52.

⁴⁹⁸ M. Rusinek, *Tajemnica...* op. cit., s. 42.

kwalifikacji prawnej, przedstawienia zarzutów innym osobom, ponieważ na etapie postępowania przygotowawczego decyduje o tym wyłącznie prokurator.

Uregulowanie art. 106b ust. 1 Pr. bank. nie jest wolne od krytycznych uwag. Wątpliwości te dotyczą one zarówno **braku merytorycznych przesłanek uwzględnienia wniosku, jak również kryteriów oceny wskazanych przez prokuratora okoliczności uzasadniających potrzebę udostępnienia informacji**. Sąd ma być rzeczywistym gwarantem ochrony tajemnicy bankowej przed nadużyciami i jego rola w omawianym postępowaniu nie powinna ograniczać się wyłącznie do skontrolowania, czy spełnione zostały formalne warunki uzasadniające wystąpienie z wnioskiem o wyrażenie zgody na udostępnienie wiadomości konfidencjonalnych. Brak punktu odniesienia może doprowadzić do arbitralnych rozstrzygnięć i rozbieżnych ocen takich samych stanów faktycznych.

Możliwości, jakie w trakcie gromadzenia materiału dowodowego oraz ustalania okoliczności czynu i jego sprawcy stwarza art. 106b Pr. bank., nie sposób nie docenić. Znaczenie przestawionej instytucji jest jednak daleko większe, ponieważ art. 106c tej ustawy, umożliwiający prokuratorowi prowadzącemu postępowanie, w przypadkach określonych w art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) i c) Pr. bank., wystąpienie z żądaniem udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową w stosunku do podmiotów, którym bank „ujawnił” informacje stanowiące tajemnicę bankową, odsyła do odpowiedniego stosowania przepisów art. 106b ust. 2–5 Pr. bank. Stąd też instytucje te są często wykorzystywane przez prokuratorów. Poddanie wniosku prokuratora kontroli sądu okręgowego, który może udzielić albo odmówić udzielenia zgody na udostępnienie wiadomości konfidencjonalnych, powinno stanowić gwarancję poszanowania prywatności każdego człowieka, której istotną częścią jest ochrona tajemnicy bankowej.

ROZDZIAŁ V.
UCHYLENIE TAJEMNICY BANKOWEJ NA PODSTAWIE
ART. 106B PRAWA BANKOWEGO W ŚWIETLE BADAŃ
AKTOWYCH

§ 1. Uwagi ogólne

Zwrócono się do Prokuratur Okręgowych na terenie apelacji białostockiej z prośbą o dostęp i wgląd do akt zakończonych spraw karnych dotyczących:

- 1) Dostępu prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) ustawy Pr. bank. Przedmiotem zainteresowania były:
 - ilość oraz powody wystąpień prokuratora do banku,
 - jakich spraw wystąpienia te dotyczą,
 - przyczyny odmowy banku udostępnienia tych danych.
- 2) Dostępu prokuratora do informacji objętych tajemnicą bankową na podstawie art. 106b ustawy Pr. bank., w których prokurator złożył wniosek o wyrażenie zgody na udostępnienie tych danych do sądu okręgowego.

Odpowiedzi uzyskane z Prokuratury Okręgowej w Białymstoku, Łomży i Suwałkach stwierdzały, że nie prowadzą one statystyki dotyczącej ilości wystąpień prokuratora do banku o ujawnienie tajemnicy bankowej. Natomiast Prokuratura Okręgowa w Olsztynie wyraziła „zgody na udostępnienie (...) materiałów w postaci akt głównych prawomocnie zakończonych postępowań, w których prokuratorzy korzystali z dostępu do informacji objętych tajemnicą bankową”. W dalszej części odpowiedzi zaznaczono jednak, że „Prokuratury nie dysponują aktami głównymi spraw będących przedmiotem zainteresowania, które zostały zakończone skierowaniem do sądu aktu oskarżenia, a o wgląd do tych spraw należy zwrócić się do właściwych sądów”.

W związku z tym, badania dostępu prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) ustawy Pr. bank. nie dałyby reprezentatywnych wyników, ponieważ nie stworzyłyby pełnego obrazu dostępności do tych informacji.

Z uwagi na to skupiono się na analizie akt zawierających wnioski prokuratora złożony w trybie art. 106b wskazanej ustawy, w tym treści żądań, ich uzasadnień oraz przestępstw, których wystąpienia dotyczą. Było to możliwe, ponieważ sądy okręgowe prowadzą wykaz, w którym te wnioski są rejestrowane.

Badaniom zostały poddane również postanowienia sądów okręgowych w przedmiocie wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową. W szczególności skupiono się na postanowieniach oraz ich uzasadnieniach, w których sądy tej zgody odmówiły. Badania przeprowadzono na terenie apelacji białostockiej, tj. Sądach Okręgowych w Białymstoku, Łomży, Olsztynie, Ostrołęce i Suwałkach za lata: 2004 (wprowadzenie art. 106b do ustawy Pr. bank.), 2009, 2010 oraz 2011. Łącznie przebadano 2460 spraw.

Banki poprzez zobowiązanie określone w ustawie Pr. bank. udzielają informacji stanowiących tajemnicę bankową enumeratywnie wymienionym osobom i instytucjom przy zaistnieniu określonych przesłanek. Przepisy art. 105, 106a, 106b Pr. bank. wskazują, jakim podmiotom bank przekazuje informacje będące w jego posiadaniu.

Z uwagi na temat pracy w szczególnym kręgu zainteresowania znalazły się organy prowadzące postępowanie przygotowawcze. W związku z tym prośbę w sprawie danych potrzebnych do pracy naukowej poruszającej tematykę tajemnicy bankowej w postępowaniu karnym wystosowano również do Komendy Głównej Policji w Warszawie, wnosząc o podanie:

- 1) **liczby zapytań skierowanych do banków wynikających z prawa do tego typu żądań na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2) ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz. U. 2011, Nr 72, poz. 388),**
- 2) **liczby odpowiedzi na wyżej wymienione zapytanie, w tym liczby odpowiedzi odmownych udzielenia tych informacji oraz uzasadnienia takich decyzji**
- w latach 2003 – 2011.

Okazało się, że Komenda Główna Policji nie gromadzi danych w ujęciu statystycznym wskazanym w punkcie 1 i 2 wniosku. Stąd też odmówiono podania informacji, o które wnoszono. Jednocześnie podkreślono, że Komenda Główna Policji zebrała na potrzeby wewnętrzne resortu dane dotyczące liczby składanych przez Policję wniosków o ujawnienie tajemnicy bankowej i ubezpieczeniowej (pkt 1) w 2010 r., jednakże nie jest możliwe wyodrębnienie z nich wniosków dotyczących wyłącznie tajemnicy bankowej.

Analogiczny wniosek został skierowany do Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego. W odpowiedzi uzyskano informację, że w latach 2006-2011 sporządzono około 5414 wniosków o informacje stanowiące tajemnicę bankową, o których mowa w art. 105 ust. 1 pkt 2 ustawy Pr. bank. Jednocześnie wskazano, że podana liczba wniosków ma charakter jedynie szacunkowy, co wynika z braku dostępu do akt głównych prowadzonych postępowań przygotowawczych w latach ubiegłych, jak również prowadzonych rejestrów wniosków redagowanych w trybie art. 105 ust. 1 pkt 2 ustawy Pr. bank.

Podano CBA dwukrotnie nie uzyskało żadnych informacji z uwagi na skierowanie wniosku do banku nieposiadającego wnioskowanych informacji.

Otrzymano również 4 odpowiedzi odmowne motywowane tym, że historia operacji na rachunku dotyczy także osoby trzeciej i w tym zakresie zgodnie z art. 104 ust. 1 Pr. bank. Bank jest zobowiązany do zachowania tajemnicy bankowej, a ujawnienie tych informacji mogłoby narazić Bank na odpowiedzialność (art. 105 ust. 5). Dodatkowo bank wskazał, że CBA w swojej właściwości nie posiada uprawnień do uzyskiwania informacji stanowiących tajemnicę bankową, gdyż nie jest służbą ochrony państwa.

§ 2. Analiza wniosków prokuratorskich składanych w trybie art. 106b Prawa bankowego

Elementem koniecznym wniosku prokuratora o wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową jest m. in. określenie rodzaju i zakresu wiadomości konfidenancyjnych, wskazanie osoby lub jednostki organizacyjnej, której te dane dotyczą, oraz podmiotu zobowiązanego do udostępnienia informacji i danych. Ustawodawca nie ograniczył przedmiotowego ani podmiotowego zakresu informacji stanowiących tajemnicę bankową, których udostępnienia domaga się prokurator. Tym samym może on wnosić o wyrażenie przez sąd okręgowy zgody na udostępnienie jakichkolwiek wiadomości konfidenancyjnych. Jedynym kryterium jest to, aby informacje te stanowiły tajemnicę bankową w rozumieniu art. 104 ust. 1 Pr. bank.

Analiza akt zawierających wnioski prokuratora w przedmiocie udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową wykazała, że prokuratorskie żądania prowadzą się do: podania, wskazania, udostępnienia, udzielenia lub nadesłania: „pełnych danych personalnych właścicieli oraz pełnomocników rachunku bankowego o

numerze (...)", „adresów zamieszkania osób w/w oraz adresu, pod który przesyłana jest korespondencja związana z prowadzeniem rachunku", „historii obrotów na rachunku bankowym w okresie od (...) do (...), w tym ze wskazaniem rachunków bankowych, na które ewentualnie następowały przelewy", „informacji, czy posiadaczowi w/w rachunku bankowego wydane zostały karty uprawniające do dokonywania transakcji bądź wypłaty pieniędzy z bankomatów", „dokumentów, jakimi się posłużono, zawierając w/w rachunek bankowy (numer, seria, przez jaki organ wydane)", „historii spłaty pożyczki przez (...) zamieszkałego (...) w związku z zawartą umową prostej pożyczki gotówkowej Nr (...)", „informacji czy pożyczka została spłacona", „uwierzytelnionej kserokopii umowy pożyczki dotyczącej rachunku numer (...)", „informacji dotyczących zaciągnięcia przez (...) umów kredytowych numer (...) z dnia (...)", „pełnych danych zawartych w oryginałach dokumentacji związanej z założeniem w/w rachunku bankowego, w tym w szczególności umowy i karty wzorów podpisów oraz kopii dokumentów stwierdzającej tożsamość osoby zakładającej rachunek", „okoliczności zawarcia umowy kredytowej na nazwisko (...) urodzonego (...) w (...), zamieszkałego w (...), PESEL (...) oraz ujawnienie dokumentów, które zawierając w/w umowę, okazano i sporządzono", „podanie danych pośredników, agencji, itp., którzy pośredniczyli w zawarciu w/w umowy", „daty założenia oraz danych personalnych właściciela, dysponentów i pełnomocników rachunku bankowego o numerze (...)", „historii obrotów na w/w rachunku za okres od 1 lipca 2008 r. do dnia realizacji żądania, ze wskazaniem zleceniodawców i tytułów transakcji bankowych oraz numerów rachunków uczestniczących w transakcjach i znanych bankowi posiadaczy tych rachunków", „pełnych informacji zawartych w oryginałach dokumentacji związanej z zawarciem (...) umowy o pożyczkę numer (...) z (...) w szczególności nadesłania oryginału umowy", „udzielenia przez pracowników w/w Banku informacji dotyczących zawarcia w/w umowy", „czy w dniu (...) (...) syn Jana i Marii urodzony (...) był posiadaczem rachunku bankowego – o jakim numerze, kiedy założonego; czy w tym dniu ta osoba była posiadaczem kart kredytowych lub płatniczych – o jakim numerze i w oparciu o co wydanych, jaki był stan tego rachunku oraz obciążeń kart na dzień (...)", „w szczególności danych dotyczących regulowania rat kredytowych w/w kredytu oraz udzielenie informacji czy pojazd stanowiący zabezpieczenie kredytu został zajęty przez bank na poczet należności, jeśli tak to kiedy, od kogo i kto dokonał jego odbioru, a także czy wraz z pojazdem został zajęty dowód rejestracyjny", „dokumentacji bankowej dotyczącej transakcji w okresie od (...) do (...) na numer (...)", „poprzez wskazanie

wszelkich informacji dotyczących transakcji wykonywanych na rachunkach, których właścicielem jest bądź był (...), zamieszkały (...) w (...) w okresie od (...) do (...), ilości i rodzajów kart bankomatowych wydanych do przedmiotowych rachunków, z wyszczególnieniem czasu i miejsca transakcji, lokalizacji bankomatów, z których podejmowane były pieniądze oraz rodzaju i numerów kart bankomatowych używanych przy wykonywaniu poszczególnych transakcji”, „wszelkich informacji dotyczących umowy kredytowej numer (...), w tym informacji o dacie i miejscu podpisania tej umowy, udostępnienie tej umowy oraz wszelkiej dokumentacji z nią związanej – nadesłanie oryginałów dokumentów podpisywanych przez kredytobiorcę podczas zawierania umowy, ewentualnego zaświadczenia o zatrudnieniu, zarobkach czy też dochodach, nadesłania kserokopii dokumentów tożsamości, jakimi posłużył się kredytobiorca podczas podpisywania umowy, wskazanie informacji o stanie zadłużenia, sumie spłaconego kredytu, informacji jakie dokumenty są wymagane do zaciągnięcia kredytu, a jakie były okazane, w jaki sposób jest weryfikowane źródło dochodów i tożsamość kredytobiorcy oraz w jaki sposób zostało ono zweryfikowane w przypadku tego kredytu”, „wszystkich oryginałów umów kredytowych od 2007 r.”, „historii obrotów na rachunku bankowym w okresie (...), w tym ze wskazaniem rachunków bankowych, na które ewentualnie następowały przelewy, jak też danych tych osób, które dokonywały wpłat/przelewów na wskazany rachunek”, „uwierzytelnionej kopii umowy dotyczącej prowadzenia rachunku”, „danych dotyczących lokalizacji bankomatu (ów), z którego (órych) dokonywano wypłat z przedmiotowego rachunku (w przypadku bankomatów będących własnością banku zabezpieczenie i przesłanie do tut. Prokuratury nagrań z monitoringu), „informacji o podjętych działaniach windykacyjnych”, „czy dokonanie transakcji zakupu towaru przy użyciu karty płatniczej lub bankomatowej niezbędne było podanie przez użytkownika karty numeru PIN czy też konieczne było podpisanie dowodu dokonania transakcji”, „czy do dokonania transakcji za pośrednictwem Internetu niezbędne było podanie numerów kodów, w jaki sposób są one uzyskiwane przez posiadacza rachunku, oraz czy bank stwierdzi w dniach (...) aby w sieci teleinformatycznej pojawiła się strona internetowa imitująca stronę internetową banków, która miałaby na celu wprowadzenie klientów banku w błąd i poznanie tą drogą informacji o numerach kont, kodów, loginu, haseł klientów”, „gdzie zostały dokonane transakcje o numerach: (...), (...), czy płatności te zostały wykonane za pośrednictwem Internetu, czy też płatność nastąpiła kartą płatniczą lub bankomatową”, „jeżeli płatność co do w/w transakcji nastąpiła za pośrednictwem Internetu

– czy bank jest w posiadaniu numeru IP komputera, za pośrednictwem którego płatność była realizowana lub innych danych, które pozwoliłyby ustalić użytkownika komputera, za pośrednictwem którego dokonano płatności”, „adresu sieciowego komputera pod jakim występował w połączeniu z bankiem w okresie od (...) do (...) oraz adresu jaki w trakcie tych połączeń przydzielony miał dany komputer, z którym było prowadzone połączenie”, „czy właściciel w/w rachunku bankowego posiada inne rachunki w w/w banku a jeżeli tak to jakie są ich numery”, „jakie inne jednostki prokuratury i w jakich terminach zwracały się w tej sprawie udostępnienia danych dotyczących w/w rachunku wraz z podaniem sygnatur spraw lub pism”, „czy i kiedy doszło do zablokowania rachunku bądź dezaktualizacji kart (kart)”, „czy wierzytelność została uregulowana lub jest ona regularnie spłacana, czy też występują opóźnienia w regulowaniu należności, a jeśli tak – ile rat zostało wpłaconych, natomiast ile pozostało do zapłaty”, „czy (...) w zakresie innych umów zawieranych z bankiem udzielał pełnomocnictw do zawierania umów innym osobom, jakim czy pełnomocnictwa obejmowały zawarcie umowy numer (...)?, czy w zakresie tej umowy wymieniana była korespondencja pomiędzy (...), jego pełnomocnikami (ustanowionymi także w innych sprawach niż dotyczącym umowy numer (...)) a bankiem”, „czy bank poniósł straty w wyniku udzielenia w/w osobom kredytów, a jeśli tak, to jakiej wysokości i czy składano w tej sprawie zawiadomienie o przestępstwie; czy potwierdzono telefonicznie fakt zatrudnienia kredytobiorcy, a jeśli tak, to kiedy w jaki sposób, pod jakim numerem telefonu, kto sprawdzał fakt zatrudnienia oraz kto i kiedy udzielił informacji pracownikowi banku”, „czy fakt udzielenia kredytu na podstawie zaświadczenia o zatrudnieniu miał wpływ na możliwość udzielenia innych kredytów w oparciu o oświadczenie klienta, czy nie zaszły zmiany w kwestii zatrudnienia i czy przypadki takie miały miejsce oraz czy potwierdzono w takich przypadkach telefonicznie fakt zatrudnienia, czy też wystarczające było oświadczenie klienta”, „zgody na przesłuchanie osób zatrudnionych w banku lub osób, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe w zakresie objętym postępowaniem (...)”, „obowiązujących w (...) Banku procedur zawierania umów kredytowych przez partnerów banku”, „informacji na temat trybów i sposobów ustalania zdolności kredytowej potencjalnych klientów (...) Banku, w szczególności dokumentów potrzebnych dla przeprowadzenia postępowania zgody klienta i formy w jakiej powinna być udzielona”, „informacji dotyczącej procedur zgłaszania dłużników do KRD, w tym w szczególności ujawnienia wszelkich okoliczności, w tym terminu i w oparciu o jakie dokumenty umieszczono dane

(...) w KRD oraz w Biurze Informacji Kredytowej”, „czy w/w rachunek posiada dyspozycję do przelewów wpływów na inne rachunki tego Banku lub banku obcego, jeżeli tak to o podanie numerów tych rachunków. Kto jest ich właścicielem, kiedy i na podstawie jakich dokumentów została zawarta umowa z tą osobą oraz od kiedy ta dyspozycja funkcjonuje”, „czy właściciel rachunku ustalił dyspozycję powiadamiania usługę sms lub e-mail, jeżeli tak to numer tego telefonu oraz adres e-mail do korespondencji”, „czy właściciel rachunku numer (...) składał dyspozycję telefonicznie lub przesyłała pocztą elektroniczną, jeżeli tak to kiedy ja złożono i w jaki sposób”, „przesłanie nagrań rozmów telefonicznych przeprowadzonych z właścicielem rachunku (...)”, „oryginału umowy rachunku bankowego wraz ze wzorami podpisów i dokumentami do niej załączonymi w szczególności kserokopiami z dowodu osobistego bądź innego dokumentu zawierającego wizerunek osoby zakładającej konto”, „umowy zawartej przez (...) Bank w miejscowości (...) w 2009 r. z (...), a także innych dokumentów związanych z w/w umową”, „twardego dysku z operacji na rachunku (...) należącego do pokrzywdzonego w okresie od (...) do (...), co pozwoli ustalić sposób umniejszenia lub nie jego konta na kwotę (...) zł”, „czy bank sprawdził autentyczność informacji podawanych w oświadczeniach lub zaświadczeniach przedkładanych przez (...), jeżeli tak to w jaki sposób i z jakim rezultatem, jeżeli nie to dlaczego”, „historii logowania w okresie od (...) do (...)”, „ustalenie informacji dotyczących ustalenia pełnego numeru karty oraz jego posiadacza z podaniem danych osobowych, w tym adresu zamieszkania, przy przyjęciu początkowego i szcątkowego jako: (...)”. Nietypowym był wniosek, w którym prokurator umieścił żądanie, aby „zlecić realizację postanowienia poprzez udzielenie odpowiedzi za pośrednictwem poczty”.

Pewną specyfikę żądań prokuratorskich można przypisać Prokuraturze Rejonowej w Olsztynie, ponieważ w jako jedynej prokuratorzy w treści wniosku wskazują również kto, tj. jaki prokurator - wymieniony z imienia i nazwiska jest upoważniony do pisemnego poinformowania podmiotu zobowiązanego do udostępnienia żądanych informacji określonych w postanowieniu Sądu, co znajduje również odzwierciedlenie w sentencji tego postanowienia.

Prokurator, wnosząc do Sądu Okręgowego wniosek o udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową, w różny sposób go określa. W większości badanych spraw wnoszono o „Wydanie postanowienia o wyrażeniu zgody na udostępnienie (...) przez (...) Bank informacji stanowiących tajemnicę bankową w postaci: (...)”. Jest to

jedyna poprawna forma wyrażenia żądania, ale nie zawsze jest ona zachowywana. Wystąpiły również sytuacje, w których prokurator w tytule wniosku wnosił o „Zwolnienie dyrektora Banku (...) w zakresie (...)” lub o „Zwolnienie z tajemnicy bankowej (...) Bank i zobowiązanie do udostępnienia informacji dotyczących (...)”⁴⁹⁹ a także „Wyrażenie zgody przez (...) Bank na (...)”⁵⁰⁰. Przyczyn tego doszukiwać się można w tym, iż wyrażanie zgody na udostępnienie informacji zawierających tajemnicę bankową w trybie art. 106b Pr. bank. w języku prawniczym określane jest także zwolnieniem z tajemnicy bankowej⁵⁰¹. Wyrażenie zgody przez sąd okręgowy na udostępnienie tych wiadomości przez określony bank powoduje, iż wszyscy pracownicy banku wskazanego w postanowieniu sądu, jak również każda osoba, za pośrednictwem której dany bank wykonuje czynności bankowe, zostają w tym jednostkowym przypadku zwolnieni z obowiązku zachowania tajemnicy bankowej co do informacji wskazanych w orzeczeniu sądu i powinni udzielić uprawnionemu prokuratorowi żądanych wiadomości konfidencjonalnych w określony przez niego sposób.

Uzasadnienie wniosku prokuratora opiera się głównie na wskazaniu celu **sięgnięcia po regulację wynikającą z art. 106b Pr. bank., jaką jest przekształcenie postępowania prowadzonego „w sprawie” w prowadzone „przeciwko osobie”**. W jednej ze spraw prokurator wskazał, że: „Pokrzywdzeni po przesłaniu im przez sprawcę swoich danych, w tym numeru konta bankowego, wpłacili na wskazane konto kwotę (...) PLN. Ustalenie sprawcy przestępstwa możliwe jest poprzez wyżej wymieniony rachunek bankowy w (...) Banku w (...). Jednocześnie dane dotyczące rzeczywistego posiadacza konta objęte są tajemnicą bankową i dostęp do nich prokuratora, z uwagi na fazę *in rem* postępowania, nie jest możliwy. Uzyskanie informacji stanowiących tajemnicę bankową, szczegółowo wymienionych w części wstępnej wniosku, pozwoli na dalsze czynności w sprawie, w tym przekształcenie postępowania w fazę *in personam*”⁵⁰². Analogicznie prokurator uzasadnił składany wniosek w sprawie, w której „(...) złożył w prokuraturze zawiadomienie o podrobieniu jego podpisu na umowie kredytowej montażu drzwi

⁴⁹⁹ Sygn. akt 1 Ds. 574/11 PR w Białymstoku z dnia 15 marca 2011 r.; Sygn. akt Ap V Ds.28/09 PA w Białymstoku z dnia 23 grudnia 2010 r.; Sygn. akt Ap V Ds. 32/10 w Białymstoku z dnia 19 marca 2010 r.; Sygn. akt Ds. 2165/10 PR Białystok-Południe z dnia 7 stycznia 2011 r.

⁵⁰⁰ Sygn. akt 1 Ds. 655/09 PR w Ostrołęce z dnia 14 lipca 2009 r.; Sygn. akt 1 Ds. 813/10 PR w Ostrołęce z dnia 8 września 2010 r.

⁵⁰¹ M. Przestrzelski, Postępowanie w sprawie wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową, Prokurator 2011, nr 3, s. 80.

⁵⁰² Sygn. akt V Ds. 35/10 PR w Suwałkach z dnia 8 kwietnia 2010 r.; zob. Sygn. akt 1 Ds. 1526/08 PR w Ełku z dnia 17 lutego 2009 r.

wejściowych. Dane kredytobiorcy oraz okoliczności transakcji objęte są przy tym tajemnicą bankową i dostęp do nich prokuratora, z uwagi na fazę *in rem* postępowania, nie jest możliwy. (...) ich uzyskanie pozwoli na dalsze czynności w sprawie, w tym przekształcenie postępowania w fazę *in personam*”⁵⁰³.

W kolejnej sprawie dotyczącej oszustwa przy sprzedaży sprzętu elektronicznego za pośrednictwem Internetu „z zebranych w toku postępowania materiałów wynika, iż pokrzywdzony pośredniczył w sprzedaży sprzętu elektronicznego osobie przedstawiającej się jako (...). Na swoim koncie na portalu Allegro zamieszczał oferty sprzedaży sprzętu i przyjmował pieniądze tytułem zapłaty, a następnie przelewał je na rachunek wskazany przez (...), czyli rachunek o numerze (...) w Banku. (...) miał wysyłać sprzedany towar klientom. Nie robił tego i w chwili obecnej (...) zwraca pieniądze osobom, które nie otrzymały zakupionego towaru. Dla ustalenia sprawcy przedmiotowego czynu niezbędnym jest więc uzyskanie informacji na temat tej osoby, która zakłada konto o wskazanym numerze i upoważniona była do pobierania z niego środków pieniężnych. Ponieważ postępowanie przygotowawcze toczy się w sprawie, a nie przeciwko konkretnej osobie uzyskanie wskazanych we wniosku informacji jest możliwe jedynie po uprzednim uzyskaniu zgody Sądu Okręgowego, stosownie do treści art. 106b ust. 1 ustawy Prawo bankowe”⁵⁰⁴. W innej sprawie prokurator, oprócz argumentu możliwości ustalenia sprawców, podniósł także, iż uzyskane dane w istotny sposób mogą przyczynić się do wyjaśnienia okoliczności popełnienia czynu⁵⁰⁵.

Wniosek prokuratora zasługuje na uwzględnienie w sytuacji, gdy żąda on udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową w przypadkach, kiedy materiał dowodowy zebrany w sprawie uzasadnia, iż brak tych danych spowoduje istotne utrudnienia w dalszym prowadzeniu postępowania przygotowawczego, zaś przedstawione przez wnioskodawcę okoliczności przemawiają za uwzględnieniem wniosku, istnieją i uzasadniają wyrażenie zgody na udostępnienie wiadomości konfidencjonalnych. Stąd też ważne jest, aby prokuratorski wniosek wyraźnie wskazywał na zebrany do tej pory materiał. W jednej ze spraw prowadzonych przez Prokuraturę Rejonową w Olsztynie wskazano, iż: „celem ustalenia, czy transakcja, na którą opiewa w/w faktura, rzeczywiście miała miejsce, celem zweryfikowania rzetelności w/w faktury oraz zeznań przesłuchanych

⁵⁰³ Ds. 4480/09 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 22 stycznia 2010 r.; zob. Sygn. akt Ds. 4090/09 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 18 stycznia 2010 r.; Sygn. akt Ds. 1138/08 PR w Siemiatyczach z dnia 2 lutego 2009 r.

⁵⁰⁴ Sygn. akt Ds. 1284/10 PR w Bielsku Podlaskim z dnia 8 grudnia 2010 r.

⁵⁰⁵ Sygn. akt 2 Ds. 10/10 PR w Białymstoku z dnia 16 kwietnia 2010 r.

w sprawie świadków niezbędnym jest ustalenie, czy (...) dokonał płatności należności wynikających z tej faktury. Wyjaśnienie powyższej kwestii ma doniosłe znaczenie dla poczynienia ustaleń na temat tego, czy dochodziło do sprzedaży oleju opałowego jako oleju napędowego. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy uzasadnia bowiem podejrzenie, iż (...) sprzedawał olej opałowy – (...) jako dalej olej napędowy, zaś faktury zakupu oleju napędowego są fikcyjne i miały na celu wykazanie źródła pochodzenia towaru. Wymienione dane objęte są tajemnicą bankową i dostęp do nich prokuratora, z uwagi na fazę *in rem*, nie jest możliwy⁵⁰⁶. Uzasadniając swój wniosek w podobnej sprawie prokurator Prokuratury Rejonowej w Łomży wskazał: „Jak wynika ze zgromadzonego w trakcie postępowania materiału dowodowego, zaszły uzasadnione podejrzenia odnośnie zaistnienia poważnych nieprawidłowości w trakcie obsługi zadłużenia (...) w Banku (...) związanych z zawarciem przez pokrzywdzonych wyżej wymienionych umów kredytów preferencyjnych. Ze względu na obowiązującą (...) Bank tajemnicą bankową przedmiotowy wniosek jest uzasadniony⁵⁰⁷. W innej sprawie w uzasadnieniu wniosku prokurator wskazał tylko, że: „W Prokuraturze Rejonowej Białystok-Południe w Białymstoku nadzorowane jest śledztwo o sygn. (...) przeciwko (...) podejrz. o czyn z art. 18 § 3 kk. w zw. z art. 286 § 1 kk. w zb. z art. 297 § 1 kk. Na obecnym etapie postępowania zaistniała potrzeba uzyskania informacji, jakimi dysponują Banki, celem ustalenia kolejnych osób, które uzyskały kredyt na podstawie podrobionych zaświadczeń⁵⁰⁸. Z uzasadnienia tego nie wynika, czy (a jeśli tak, to jaki) materiał dowodowy został już w sprawie zebrany i czy okoliczności prowadzonej sprawy rzeczywiście wymagają uzyskania informacji stanowiących tajemnicę bankową.

W trakcie prowadzonych badań spotkano się również z jednozdaniowymi uzasadnieniami wniosków. W jednej ze spraw dotyczącej wyłudzenia za pośrednictwem portalu Allegro.pl prokurator, żądając danych osobowych właściciela numeru konta i historii obrotów na tym rachunku w pewnym okresie, wskazał, że „W celu ustalenia istotnych okoliczności związanych ze sprawcą przedmiotowego przestępstwa sformułowano niniejszy wniosek⁵⁰⁹.

Wykluczone jest udostępnienie wiadomości stanowiących tajemnicę bankową w celu potwierdzenia zdobytej do tej pory wiedzy prokuratora. Nie może stanowić to środka

⁵⁰⁶ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 22 kwietnia 2010 r., III Kp 159/10.

⁵⁰⁷ Sygn. akt Ds. 139/10 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 20 stycznia 2010 r.

⁵⁰⁸ Sygn. akt Ds. 44/09 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 9 stycznia 2009 r.

⁵⁰⁹ Sygn. akt Ds. 2995/11 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 18 sierpnia 2011 r.; Sygn. akt Ds. 3232/11 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 19 sierpnia 2011 r.

gromadzenia dowodów i uzasadniać wszczęcia postępowania o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. Analiza pozytywnych decyzji Sądów Okręgowych pozwala wysunąć jednak tezę, iż ma to miejsce i jest to praktyka powszechnie stosowana. W jednej ze spraw podejrzana wyjaśniła, iż poza popełnieniem zarzucanego jej czynu posługiwała się również nieprawdziwym zaświadczeniem o zatrudnieniu i zarobkach w trakcie zawierania z bankiem umowy pożyczki. Prokurator uzasadnił konieczność wniosku o wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową tym, że: „W tym stanie rzeczy, z uwagi na uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa przewidzianego w art. 297 § 1 kk w zw. z art. 286 § 1 kk istnieje w związku z tym potrzeba gromadzenia materiału dowodowego, w tym ewentualnych badań przez biegłego”⁵¹⁰. Wniosek prokuratora również nie powinien zostać uwzględniony w sytuacji, w której, mimo że „zebrane materiały wskazują, iż jedynym ze sposobów popełnienia przestępstwa były bezpodstawne przelewy pieniędzy z konta firmy”, dostęp do historii obrotów na kontach firm chronionych tajemnicą bankową uzasadnia potrzebą weryfikacji tej tezy i zebraniem innych dowodów⁵¹¹. Można zadać również pytanie, czy potrzeba uzupełnienia materiału dowodowego „poprzez załączenie do akt sprawy w/w informacji, celem wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności zaistniałego zdarzenia i realizacji celów postępowania przygotowawczego określonych w art. 297 § 1 i 2 k.p.k.” czyni wniosek zasadnym. Wnoszący go prokurator argumentował, iż „Celem ustalenia powyższych faktów niezbędne jest zobowiązanie do udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową”⁵¹². Uzasadnienie takie budzi wątpliwości, ale Sąd Okręgowy w Białymstoku rozpatrujący sprawę ich nie podzielił i wyraził zgodę na udostępnienie danych konfidencjonalnych⁵¹³. Podobne zapytanie powstało w sprawie, w której z ustaleń Prokuratury poczynionych na podstawie informacji nadesłanych z Państwowej Inspekcji Pracy oraz zeznań pracowników firmy (...) wynika, iż właściciel tej firmy – (...) nie wypłacał swoim pracownikom należnego im wynagrodzenia. Natomiast z zeznań księgowej tej firmy – (...), a także z oględzin komputera zabezpieczonego z omawianej firmy wynika, że (...) posiadał rachunki bankowe w różnych bankach, na które przelewał dochody swojej firmy. Prokurator wnoszący wniosek o udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową argumentował go w ten sposób, że: „W celu ustalenia

⁵¹⁰ Sygn. akt Ds. 180/10 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 14 stycznia 2010 r.

⁵¹¹ Sygn. akt Ds. 60/09 PO w Białymstoku z dnia 21 stycznia 2010 r.

⁵¹² Sygn. akt Ds. 4150/09 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 3 lutego 2010 r.

⁵¹³ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 9 lutego 2010 r., III Kp 55/10.

czy (...) złośliwie lub uporczywie uchylał się od wypłaty swoim wskazanym pracownikom należnego im wynagrodzenia, mając możliwości finansowe do wywiązania się z tych zobowiązań, niezbędne jest uzyskanie od wskazanych banków informacji dotyczących wszelkich czynności bankowych wykonywanych na rachunkach, których właścicielem jest lub był (...)”⁵¹⁴. Z opisu stanu faktycznego wynika, iż prokurator był w posiadaniu wszelkich niezbędnych informacji, które pozwoliłyby mu na prowadzenie postępowania. Materiał dowodowy zebrany w sprawie, w tym zeznania pracowników i dokumenty, wyraźnie wskazywał, że nie ma potrzeby analizowania „wszelkich czynności bankowych wykonywanych na rachunkach” (...). Ustalenie, czy uchylanie się przez (...) od obowiązku wypłaty wynagrodzenia pracownikom ma charakter złośliwy bądź uporczywy, nie uzasadnia sięgania po tak poufne dane, jakie stanowią informacje objęte tajemnicą bankową, ponieważ w znaczący sposób narusza zasadę proporcjonalności.

§ 3. Rozstrzygnięcia Sądów Okręgowych wydanych po rozpoznaniu wniosku prokuratora złożonego w trybie art. 106b Prawa bankowego

3.1. Zgoda na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową

W postanowieniu o wyrażeniu zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową sąd określa rodzaj i zakres danych, które mogą zostać udostępnione, osobę lub jednostkę organizacyjną, których dotyczą, oraz podmiot zobowiązany do ich udostępnienia. Natomiast część dyspozytywna, *verba legis*, „wyraża zgodę na udostępnienie informacji”.

Analiza zawartych we wniosku prokuratora żądań i ich uzasadnienie, a następnie wydanych w odpowiedzi na nie postanowień Sądów Okręgowych, w praktyce pozwala stwierdzić, że po ustaleniu przez Sąd, iż wniosek ten spełnia wymogi formalne oraz merytoryczne, wydaje on postanowienie, które *de facto*, stanowi odbicie wniosku prokuratora. W jednej ze spraw⁵¹⁵ dotyczącej oszustwa na szkodę (...) Banku – tj. o czyn z art. 286 § 1 k.k. prokurator wnosił o wydanie postanowienia o wyrażeniu zgody na udzielenie mu przez (...) Bank (...) informacji stanowiących tajemnicę bankową w postaci:

⁵¹⁴ Sygn. akt Ds. 97/10 PR w Hajnówce z dnia 21 maja 2010 r.

⁵¹⁵ Sygn. akt Ds. 4480/09 PR Białystok-Południe w Białymstoku z 22 dnia stycznia 2010 r.

- a) „okoliczności zawarcia umowy kredytowej na nazwisko (...), ur. (...) w (...), zam. w (...), ul. (...), PESEL (...) oraz ujawnienie dokumentów które zawierając w/w umowę okazano i sporządzono,
- b) podanie danych pośredników, agencji, itp. którzy pośredniczyli w zawarciu wyżej wymienionej umowy.”

Prokurator w uzasadnieniu wniosku podał, iż „(...) złożył w Prokuraturze zawiadomienie o podrobieniu jego podpisu na wspomnianej umowie kredytowej. Dane kredytobiorcy oraz okoliczności transakcji objęte są przy tym tajemnicą bankową i dostęp do nich prokuratora, z uwagi na fazę *in rem* postępowania, nie jest możliwy”. W związku z powyższym prokurator, w oparciu o regulację art. 106b ustawy Pr. bank., zawnioskował o „wyrażenie przez Sąd Okręgowy zgody na udostępnienie Prokuratorowi Rejonowemu Białystok – Południe przez (...) Bank informacji stanowiących tajemnicę bankową, szczegółowo wymienionych w części wstępnej wniosku.”

Sąd po rozpoznaniu sprawy wydał pozytywną decyzję, w której wyraził zgodę Prokuratorowi Prokuratury Rejonowej Białystok – Południe w Białymstoku: „na udostępnienie mu przez (...) Bank, przy ulicy (...) w (...) informacji stanowiących tajemnicę bankową”⁵¹⁶ w postaci:

- a) „okoliczności zawarcia umowy kredytowej na nazwisko (...), ur. (...) w (...), zam. w (...), ul. (...), PESEL (...) oraz ujawnienie dokumentów które zawierając w/w umowę okazano i sporządzono,
- b) podanie danych pośredników, agencji, itp. którzy pośredniczyli w zawarciu wyżej wymienionej umowy.”

Sąd, uzasadniając powyższe postanowienie wskazał, że „Prokuratura Rejonowa Białystok – Południe w Białymstoku nadzoruje postępowanie w sprawie podrobienia podpisu (...) na umowie kredytowej zakupu i montażu drzwi wejściowych, tj. o czyn z art. 270 § 1 kk”. Następnie zaś, iż „(...) złożył w prokuraturze zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, tj. o podrobienie jego podpisu na wspomnianej umowie kredytowej. Dane kredytobiorcy oraz okoliczności transakcji objęte są tajemnicą bankową i dostęp do nich prokuratora z uwagi na fazę *in rem* nie jest możliwy”. Finalnie Sąd Okręgowy w Białymstoku stwierdził, iż „z uwagi na powyższe niezbędne jest uzyskanie informacji wskazanych w sentencji niniejszego postanowienia”.

⁵¹⁶ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 28 stycznia 2010 r., III Kp 34/10.

W innej sprawie dotyczącej przywłaszczenia mienia na szkodę (...) oraz podrobienia jego podpisu w treści dokumentów, tj. o czyn z art. 284 § 1 k.k., art. 270 § 1 k.k. i inne, prokurator wnioskował o „wyrażenie zgody na udostępnienie informacji dotyczących transakcji wykonywanych na rachunkach, których właścicielem jest bądź był (...), zam. (...) w okresie od (...) do (...) r., ilości i rodzajów kart bankomatowych wydanych do przedmiotowych rachunków, z wyszczególnieniem czasu i miejsca transakcji, lokalizacji bankomatów, z których podejmowane były pieniądze oraz rodzaju i numerów kart bankomatowych używanych przy wykonywaniu poszczególnych transakcji”⁵¹⁷. W uzasadnieniu tego wniosku prokurator wskazał, że z ustaleń poczynionych na podstawie zeznań pokrzywdzonego (...) wynika, iż w Banku (...) w (...) posiadał on rachunek bankowy. W okresie od (...) r., gdy wymieniony przebywał w areszcie śledczym, jego żona (...), bez jego wiedzy i zgody wypłaciła z tego rachunku bankowego, przy użyciu znalezionej w domu karty bankomatowej łącznie (...) zł. „Ponadto zdaniem pokrzywdzonego w dniu (...) r. żona ukradła mu kartę bankomatową i pobrała z jego rachunku (...) zł. W celu zweryfikowania twierdzeń pokrzywdzonego niezbędne jest uzyskanie od wskazanego banku wszelkich informacji dotyczących transakcji wykonywanych na rachunku, którego właścicielem jest bądź był (...). Ponieważ postępowanie przygotowawcze toczy się w sprawie, a nie przeciwko konkretnej osobie, uzyskanie wskazanych we wniosku informacji stosownie do treści art. 106b ust. 1 ustawy Prawo bankowe możliwe jest jedynie po uprzednim uzyskaniu zgody Sądu Okręgowego.” W tym przypadku Sąd nie ograniczył się tylko do powielenia argumentów wskazanych w prokuratorskim wniosku, ale wskazał, iż udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową uzależnione jest od spełnienia wymogów formalnych dla takiego wniosku określonych w art. 106b ust. 2 ustawy Pr. bank. W uzasadnieniu sądowego postanowienia zauważono, że: „Ocenę merytoryczną wniosku należy łączyć z zawartym w art. 106 b ust. 2 prawa bankowego wymogiem wskazania przez prokuratora okoliczności uzasadniających potrzebę udostępnienia informacji niejawnych, które to okoliczności powinny być oceniane przez Sąd z punktu widzenia wskazanych w art. 297 § 1 pkt 1-5 kpk celów prowadzonego postępowania przygotowawczego”⁵¹⁸. W konsekwencji należy stwierdzić, iż Sąd udzielił zgody na zapoznanie się przez prokuratora z informacją stanowiącą tajemnicę bankową tylko wtedy, gdy jest to konieczne dla osiągnięcia celów

⁵¹⁷ Sygn. akt Ds. 1610/09 PR w Sokółce z dnia 6 kwietnia 2010 r.

⁵¹⁸ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 13 kwietnia 2010 r., III Kp 138/10.

prowadzonego postępowania przygotowawczego. Jak dalej wywiódł Sąd „W ocenie tej zaś ważny będzie nie tylko przedmiot postępowania oraz charakter i rodzaj informacji, której ujawnienia żąda prokurator, ale także kwestia możliwości dokonania niezbędnych ustaleń za pomocą innych dowodów. Brak takich dowodów może rozstrzygać o konieczności uwzględnienia wniosku prokuratora złożonego na podstawie art. 106b prawa bankowego”. Odnosząc się do opisu określonego we wniosku czynu, Sąd, wyrażając zgodę na udostępnienie żądanych informacji, stwierdził, że jest to niezbędne dla „wyjaśnienia okoliczności sprawy, a przede wszystkim ustalenia, czy zostało popełnione przestępstwo. Pozwoli to na kompleksowe wyjaśnienie okoliczności popełnionego czynu, a także wypełnienie zadań prowadzonego postępowania, określonych w art. 297 § 1 kpk, których osiągnięcie nie byłoby możliwe bez uzyskania informacji objętych tajemnicą bankową, o jakich mowa we wniosku”.

Wśród analizowanych spraw w przedmiocie wniosku o wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową nietypowym był wniosek złożony przez Sędziego Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego w Białymstoku⁵¹⁹. Z jego inicjatywy zostało wszczęte postępowanie wyjaśniające wobec osoby nieletniej, która celem osiągnięcia korzyści majątkowej doprowadziła do niekorzystnego rozporządzenia mieniem innych osób poprzez zaoferowanie do sprzedaży, za pośrednictwem Internetu telefonu, który po uiszczeniu przez pokrzywdzonych stosownej kwoty nie został im dostarczony. Zgodnie z art. 35 § 2 pkt 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r.⁵²⁰ o postępowaniu w sprawach nieletnich sędzia rodzinny w postępowaniu wyjaśniającym dokonuje czynności procesowych w celu wszechstronnego wyjaśnienia sprawy. W trakcie tego postępowania wszelkie uprawnienia przewidziane dla prokuratora w postępowaniu przygotowawczym podejmuje sędzia rodzinny⁵²¹. Wykładnia systemowa art. 106b Pr. bank. i art. 35 § 2 pkt 2 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich pozwala przyjąć, że w postępowaniu wyjaśniającym sędzia rodzinny ma prawo złożyć wniosek o uchylenie tajemnicy bankowej.

Pewną specyfikę wykazały również badania rozstrzygnięć Sądów Okręgowych w Ostrołęce i Suwałkach, ponieważ Sądy te w okresie objętym badaniami, adekwatnie, w dwóch (na łącznie 414 złożonych wniosków) i czterech sprawach (na łącznie 178

⁵¹⁹ Sygn. akt Ds. IV Npw 49/11 Sędzia Rodzinnego i Nieletnich SR w Białymstoku z dnia 15 września 2011 r.

⁵²⁰ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (t.j. Dz.U 2010, Nr 33 poz. 178 z późn. zm.).

⁵²¹ P. Górecki, S. Stachowiak, Komentarz do ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, Warszawa 2010, s. 132.

złożonych wniosków) odmówiły wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową. W pozostałych przypadkach są to postanowienia wyrażające zgodę na uzyskanie tych wiadomości (Tabela nr 7,8, 12, 13).

3.2. Częściowa zgoda na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową

Znaczna ilość postanowień Sądów Okręgowych w przedmiocie wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową stanowi tylko o częściowej zgodzie na żądania prokuratora zawarte w złożonym przez niego wniosku. Przeprowadzone badania aktowe wykazały, iż ma to miejsce w odniesieniu do kilku rodzajów żądań zawartych w tym wniosku.

Najczęściej występujący przykład dotyczy sytuacji, gdy prokurator, wnosząc o wyrażenie zgody na udostępnienie przez bank informacji objętych tajemnicą bankową, żąda także „**wydania oryginałów dokumentacji bankowej**” lub „**nadesłania oryginałów dokumentacji bankowej**”, argumentując to tym, że „dokumenty bankowe dotyczące przedmiotowego rachunku (...) stanowią istotne dowody w sprawie i mogą przyczynić się do ustalenia sprawcy przestępstwa”. Zauważono, że w tych sprawach, w których prokurator wysuwa takie żądanie, Sąd podziela jego uzasadnienie, wskazując iż dla ustalenia „rzeczywistego sprawcy zaistniałego czynu konieczne jest zatem uzyskanie informacji wskazanych w sentencji postanowienia”, tj. tych, o które wnioskował prokurator. Zastrzeżenie dotyczy jednak oryginałów dokumentacji bankowej. W tych przypadkach Sąd Okręgowy wywodził, że „nie był władny orzec w przedmiocie nadesłania prokuratorowi oryginałów żądanej dokumentacji, jako że decyzja taka wykraczałaby poza kompetencje sądu określone w art. 106b ustawy Prawo bankowe. Przepis ten zezwala bowiem Sądowi Okręgowemu na wyrażenie zgody na udzielenie informacji, nie zaś na dokonanie czynności faktycznych, jakimi jest zabezpieczenie oryginałów dokumentacji”⁵²². Sąd Okręgowy wskazał również, iż o ile prowadzącemu postępowanie przygotowawcze oryginały te są niezbędne, to po uzyskaniu zgody Sądu na zapoznanie się z treścią tej dokumentacji prokurator może żądać ich wydania w trybie art. 217 § 1 i n.

⁵²² Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 3 lutego 2009 r., II Kp 4/09; postanowienie SO w Olsztynie z dnia 23 kwietnia 2009 r., II Kp 109/09; postanowienie SO w Olsztynie z dnia 6 sierpnia 2009 r., II Kp 203/09; postanowienie SO w Białymstoku z dnia 18 sierpnia 2011 r., III Kp 379/11; postanowienie SO w Białymstoku z dnia 23 sierpnia 2011 r., III Kp 382/11; postanowienie SO w Białymstoku z dnia 24 listopada 2011 r., III Kp 520/11.

k.p.k. Wskazano ponadto, że przepisy prawa bankowego nie uprawniają Sądu do wydania w postępowaniu przygotowawczym decyzji o pozbawieniu instytucji bankowej władztwa nad dokumentami stanowiącymi jej własność. „Decyzja ta – jako wkraczająca w prawa podmiotu niebędącego stroną postępowania karnego musi być rozważna i poprzedzona analizą rzeczywistych potrzeb procesowych, a podmiotowi, wobec którego tę decyzję podjęto, służą instrumenty prawne określone w art. 302 kpk.”⁵²³. Stąd też **Sądy Okręgowe w sprawach, w których prokuratorskie żądania dotyczą również nadesłania lub wydania oryginałów dokumentacji bankowej, w tej części modyfikują wniosek, wyrażając jedynie zgodę na udostępnienie informacji zawartych w dokumentacji bankowej.**

W innej sprawie dotyczącej przywłaszczenia mienia znacznej wartości na szkodę (...), tj. o czyn z art. 13 § 1 kk w zw. z art. 284 § 1 kk i in., prokurator wnosił o ujawnienie **całości dokumentacji** związanej z zawarciem umowy kredytu preferencyjnego numer (...) ⁵²⁴. Żądanie poparte było tym, iż zaszły uzasadnione podejrzenia odnośnie zaistnienia poważnych nieprawidłowości w trakcie obsługi zadłużenia pokrzywdzonych związanych z zawarciem przez nich wspomnianej umowy. Treść żądania prokuratora wykazała znaczne podobieństwo do wyżej opisanego, stąd wydawać by się mogło, że również w tej sytuacji Sąd Okręgowy, *per analogiam*, zmodyfikuje wniosek. W tym jednak przypadku została wyrażona zgoda na udostępnienie prokuratorowi informacji stanowiących tajemnicę bankową w postaci „kserokopii dokumentacji związanej z zawarciem umowy”⁵²⁵. Żądanie prokuratora dotyczyło dokumentacji związanej z zawarciem umowy bez wskazania, czy mają to być oryginały, uwierzytelnione kopie czy kserokopie tych dokumentów. Z uwagi na to wniosek można uznać za niesprecyzowany. Pomimo tego Sąd wyraził zgodę na udostępnienie wiadomości konfidencyalnych, ale wyraźnie odnosi się ona wyłącznie do kserokopii żądanych danych⁵²⁶. Stąd też nie jest jasne, czy postanowienie Sądu nie stanowi *de facto* modyfikacji prokuratorskiego wniosku, choć w postanowieniu tego nie statuuje.

W związku z tym przyjęto założenie, że modyfikacja wniosku prokuratora następuje w odniesieniu do żądania przez niego oryginałów dokumentacji bankowej lub w sytuacji gdy nie precyzuje on w tej kwestii swojego żądania. Natomiast zgoda wyrażana

⁵²³ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 24 listopada 2011 r., III Kp 520/11.

⁵²⁴ Sygn. akt Ds. 140/10 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 20 stycznia 2010 r.

⁵²⁵ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 26 stycznia 2010 r., III Kp 32/10.

⁵²⁶ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 23 kwietnia 2010 r., III Kp 160/10.

jest w odniesieniu do kserokopii dokumentów⁵²⁷. Dalsza analiza akt tej konkluzji jednak zaprzecza. W wielu sprawach prokurator żądał „wydania kserokopii całości dokumentacji związanej z założeniem w/w rachunku bankowego”⁵²⁸. Sąd Okręgowy, modyfikując w tej części jego wnioski, stwierdził, podobnie jak w przypadku opisanym powyżej, iż „zezwała (...) na wyrażenie zgody na udzielenie informacji, nie zaś na dokonanie czynności faktycznych, jakimi jest zabezpieczenie oryginałów dokumentacji bankowej”, „a nawet przesłanie kopii takiej dokumentacji”⁵²⁹. Ten sam Sąd w podobnej sprawie dał wyraz, że przepis art. 106b Pr. bank. „pozwala jedynie Sądowi Okręgowemu na wyrażenie zgody na udzielenie informacji w tym zakresie, a taką czynnością zdecydowanie nie jest zabezpieczenie w jakiegokolwiek formie dokumentacji bankowej”⁵³⁰.

Wydawać by się mogło, że Sąd Okręgowy zmodyfikuje wniosek prokuratora w przedmiocie udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową, zawsze gdy będzie on żądał wydania lub nadesłania dokumentacji bankowej, niezależnie od jej formy, tj. oryginałów, poświadczonej za zgodność z oryginałem czy jej kserokopii. Założenie to nie może jednak zostać przyjęte. Lektura akt dotycząca tego żądania pozwala na stwierdzenie, że w odniesieniu do modyfikacji wniosku prokuratora nie istnieje żadna prawidłowość, którą by Sąd Okręgowy konsekwentnie zachowywał w wydawanych postanowieniach. Brak jednolitości znajduje potwierdzenie w orzecznictwie tych Sądów, ponieważ w stosunku do tego samego żądania zaobserwowano trzy rozstrzygnięcia:

- 1) Sąd Okręgowy wyraża zgodę na wydanie dokumentów bankowych zawierających informacje stanowiące tajemnicę bankową, ale w odniesieniu tylko do ich kserokopii,
- 2) Sąd Okręgowy modyfikuje wniosek prokuratora poprzez wyrażenie zgody wyłącznie na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową,

⁵²⁷ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 26 stycznia 2010 r., III Kp 31/10.

⁵²⁸ Sygn. akt 2 Ds. 08 PR Olsztyn-Północ w Olsztynie z dnia 8 stycznia 2008 r.; Sygn. akt Ds. 403/11 PR w Siemiatyczach z dnia 5 lipca 2011 r.; Sygn. akt Ds. 743/11 PR w Siemiatyczach z dnia 27 lipca 2011 r.; Sygn. akt Ds. 922/11 PR Białystok-Południe z dnia 8 kwietnia 2009 r.; Sygn. akt Ds. 1670/11PR Białystok-Południe z dnia 12 sierpnia 2011 r.; Sygn. akt Ds. 2556/11PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 6 lipca 2011 r.; Sygn. akt 4332/10 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 15 kwietnia 2011 r.

⁵²⁹ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 17 marca 2011 r., III Kp 139/11; postanowienie SO w Białymstoku z dnia 22 marca 2011 r., III Kp 144/11; postanowienie SO w Białymstoku z dnia 26 lipca 2011, III Kp 319/11.

⁵³⁰ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 27 października 2011 r., III Kp 489/11; postanowienie SO w Białymstoku z dnia 27 kwietnia 2010 r., III Kp 167/10; postanowienie SO w Białymstoku z dnia 1 czerwca 2010 r., III Kp 228/10; postanowienie SO w Białymstoku z dnia 16 stycznia 2009 r., III Kp 12/09; Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 16 stycznia 2009 r., III Kp 14/09.

ponieważ wydanie dokumentów ją zawierających znajduje się poza dyspozycją art. 106b Pr. bank. i w tym zakresie odsyła do art. 217 k.p.k.,

- 3) Sąd Okręgowy wyraża zgodę na żądanie prokuratora dotyczące dokumentów bankowych niezależnie od tego, w jaki sposób żądanie to zostało sformułowane (oryginały dokumentów, poświadczone za zgodność z oryginałem, kserokopie czy dokumenty w ogóle⁵³¹).

Postanowienia modyfikujące wniosek prokuratora zapadają również w sytuacji, gdy prokuratorzy żądają m. in. zabezpieczenia i przesłania do właściwej prokuratury nagrań z monitoringu bankomatu, z którego dokonywano wypłat z danego rachunku (w przypadku bankomatów będących własnością banku). Jedną ze spraw, w której prokurator złożył takie żądanie, dotyczyła doprowadzenia do niekorzystnego rozporządzenia mieniem, poprzez wprowadzenie w błąd co do zamiaru sprzedaży telefonu komórkowego i przyjęcie pod tym pretekstem określonej kwoty w celu rzekomego opłacenia należności. Ze względu na konieczność wykrycia rzeczywistego sprawcy przestępstwa i wyjaśnienia jego okoliczności zasadnym było wyrażenie przez Sąd zgody na udostępnienie danych personalnych właściciela oraz pełnomocników danego rachunku bankowego, ich adresów zamieszkania, historii obrotów na tym rachunku, uwierzytelnionej kopii umowy dotyczącej jego prowadzenia oraz lokalizacji bankomatu. Natomiast odesłanie do art. 217 k.p.k. celem żądania zabezpieczenia i przesłania do prokuratury dowodu z nagrań z monitoringu budzi zastrzeżenia.

W dwóch badanych przypadkach Sądy Okręgowe zmodyfikowały wniosek prokuratora poprzez niewyrażenie zgody „na udzielenie informacji odnośnie jednostek prokuratury lub policji, które zwracały się z zapytaniem o w/w rachunek oraz numerów spraw, w których miało to miejsce, gdyż nie stanowi to tajemnicy bankowej, o jakiej mowa w art. 106b ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku prawo bankowe. Ustalenia, o które wnosi prokurator, powinien poczynić we własnym zakresie, zwracając się z zapytaniem do odpowiednich jednostek prokuratury lub policji”⁵³². Spraw, w których prokurator zawarł we wniosku takie żądanie, było kilkanaście i Sąd Okręgowy, do którego wniosek był kierowany uznawał, tę wiadomość za objętą tajemnicą bankową.

⁵³¹ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 22 marca 2011 r., III Kp 144/1; postanowienie SO w Białymstoku z dnia 15 kwietnia 2011 r., III Kp 172/11; postanowienie SO w Białymstoku z dnia 20 kwietnia 2011 r., III Kp 190/11; postanowienie SO w Białymstoku z dnia 26 maja 2011 r., III Kp 249/11; postanowienie SO w Suwałkach z dnia 4 maja 2011 r., II Kp 33/11; postanowienie SO w Ostrołęce z dnia 23 lipca 2009 r., II Kp 130/09; postanowienie SO w Ostrołęce z dnia 26 sierpnia 2009 r., II Kp 153/09.

⁵³² Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 24 lutego 2011 r., III Kp 24/11.

Analiza akt w podanym okresie pozwoliła na wyodrębnienie jednego przypadku, w którym prokurator nie zgodził się z zmodyfikowaniem wniosku i w tej części postanowienie Sądu zaskarżył. We wniosku prokurator wnosił o wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową w postaci „pełnych danych personalnych właściciela i pełnomocników rachunku bankowego o nr: (...)” oraz „pełnej historii obrotów na w/wym. rachunku za okres od 1.09.2011 r. do dnia realizacji żądania, w tym ze wskazaniem zleceniodawców i odbiorców przelewów i in. transakcji, rachunków bankowych, na które kierowano przelewy, tytułów transakcji”⁵³³. W odniesieniu do drugiej części żądania „wobec niesprecyzowania przez prokuratora daty końcowej, której ma dotyczyć historia obrotów rachunku bankowego, oraz braku uzasadnienia dla uzyskania historii rachunku od 1 września 2011 r.” Sąd Okręgowy nie uwzględnił wniosku w tym zakresie, uznając, że „określenie wskazanego przez prokuratora czasookresu „od 01.09.2011 r. do dnia realizacji żądania” nie spełnia formalnego wymogu jego wniosku w postaci szczegółowego określenia żądania”⁵³⁴. Prokurator argumentując zasadność wniesionego zażalenia, wskazał, iż: „Przepis art. 106 „b” ust. 2 pkt 6 Prawa bankowego nie ustanawia żadnego ograniczenia czasowego i nie wskazuje formy sprecyzowania czasookresu, którego mogą dotyczyć żądane informacje. Zakwestionowany przez Sąd wniosek odwoływał się do zdarzenia przyszłego – daty udzielenia odpowiedzi. W ocenie skarżącego taka redakcja petitum spełnia wymogi postawione przez w/wym. przepis i w sposób optymalny umożliwia uzyskanie informacji niezbędnych dla realizacji celów postępowania przygotowawczego, włącznie z weryfikacją linii obrony podejrzanego”. Sąd Apelacyjny w Białymstoku przyznał, że przepis art. 106b Pr. bank. nie zobowiązuje do konieczności wskazania ram czasookresu, którego dotyczą żądane informacje, ale jednocześnie podniósł, iż „przy wykładni przepisów nie można opierać się wyłącznie na literalnym ich brzmieniu, jeśli względy wykładni systemowej i celowościowej są z taką wykładnią nie do pogodzenia. Organy stosujące prawo muszą przy interpretacji przepisów uwzględniać ich cel i systemowy - chroniony wartościami konstytucyjnymi - kontekst, by pod pretekstem ścisłego legalizmu nie osiągnąć efektów z punktu widzenia praworządnego państwa szkodliwych”⁵³⁵. Sąd ten podniósł, że zwolnienie z obowiązku tajemnicy bankowej w trybie art. 106b Pr. bank. jest instytucją wyjątkową i ostateczną, a dążenie do wykrycia sprawcy przestępstwa nie może czynić uzasadnionym wkraczanie w sposób

⁵³³ Sygn. akt Ds. 1735/11 PR w Sokółce z dnia 23 listopada 2011 r.

⁵³⁴ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 19 stycznia 2012 r., III Kp 565/11.

⁵³⁵ Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 17 lutego 2012 r., II AKz 51/12.

dowolny w gwarancje ochronne tajemnicy bankowej, pewności i zaufania obywateli do instytucji bankowych. Z uwagi na to wniosek skierowany do Sądu Okręgowego, zawierający żądanie wyrażenia zgody na udzielenie przez bank informacji objętych tajemnicą bankową, powinien określać ramy czasowe odnoszące się do tych informacji, których udostępnienia prokurator żąda. Sąd zwrócił także uwagę, że żądanie uchylenia tajemnicy do dnia realizacji żądania (czyli *de facto* okoliczności uzależnionej od jego decyzji co do daty wykonywania postanowienia), nie dostrzega możliwości naruszenia poprzez takie działania praw innych osób, których dane personalne zostaną ujawnione, a które nie miały żadnego związku z przestępstwem będącym przedmiotem prowadzonego postępowania przygotowawczego. Tym samym Sąd Apelacyjny, ustosunkowując się do zarzutów podniesionych przez prokuratora, zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że wyraził zgodę na udzielenie prokuratorowi informacji stanowiących tajemnicę bankową w postaci pełnej historii obrotów na wskazanym rachunku za okres od dnia 01.09.2011 r. do dnia 30.12.2011 r.

Drugi przypadek, w którym Sądy Okręgowe modyfikowały wniosek prokuratora złożony w trybie art. 106b Pr. bank. odnosi się do żądania zwolnienia z zachowania tajemnicy bankowej pracowników banku lub osób, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe. Żądanie to bywa formułowane w dwojaki sposób, tj.:

- 1) prokurator z podaniem imienia, nazwiska oraz sprawowanej funkcji wskazuje we wniosku osobę, która dysponuje określonymi informacjami objętymi tajemnicą,
- 2) prokurator wnosi o „zwolnienie pracowników Banku od zachowania tajemnicy bankowej we wskazanym wyżej zakresie” (tzn. na okoliczność innych żądanych we wniosku informacji).

Modyfikacja w tym przypadku polega na tym, iż Sądy Okręgowe, w tej części, wniosku nie uwzględniają⁵³⁶. **Przy czym w niektórych orzeczeniach Sąd Okręgowy w żaden sposób się do tego żądania nie odnosi.** Stwierdza się jedynie, że „Sąd Okręgowy wyraża zgodę na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową w postaci (...)”, wyszczególniając dalej żądania prokuratora, **natomiast kwestia dotycząca zwolnienia z**

⁵³⁶ Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 23 kwietnia 2009 r., II Kp 98/09; postanowienie SO w Olsztynie z dnia 23 kwietnia 2009 r., II Kp 109/09.

tajemnicy pracowników banku zostaje niejako pominięta⁵³⁷. Zagadnienia tego nie porusza się również w uzasadnieniu postanowienia i nie jest to sytuacja wyjątkowa, ale stan, który w badanych orzeczeniach Sądów Okręgowych apelacji białostockiej permanentnie się powtarza. Istotną różnicę zauważono jedynie w komparacjach orzeczeń Sądu Okręgowego w Łomży, ponieważ wyraźnie wskazuje się, na które żądania prokurator została wyrażona zgoda, a którym się jej odmawia. Powstaje pytanie o powody braku zgody na zwolnienie z obowiązku zachowania tajemnicy bankowej pracowników banku lub osób, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe. W jednej ze spraw Sąd Okręgowy w Białymstoku, odmawiając wyrażenia zgody na „przesłuchanie dyrektora oddziału pani (...) na okoliczność stanowiącą tajemnicę bankową, a mianowicie okoliczności otwarcia rachunku bankowego o numerze (...)”, argumentował, iż prokurator wnosił o przesłuchanie dyrektora banku w charakterze świadka, nie zaś o udzielenie konkretnych informacji stanowiących tajemnicę bankową. Ponadto stwierdził, że „żaden przepis prawa bankowego nie uprawnia Sądu do wydawania zezwolenia na przesłuchanie. Jeżeli prokurator chce przesłuchać pracownika banku, to powinien skorzystać z możliwości, jakie mu dają przepisy Kodeksu postępowania karnego”⁵³⁸. Podobnie wypowiedział się ten Sąd w sprawie doprowadzenia Banku (...) do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w postaci pieniędzy w pewnej kwocie przez osobę działającą w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, która wprowadziła w błąd uprawnionych pracowników pokrzywdzonego Banku, posługując się danymi personalnymi innych osób i podrabiając ich podpisy pod umowami zawierającymi z tym Bankiem oraz na dokumentach towarzyszących, doprowadzając w ten sposób do nieuzasadnionego wypłacenia jej prowizji bankowych z tytułu zawartych z Bankiem umów. Prokurator wnosił o zezwolenie na przesłuchanie w charakterze świadków, na okoliczności objęte tajemnicą bankową, pani (...) Kierownika Biura Przeciwdziałania Nadużyciom Wewnętrznym w Banku (...) oraz pana (...) Dyrektora Regionalnego ds. Sprzedaży Departamentu Mobilnych Doradców Klienta Biznesowego celem uzyskania ich zeznań dotyczących okoliczności podnoszonych w pisemnym zawiadomieniu Banku (...) o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę tej instytucji. Sąd Okręgowy w Białymstoku odmówił wyrażenia zgody, wskazując iż prokurator wnosił o przesłuchanie

⁵³⁷ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 18 sierpnia 2011 r., III Kp 373/11; postanowienie SO w Białymstoku z dnia 30 sierpnia 2011 r., III Kp 398/11; postanowienie SO w Ostrołęce z dnia 12 lutego 2009 r., II Kp 40/09; postanowienie SO w Ostrołęce z dnia 3 września 2009 r., II Kp 154/09.

⁵³⁸ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 26 lipca 2011 r., III Kp 319/11.

pracowników banku, nie zaś o udzielenie konkretnych informacji, „których de facto nie wskazał w swoim wniosku. Już sam brak sprecyzowania informacji, jakie mają być udzielone, stanowi tak poważny błąd wniosku, że żadną miarą nie może być on uwzględniony”⁵³⁹. Dalej Sąd argumentował, że „nawet jeśli pracownicy ci mieli by zeznawać na okoliczności objęte tajemnicą bankową (na tym etapie postępowania wcale nie jest pewne, czy ich zeznania miałyby dotyczyć tych okoliczności), to i tak żaden przepis prawa bankowego nie uprawnia Sądu do wydania zezwolenia na ich przesłuchanie”, odsyłając tym samym do regulacji k.p.k., odnoszącej się do przesłuchania świadków. Prokurator w uzasadnieniu złożonego zażalenia wskazał, że art. 106b Pr. bank. przewiduje możliwość żądania przez prokuratora udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową od banku, osób zatrudnionych w banku oraz za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe po wydaniu przez właściwy sąd okręgowy stosownego postanowienia. Prokurator podkreślił również, iż „nie jest możliwym wskazanie we wniosku w sposób szczegółowy wszelkich zagadnień czy też pytań, jakie skierowane zostaną do świadka, choćby z tego powodu, iż czynność przesłuchania jest czynnością dynamiczną (zwłaszcza na etapie postępowania przygotowawczego), w trakcie której mogą ujawnić się okoliczności wcześniej niedające się przewidzieć, a przy tym istotne dla sprawy i objęte tajemnicą bankową”. Prokurator słusznie podniósł, że w takiej sytuacji przyjęcie toku rozumowania Sądu Okręgowego w Białymstoku spowoduje konieczność przerywania czynności z udziałem świadka i kierowanie kolejnego wniosku do tego Sądu o wyrażenie zgody na udzielenie informacji stanowiących tajemnicę bankową. Sąd Apelacyjny w Białymstoku poparł jednak argumenty, na których oparł się sąd I instancji i utrzymał zaskarżone postanowienie w mocy⁵⁴⁰.

Na uwagę zasługuje jedna ze spraw, w której Sąd Okręgowy w Białymstoku lakonicznie stwierdził, że „brak jest podstaw, by w oparciu o przepisy – ustawy Prawo bankowe zwalniać poszczególnych pracowników z obowiązku zachowania tajemnicy bankowej”⁵⁴¹. Uzasadnienie to nie zasługuje na aprobatę, ponieważ **regulacja uchylania tajemnicy bankowej przewidziana w art. 106b Pr. bank. stanowi *lex specialis* do ogólnej reguły zwalniania z tajemnicy zawodowej określonej w art. 180 § 1 k.p.k.** Analiza akt zawierających te wnioski pozwala jednak stwierdzić, że w odniesieniu do tych procedur panuje pewien chaos. Prokuratorzy wskazując podstawę prawną kierowanego do

⁵³⁹ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 17 lutego 2011 r., III Kp 78/11.

⁵⁴⁰ Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 11 marca 2011 r., II AKz 65/11.

⁵⁴¹ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 12 stycznia 2010 r., III Kp 9/10.

Sądu Okręgowego wniosku często podają art. 106b Pr. bank. w związku z art. 180 § 1 lub § 2 k.p.k.⁵⁴². Natomiast Sądy Okręgowe apelacji białostockiej wyraźnie stoją na stanowisku, iż przepisy ustawy Pr. bank. nie dają uprawnienia do wydania zezwolenia na przesłuchanie pracowników banku lub osób, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe. Tylko w kilku przypadkach spotkano się z orzeczeniami, w których wyrażono na to zgodę⁵⁴³.

3.3. Odmowa wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową

W latach 2004, 2009, 2010 i 2011, w przedmiocie wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową przez Sądy Okręgowe na terenie apelacji białostockiej, ogółem przebadano **2460 spraw**. Z uwagi na fakt, iż w tym czasie wydano **96** decyzji negatywnych, tzn. **postanowień odmawiających wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową**, skupiono się na tych sprawach, a w szczególności na przyczynach odmów.

W jednej ze spraw prokurator wnosił o wydanie postanowienia o udzielenie przez (...) Bank informacji stanowiących tajemnicę bankową, a w szczególności udzielenia informacji odnośnie kredytu udzielonego pani (...) oraz informacji dotyczących postępowania windykacyjnego w przedmiotowej sprawie. Sąd Okręgowy stwierdził, że „wniosek prokuratora nie zasługuje na uwzględnienie, albowiem w ocenie Sądu nie spełnia on wymogów, o których mowa w art. 106b ust. 2 pkt 2, 3 i 6 ustawy Prawo bankowe”⁵⁴⁴. Podniesiono zarzut, iż treść wniosku nie wskazuje, jakiego przestępstwa dotyczy nadzorowane przez prokuratora postępowanie przygotowawcze, ponieważ powołał się on jedynie ogólnie na prowadzenie postępowania o czyn z art. 191 § 2 k.k. bez przytoczenia opisu czynu, którego sprawa dotyczy. Jak zważył Sąd, z treści postanowienia o wszczęciu dochodzenia wynikało, że przedmiotowe postępowanie dotyczyło kierowania gróźb popełnienia przestępstwa na szkodę (...), przy czym groźby te wzbudziły u

⁵⁴² Sygn. akt Ap V Ds. 13/09 PA w Białymstoku z dnia 19 kwietnia 2010; Sygn. akt Ap V Ds. 28/09 PA w Białymstoku z dnia 23 grudnia 2010 r.; Sygn. akt Ap V Ds. 32/10 PA w Białymstoku z dnia 19 marca 2010 r.; Sygn. akt Ds. 1535/11 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 20 kwietnia 2011 r.; Sygn. akt I Ds. 52/11 PR Olecko z dnia 17 marca 2011 r.

⁵⁴³ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 9 października 2009 r., III Kp 344/09; postanowienie SO w Ostrołęce z dnia 25 czerwca 2009 r., II Kp 110/09; postanowienie SO w Ostrołęce z dnia 15 stycznia 2009 r., II Kp 8/09.

⁵⁴⁴ Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 25 listopada 2009 r., II Kp 314/09.

pokrzywdzonej obawę spełnienia, tj. czynu z art. 190 § 1 k.k. Przede wszystkim prokurator nie wskazał precyzyjnie i w sposób niebudzący wątpliwości rodzaju i zakresu informacji objętych tajemnicą bankową. W treści wniosku mowa była o bliżej nieskonkretyzowanych informacjach stanowiących tajemnicę bankową, w szczególności „dotyczących kredytu udzielonego pani (...) i postępowania windykacyjnego” prowadzonego w przedmiotowej sprawie, podczas gdy w uzasadnieniu swego wniosku prokurator powołał się na potrzebę ustalenia danych pracowników banku zajmujących się sprawą pani (...). Należy zauważyć, że ostatnia okoliczność nie jest objęta tajemnicą bankową, która jak wynika z treści art. 104 ust. 1 ustawy Pr. bank., rozciąga się na wszystkie informacje dotyczące czynności bankowych uzyskane w czasie negocjacji, zawierania i realizacji umowy, na podstawie której bank te czynności wykonuje. Ponadto zgodnie z ust. 3 powołanego przepisu, banku nie obowiązuje (z zastrzeżeniem ust. 4) zachowanie tajemnicy bankowej wobec osoby, której dotyczą informacje objęte tajemnicą. Tym samym prokurator miał szereg innych możliwości, aby ustalić dane pracowników banku zajmujących się obsługą tego kredytu bez potrzeby zobowiązania banku do ujawniania informacji stanowiących tajemnicę bankową. Za negatywną decyzją Sądu przemawiał również fakt, iż prokurator z przedmiotowym wnioskiem wystąpił jeszcze przed uzyskaniem odpowiedzi na złożone do odpowiednich podmiotów wnioski o udostępnienie danych ze zbiorów osobowych.

W innej sprawie prokurator wnosił o wydanie postanowienia o wyrażeniu zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową, tj. „pełnych danych osobowych właściciela kont oraz osób upoważnionych do korzystania z konta, podania sposobu korzystania z konta, w jaki sposób dokonywane są wpłaty i wypłaty, kto ich dokonywał i dokonuje, czy na wyżej wymieniony rachunek bankowy wpłynęła kwota (...) w dniu (...) z rachunku o numerze (...) i kto ją pobrał”⁵⁴⁵. W tym przypadku wniosek nie spełnił szeregu innych wymogów określonych w art. 106b, co spowodowało, iż nie został przez Sąd Okręgowy uwzględniony⁵⁴⁶. Po pierwsze prokurator, występując o podanie danych personalnych właściciela konta, nie wskazał numeru tego konta, co czyni wniosek niejako abstrakcyjnym, ponieważ teoretycznie może się odnosić do każdego klienta banku. „W aktach znajduje się pewien numer konta, jednakże Sąd nie jest zobowiązany ustalać, jaki był rzeczywisty cel wystąpienia do Sądu z wnioskiem. Wymóg ten jednoznacznie obciąża wnioskodawcę, co określa art. 106b ust. 2 pkt 6 ustawy Prawo bankowe.” Po

⁵⁴⁵ Sygn. akt Ds. 1467/09 PR w Grajewie z dnia 25 maja 2009 r.

⁵⁴⁶ Postanowienie SO w Łomży z dnia 12 lutego 2010 r., II Kp 8/10.

drugie prokurator nie określił, za jaki okres mają być te informacje udostępnione, co w konsekwencji może powodować, że przy rozbudowanym zakresie tego elementu wniosku obejmie on czynności bankowe niezwiązane z danym postępowaniem. Brak wskazania numeru konta powoduje również, iż ten zakres wniosku prokuratora jest dodatkowo niewykonalny, podobnie jak ustalenie, czy wpłynęła na niego jakakolwiek kwota pieniężna. Sąd podniósł także, że „samo uzasadnienie wniosku jest lakoniczne i nie wskazuje jakie to zaistniały szczególnie okoliczności, które wskazywałyby, iż wnioskowane przezeń uchylenie tajemnicy bankowej jest niezbędne do ukończenia postępowania oraz że brak jest już innych możliwości dokonania ustaleń w oparciu o inne dostępne dowody”. Z uzasadnienia wniosku prokuratora wynika, że znane mu były dane personalne i adresy osób, które logowały się do sieci za pośrednictwem numeru IP, dlatego „nie sposób wykluczyć, że wykorzystanie tych, a także innych realnie istniejących możliwości umożliwi wykrycie sprawcy przestępstwa, czyniąc zbędnym ingerowanie w gwarancje ochronne tajemnicy bankowej”.

Analogiczną decyzję podjął Sąd Okręgowy w odpowiedzi na żądanie prokuratora zwolnienia z tajemnicy bankowej (...) Bank w zakresie podania danych personalnych i adresu zamieszkania posiadacza rachunku o numerze (...) oraz przeprowadzonych na nim transakcji⁵⁴⁷. Podobnie jak w wyżej opisanym przypadku prokurator nie wskazał, za jaki okres miałyby zostać ujawnione informacje dotyczące przeprowadzonych transakcji na wskazanym rachunku i czy obejmują one tylko wpłaty, czy też wypłaty lub przelewy na inne rachunki. Sąd, uzasadniając swoją decyzję, podniósł, iż „twierdzenie zawarte we wniosku co do potrzeby ustalenia sprawcy wyłudzenia i wyjaśnienia okoliczności sprawy wskazuje, iż prokurator już na tym etapie postępowania uznaje, iż należy uzyskać informacje objęte tajemnicą bankową, albowiem w przeciwnym wypadku nie będzie miał podstaw do oceny czy i kto popełnił przestępstwo oraz udowodnienia ewentualnej winy”. Ponadto Sąd zauważył, że prokurator, prowadząc postępowanie, nie wykorzystał innych możliwych dróg uzyskania dowodów, np. w postaci przesłuchania osoby, na której konto pokrzywdzony wpłacił pieniądze, pomimo że znane były jej dane personalne i miejsce zamieszkania. Z uwagi na to Sąd Okręgowy stwierdził, że **wniosek prokuratora jest „zbyt ogólnikowy” i nie spełnia wymogów określonych w art. 106b ustawy Pr. bank., tym samym nie zasługuje na uwzględnienie.**

⁵⁴⁷ Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 4 stycznia 2011 r., II Kp 10/11.

Na ogólnikowość i przedwczesność wniosku prokuratora zwrócił uwagę Sąd Okręgowy w Łomży, który rozpatrywał żądanie o wyrażenie zgody na udostępnienie danych personalnych osób, które zawarły za pośrednictwem firmy (...) umowy kredytowe z (...) Bank Polska⁵⁴⁸. Prokurator dowodził, iż analiza tych umów pozwoli na „wychwycenie umów, które zostały zawarte z naruszeniem prawa.” Sąd nie podzielił jednak argumentów prokuratora, stwierdzając, iż „wniosek nie zasługuje na uwzględnienie, gdyż jest zbyt ogólnikowy i żądanie prokuratora dotyczyć może umów zawartych prawidłowo, gdzie nie zostało popełnione przestępstwo. W zasadzie analiza umów prokuratora może prowadzić do sprawdzenia, czy akcja kredytowa (...) Bank Polska była prawidłowa. (...). Nie jest rolą Sądu dogłębną analizą 19 tomów akt prokuratorskich i wyszukiwanie dowodów na 3600 kartach na poparcie wniosku prokuratora. Z uzasadnienia wniosku winno wynikać, gdzie w aktach sprawy znajduje oparcie żądanie”. Sąd Okręgowy dał wyraz, że rola tego sądu sprowadza się do oceny żądania połączona z analizą akt i rozważenie, czy argumenty prokuratora znajdują oparcie w materiale dowodowym. Uzasadnienie wniosku prokuratora pozwala domniemywać, że są mu znane dane osobowe osób zawierających umowy z bankiem i jeśli zostało popełnione przestępstwo, może sam żądać informacji stanowiących tajemnicę bankową, opierając się na regulacji przewidzianej w art. 105 Pr. bank. Z uzasadnienia fakt ten jednak nie wynikał, stąd Sąd wniosku prokuratora nie uwzględnił, „gdyż takowy jest przedwczesny, jedynie Sąd sam musiałby na podstawie analizy akt śledztwa wyszukiwać dowodów odnoszących się do konkretnych osób i materiałów, że osoby te przynajmniej współdziałały przy popełnianiu przestępstwa”.

Powyższe postanowienie prokurator zaskarżył w całości, zarzucając mu błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, mających wpływ na jego treść, a polegających na przyjęciu, iż zebrany dotąd materiał dowodowy nie jest wystarczający do wyrażenia przez Sąd zgody na udzielenie informacji objętych tajemnicą bankową. Prokurator podniósł, iż wszystkie wymagania przewidziane dla wniosku określone w art. 106b Pr. bank. zostały spełnione, a potrzeba uzyskania od banku żądanych informacji wynikała z analizy przesłuchań podejrzanych w niniejszej sprawie. Ponadto wskazał, że na podstawie innych źródeł dowodowych nie sposób jest ustalić i

⁵⁴⁸ Postanowienie SO w Łomży z dnia 17 sierpnia 2009 r., II Kp 61/09; zob. postanowienie SO w Łomży z dnia 17 sierpnia 2009 r., II Kp 60/09.

zweryfikować danych osób kredytobiorców, podanych źródeł dochodu oraz ruchu środków pieniężnych na kontach. Prokurator zarzucił natomiast Sądowi, iż „nie może wpływać na ocenę zasadności wniosku niechęć Sądu do zapoznania się z całością zgromadzonego w sprawie materiału, gdyż pomijając, iż z poszczególnych kart można pozyskać pewne informacje, to aby wniosek był należycie rozpatrzony, należy poznać cały materiał dowodowy”.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku⁵⁴⁹ utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie, wskazując na wewnętrzną sprzeczność *petitum* skargi, w której skarżący zakwestionował rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego w całości, a wnosił tylko o jego zmianę i wyrażenie zgody na udostępnienie informacji dotyczących umów kredytowych, co wyczerpało jeden z czterech punktów wniosku prokuratora. Sąd Apelacyjny podzielił zdanie Sądu Okręgowego w Łomży, iż „prokurator w żadnej mierze nie uzasadnił, że zachodzi bezwzględna potrzeba sięgnięcia po materię chronioną zakazem dowodowym, gdyż nie wskazał on, iż na obecnym etapie toczącego się postępowania w żaden inny sposób nie jest możliwe osiągnięcie jego celów”. Sąd Apelacyjny wskazał ponadto na obszerną dokumentację zebraną w sprawie, która „z pewnością powinna doprowadzić przynajmniej do ograniczenia zakresu wniosku o ujawnienie tajemnicy bankowej”. Stąd też stwierdzono, że dopóki organy śledcze nie podejmą czynności zmierzających do jej wykorzystania – wniosek obejmujący wszystkie umowy zawarte w imieniu (...) Banku będzie przedwczesny i tym samym niezasadny.

Analiza postanowień Sądów Okręgowych apelacji białostockiej w przedmiocie wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową wykazała, że odmowa ta następuje także ze względu na przedwczesność złożenia wniosku przez prokuratora.

W innej sprawie prokurator złożył wniosek o wydanie postanowienia o wyrażeniu zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową, tj. „historii rachunku pani (...), o numerze (...) za okres (...) z podaniem podmiotów dokonujących wpłaty bezpośredniej bądź przelewu na ten rachunek we wskazanym czasie.” Zdaniem prokuratora wiadomości te miały służyć ustaleniu, czy pieniądze przelewane przez Spółkę z o.o. (...) z siedzibą w (...) (Polska) na konto firmy (...) w Wielkiej Brytanii były

⁵⁴⁹ Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 3 września 2009 r., II AKz 283/09; zob. postanowienie SA w Białymstoku z dnia 3 września 2009 r., II AKz 282/09.

powrotnie przekazywane do Polski na indywidualny rachunek bankowy pani (...). Prokurator swoje żądanie argumentował tym, iż jest to jedyny pozostały do przeprowadzenia dowód przed wystąpieniem z wnioskiem o pomoc zagraniczną, a bez tego dowodu wniosek będzie niepełny i spowodować może konieczność jego uzupełnienia, co w konsekwencji doprowadzi do znacznej i niepożądanego przewlekłości postępowania. Sąd w wydanym postanowieniu odmówił udzielenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową, dotyczących historii rachunku (...) ⁵⁵⁰. W uzasadnieniu podniósł, że art. 106b Pr. bank., stanowiący jego podstawę, nie określa przesłanek warunkujących możliwość wydania postanowienia w tym przedmiocie, nie mniej jednak jest oczywiste, iż fakt taki musi znajdować dostateczne uzasadnienie w świetle okoliczności wynikających z dowodów przeprowadzonych w postępowaniu przygotowawczym. Zdaniem Sądu sytuacja taka może mieć miejsce, gdy brak informacji stanowiących tajemnicę bankową stanowi na tyle niezbędny element w dotychczasowym materiale dowodowym, że utrudnia lub uniemożliwia podejmowanie dalszych decyzji procesowych w postępowaniu przygotowawczym. W odniesieniu do przedmiotowej sprawy Sąd uznał, iż brak historii rachunku bankowego pani (...) do wniosków takich, na danym etapie postępowania, nie prowadzi. Przemawia za tym fakt, że pani (...) do spółki (...) z siedzibą w (...) (Polska) przystąpiła znacznie później oraz nie podejmowała żadnych decyzji, skutkujących dokonywaniem przelewów z konta spółki na konto firmy (...) w Wielkiej Brytanii, zwłaszcza że nie zostało jeszcze ustalone, czy firma ta faktycznie funkcjonowała. Nie świadczy o tym również nieprzebywanie w Wielkiej Brytanii jej właściciela (...) oraz jego rezygnacja z funkcji prezesa tej firmy. Sąd Okręgowy nie zakwestionował zasadności wniosku prokuratora i ewentualnej potrzeby uzyskania w przyszłości informacji stanowiących tajemnicę bankową, ale na obecnym etapie postępowania uznał udzielenie ich za przedwczesne. Podkreślenia wymaga fakt, iż jest to jedyna sprawa, w której Sąd wydał postanowienie zgodnie z wymogami określonymi w ustawie Pr. bank., tj. **o odmowie udzielenia zgody na udostępnienie informacji, nie zaś o nieuwzględnieniu wniosku prokuratora.**

Prokurator powyższe postanowienie zaskarżył w całości, zarzucając błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, a konkretnie błędną ocenę zgromadzonych dowodów i żądał zmiany zaskarżonego orzeczenia oraz orzeczenie o wyrażeniu zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową,

⁵⁵⁰ Postanowienie SO w Łomży z dnia 22 października 2004 r., II Kp 35/04.

dotyczących historii rachunku bankowego pani (...). Wskazał, że ustalenie, czy pani (...) udostępniła swój rachunek bankowy dla działań swego męża i syna przed przystąpieniem do Spółki, skutkować może postawieniem jej zarzutu pomocnictwa w działaniu na szkodę Spółki stypizowanego w art. 585 § 2 k.s.h. Prokurator podniósł również istotność rozliczeń podatkowych, gdyż bez uzyskania wnioskowanej historii rachunku wyjaśnienie powyższych kwestii jest nie tylko utrudnione, ale wręcz całkowicie niemożliwe.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku⁵⁵¹ w uzasadnieniu swojej decyzji odniósł się do regulacji art. 105 ust. 2 pkt 2b Pr. bank. Po przytoczeniu treści tego przepisu podniósł, że wniosek prokuratora w niniejszej sprawie dotyczy osoby fizycznej, w związku z czym warunkiem udzielenia żądanej zgody byłoby toczące się postępowanie przeciwko osobie. Z załączonych akt sprawy wynikało zaś, że postępowanie toczy się „*in rem*”, nie „*ad personam*” i z tych też względów złożone zażalenie uznano za niezasadne i nie zostało uwzględnione. Na poparcie swego argumentu Sąd wskazał, iż „Tego rodzaju zapatrywanie prawne znajduje też akceptację w doktrynie, np. „Wykorzystanie tajemnicy bankowej w procesie karnym”, Ł. Gramza.” Wydaje się, że uzasadnienie sądu II instancji powinno opierać się na głębszych argumentach niż tylko przytoczeniu na ten temat dostępnej literatury.

W kolejnej sprawie o rozpowszechnianie bez uprawnień gier komputerowych oraz filmów na forum „warezowym” www(...), tj. o czyn z art. 116 ust. 3 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, z czego sprawca uczynił sobie stałe źródło dochodu, prokurator żądał udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową w postaci danych personalnych właściciela oraz pełnomocników rachunku bankowego numer (...), adresów zamieszkania tych osób oraz adresu, pod który wysyłana była korespondencja związana z prowadzeniem tego rachunku, pełnej jego historii od 01.01.2008 r. oraz wskazania, w jakiej wysokości obecnie znajdują się środki na w/w rachunku⁵⁵². Sąd Okręgowy⁵⁵³ nie uwzględnił wniosku prokuratora i nie wyraził zgody na udostępnienie wskazanych informacji stanowiących tajemnicę bankową, ponieważ, jak wynika z przeprowadzonych czynności sprawdzających, organy dochodzeniowe dysponowały nazwiskami i adresami osób korzystających z forum „warezowego”. Sąd zwrócił również uwagę, że prokurator znał dane osobowe właściciela konta bankowego. Zatem, jeżeli zostało popełnione przestępstwo, może on przedstawić zarzuty i korzystając

⁵⁵¹ Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 23 października 2004 r., II AKz 45/04.

⁵⁵² Sygn. akt 3 Ds. 204/09 PR w Łomży z dnia 31 lipca 2009 r.

⁵⁵³ Postanowienie SO w Łomży z dnia 5 sierpnia 2008 r., II Kp 58/09.

z możliwości, jaką daje art. 105 Pr. bank., sam żądać od banku tych informacji. Decyzja negatywna Sądu podyktowana była także faktem, iż od momentu wszczęcia postępowania przygotowawczego nie zostały przeprowadzone żadne czynności procesowe. Prokurator ograniczył się jedynie do złożenia przedmiotowego wniosku, co zdaniem Sądu, zostało uznane za przedwczesne, a jego uwzględnienie „aprobowałoby bezczynność prokuratora”.

Zażalenie wniósł prokurator, który zaskarżając orzeczenie w całości, zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, mający wpływ na jego treść, wynikający z niewłaściwej oceny zgromadzonego materiału dowodowego, a polegający na uznaniu, że na obecnym etapie postępowania uzyskanie informacji stanowiących tajemnicę bankową, wskazanych we wniosku prokuratora, jest przedwczesne oraz że prokuratorowi jest znany właściciel tego rachunku, a także uznanie, że materiał dowodowy do tej pory zgromadzony pozwala na postawienie zarzutów konkretnej osobie, a wobec tego istnieje możliwość żądania od banku informacji na podstawie art. 105 Pr. bank., podczas gdy w/w informacje mają decydujące znaczenie dla podjęcia kolejnych decyzji i czynności procesowych w toku prowadzonego dochodzenia, bowiem brak jest informacji o powiązaniu (...), który kupił domenę (...) w firmie (...) z abonentem nr IP – (...), z którego to IP następowały logowania i zmiany na wykupionej domenie oraz brak jakichkolwiek informacji o posiadaczu w/w rachunku bankowego, z którego dokonywano opłat za domenę i powiązania tego rachunku z którąkolwiek z osób będących w zainteresowaniu. Sąd Apelacyjny w Białymstoku⁵⁵⁴ przychylił się jednak do stanowiska sądu I instancji, podtrzymując, że dotychczas w sprawie nie wykonano jakichkolwiek czynności, w szczególności nie przesłuchano żadnej z osób, których dane personalne są znane, a które niewątpliwie mogą mieć związek z prowadzonym postępowaniem.

Znaczna ilość wystąpień prokuratora z wnioskiem o udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową do Sądów Okręgowych dotyczy przestępstw gospodarczych popełnionych za pośrednictwem sieci Internet, a w szczególności portalu Allegro⁵⁵⁵. Cechą charakterystyczną tych spraw jest to, iż prokuratorzy, dysponując rachunkiem bankowym osoby, na której konto wpłynęła określona kwota, żądają udostępnienia m. in. danych personalnych tej osoby. Z uwagi na okoliczność, iż postępowanie toczy się *in rem*, nie mają możliwości skorzystania z art. 105 ust. 1 pkt 2 lit

⁵⁵⁴ Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 26 sierpnia 2009 r., II AKz 260/09.

⁵⁵⁵ J. Bojarski, *Przestępstwa gospodarcze związane z działalnością banków*, Toruń 2001, s. 24; P. Ochman, *Ochrona działalności bankowej w prawie karnym gospodarczym – przepisy karne ustaw bankowych*, Warszawa 2011, s. 43.

b) Pr. bank. W związku z tym zauważono, że w tych przypadkach Sądy Okręgowe niemalże automatycznie wydają zgodę na udostępnienie danych konfidencjonalnych i tylko w marginalnych przypadkach odmawiały wyrażenia zgody na udostępnienie prokuratorowi informacji w tym zakresie. Istotną zmianę zaobserwowano w 2011 r. w linii orzecznictwa Sądu Okręgowego w Olsztynie. W ciągu tego roku w trybie art. 106b Pr. bank. zostały złożony 344 wnioski, z czego w stosunku do 47 wydano decyzje negatywne, tj. odmawiające wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową (Tabela nr 6, 11). W odniesieniu do pozostałych badanych roczników (2004, 2009, 2010) i rozstrzygnięć innych Sądów Okręgowych apelacji białostockiej stanowi to wyłom w dotychczasowych rozstrzygnięciach.

Oszustwa popełniane przy wykorzystaniu portalu Allegro bądź innych sklepów internetowych są schematyczne. Dochodzi w nich do doprowadzenia, w określonym czasie, danej osoby – kupującego do niekorzystnego rozporządzenia mieniem, w jakiejś kwocie poprzez wprowadzenie w błąd co do zamiaru wywiązania się z transakcji sprzedaży oferowanych rzeczy⁵⁵⁶. Kupujący za pośrednictwem sieci Internet, po nawiązaniu kontaktu ze sprzedającym, nabywa zaoferowaną przez sprzedającego rzecz, który podaje się za jakąś osobę. Pokrzywdzony po przesłaniu mu sprawcę swoich danych, w tym numeru konta bankowego, wpłaca wymaganą kwotę. Towar jednak do kupującego nie dociera. Z uwagi na fałszywe dane podane przez sprzedającego ustalenie jego tożsamości jest trudne bądź w ogóle niemożliwe. Natomiast pozwala na to zidentyfikowanie, do kogo należy podany przez niego numer rachunku w określonym banku, na który wpłynęła kwota żądana za oferowaną do sprzedaży rzecz. Jednocześnie dane dotyczące rzeczywistego posiadacza konta objęte są tajemnicą bankową. Sądy Okręgowe często podkreślają, że przepis art. 106b Pr. bank. jako regulacja zwalniania z tajemnicy bankowej jest wyjątkowa i ostateczna. Oznacza to, że przepisy te, jako szczególne, wiążące się z zakazami dowodowymi nie mogą być interpretowane w sposób rozszerzający, a do zawartych tam regulacji należy sięgać jedynie wtedy, gdy jest to konieczne dla osiągnięcia celów postępowania. W sprawie, w której stan faktyczny odpowiada wyżej opisanemu, Sąd Okręgowy w Olsztynie⁵⁵⁷ wskazał, że zasadnym byłoby najpierw potwierdzenie danych osoby oraz ustalenie, czy osoba podająca się za (...) rzeczywiście miała dostęp do konta internetowego Allegro i w tym celu ewentualne jej

⁵⁵⁶ C. Kulesza, *Obrona w sprawach o przestępstwa gospodarcze i skarbowe*, Warszawa 2012, s. 78-79.

⁵⁵⁷ Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 12 października 2011 r., II Kp 142/11; zob. postanowienie SO w Olsztynie z dnia 16 lutego 2011 r., II Kp 49/11.

przesłuchanie. W toku prowadzonych czynności organy ścigania uzyskały tylko informację, że w Polsce są 32 osoby o danych osoby (...), jednakże żadna z nich nie jest zameldowana w miejscowości (...), podanej przez sprzedającego. W aktach sprawy brak jest adnotacji, czy dokonano sprawdzenia tej informacji. Sąd Okręgowy stwierdził, iż „nie sposób podzielić argumentacji oskarżyciela publicznego zawartej we wniosku o zwolnienie z tajemnicy bankowej, że wykonano szereg czynności procesowych zmierzających do ustalenia sprawcy oszustwa. W tym miejscu należy wskazać, że wraz ze złożeniem wniosku o zwolnienie z tajemnicy bankowej prokurator wystąpił do PTK Centertel z żądaniem podania danych osobowych użytkownika telefonu i numeru tego telefonu IMEI, z którego były nawiązywane połączenia w danych dniach. Tym samym, z uwagi na wyjątkowość instytucji zwolnienia z tajemnicy bankowej, powinna być ona ostatecznością po wyczerpaniu innych możliwości dowodowych. W świetle powyższych uwag, zdaniem Sądu Okręgowego w Olsztynie, organy prowadzące postępowanie na obecnym etapie nie wykorzystały wszystkich możliwości dowodowych w celu ustalenia miejsca pobytu sprawcy. Dopiero uzyskanie informacji od wskazanych podmiotów i po ewentualnym przesłuchaniu (...) lub innych osób, w zależności od uzyskanych informacji, możliwe będzie podjęcie dalszych czynności”.

W kolejnej, podobnej sprawie z akt prowadzonego postępowania wynikało, że adres podany przez sprzedającego na portalu Allegro jest prawdziwy i dana osoba jest tam rzeczywiście zameldowana, ale w miejscu tym nie przebywa. Mieszkający pod wskazanym adresem rodzice sprzedającego udzielili informacji, że obecnie przebywa on za granicą i nie ma z nim kontaktu oraz podali numer telefonu, którym się posługiwał, a który okazał się zgodny z numerem otrzymanym przez pokrzywdzonego. Sąd Okręgowy w Olsztynie⁵⁵⁸ stwierdził, że „Okoliczności te w wysokim stopniu uprawdopodobniają zatem, że sprawcą oszustwa jest właśnie (...), a nie inna osoba posługująca się takimi danymi. Zasadnym byłoby zatem wystąpienie do odpowiedniego operatora sieci komórkowej o udzielenie informacji dotyczących abonenta. Zwłaszcza, że równocześnie z wnioskiem o zwolnienie z tajemnicy bankowej wystąpiono do Grupy O2 Sp. z o.o. o nadesłanie informacji dotyczących użytkownika adresu e-mail”. Sąd Okręgowy podniósł, iż sama nieobecność w kraju osoby sprzedającej na portalu Allegro nie jest wystarczającą podstawą do zwolnienia

⁵⁵⁸ Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 11 października 2011 r., II Kp 138/11; zob. postanowienie SO w Olsztynie z dnia 16 listopada 2011 r., II Kp 189/11; postanowienie SO w Olsztynie z dnia 21 listopada 2011 r., II Kp 197/11.

z tajemnicy bankowej, a organ prowadzący postępowania nie wskazał żadnej innej okoliczności uzasadniającej uwzględnienie jego wniosku.

W innej sprawie zwrócono się do sieci Allegro „OXL Poland” Sp. z o.o. z siedzibą w Poznaniu z wnioskiem o przekazanie danych sprzedawcy. Prokurator, nie czekając na odpowiedź, złożył wniosek o udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową w trybie art. 106b Pr. bank. Nadto dokonano również sprawdzenia za pośrednictwem strony internetowej www.sprawdznumer.pl w jakiej sieci znajduje się numer telefonu (...), którym posługiwała się osoba sprzedająca. Z uwagi na brak danych osoby o takim numerze dalszych czynności nie podejmowano. Sąd Okręgowy w Olsztynie⁵⁵⁹ stwierdził, iż w przedmiotowej sprawie nie sposób przyjąć, że postępowanie dowodowe zostało wyczerpane. Sąd wywiódł, że „najpierw organy ścigania powinny uzyskać dane od administratora bazy danych Allegro odnośnie posiadanych przez niego informacji dotyczących osoby sprzedającego i dokonać ich weryfikacji. Ponadto dokonano wprawdzie sprawdzenia numeru telefonu, którym posługiwał się sprzedający, ale za pośrednictwem tylko jednej strony. Nie wykorzystano istniejących innym stron, jak: www.orange.pl/portal/map/map/check_number, www.wjakiejsieci.pl, www.mgsm.pl/pl/wjakiejsieci. Ustalono, iż numer ten należy do sieci PLAY Mobile, do operatora której należy się zwrócić o podanie danych abonenta, do którego jest przypisany”. Zdaniem Sądu „wniosek nie uzasadnia w sposób wyczerpujący potrzeby udostępnienia tych informacji. Uzasadnienie jest sporządzone w sposób ogólnikowy, lakoniczny i ograniczający się jedynie do przytoczenia elementów zdarzenia. Na gruncie niniejszej sprawy nie można stwierdzić, że spełnia wymogi formalne”.

Na przedwczesność wniosku prokuratora Sąd Okręgowy w Olsztynie⁵⁶⁰ zwrócił również uwagę w sytuacji, w której jako właściciel konta na portalu Allegro została wskazana osoba (...), czemu jednak zaprzeczyła. W toku prowadzonych czynności ustalono, iż rzeczywistym właścicielem tego konta jest jej były konkubent. W związku z tym Sąd Okręgowy podniósł, iż najpierw celowe byłoby przesłuchanie tej osoby, nie zaś występowanie o uchylenie tajemnicy bankowej bez podjęcia innych czynności dowodowych.

⁵⁵⁹ Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 6 kwietnia 2011 r., II Kp 67/11; postanowienie SO w Olsztynie z dnia 14 kwietnia 2011 r., II Kp 84/11.

⁵⁶⁰ Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 15 lutego 2011 r., II Kp 50/11; zob. postanowienie SO w Olsztynie z dnia 15 kwietnia 2011 r., II Kp 92/11.

Ponadto podczas analizy akt sądowych spotkano się z **odmową udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową z uwagi na fakt, że bank, do którego prokurator skierował wniosek, nie był podmiotem uprawnionym do udzielania informacji objętych przedmiotowym wnioskiem.** Dane, których udostępnienia żądał prokurator, „dotyczyły placówki finansowej/bankowej znajdującej się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, a tym samym nie podlegały jurysdykcji polskiego systemu prawnego i nie miały do nich zastosowania przepisy ustawy Prawo bankowe”. Sąd Okręgowy wskazał jednak, że informacje te mogą zostać uzyskane przez organ prowadzący postępowanie „w całkowicie innym trybie”, mając zapewne na myśli udzielenie pomocy prawnej w trybie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. c) Pr. bank.

Zagadnienia udzielania pomocy w ramach zagranicznej współpracy były również przedmiotem orzeczenia Sądu Okręgowego w Białymstoku⁵⁶¹. Prokuratura Rejonowa Białystok-Południe wykonywała czynności w ramach pomocy prawnej dla władz Republiki Białorusi w związku z prowadzonym tam postępowaniem w sprawie oszustw bankowych popełnionych za pośrednictwem sieci Internet. W przedmiotowym wniosku zwrócono się do organów wymiaru sprawiedliwości RP o uzyskanie z banków mających siedzibę na terenie Polski informacji związanych z tymi przestępstwami, których dokonali obywatele Białorusi⁵⁶². Wniosek prokuratora złożony w trybie art. 106b ustawy Pr. bank. nie został jednak uwzględniony. Jak wskazał Sąd Okręgowy w Białymstoku, w sprawie w której prokurator wystąpił z wnioskiem, realizując wniosek władz Republiki Białorusi o udzielenie pomocy prawnej, reguluje art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. c) Pr. bank.⁵⁶³ Stanowi on, że bank ma obowiązek udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową wyłącznie na żądanie sądu lub prokuratora w związku z wykonywaniem wniosku o udzielenie pomocy prawnej pochodzącego z państwa obcego, które na mocy ratyfikowanej umowy międzynarodowej wiążącej Rzeczypospolitą Polską ma prawo występować o udzielenie informacji stanowiących tajemnicę bankową. Natomiast kwestie pomocy prawnej, którą udziela się pomiędzy RP a Republiką Białorusi, normuje umowa między Rzeczypospolitą Polską a Republiką Białoruś o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych sporządzona w Mińsku z dnia 26 października 1994 r. Sąd podniósł, że „umowa ta, określając zakres pomocy prawnej, nie

⁵⁶¹ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 8 października 2009 r., III Kp 340/09.

⁵⁶² Sygn. akt I Ko 582/09 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 1 października 2009 r.

⁵⁶³ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 8 października 2009 r., III Kp 339/09.

przewiduje możliwości występowania o udzielenie informacji stanowiących tajemnicę bankową”.

Powyższe postanowienie prokurator zaskarżył w całości. Sąd Apelacyjny w Białymstoku⁵⁶⁴ w uzasadnieniu swojego orzeczenia wskazał, iż podstawą jego wystąpienia o zgodę na udzielenie informacji objętych tajemnicą bankową był art. 106b Pr. bank., nie zaś art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. c), który to przepis posłużył Sądowi Okręgowemu jako podstawa do odmowy wyrażenia zgody na udostępnienie takiej informacji. Faktem jest, iż gdyby prokurator uznał ten przepis za podstawę swego żądania, nie kierowałby wniosku do Sądu Okręgowego, a bezpośrednio zwróciłby się do banku. Stąd Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska Sądu Okręgowego, iż przepisy umowy zawartej między Rzeczypospolitą Polską a Republiką Białoruś o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych sporządzonej w Mińsku z dnia 26 października 1994 r. stały na przeszkodzie w uzyskaniu, w ramach pomocy prawnej przez organy Republiki Białorusi, informacji stanowiących tajemnicę bankową. Zdaniem Sądu Apelacyjnego wykładnia sądu I instancji sprowadziła się do błędnej i kazuistycznej interpretacji tej umowy, ponieważ ani jej przepisy, ani uregulowania zawarte w rozdziale 62 k.p.k., mające charakter subsydiarny, nie zawierają dokładnego katalogu czynności, które mogą być wykonywane w drodze pomocy prawnej, a określają jedynie ramy i zasady, na których pomoc ta jest realizowana. Żądana czynność zgodna też była z art. 105 ust. 1 pkt 2 lit c) Pr. bank., choć z interpretacji Sądu Okręgowego wynikało, aby umowa międzynarodowa *expressis verbis* wskazywała na prawo umawiającej się strony do żądania udzielenia w drodze pomocy prawnej informacji stanowiących tajemnicę bankową, co wydaje się być zbyt formalistyczne. Sąd Apelacyjny podniósł również, że o ile Sąd Okręgowy nie uznał art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. c) za podstawę do udzielenia żądanych informacji wobec braku stosowych zapisów w umowie dwustronnej, to rozpoznając wniosek prokuratora, pominął wskazany przez niego przepis art. 106b Pr. bank., gdzie mowa jest, iż od decyzji sądu zależy, czy udzielić takiej zgody poza przypadkami określonymi w art. 105 i 106a Pr. bank. Sąd Apelacyjny wskazał także, że „z niezrozumiałych względów osoby popełniające poważne przestępstwa w systemie bankowym na skalę międzynarodową pozostałyby pod nadzwyczajną i niczym nieuzasadnioną podwyższoną ochroną prawną w imię abstrakcyjnego dobra, jakim jest

⁵⁶⁴ Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 5 listopada 2009 r., II AKz 344/09; por. postanowienie SA w Białymstoku z dnia 5 listopada 2009 r., II AKz 345/09.

stricte literalna, a w ostatecznym rozrachunku – błędna interpretacja przepisów Prawa bankowego w powiązaniu z zapisami dwustronnej umowy międzynarodowej”. W połączeniu z brakiem merytorycznej oceny zasadności wniosku prokuratora Sąd Apelacyjny w Białymstoku **uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania sądowi I instancji.**

W kilku przypadkach Sądy Okręgowe odmówiły wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową z uwagi na to, iż rachunek bankowy, którego dotyczyło żądanie prokuratora, prowadzony był przez bank zagraniczny (Barclays Bank w Wielkiej Brytanii oraz w jednym przypadku National Bank of Abu Dhabi w Zjednoczonych Emiratach Arabskich). Ogólne zasady odnoszące się do działalności banków w Polsce stanowią, że siedzibą banku lub jego oddziału, zarejestrowanego w Polsce jest miejscowość położona na terenie Polski. Należy zwrócić uwagę, iż w przypadku banku w formie spółki akcyjnej uchwała walnego zgromadzenia o przeniesieniu siedziby spółki za granicę powoduje rozwiązanie spółki (art. 459 pkt 2 k.s.h.). Sąd wywodził, że w ten sam sposób została również ukształtowana kognicja sądu okręgowego, jako polskiego sądu powszechnego, w zakresie możliwości wyrażenia zgody na zwolnienie z tajemnicy bankowej. Decyzja w tym przedmiocie ograniczona jest wyłącznie do banków i ich oddziałów mających siedziby na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Stąd zarówno Sąd Okręgowy w Białymstoku i Olsztynie, do których było kierowane żądanie prokuratora w tym przedmiocie, jednogłośnie stwierdzały brak swojej właściwości miejscowej i rzeczowej do rozpoznania takiego wniosku, co skutkowało **brakiem jego uwzględnienia**⁵⁶⁵.

W jednym tylko przypadku Sąd Okręgowy w Suwałkach⁵⁶⁶, do którego prokurator skierował wniosek o wyrażanie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową dotyczących rachunku prowadzonego przez National Bank of Abu Dhabi w Zjednoczonych Emiratach Arabskich, **orzekł o niedopuszczalności tego wniosku z mocy ustawy i pozostawieniu go bez rozpoznania**, uzasadniając, że „w doktrynie jednoznacznie przyjmuje się, iż w przypadku braku wyraźnego stwierdzenia (lub gdy kontekst interpretacyjny inaczej nie wskazuje; tak jak np. w przypadku art. 42 ustawy Prawa bankowego, którego wykładnia systemowa wskazuje, iż użyty w tym przepisie

⁵⁶⁵ Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 13 października 2009 r., II Kp 265/09; postanowienie SO w Olsztynie z dnia 24 czerwca 2010 r., II Kp 157/10.

⁵⁶⁶ Postanowienie SO w Suwałkach z dnia 8 czerwca 2011 r., II Kp 49/11.

termin „bank” odnosi się jedynie do banków zagranicznych), termin „bank” zawarty w prawie bankowym odnosi się jedynie do banków krajowych”.

Powyższe postanowienie prokurator zaskarżył w całości, zarzucając rozstrzygnięciu obrazę przepisów prawa, tj. art. 2 ustawy Pr. bank. w zw. z art. 106b ust. 1 tej ustawy poprzez jego błędną wykładnię i niezastosowanie w wyniku przyjęcia, że udzielenie przez Sąd zgody na zapoznanie się przez prokuratora z informacją stanowiącą tajemnicę bankową dopuszczalne jest jedynie w odniesieniu do banków krajowych. W ocenie prokuratora postanowienie Sądu w przedmiocie zwolnienia z tajemnicy bankowej pracowników National Bank of Abu Dhabi było nie tylko możliwe, ale i niezbędne do wykonywania czynności zleconych w ramach międzynarodowej pomocy prawnej przez organy ścigania Zjednoczonych Emiratów Arabskich.

Sąd Apelacyjny⁵⁶⁷ podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, a dodatkowo podniósł wątpliwość i sens bezpośredniego występowania o zgodę na udostępnienie takich informacji przez podmiot, który nie podlega polskiej jurysdykcji. W pierwszej kolejności należało wyczerpać instrumenty pomocy prawnej poprzez wystąpienie do stosownych organów Zjednoczonych Emiratów Arabskich o uzyskanie niezbędnych dla prowadzonego postępowania informacji, a następnie o przesłuchanie pracowników banku obcego państwa. Jak podkreślił Sąd Apelacyjny „przepisy tego państwa są właściwe, a organy tego państwa kompetentne w zakresie zwalniania z tajemnicy bankowej pracowników banków tam funkcjonujących. Bez uprzedniego ustalenia stanu prawnego obowiązującego na terenie tego państwa istnienia ewentualnych umów dwustronnych uzyskanie zgody polskiego sądu na tę informacje zdaje się mijać z celem”. Finalnie sąd II instancji stwierdził, że określone w art. 106b Pr. bank. uprawnienie do żądania udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową na podstawie postanowienia wydanego przez polski sąd, nie może dotyczyć bankowych podmiotów zagranicznych działających na terytorium obcego państwa.

Sąd Okręgowy w Białymstoku⁵⁶⁸ rozpatrywał również wniosek prokuratora, którego treść żądań pokrywała się z wyżej opisanymi. W tym przypadku jednak Sąd wydał postanowienie o wyrażeniu zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową przez Barclays Bank PLC, London, UK, stwierdzając, że „dla ustalenia rzeczywistych okoliczności zaistniałego czynu oraz czy doszło do jego popełnienia i

⁵⁶⁷ Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 15 lipca 2011 r., II AKz 179/11.

⁵⁶⁸ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 18 października 2011 r., III Kp 472/11.

wykrycia jego ewentualnego sprawcy konieczne jest zatem uzyskanie informacji wskazanych w sentencji niniejszego postanowienia.” Analogiczne rozstrzygnięcie zapadło w sprawie, w której prokurator żądał informacji objętych tajemnicą bankową od Marfin Popular Bank CO LTD Cypr Limasol⁵⁶⁹.

Brak przedmiotowego ograniczenia zakresu informacji stanowiących tajemnicę bankową powoduje, jak wypowiedział się Sąd Apelacyjny w Białymstoku⁵⁷⁰, że „dostęp prokuratora obejmuje wszystkie informacje stanowiące tajemnicę bankową, a więc także te zgromadzone w dokumentacji bankowej, a nie tylko dotyczące danych właściciela rachunku i historii obrotów na rachunku bankowym”. Analiza wniosków prokuratorskich wykazała, że zakres kierowanych żądań jest bardzo szeroki i niejednokrotnie żądania te kierowane są nie tylko w odniesieniu do beneficjentów tajemnicy, ale także innych „zewnętrznych” osób czy podmiotów. Świadczy o tym domaganie się przez prokuratora podania „rachunków bankowych, na które ewentualnie następowały przelewy”, „podanie danych pośredników, agencji, itp., którzy pośredniczyli w zawarciu w/w umowy”, „numerów rachunków uczestniczących w transakcjach i znanych bankowi posiadaczy tych rachunków”. O ile uzasadnionym wydaje się żądanie udzielenia informacji, „czy właściciel rachunku ustalił dyspozycję powiadamiania usługę sms lub e-mail” lub „czy właściciel rachunku numer (...) składał dyspozycję telefonicznie lub przysyłał pocztą elektroniczną”, to przekazanie numeru tego telefonu, adresu e-mail do korespondencji oraz nagrań rozmów telefonicznych przeprowadzonych z właścicielem rachunku bądź przekazanie zarejestrowanego wizerunku klienta (na płycie CD/DVD) stanowi znaczne naruszenie prawa do prywatności. Rozpiętość wniosku prokuratora jest ogromna i literatura ich uzasadnień nie raz powoduje zapytanie o rzeczywistą potrzebę takich informacji. Na dezaprobatę zasługuje również niejednokrotny brak określenia przez prokuratora ram czasowych, odnoszących się do tych informacji, których udostępnienia żąda. Z uwagi na fakt, iż dane te często dotyczą również innych osób niż beneficjent tajemnicy, jest to sytuacja niedopuszczalna.

Po rozpoznaniu wniosku prokuratora Sądy Okręgowe apelacji białostockiej wydały jedną z trzech decyzji, tj.:

- 1) wyraziły zgodę na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową,

⁵⁶⁹ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 20 kwietnia 2011 r., III Kp 190/11.

⁵⁷⁰ Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 2 lutego 2005 r., II AKz 16/05, OSAB 2005, z. 2, poz. 33.

- 2) wyraziły częściową zgodę na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową,
- 3) odmówiły wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową.

Badania aktowe spraw, w których Sądy Okręgowe apelacji białostockiej wyraziły zgodę na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową, wykazały, że większość uzasadnień dla wydanych postanowień ogranicza się do przytoczenia argumentów, które zostały wskazane przez prokuratora składającego wniosek. Ponadto uzasadnienia tych postanowień sformułowane są dość ogólnikowo. Wydaje się, że motywowanie wyrażanie zgody na udostępnienie przedmiotowych informacji, takimi sformułowaniami jak: „uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa oraz konieczność ustalenia okoliczności czynu”, „uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa oraz konieczność ustalenia szczegółów transakcji”, „konieczność przeprowadzenia dalszych czynności w sprawie”, „powyższe okoliczności mają istotne znaczenie dla sprawy” nie spełniają standardów wskazanych przez orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych.

Pewną specyfikę można zauważyć w rozstrzygnięciach Sądu Okręgowego w Ostrołęce i Suwałkach, ponieważ przez badany okres Sądy te, bez względu na treść i zasadność prokuratorskiego żądania, wydały niemalże wyłącznie postanowienia o wyrażeniu zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową.

Wątpliwości wzbudzają te postanowienia Sądów Okręgowych, w których wyrażona jest częściowa zgoda na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową. Zastanowienia wymaga kwestia, czy sąd okręgowy jest uprawniony tylko do częściowego uwzględnienia wniosku prokuratora. Użycie w treści art. 106b ust. 3 Pr. bank. funktora alternatywy rozłącznej „albo” powoduje, że w zasadzie jest to wykluczone⁵⁷¹. Rozwiązanie takie jest wadliwe, ponieważ nie ma przeszkód, aby sąd wyraził zgodę na udostępnienie informacji w określonej części i jednocześnie odmówił jej udzielenia w pozostałym zakresie. Skutek ten można by osiągnąć poprzez zastąpienie spójnika „albo” spójnikiem „lub”, stanowiącym odpowiednik funktora alternatywy nierozłącznej⁵⁷². W tym celu niezbędna jest jednak ingerencja ustawodawcy. W obecnym stanie prawnym taka koncepcja stanowi wyłącznie postulat *de lege ferenda*.

⁵⁷¹ Tak: Z. Ofiarski, Prawo... op. cit., s. 716; A. Kawulski, Prawo... op. cit., s. 471.

⁵⁷² M. Przestrzelski, Postępowanie... op. cit., s. 95.

Analiza uzasadnień Sądów Okręgowych apelacji białostockiej wykazała, że modyfikacja wniosków prokuratora w przedmiocie udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową najczęściej następuje w odniesieniu do żądania dotyczącego:

- 1) nadesłania lub wydania dokumentacji bankowej,
- 2) zwolnienia pracowników banku z zachowania tajemnicy bankowej.

W pierwszym przypadku decyzje Sądów są uzasadniane w jednolity sposób. Wskazuje się, że przepisy prawa bankowego nie uprawniają Sądu do wydania w postępowaniu przygotowawczym decyzji o pozbawieniu instytucji bankowej władztwa nad dokumentami stanowiącymi jej własność i w tej mierze odsyłają do regulacji art. 217 k.p.k. Sąd Apelacyjny w Białymstoku, w cytowanym wyżej orzeczeniu, stwierdził, że brak jest uzasadnienia dla objęcia zgodą na udzielenie informacji stanowiących tajemnicę bankową również zobowiązania banku do wydania dokumentacji związanej z założeniem rachunku bankowego. Według Sądu Apelacyjnego w Białymstoku ciężący na banku, w myśl przepisów art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) i c) oraz art. 106b Pr. bank., obowiązek udostępnienia organowi procesowemu informacji będących tajemnicą bankową w zakresie objętym zgodą na ich udzielenie uprawnia tenże organ do żądania od banku na podstawie art. 217 k.p.k. wydania dokumentacji (rzeczy będących nośnikami określonych informacji). Z zapatrywaniem tym nie sposób się zgodzić przede wszystkim z uwagi na fakt, że całkowicie pomija ono założenie autonomiczności przepisów prawa bankowego i ich pierwszeństwa względem k.p.k. - zgodnie z regułą specjalności⁵⁷³. Ponadto art. 217 § 1 k.p.k. dotyczy zupełnie innych czynności procesowych i nie obejmuje zwolnienia z tajemnicy bankowej⁵⁷⁴. Przepis ten stanowi bowiem o obowiązku wydania rzeczy mogących stanowić dowód w sprawie lub podlegających zajęciu w celu zabezpieczenia kar majątkowych, zaś przepisy Pr. bank. - o obowiązku udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową. Zatem żądanie prokuratora, wyrażone przy zachowaniu rygorów art. 106b Pr. bank., obejmuje potrzebę uzyskania dokumentacji związanej z zawarciem umowy rachunku bankowego, co nie zmienia wcale istoty podjętej czynności procesowej, a tym samym nie daje podstaw do stosowania tu art. 217 § 1 k.p.k. W konsekwencji należy uznać, że zażądanie przez prokuratora wydania dokumentów zawierających informacje objęte tajemnicą bankową będzie stanowiło jedynie sposób realizacji jego uprawnienia, przewidzianego w art. 106b Pr. bank., a którego korelatem będzie obowiązek wydania tych

⁵⁷³ Por. Ł. Gramza, Wykorzystanie... op. cit., s. 85-86.

⁵⁷⁴ M. Przestrzelski, Postępowanie... op. cit., s. 87.

dokumentów ciążyący na podmiocie, do którego żądanie to zostało skierowane. W żadnym razie czynności te nie mogą być natomiast utożsamiane z „wydaniem rzeczy” w rozumieniu art. 217 § 1 k.p.k. mogącym w efekcie prowadzić do ich zatrzymania. Tak samo kwestię tę wydaje się postrzegać Sąd Apelacyjny w Szczecinie, który rozpoznając analogiczną sprawę nie miał wątpliwości co do możliwości wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową poprzez zobowiązanie banku do wydania prokuraturze określonych dokumentów⁵⁷⁵. Nie ma potrzeby by łączyć obie wskazane czynności, ponieważ, jak słusznie zauważył Sąd Apelacyjny w Krakowie, tajemnicą bankową objęte są nie tylko informacje o czynnościach banków, ale także nośniki (w tym dokumenty) zawierające te informacje. Dane zawarte na takich nośnikach warunkują czynności banków, ponieważ bez nich nie doszłoby do tych czynności i dlatego przesłanki objęcia ich tajemnicą bankową są identyczne jak przesłanki tajemnicy samych czynności. Inaczej powstałaby sytuacja, w której nośnik informacji byłby wydawany bez uchylenia tajemnicy bankowej, a udzielenie informacji zawartej na tym nośniku podlegałoby tajemnicy⁵⁷⁶. Niemożność skorzystania przez prokuratora z trybu art. 217 § 1 k.p.k. - np. gdyby okazało się, że żądane dokumenty zawierają informacje konfidencjonalne i dlatego bank odmawia ich wydania - może więc jedynie prowadzić do konieczności uzyskania tych dokumentów (a właściwie informacji w nich zawartych) w trybie przepisów prawa bankowego, ale nie odwrotnie. Należy zauważyć, że przyjęcie rozwiązania proponowanego przez Sąd Apelacyjny w Białymstoku doprowadziłoby do pewnego chaosu proceduralnego związanego z możliwością zaskarżenia czynności prokuratora. Zażądanie przez prokuratora niezbędnej dla sprawy dokumentacji zawierającej tajemnicę bankową po uprzednim uzyskaniu zgody sądu, stosownie do art. 106b Pr. bank., nie podlegałoby zaskarżeniu, bowiem żaden przepis Pr. bank. nie przewiduje zażalenia na taką czynność. Tymczasem żądanie wydania wskazanych dokumentów na podstawie art. 217 § 1 k.p.k., prowadzące następnie do ich zatrzymania, uprawniałoby osobę, która uznałaby, że jej prawa zostały w ten sposób naruszone, do wniesienia zażalenia na tę czynność w oparciu o art. 236 k.p.k. Wskazać bowiem należy, że art. 236 k.p.k. odnosi się nie tylko do postanowień, lecz także do czynności podjętych w innej formie – a więc do zarządzeń, poleceń i czynności faktycznych, związanych z

⁵⁷⁵ Postanowienie SA w Szczecinie z dnia 16 listopada 2005 r., II AKz 301/05, LEX nr 197733.

⁵⁷⁶ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 30 marca 2009 r., II AKz 106/09, LEX nr 517107.

zatrzymaniem rzeczy⁵⁷⁷. Zaakceptowanie takiego rozwiązania mogłoby w efekcie doprowadzić do absurdalnej sytuacji, w której najpierw sąd okręgowy dokonywałby oceny wniosku prokuratora o zwolnienie z tajemnicy bankowej, a następnie, po jego pozytywnym rozpatrzeniu i zażądaniu przez prokuratora wydania dokumentów, rozpoznający zażalenie sąd rejonowy właściwy do rozpoznania sprawy poddawałby kontroli czynność prokuratora (stosownie do art. 236 k.p.k.), na którą zgodę wyraził wcześniej sąd wyższego rzędu. Jednocześnie stanowiłoby to swoiste „obejście” przepisów prawa bankowego, które nie przewidują możliwości zaskarżenia czynności prokuratora dążącego do uzyskania informacji zawierających tajemnicę bankową w trybie art. 106b Pr. bank., co dodatkowo tylko przemawia za nietrafnością stanowiska Sądu Apelacyjnego w Białymstoku w tym zakresie. Z tych też względów nieprawidłowe jest wiązanie trybu z art. 217 § 1 k.p.k. z procedurą udostępniania informacji objętych tajemnicą bankową.

W drugim przypadku stwierdzono pewną „dwoistość” decyzji Sądów Okręgowych apelacji białostockiej. Są wydawane postanowienia, w których wyrażona jest częściowa zgoda na udostępnienie zawartych we wniosku prokuratora informacji, a sformułowana w ten sposób, że: „sąd postanawia wyrazić zgodę na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową w postaci (...)”, natomiast w odniesieniu do żądania zwolnienia pracownika banku z zachowania tajemnicy bankowej – „w pozostałej części wniosku nie uwzględnić”. Rozstrzygnięcie takie nie zasługuje na aprobatę, z uwagi na fakt, iż przepis art. 106b Pr. bank., jako *lex specialis*, stanowi samodzielną podstawę zwolnienia z tajemnicy bankowej po wyrażeniu zgody przez sąd okręgowy. Natomiast brak odniesienia się Sądu Okręgowego do tego żądania powoduje stan, w którym żądanie pozostaje bez rozstrzygnięcia.

Konkludując, zarówno w odniesieniu do wniosków o udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową składanych przez prokuratorów, jak i w stosunku do rozstrzygnięć w tym przedmiocie Sądów Okręgowych apelacji białostockiej istnieją poważne zastrzeżenia. Wynikają one z:

- 1) oparcia się prokuratorów składających wnioski na niewłaściwej podstawie prawnej, którą powinien stanowić wyłącznie art. 106b Pr. bank.,
- 2) odsyłania przez Sądy Okręgowe apelacji białostockiej, w zakresie żądania wydania dokumentów zawierających informacje stanowiące tajemnicę

⁵⁷⁷ Uchwała SN z dnia 20 stycznia 2000 r., I KZP 47/99, OSNKW 3-4/2000, poz. 25; Wyroku TK z dnia 3 lipca 2008 r., K 38/07, OTK ZU 2008/6A, poz. 102.

bankową i zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy bankowej pracowników banku lub osób, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe do przepisów k.p.k., deprecjonując uregulowania Pr. bank. jako *lex specialis*.

Zgodnie z art. 106b ust. 3 Pr. bank. decyzja Sądu w odniesieniu do wniosku prokuratora może zawierać pozytywne albo negatywne rozstrzygnięcie co do sedna żądania i nie ma powodu, by do jej formy nawet w drodze analogii stosować regulacje charakterystyczne dla postępowania odwoławczego (por. art. 430 § 1 k.p.k., art. 432 k.p.k.). Stąd rozstrzygnięcie negatywne sądu powinno polegać na „odmowie wyrażenia zgody”, nie zaś na „niewwzględnieniu” albo „oddaleniu” wniosku prokuratora. Jak wcześniej wskazano, analizie poddano decyzje Sądów Okręgowych na terenie apelacji białostockiej w 2004 r. oraz w latach 2009 - 2011. W tym czasie Sądy Okręgowe wydały łącznie 96 decyzji negatywnych, z zastrzeżeniem, iż tylko w jednej sprawie zostało wydane postanowienie w formie odmowy wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową. W pozostałych przypadkach wniosku nie uwzględniono. Taki stan rzeczy aprobowany jest również przez Sądy Apelacyjne jako sądy II instancji. W jednym przypadku, w którym Sąd Okręgowy w Białymstoku pozostawił wniosek prokuratora bez rozpoznania jako niedopuszczalny z mocy ustawy, po rozpatrzeniu zażalenia Sąd Apelacyjny, uznając decyzję sądu niższej instancji za trafną, zmienił jedynie „niewłaściwą formę” postanowienia poprzez „oddalenie wniosku prokuratora o wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową”.

Natomiast przyczyny odmów w przedmiocie wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową zebrano w trzy grupy, a mianowicie:

- 1) wniosek prokuratora ze względu na braki formalne lub jego ogólnikowość nie spełnia wymogów określonych w art. 106b ustawy Pr. bank.,
- 2) wniosek prokuratora, w ocenie sądu, na danym etapie postępowania przygotowawczego jest przedwczesny, co wynika z niespełnienia przesłanek merytorycznych, które należy łączyć z zawartym w art. 106b ust. 2 Pr. bank. wymogiem wskazania okoliczności uzasadniających potrzebę udostępnienia informacji niejawnych (czynności te powinny być oceniane przez Sąd z punktu widzenia wskazanych w art. 297 § 1 pkt 1-5 k.p.k. celów prowadzonego postępowania karnego),

- 3) wniosek prokuratora dotyczy udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową w odniesieniu do rachunku prowadzonego przez bank zagraniczny.

Przeprowadzone badania pokazały, że najczęstszym powodem odmowy udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową jest sytuacja przedstawiona w pkt 2) powyżej. Na przedwczesność wniosku prokuratora szczególną uwagę zwrócił Sąd Okręgowy w Olsztynie. W większości tych spraw wniosek prokuratora dotyczył udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową w postaci danych personalnych rzeczywistego posiadacza rachunku bankowego w odniesieniu do oszustw popełnianych za pośrednictwem sieci Internet (portalu Allegro i innych sklepów internetowych), tj. o czyn z art. 286 § 1 k.k. Jest to *novum* w dotychczasowej linii orzeczniczej Sądów Okręgowych apelacji białostockiej, ponieważ w tych sprawach odmowa udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową miała miejsce tylko w marginalnych przypadkach. Znacznie częściej Sądy modyfikowały wniosek prokuratora poprzez odmowę wyrażenia zgody na wydanie żądanej dokumentacji bankowej związanej z danym numerem rachunku. Zauważono, że w 2011 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie, w większym niż do tej pory stopniu oraz w porównaniu do pozostałych Sądów apelacji białostockiej, skupił się na weryfikacji innych podejmowanych w prowadzonym postępowaniu czynności, mających na celu ustalenie tożsamości rzeczywistego sprawcy.

Warto również wskazać, że w 15 przypadkach prokuratorzy odwołali się od decyzji Sądów Okręgowych żądając, udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową. Tylko w 2 przypadkach Sąd Apelacyjny uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania, w pozostałych decyzja sądu I instancji została utrzymana w mocy.

Poniższe tabele (nr 4-8) przedstawiają ilość złożonych przez prokuratora wniosków w przedmiocie wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową do Sądów Okręgowych apelacji białostockiej w poszczególnych latach.

Ze względu na zakres czasowy badań tj. lata 2004, 2009, 2010 oraz 2011 r. liczba podana w pkt 3) odnosi się do ilości wniosków przeanalizowanych w tym okresie.

Tabela nr 4

	SĄD OKRĘGOWY W BIAŁYMSTOKU								
1. Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
2. Ilość wniosków	11	213	272	383	186	275	432	417	502
3. Przebadano łącznie	1135								
4. Ogółem wpłynęło spraw	113	355	400	566	379	444	593	569	650

Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 5

	SĄD OKRĘGOWY W ŁOMŻY								
1. Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
2. Ilość wniosków	2	6	6	11	24	19	17	28	39
3. Przebadano łącznie	66								
4. Ogółem wpłynęło spraw	36	64	78	84	114	87	41	99	154

Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 6

	SĄD OKRĘGOWY W OLSZTYNIE								
1. Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
2. Ilość wniosków	17	176	257	206	152	196	252	202	206
3. Przebadano łącznie	667								
4. Ogółem wpłynęło spraw	154	314	343	288	289	345	355	344	370

Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 7

	SĄD OKRĘGOWY W OSTROŁĘCE								
1. Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
2. Ilość wniosków	0	36	79	107	106	126	145	143	199
3. Przebadano łącznie	414								
4. Ogółem wpłynęło spraw	250	114	303	229	318	229	211	208	266

Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 8

	SĄD OKRĘGOWY W SUWAŁKACH								
1. Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
2. Ilość wniosków	0	22	24	41	48	40	56	82	113
3. Przebadano łącznie	178								
4. Ogółem wpłynęło spraw	47	42	54	64	108	95	100	143	153

Źródło: opracowanie własne

Poniższe tabele (nr 9-14) wskazują liczbę poszczególnych postanowień wydanych przez Sądy Okręgowe apelacji białostockiej wydanych na skutek rozpoznania złożonych przez prokuratorów wniosków w przedmiocie wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową w latach 2004, 2009, 2010 i 2011.

Tabela nr 9

	SĄD OKRĘGOWY W BIAŁYMSTOKU			
Rok	2004	2009	2010	2011
Zgody	17	248	371	360
Częściowe zgody	-	25	59	54
Odmowy	-	2	2	3

Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 10

	SĄD OKRĘGOWY W ŁOMŻY			
Rok	2004	2009	2010	2011
Zgody	1	10	15	21
Częściowe zgody	-	9	2	6
Odmowy	1	-	-	1

Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 11

	SĄD OKRĘGOWY W OLSZTYNIE			
Rok	2004	2009	2010	2011
Zgody	17	114	158	105
Częściowe zgody	-	77	65	50
Odmowy	-	5	29	47

Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 12

	SĄD OKRĘGOWY W OSTROŁĘCE			
Rok	2004	2009	2010	2011
Zgody	-	125	144	143
Częściowe zgody	-	-	-	-
Odmowy	-	1	1	-

Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 13

	SĄD OKRĘGOWY W SUWAŁKACH			
Rok	2004	2009	2010	2011
Zgody	-	38	56	80
Częściowe zgody	-	-	-	-
Odmowy	-	2	-	2

Źródło: opracowanie własne

Zakończenie

Przedstawione w kolejnych rozdziałach problemy wynikające z analizy poszczególnych zagadnień, dokonane w ujęciu aksjologicznym, normatywnym oraz prawnoporównawczym, pozwoliły na sformułowanie kilku ogólnych spostrzeżeń, które złożyły się również na rozwiązanie tez przedstawionych we wprowadzeniu pracy.

Tajemnica bankowa jest współcześnie częścią każdego systemu prawnego. Ustalenie desygnatów, które muszą się znaleźć w pojęciu „tajemnica bankowa” jest niemożliwe w obecnie obowiązującym zarówno krajowym, jak i wspólnotowym porządku prawnym. Wydaje się, iż jedyną wskazówką dla ustawodawcy krajowego powinny być przepisy Konstytucji RP wskazujące na konstytucyjną zasadę ochrony prywatności, czy też postanowień ratyfikowanych umów międzynarodowych wiążących Rzeczypospolitą Polskę. Ustalenie zakresu tajemnicy bankowej pozostawione zostało do swobodnego uznania ustawodawcy, ponieważ brak jest w tym zakresie harmonizacji przepisów wspólnotowych.

Tajemnica bankowa jest przyczyną wewnętrznego konfliktu postaw w samych bankach. Z jednej strony banki są zainteresowane ochroną informacji o klientach, z drugiej strony rygory tajemnicy bankowej często oceniane są jako utrudniające prowadzenie działalności bankowej. W konsekwencji tajemnica bankowa jest jedną z najbardziej znanych instytucji uregulowanych w ustawie Pr. bank. z 29 sierpnia 1997 r.

Samo pojęcie „tajemnicy bankowej” wprowadzone i konsekwentnie używane nie tylko w przedmiotowej ustawie jest nieco „mylące”. Nie chodzi bowiem o tajemnicę banku w znaczeniu tajemnicy przedsiębiorstwa, a o tajemnicę informacji dotyczących jego klientów, a w szczególności ich sytuacji materialnej. Nie mniej jednak nawet ze względów na wykładnię historyczną, wydaje się, iż nie należy zmieniać nazwy „tajemnica bankowa” i zastępować go inną, np. „tajemnica klientów banku”. Ponadto daje się zauważyć niekonsekwencję w terminologii, którą posługuje się ustawa Pr. bank. w odniesieniu do udostępnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową. Poszczególne przepisy tej ustawy mówią o „ujawnieniu”, „udzieleniu”, „udostępnieniu” a także o „przekazaniu” wiadomości konfidencjonalnych. Podobnie, w ustawie Pr. bank. używane jest pojęcie „tajemnica prawnie chroniona” (art. 6c-6d oraz art. 111a) chociaż nie jest w niej zdefiniowane. Na uwagę zasługuje fakt relacji tego pojęcia w stosunku do terminu „tajemnicy bankowej”. Istotnym jest dla jasności interpretacyjnej, aby nie tworzyć siatki

pojęciowej i przestrzegać techniki prawodawczej, tzn. aby do oznaczania jednakowych pojęć używać jednakowych określeń, a różnych pojęć nie oznaczać tymi samymi określeniami. W chwili obecnej takich nieścisłości jest wiele, co w konsekwencji powoduje trudności w praktycznym stosowaniu tych przepisów.

W polskim porządku prawnym, podobnie jak na gruncie prawa niemieckiego, zakres pojęcia „tajemnica bankowa” wyznaczony został zgodnie z zasadą maksymalizmu. Takie ujęcie przedmiotu tajemnicy bankowej znajduje swoje uzasadnienie w celu ustanowienia tej instytucji prawnej, którym jest element ochrony prawnej życia prywatnego. Wskazane pojęcie celu tej zasady przesądza, że jej beneficjentami są zarówno osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej, które w związku z wykonywaniem czynności bankowych powierzają instytucji bankowej informacje o charakterze konfidencjonalnym. Tajemnicę bankową stanowią zarówno informacje dotyczące osoby lub osób dokonujących z bankiem tej czynności bankowej, jak również informacje o innych osobach, które dokonały czynności pozostających w związku z umową, na podstawie której bank wykonuje tą czynność, a które nie są klientami banków. *De facto* tajemnicą bankową są chronione nie tylko informacje odnoszące się do zindywidualizowanego klienta banku, mimo że nie będą one dotyczyły informacji *stricte* bankowych, np. rachunku bankowego, ale również czynności, którym nie można przypisać charakteru zindywidualizowanego, np. wysokości określonych przelewów (bez podawania informacji identyfikujących klienta). Koniecznym jest zatem zadanie pytania, czy zakres przedmiotowy tajemnicy bankowej nie został określony zbyt szeroko. Wydaje się, że *de lege lata* do zasady maksymalizmu przywiązywana jest zbyt duża waga.

W konsekwencji właściwym byłoby, *de lege ferenda*, powrót do rozróżnienia tajemnicy bankowej na dwie kategorie: kwalifikowaną i zwykłą tajemnicę bankową. Istota tego podziału ma na celu różną intensyfikację ochrony konkretnych informacji. Zasadnym jest, aby informacje dotyczące czynności bankowych odnoszące się do osób fizycznych podlegały silniejszej ochronie, niż np. informacje dotyczące wyłącznie tego, czy dana osoba jest klientem banku.

W pracy podjęto próbę analizy sytuacji, w których *de lege lata* przepisy prawa nakładają na instytucję, jaką jest bank obowiązek udzielenia lub ujawnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową na żądanie sądu oraz organów prowadzących postępowanie przygotowawcze.

Udostępnianie informacji objętych tajemnicą bankową wskazanym podmiotom ma znaczenie dla działań publicznoprawnych. Informacje te nie mogą być wykorzystywane dla celów gospodarczych. Ustawodawca w szczególny sposób traktuje informacje objęte tajemnicą bankową i co do zasady nie pozwala na ich wykorzystanie dla innych celów niż te, które dotyczą ochrony ważnego interesu publicznego. Słuszne wydaje się być założenie, że każde zgodne z prawem ujawnienie tajemnicy bankowej powinno być związane z ważnym interesem publicznym.

Problem dotyczy liczby organów uprawnionych do uzyskiwania informacji stanowiących tajemnicę bankową. Należy zwrócić uwagę, że do 1997 r. tajemnica bankowa była zasadniczo domeną regulacji Pr. bank. Przepisy tej ustawy określały zarówno jej zakres, jak i wyjątki od niej. Od 1997 r. nastąpiły duże zmiany, dotyczące legalnych naruszeń ochrony informacji konfidencjonalnych. Chodzi tu głównie o ustawę – Kodeks celny, ustawę o kontroli skarbowej, a także ustawę o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu, które przejęły z ustawy Pr. bank. uprawnienia do ustalania zakresu i zasad udzielania informacji objętych dyskrecją. Odesłanie, w zakresie warunków dostępu do informacji stanowiących tajemnicę bankową, do ustaw odrębnych, niejednokrotnie powoduje rozszerzenie kręgu podmiotów, które zgodnie z ustawą Pr. bank. są rzeczywiście uprawnione do uzyskania tych informacji.

Podkreśla się, że organy, które otrzymują od banków informacje objęte tajemnicą bankową, są tzw. najslabszym ogniwem jej ochrony. Praktyka wykazała, iż poza bankiem, informacje te są traktowane instrumentalnie. Zaznaczenia wymaga również, że w rzeczywistości wyłączeń tajemnicy bankowej jest znacznie więcej niż te, które wynikają z Pr. bank. Orzeczenie NSA z dnia 30 lipca 2009 r.⁵⁷⁸, wydane w odniesieniu do wyjawienia informacji stanowiących tajemnicę bankową naczelnikowi urzędu skarbowego na podstawie art. 80 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji pokazuje, iż w praktyce bankowej wiele jest przypadków, gdy dochodzi do ujawnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową, a których podstaw nie ma określonych w prawie bankowym.

⁵⁷⁸ Wyrok NSA z dnia 30 lipca 2009 r., I OSK 1115/08, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/27C8780CFB>; zob. E. Darmorost-Sierocińska, Głosa do wyroku z dnia 30 lipca 2009 r., I OSK 1115/08, Przegląd Sądowy 2010, nr 4, s. 128.

De lege ferenda wskazane byłoby dodanie do przepisów prawa bankowego (jeżeli prawodawca nie widzi możliwości kompleksowego uregulowania wyłączeń tajemnicy bankowej) środka prawnego w postaci możliwości zwrócenia się przez bank do sądu w razie wątpliwości co do dopuszczalności ujawnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową. W obecnym stanie prawnym brak takiego mechanizmu powoduje, iż niejednokrotnie dochodzi do naruszenia tajemnicy bankowej, a żaden z podmiotów (organ zainteresowany, bank czy osoba, której informacje dotyczą) nie ma możliwości odwołania się do wyższej instancji. Taki stan rzeczy również należy uznać za znacznie ingerujący w prywatność jednostki a przez to niezgodny z Konstytucją RP. Koncepcja wyjątków od przestrzegania tajemnicy bankowej jest wyraźnie rozchwiana i utrudnia czytelne przeprowadzenie granicy pomiędzy interesem prywatnym a publicznym, co w konsekwencji czyni instytucję tajemnicy bankowej mniej zrozumiałą.

Zagadnienie tajemnicy bankowej i dostępu do niej osób trzecich ściśle wiąże się z prawem do prywatności. Źródłem instytucji tajemnicy bankowej jest art. 47 Konstytucji RP, ale swoje uzupełnienie znajduje przede wszystkim w art. 51 Konstytucji RP, który stanowi eksplikację tego prawa. Przepis ten ustanawia autonomię informacyjną obejmującą prawo do ochrony informacji dotyczących jednostki o charakterze osobistym, ale także te, które dotyczą jej majątku i sfery ekonomicznej. W ten sposób tajemnica bankowa, rozumiana jako prawo jednostki do żądania od banku ochrony przed bezprawnym ujawnieniem informacji jej dotyczących, staje się komponentem prawa do prywatności, a nie tylko środkiem służącym do jej ochrony⁵⁷⁹.

Żadna z wartości konstytucyjnych, z wyjątkiem godności człowieka, nie jest wartością absolutną. Zasada ta dotyczy również prawa do prywatności i jego pochodnej – autonomii informacyjnej. Konieczność ograniczenia praw i wolności konstytucyjnych wynika z potrzeby zapewnienia harmonijnego istnienia systemu wartości podstawowych, które bardzo często są sprzeczne. Potrzeba ograniczenia prawa do prywatności w zakresie informacji przekazywanych bankom wynika w głównej mierze z konieczności zabezpieczenia interesu publicznego. Tajemnica bankowa nie ma charakteru absolutnego i

⁵⁷⁹ Wyrok TK z dnia 24 czerwca 1997 r., K 21/96, OTK 1997, nr 2, poz. 23; wyrok TK z dnia 11 kwietnia 2000 r., K 15/98, OTK nr 3/2000, poz.86; wyrok TK z dnia 20 listopada 2002 r., K 41/02, OTK ZU nr 6A/2002, poz.83.

z uwagi na to konieczne jest zapewnienia przez władze wskazanego porządku publicznego i bezpieczeństwa państwa.

Dostęp sądu i organów prowadzących postępowanie przygotowawcze do informacji stanowiących tajemnicę bankową stanowi o wyłączeniu tej zasady. Wprowadzanie tego wyłączenia musi jednak funkcjonować w określonych ramach, które ustanawia Konstytucja. Prawo do prywatności podlega ograniczeniom na podstawie art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Z uwagi na to, że informacje stanowiące tajemnicę bankową są również chronione na podstawie art. 51 Konstytucji RP wprowadzone w tym zakresie ograniczenia muszą być zgodne z art. 31 ust. 3 oraz art. 51 ust. 1 i 2 Konstytucji RP. O konstytucyjności uchwalonego wyłączenia tajemnicy bankowej przesądza kilka przesłanek. Po pierwsze, musi mieć swoje źródło w ustawie. Ograniczenie musi spełniać zasadę niezbędności, a więc być konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej albo wolności i praw innych osób. Z zasady przydatności musi również wynikać czy wprowadzony środek jest w stanie doprowadzić do zamierzonego skutku. Niezbędne jest wyrażenie proporcji pomiędzy pozytywnym efektem a ciężarem, który jest nakładany. Finalnie, w wyniku ograniczenia nie może zostać naruszona istota prawa lub wolności.

Analiza udostępniania informacji stanowiących tajemnicę bankową wyszczególnionym w pracy podmiotom potwierdza, że ustawodawca, wprowadzając ograniczenia tajemnicy bankowej i tym samym prawa do prywatności, kierował się w większości przypadków tylko koniecznością zapewnienia jednej z przesłanek wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, podczas gdy w demokratycznym państwie prawa niezbędne jest spełnienie wszystkich zasad wyżej wymienionych, aby mówić o prawidłowym wyprowadzeniu wyłączenia tajemnicy bankowej.

Za niezgodne z zasadami Konstytucji RP należy uznać te ograniczenia, które wyłączają tajemnicę bankową na żądanie podmiotu bez dodatkowej kontroli ze strony niezależnego sądu. Należy wskazać, że tylko w nielicznych przypadkach prawodawca uregulował wymóg uprzedniego wyrażenia zgody przez sąd na ujawnienie informacji. Konieczność zwrócenia się do sądu przewidziana jest jedynie odnośnie Policji na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. 1) Pr. bank., wystąpienia z żądaniem przez prokuratora, ale wyłącznie w okolicznościach, o których mowa w art. 106b tej ustawy oraz na żądanie Szefa CBA. W pozostałym zakresie wystarczającym do ujawnienia informacji należących

do strefy majątkowej jednostki jest wystąpienie z żądaniem uprawnionego organu. Wydaje się, że jedynym podmiotem, który ma możliwość zbadania, czy zostały spełnione przesłanki jest bank. Tak skonstruowany mechanizm ujawnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową powoduje, że na banku, pomimo odpowiedzialności karnej za nieujawnienie informacji na żądanie upoważnionego organu, ciąży obowiązek kontroli chociażby przesłanek formalnych zawartych w żądaniu podmiotu trzeciego. Dopiero w wyniku odwołania się od decyzji banku została dopuszczona kontrola sądu, który ma możliwość utrzymania decyzji banku lub nałożenia na pracownika kary. Z punktu widzenia zasad demokratycznego państwa prawa takie ukształtowanie systemu kontroli należy uznać za niekonstytucyjne.

Należy wskazać, że ETPC⁵⁸⁰ uznał, przyznając władzom krajowym pewną swobodę w sprawach dotyczących ujawnienia danych osobowych, że swoboda ta powinna podlegać kontroli władzy sądowniczej. Podczas gdy w polskim ustawodawstwie na etapie dostępu osób trzecich do informacji stanowiących tajemnicę bankową kontroli tej właściwie nie ma. Wydaje się, iż najwłaściwszym rozwiązaniem byłoby zobowiązanie każdego podmiotu występującego z żądaniem (z wyjątkiem sądu), aby w pierwszej kolejności uzyskał zgodę sądu. Wówczas kontrola banku zostałaby ograniczona do zbadania, czy żądanie mieści się w zakresie wskazanym w postanowieniu sądu. Takie uregulowanie kontroli sądu nad procesem ujawnienia informacji prywatnych spowodowałoby, iż zarzut braku badania zasadności ujawnienia danych przez niezawisły sąd byłby pozbawiony podstaw.

Wydaje się, że postulat *de lege ferenda* poddania kontroli sądu każdego wystąpienia o udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową jest zasadny. Nie mniej jednak analiza wniosków prokuratora składanych w trybie art. 106b Pr. bank., a następnie decyzji Sądów Okręgowych wydanych po ich rozpoznaniu jednoznacznie wskazała, że kontrola ta jest iluzoryczna. Wydaje się, że wpływ na to mają dwie okoliczności. Po pierwsze niedbałość sądów w ocenie przesłanek formalnych składanego przez prokuratora wniosku. Ta sytuacja wydaje się być jednak możliwa do wyeliminowania. Po drugie brak jest podstaw oceny przesłanek merytorycznych tego wniosku. Zarówno doktryna jak i orzecznictwo wskazują, że należy łączyć je z zawartym w art. 106b ust. 2 Pr. bank. wymogiem wskazania okoliczności uzasadniających potrzebę

⁵⁸⁰ Wyrok ETPC z dnia 28 stycznia 2003 r. w sprawie 44647/98 *Peck v. Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej*, LEX nr 75809.

udostępnienia informacji konfidencjonalnych zaś te czynności powinny być oceniane przez sąd z punktu widzenia wskazanych w art. 297 § 1 pkt 1-5 k.p.k. celów prowadzonego postępowania karnego. Analiza wniosków prokuratorskich składanych w trybie art. 106b Pr. bank. wykazała, że jest to regulacja, która służy głównie przekształceniu fazy *in rem* postępowania w fazę *ad personam*. O ile wykrycie sprawcy przestępstwa odpowiada celom wskazanym w art. 297 § 1 k.p.k., to analiza tych wniosków potwierdziła postawioną w pracy tezę, a mianowicie iż regulacja art. 106b ustawy Pr. bank. jest przez prokuratorów nadużywana i czyni się z niej środek gromadzenia materiału dowodowego.

Stąd *de lege ferenda* należałoby zasugerować większą precyzję formułowania wniosków przez prokuratora oraz ich rzeczywistą i surowszą kontrolę po stronie sądów. Jest to istotne z uwagi na fakt, że liczba wniosków prokuratorskich w trybie art. 106b Pr. bank. z roku na rok wykazuje tendencję wzrostową.

Z badań aktowych przeprowadzonych w Sądach Okręgowych na terenie apelacji białostockiej w 2004 r. i latach 2009-2011, dotyczących wniosku prokuratora w przedmiocie wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową wynika, że szereg niejasności w związku z żądaniami prokuratora zawartymi we wniosku oraz rozstrzygnięciami Sądów Okręgowych jest skutkiem **niewłaściwego wykorzystania procedury dostępu do informacji stanowiących tajemnicę bankową w trybie art. 106b Pr. bank. oraz braku merytorycznej podstawy oceny żądań prokuratora wskazanych w tym wniosku**. W efekcie dochodzi do sytuacji, gdzie w jednej sprawie, w której prokurator żąda m.in. nadesłania oryginałów dokumentacji bankowej, Sąd uzasadniając, iż przepisy prawa bankowego nie uprawniają go do wydania w postępowaniu przygotowawczym decyzji o pozbawieniu instytucji bankowej władztwa nad dokumentami stanowiącymi jej własność, wyraża częściową zgodę na udostępnienie tych informacji i tym samym modyfikuje wniosek prokuratora, zaś w drugiej sprawie na analogiczne żądanie prokuratora wyraża zgodę bez takiej modyfikacji. Przy tym należy dodać, że ustawa Pr. bank. (art. 106b ust. 3) w ogóle nie statuuje rozstrzygnięcia w takiej postaci.

De lege ferenda zasadnym wydaje się postulat zmiany tego przepisu poprzez wprowadzenie takiej możliwości. Nie ma bowiem przeszkód, aby sąd okręgowy wyraził zgodę tylko na te żądanie prokuratora, które zostały właściwie uzasadnione. Tym bardziej, dla oceny zasadności tych żądań, istotne jest przyjęcie jakiegoś punktu odniesienia. W konsekwencji brak merytorycznej podstawy oceny żądań prokuratora może doprowadzić

do arbitralnych rozstrzygnięć i rozbieżnych ocen takich samych stanów faktycznych, co przeprowadzone badania potwierdziły.

Waga problemu wymaga, aby podstawy uchylania tajemnicy odnoszącej się do sfery życia prywatnego jednostki, były *de lege ferenda* regulowane w ustawie, wzorem przesłanek uchylania tajemnic zawodowych wskazanych w art. 180 § 2 k.p.k.

Podobna sytuacja ma miejsce również w odniesieniu do kontroli przesłanek formalnych składanego wniosku. W jednej ze spraw Sąd Okręgowy powołując się na ogólnikowość złożonego wniosku odmawia wyrażenia zgody na udostępnienie wiadomości konfidencjonalnych, w drugiej - analogicznej sprawie i żądaniach, wyraża zgodę, mimo że wniosek ten ewidentnie nie spełnienia wymogów określonych w art. 106b Pr. bank. W związku z tym, w sytuacji gdy przy identycznych stanach faktycznych zapadają odmienne rozstrzygnięcia, nasuwa się wniosek o uznaniowości Sądów w wydawaniu tych decyzji. Nie można tu bowiem mówić o zasadzie swobodnej oceny dowodów. Z powyższym skorelowany jest również wniosek, iż uchylanie tajemnicy bankowej przez Sądy Okręgowe ma charakter mechaniczny. Tym samym nie spełniają, w należyty sposób, przypisywanej im funkcji kontrolnej ani ograniczającej dostęp prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową, co potwierdza tezę o nadużywaniu regulacji zawartej w art. 106b Pr. bank, celem uzyskania informacji dotyczącej prywatnej sfery każdej jednostki, jakim są wiadomości chronione tajemnicą bankową.

Zagadnienia dotyczące stosowania art. 106b Pr. bank. szybko stały się tematem rozważań sądów apelacyjnych, dokonujących kontroli instancyjnej postanowień w przedmiocie wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową. Świadczy to niewątpliwie o dużym znaczeniu praktycznym instytucji uregulowanej w omawianym przepisie. W ostatnim okresie wiele uwagi w orzecznictwie sądów apelacyjnych poświęcono niedopuszczalnej ingerencji sądu okręgowego rozpoznającego wniosek prokuratora o wyrażenie zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową w toku prowadzonego postępowania przygotowawczego. Niewątpliwie orzekając w kwestii przedmiotowego wniosku, ocenie sądu pośrednio podlega przyjęty przez prokuratora sposób i metoda gromadzenia dowodów, mających prowadzić do wykrycia sprawcy przestępstwa, ponieważ wykorzystanie w tym celu przepisów szczególnych, jakimi są przepisy o tajemnicy bankowej, możliwe jest jedynie

wówczas, gdy istnieją okoliczności uzasadniające potrzebę udostępnienia informacji⁵⁸¹. Sądowi nie przysługuje jednak uprawnienie do wpływania na tok i zakres prowadzonego postępowania przygotowawczego oraz status procesowy osób, których dotyczą żądane informacje. To prokurator, jako prowadzący lub nadzorujący postępowanie przygotowawcze, decyduje o tym, w jakim trybie zwracać się o udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową⁵⁸².

Krytycznie należy ocenić fakt, że w obowiązującym stanie prawnym jednostka nie ma możliwości zablokowania upoważnionemu podmiotowi dostępu do informacji jej dotyczących. Klient banku nie może się odwołać do sądu od żądania nakazującego bankowi ujawnienie informacji. W większości przypadków jednostka, nawet nie wie, że organ państwa zwrócił się do banku o udostępnienie informacji jej dotyczących. Wyjątek stanowi przykład dostępu do danych przez Policję, która na podstawie art. 20 ust. 10 ustawy o Policji jest obowiązana poinformować zainteresowany podmiot, iż sąd wydał zgodę na ujawnienie informacji jej dotyczących (podobny obowiązek spoczywa na CBA na podstawie art. 23 ust. 9 ustawy o CBA). Ponadto klient banku nie ma możliwości podjęcia działań zmierzających bezpośrednio do zapobieżeniu ujawnieniu informacji jego dotyczących. Pewną formą ochrony jego prywatności są jednakże przepisy kodeksu cywilnego o ochronie dóbr osobistych i odpowiedzialności deliktowej oraz kontraktowej. Szczególnym środkiem ochrony jest skarga konstytucyjna na naruszenie prawa do prywatności jednostki. Do tej pory miał miejsce tylko jeden przypadek skorzystania z tego trybu w obronie tajemnicy bankowej⁵⁸³. Należy jednak podkreślić, że są to uprawnienia wtórne, które nie zapobiegają ujawnieniu przez bank informacji osobie trzeciej, jeśli występuje ona z żądaniem na podstawie przepisów prawa.

Dodatkowy zarzut, jaki można postawić dotychczasowym przepisom dopuszczającym sąd i organy prowadzące postępowanie przygotowawcze do informacji prywatnych będących w posiadaniu banku, to brak jednolitości odnośnie do formy udostępnienia tych informacji. W przypadku nielicznych podmiotów (np. Policja, szef CBA) prawodawca przewidział szczegółowe normy gwarantujące przestrzeganie prawa do

⁵⁸¹ Postanowienie SA w Katowicach z 29 listopada 2006 r., sygn. II AKz 810/2006, *Krakowskie Zeszyty Sądowe* 2007, nr 1, poz. 111.

⁵⁸² Postanowienie SA w Szczecinie z 16 listopada 2005 r., sygn. II AKz 301/05, OSA 2006, nr 10, poz. 59; postanowienie SA w Warszawie z 22 grudnia 2004 r., sygn. II AKz 572/04, OSA 2005, nr 8, poz. 60; postanowienie SA w Katowicach z 25 października 2006 r., sygn. II AKz 710/06, *Krakowskie Zeszyty Sądowe* 2007, nr 1, poz. 112.

⁵⁸³ Wyrok TK z dnia 26 listopada 2012 r., SK 33/10, OTK-A 2012, nr 10, poz. 29.

prywatności, według których następuje ujawnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową. W większości jednak wyjątków od obowiązku przestrzegania tajemnicy bankowej prawodawca pozostawił organom swobodę co powoduje, że mogą w tym zakresie wystąpić nadużycia. Praktyka pokazuje jednak, że nawet sformalizowanie dostępu do informacji stanowiących tajemnicę bankową nie daje gwarancji właściwego zastosowania przepisów go określającego. Miały miejsce przypadki, w których prokuratorzy dysponując już postanowieniem Sądu Okręgowego wyrażającym zgodę na wnioskowane żądania, w piśmie do banku, z załączonym postanowieniem, rozszerzali zakres tych żądań.

Należy zwrócić także uwagę na kwestie ogólnych zasad udzielania informacji poufnych w aspekcie sposobu ich przekazywania. Informacje konfidencjonalne bank przekazuje podmiotom uprawnionym zawsze poufnie. Ustawa nie reguluje jednak sposobu tego przekazywania.. Stąd zasadnym wydaje się przyjęcie, iż najwłaściwszy jest tryb poufny (konfidencjonalny), wynikający jak gdyby z samej istoty obowiązku. Sposób przekazywania informacji może być poważnym źródłem wydostania się informacji konfidencjonalnych poza krąg osób uprawnionych.

De lege ferenda sposób przekazywania informacji powinien być regulowany odpowiednimi porozumieniami banków i podmiotów uprawnionych, czyli wskazane byłoby ustalenie zasad przekazywania i reguł bezpieczeństwa. Niekiedy ustawa nakazuje zawieranie takich porozumień, np. między Bankowym Funduszem Gwarancyjnym a Prezesem NBP, Ministrem Finansów i NIK (art. 38 ust. 5 ustawy o BFG). Ustawa winna również, obok kwestii samego sposobu przekazywania danych, regulować również zasady przechowywania przez podmioty uprawnione otrzymanych z banku danych, będących informacjami konfidencjonalnymi.

Z zarzutem braku jednolitości co do formy żądania udzielania informacji stanowiących tajemnicę bankową wiąże się również zarzut niejasności i nieprecyzyjności norm, na podstawie których dochodzi do ujawnienia informacji osobom trzecim. W praktyce banki udzielają informacji w sposób sprzeczny z przepisami. Przy czym winy za to nie ponoszą wyłącznie banki. W większości błędnych wystąpień to organy państwa mają problem z właściwością interpretacyjną norm, żądając udostępnienia informacji w sytuacjach, gdy nie są do tego uprawnione, właśnie z uwagi na nieprecyzyjne sformułowania przepisów. Potwierdzeniem takiego stanu rzeczy jest orzecznictwo odnoszące się do dostępu prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową.

Przeprowadzone badania postanowień Sądów Okręgowych apelacji białostockiej wykazały, że Sądy te nie traktują art. 106b ustawy Pr. bank. jako regulacji *lex specialis* do przepisów k.p.k.

Podsumowując, z jednej strony, zakres *de lege lata* pojęcia „tajemnica bankowa”, ze względu na rygory przewidziane przez ustawę Pr. bank., jest zbyt szeroki i przez to obecnie „oderwany” od realiów. Z drugiej, liczba legalnie upoważnionych organów uzyskujących uprawnienie dostępu do tajemnicy bankowej - w odpowiedzi na szeroki zakres tego pojęcia - jest stale rozszerzana. Ponadto dostęp do informacji stanowiących tajemnicę bankową prokuratora jest możliwy na każdym etapie postępowania, a nawet przed wydaniem postanowienia o jego wszczęcie (art. 106a Pr. bank.). Nawet jeśli wystąpienie to podlega sądowej kontroli, nie ma ona faktycznego charakteru. Rozstrzygnięcie dylematu, w którym kierunku regulacja tajemnicy bankowej powinna podążyć nie jest rzeczą łatwą. Wydaje się, że zmiany wprowadzane do tak przeregulowanej instytucji jaką jest obecnie tajemnica bankowa, aczkolwiek poprawią możliwości jej stosowania, w dłuższej przyszłości jednak nie powinny być zaakceptowane jako docelowe. Wydaje się, że obecne przepisy regulujące tajemnicę bankową i dostęp do niej wyszczególnionych podmiotów, są chaotyczne i w konsekwencji utrudniają ich stosowanie. Jednym z rozwiązań jest wprowadzenie, w dłuższym czasie, zmian systemowych dotyczących tajemnicy bankowej w kierunku jej wyodrębnienia w osobnym rozdziale i jej podziału oraz wprowadzeniem szczególnego reżimu wyłącznie w stosunku do „kwalifikowanej” tajemnicy bankowej. W związku z powyższym, rewizji wymagałaby także lista podmiotów uprawnionych do żądania ujawnienia tej tajemnicy. Zastrzega się jednak, że skuteczność tego rozwiązania warunkowana jest współpracą, przy proponowanych zmianach, specjalistów z zakresu prawa bankowego i procesu karnego.

Od kilku lat tajemnica bankowa obowiązuje jako regulacja o charakterze *lex specialis* w odniesieniu do przepisów k.p.k. Z perspektywy tego czasu i problemów, które wyrosły na tym gruncie, można stwierdzić, że rozwiązanie to się jednak nie sprawdziło. Obecnie uregulowanie wykorzystywania tajemnicy bankowej w procesie karnym zawdzięcza się tendencji regulowania w jednym akcie prawnym zagadnień prawnych cechujących się pewną odrębnością. W rezultacie powstają ustawy tworzone bez należytego uwzględnienia roli i funkcji, jaką w systemie prawa spełniają kodeksy⁵⁸⁴. Dowodem tego jest sama ustawa Pr. bank., która, z założenia, ma kompleksowo i

⁵⁸⁴ Za: Ł. Gramza, Wykorzystywanie... op. cit., s. 93.

wyczerpująco regulować materię tajemnicy bankowej, przewiduje liczne wyjątki w zakresie udzielania informacji innym podmiotom. W związku z tym, w miejsce propozycji uzależnienia wykorzystania tajemnicy bankowej od spełnienia dodatkowej przesłanki, wzorem wskazanych w art. 180 § 2 k.p.k., warto rozważyć implementację tej tajemnicy na grunt tego przepisu, a zatem na grunt kodeksowy. Z uwagi na sądową kontrolę celowości i konieczności posłużenia się informacjami, które chronią określone w nim tajemnice, zawarty w tym przepisie poziom gwarancji procesowych jest szczególnie wysoki.

Bibliografia

Achleitner P.M., Rechtliche und wirtschaftliche Beurteilung des Bankgeheimnisses in Österreich, Deutschland Und der Schweiz, Österreichisches Forschungsinstitut für Sparkassenwesen, Vierteljahres – Schriftenreihe 1981, nr 3

Adamczyk A., Renk R., Radziulis J., Hołubowicz W., „Klasyfikacja informacji i danych prawnie chronionych oraz wymagania dotyczące środków informatycznych przeznaczonych do ich przechowywania i ich przetwarzania”, XI Konferencja PLOUG, Kościelisko 2005

Adamski A., Prawo karne komputerowe, Warszawa 2000

Andrejew I., Ustawowe znamiona czynu. Typizacja i kwalifikacja przestępstw, Warszawa 1978

Aubert M., Berufsgeheimnis des Bankiers, Separatdruck aus Schweizerische Juritische Kartothek, Verlag Genf: [s.n.], 1970

Avancini P., Iro G., Koziol H., Österreichisches Bankvertragsrecht, Wien 1987, Band I

Babiarz P., Dopuszczalność zlecenia przez bank wykonywania niektórych czynności podmiotom zewnętrznym, Monitor Prawniczy 2000, nr 10

Babiarz P., Udostępnienie przez bank danych klientów, Monitor Prawniczy 2000, nr 5

Banasiak Z., współpraca Oraczewska D., Tajemnica bankowa a tajemnica skarbową, Instytut Studiów Podatkowych Modzelewski i Wspólnicy, Warszawa 1988

Baumbach A., Duden K., Hopt K.J., Handelsgesetzbuch, München 1987

Bączyk M., Czy w umowie może być umieszczone upoważnienie przewidziane w przepisie art. 104 ust. 2 prawa bankowego, Prawo Bankowe 2000, nr 10

Bączyk M., Szczególne obowiązki i uprawnienia banków [w:] Fojcik-Mastalska E., Góral L., Pisuliński J., Pyziół W., Prawo Bankowe. Komentarz, E. Fojcik-Mastalska (red.), Warszawa 2005

Bączyk M., Zarys prawa bankowego. Część I. Prawo systemu bankowego, Toruń 2000

Belina A., Przeciwdziałanie praniu pieniędzy w świetle Prawa bankowego, Glosa 1998, nr 10

Besson S., Secret bancaire, la naissance d'une mine d'or, Le Temps, 12 August 2002

Bielski M., Odpowiedzialność karna sędziego za przestępstwo urzędnicze niedopełnienia prawnego obowiązku zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, Prawo Spółek 2007, Nr 6

Bierć A., Tajemnica bankowa, Prawo i Życie 1998, nr 23-24

Blankart F., Bonna J.A., Dérobert M.Y., Swiss Views on Financial Privacy [w:] Competitive Enterprise Institute, The Future of Financial Privacy 2000

Bojarski J., Przestępstwa gospodarcze związane z działalnością banków, Toruń 2001

Boratyńska K. T., Dowody [w:] A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Warszawa 2012

Broclawik K., Czajka M., Prawnokarne aspekty ochrony tajemnicy zawodowej radcy prawnego, cz. 2, Radca Prawny 2001, nr 4

Brodecki Z., Drobysz M., Majkowska S., Traktat o Unii Europejskiej, Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską z komentarzem, Warszawa 2002

Bruchner H., Krepold H. [w:] Schimansky H., Bunte H.J, Lwowski H.J., Bankrechts-Handbuch, Monachium 2007

Bryski J., Tajemnica prawnie chroniona w działalności bankowej, Warszawa 2010

Bryski J., Zakres oraz zasady udzielania przez bank uprawnionym organom informacji stanowiących tajemnicę bankową na tle proponowanych zmian w ustawie Prawo bankowe, Prawo Bankowe 2007, nr 11

Buchner A., Natürliche Personen Und Persönlichkeitsschutz, Basel 1995 r.

Canaris C.W., Bankvertragsrecht, Walter de Gruyter Co, Berlin – New York 1988

Chaikin D., Policy and Fiscal Effects of Swiss Bank Secrecy, Revenue Law Journal Volume 15, Issue 1, 2005

Chambost E., Bank Accounts. A world Guide to Confidentiality, New York 1984

Chambost E., Guide de la banque suisse et de ses secrets, Balland, Paris 1987

Chrabkowski M., W sprawie tajemnicy bankowej, Pomorska Policja 2007, nr 1

Cieślak M., Zagadnienia dowodowe w procesie karnym, Warszawa 1955

Cieślak M., Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego z zakresu prawa karnego i procesowego, Nowe Prawo 1966, nr 3

Claussen C.P., Bank und Börsenrecht, München 2003

- Cora S., Z problematyki zawiadomienia o przestępstwie, Gdańskie Studia Prawnicze 2003, t. II
- Czech T., Obowiązek denuncjacji na podstawie art. 106a prawa bankowego, Prawo Bankowe 2007, nr 2
- Czech T., Beneficjent tajemnicy bankowej, Monitor Prawa bankowego 2011, nr 6
- Dalcke A., Fuhrmann E., Schäfer K., Strafrecht und Strafverfahren, Schweitzer 1950
- Darmorost-Sierocińska E., Glosa do wyroku z dnia 30 lipca 2009 r., I OSK 1115/08, Przegląd Sądowy 2010, nr 4
- Delachux F., Le secret professionnel du banquier en droit Suisse, Neuchâtel 1939
- Derleder P., Knops K.O., Bamberger H.G., Handbuch zum deutschen und europäischen Bankrecht, Berlin - Heidelberg 2004
- Deschl H., Das Berufsgeheimnis im Strafrecht, Emsdetten 1938
- Długosz J., Obowiązki prawników wykonujących wolne zawody w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy, Radca Prawny 2008 r., nr 3
- Dukiet-Nagórska T., O ujawnieniu tajemnicy bankowej raz jeszcze, Prawo Bankowe 2004, nr 3
- Dukiet-Nagórska T., Obowiązki banków związane z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy, Prawo Bankowe 2002, Nr 3
- Dukiet-Nagórska T., Ujawnienie tajemnicy bankowej, Prawo Bankowe 2005, Nr 4
- Dukiet-Nagórska T., Uprawnienie banków do korzystania z usług firm windykacyjnych, Prawo Bankowe 2002, nr 11
- Eckl M., Das Bankgeheimnis und die Richtlinie 2003/48/EG des Rates vom 3. Juni 2003 im Bereich der Besteuerung von Zinserträgen, Tübingen: Medien Verlag Köhler, 2007
- Fleszer D., Zakres przetwarzania danych osobowych w działalności gospodarczej, Wolters Kluwer, Warszawa 2008
- Flora M., Das Bankgeheimnis im gerichtlichen Strafverfahren, SpringerWienNewYork, Austria 2007
- Florek-Klęsek J., Dostęp Policji do danych objętych tajemnicą bankową, Zeszyty Naukowe WSIZiA, Warszawa 2010, nr 3
- Fojcik-Mastalska E., Czynności bankowe jako instytucja prawa bankowego [w:] Kopyściański M., Rutkowska E., Srokosz W., Uśák M., Zawadzka P., Prawo bankowe. Komentarz, E. Fojcik-Mastalska (red.), Warszawa 2009

- Fojcik-Mastalska E., Przepisy ogólne [w:] M. Bączyk, L. Góral, Z. Ofiarski, J. Pisuliński, W. Pyzioł, Prawo Bankowe. Komentarz, E. Fojcik-Mastalska (red.), Warszawa 2002
- Fuchs H.U., Zur Lehre vom algemeien Bankvertrag, Frankfurt am Main – Bern 1982
- Gajewska M., Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej, Radca Prawny 1994, nr 3
- Garlicki L., Opinia w sprawie wykładni art. 17 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Przegląd Sejmowy 2001, nr 2
- Gierdwoń P., Zarys niemieckiego procesu karnego, Białystok 2006
- Gliniecka J., Harasimowicz J., Zasady polskiego prawa bankowego, Sopot 1998
- Gliniecka J., Harasimowicz J., Krasnodębski R., Polskie prawo bankowe (1918-1996), Warszawa 1996
- Gliniecka J., Tajemnica bankowa w ujęciu prawnym, Sopot 1997
- Gliniecka J., Ochrona informacji bankowej a prawo podatkowe, [w:] Księga pamiątkowa ku czci Profesora Apoloniusza Kosteckiego. Studia z dziedziny prawa podatkowego, Toruń 1998
- Gliniecka J., Tajemnica finansowa. Aspekty aksjologiczne, normatywne i funkcjonalne, Bydgoszcz – Gdańsk 2007
- Gliszczyńska J., Śliwińska M., Tajemnica bankowa w praktyce, Poznań 2010
- Gontarski W., Co wolno premierowi, obywatelowi, dziennikarzowi, Rzeczypospolita z dnia 13 stycznia 2003
- Gostomski E., Zagrożenie tajemnicy bankowej w Niemczech, Bank, 1996, nr 6
- Gostyński Z., Zabłocki S., Oskarżony [w:] Bratoszewski J., Gardocki L., Przyjemski S. M., Stefański R. A., Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I, Z. Gostyński (red.), Warszawa 1998
- Góral L., Karlikowska M., Koperkiewicz-Mordel K., Polskie prawo bankowe, Warszawa 2006
- Góralczyk W. jun., Tajemnica bankowa [w:] Prawo informacji - prawo do informacji, W. Góralczyk jun.(red.), Warszawa 2006
- Góralczyk W. jun., Przepisy ogólne [w:] Andrzejuk B., Austen P., Daniluk D., Heropolitańska I., Jackiewicz J., Kosiński J. K., Kryński E., Majerczyk-Żabówka K., Michalski M., Niemierka S., Ryzewska S., Smykla B., Tollik R., Wiśniewski A. W., Wójcik J. W., Prawo bankowe. Komentarz, W. Góralczyk jun. (red.), Warszawa 1999

- Górniok O., Prawo karne gospodarcze. Komentarz, Toruń 1997
- Grajewski J., Steinborn S., Postępowanie przygotowawcze [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1-424. Tom I, L. K. Paprzycki (red.), Warszawa 2013
- Gramza Ł., Wykorzystanie tajemnicy bankowej w procesie karnym, Prokuratura i Prawo 2002, nr 9
- Grassi P.S., Calvaresse D., Duty of Confidentiality of Banks In Switzerland: Where it stands and where it goes. Recent developments and experience, Pace International Law Review 1995 r., vol. 7
- Grzeszczyk W., Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Warszawa 2012
- Grzeszczyk W., Obowiązek zawiadomienia o przestępstwie, Prokuratura i Prawo 1998, Nr 10
- Grzeszczyk W., Szczególny tryb uchylania tajemnicy zawodowej w postępowaniu karnym, Prokuratura i Prawo 2002, nr 6
- Gudowski J., Postępowanie rozpoznawcze [w:] Eryciński T., Gudowski D., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część pierwsza, T. Ereciński (red.), Warszawa 2009
- Gumiński P., Odpowiedzialność cywilnoprawna banku za naruszenie tajemnicy bankowej przez jego byłego pracownika, Pieniądze i Więż 2010, nr 3
- Heller K., Austria, (w:) Bank Secrecy Financial Privacy and Related Restrictions, International Business Lawyer 1979, Vol 7
- Hoc S., Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 17 marca 2009 r., II AKz 111/09, Monitor Prawa Bankowego 2011, nr 11
- Hoc S., Ochrona informacji niejawnych i innych tajemnic ustawowo chronionych. Wybrane zagadnienia, Opole 2006
- Hoc S., Problemy nowelizacji Prawa bankowego – relacja z seminarium, Monitor Prawniczy 2005, nr 7
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1-296, tom I, P. Hofmański (red.), Warszawa 2011
- Huba W., Najważniejsze zmiany prawa bankowego w latach 2001-2004 w zakresie tajemnicy bankowej, Prokuratura i Prawo 2004, nr 11-12
- Huber Ch., Bankrecht, Baden – Baden 2007
- Huk A., Tajemnica zawodowa lekarza w polskim prawie karnym, Warszawa 2006
- Iwaniuk P., Prokuratorski wgląd w dane objęte tajemnicą bankową, Jurysta 2009, nr 2

- Izdebski H., Skuczyński P. (red.), *Etyka prawnicza. Stanowiska i perspektywy*, Warszawa 2011
- Izdebski H., *Zawody prawnicze jako zawody zaufania publicznego [w:] Etyka zawodów prawniczych. Etyka prawnicza*, H. Izdebski, P. Skuczyński (red.), Warszawa 2006
- Jakubek M., *Prawo bankowe. Wprowadzenie. Zbiór przepisów*, Lublin 1998
- Janiak A., *Bank jako instytucja zaufania publicznego*, *Glosa* 2003, nr 2
- Janiak A., *Pojęcie czynności bankowej*, *Prawo Bankowe* 2001, nr 1
- Jończyk A., *Nowa tajemnica bankowa*, *Przegląd Podatkowy* 1998, nr 6
- Jończyk A., Kaszubski R.W., *Istota tajemnicy bankowej*, *Przegląd Podatkowy* 1996, nr 6
- Jończyk M., *Nowe uregulowania tajemnicy bankowej*, *Prawo Spółek* 1998, nr 4
- Junker C., *Actuelle Fragen zum Bankgeheimnis und zur Bankauskunft*, In *DStR* 1996
- Jurkowska A., Skoczny T., *Prawo konkurencji Wspólnoty Europejskiej, Orzecznictwo, Tom 1, Orzeczenia Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z lat 1962 – 1989*, Warszawa 2004
- Jurkowska A., *Tajemnica bankowa jako środek ochrony prawa prywatności*, *Gdańskie Studia Prawnicze* 2005, t. XIII
- Jurkowska-Zeidler A., *Penalizacja zachowań stanowiących naruszenie tajemnicy bankowej*, *Gdańskie Studia Prawnicze* 2008, t. XIX
- Kachnikiewicz B., *Uprawnienia prokuratora i Policji do żądania od banku informacji stanowiących tajemnicę bankową*, *Biuletyn Prawny* 2012, nr 1
- Kalitowski M., *Przestępstwa przeciwko ochronie informacji [w:] Bojarski J., Bojarski M., Filar M., Filipkowski W., Górniok O., Guzik-Makaruk E., Hoc S., Hofmański P., Kulik M., Paprzycki L. K., Pływaczewski E., Radecki W., Sienkiewicz Z., Siwak Z., Stefański R. A., Tyszkiewicz L., Wąsek A., Wilk L., Kodeks karny. Komentarz*, M. Filar (red.), Warszawa 2012
- Kalkbrenner A., Koch Ch., *Bankgeheimnis und Datenschutz*, Koeln 2009
- Kalwas A., *Ograniczenie tajemnicy zawodowej wolnych zawodów prawniczych w ustawie o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy*, *Glosa* 2004, nr 6
- Kardas P., *Prawnokarna ochrona informacji w polskim prawie karnym z perspektywy przestępstw komputerowych. Analiza dogmatyczna i strukturalna w świetle aktualnie obowiązującego stanu prawnego*, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 2000, z. 1

- Kaszubski R., Tupaj – Cholewa A., Prawo bankowe, Warszawa 2010
- Kawulski A., Prawo bankowe. Komentarz, Warszawa 2013
- Klatka Z., Tajemnica zawodowa – dochowanie obowiązku ale i dyskusja o zmianie przepisów, Radca Prawny 2011, nr 115/116
- Kleine-Cosack M., BRAO mit BORA und FAO. Kommentar, München 2009
- Kłaczyński M., Tajemnica bankowa w outsourcingu, Transformacje Prawa Prywatnego 2002, nr 3
- Kocot W., Ofertowy i negocjacyjny tryb zawarcia umowy w ujęciu znowelizowanych przepisów kodeksu cywilnego, Przegląd Prawa Handlowego 2003, nr 5
- Koczorkiewicz D., Uprawnienie Policji do uzyskania informacji, Prokurator 2008, nr 2-3
- Koperkiewicz-Mordel K., Ogólna charakterystyka czynności bankowych [w:] Góral L., Karlikowska-Mordel M., Karlikowska M., Polskie Prawo Bankowe, Warszawa 2006
- Kosmalski R., Dostęp do tajemnicy bankowej organów podatkowych oraz kontroli skarbowej, Prawo Bankowe 1999, nr 3
- Kosuniak J., Dlaczego powinniśmy pamiętać o sprawie Akzo Nobel, Radca Prawny 2011, nr 115/116
- Kotowski W., Ustawa o Policji. Komentarz, Warszawa 2012
- Kowalewska S., Definicje i klasyfikacje zawodów [w:] Socjologia zawodów, A. Sarapata (red.), Warszawa 1965
- Kozłowska-Kalisz P., Odpowiedzialność za naruszenie tajemnicy przedsiębiorstwa, Warszawa 2006
- Kozłowska-Kalisz M., Przepęstwa przeciwko ochronie informacji [w:] Budyn-Kulik M., Kulik M., Mozgawa M., Kodeks karny. Komentarz, M. Mozgawa (red.), Warszawa 2012 r.
- Królikowska K., Królikowski J., Zgoda klienta na przekazanie informacji konfidenancyjnych firmom zewnętrznym jako narzędzie gwarancji konstytucyjnego prawa do prywatności, Studia Iuridica 2008, XLIX
- Krysiuk A., Tajemnica bankowa – uwagi polemyczne, Radca Prawny 1994, nr 3
- Krzysztofek M., Dostęp sądu i prokuratora do informacji stanowiących tajemnicę bankową po nowelizacji ustawy – Prawo bankowe, Prawo Bankowe 2004, nr 7-8
- Krzysztofek M., Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 19.02.2010 r., IV CSK 428/09, Glosa 2012, nr 1

Krzysztofek M., Outsourcing a tajemnica bankowa. Stan aktualny i postulaty de lege ferenda, *Prawo Bankowe* 2003, nr 9

Krzysztofek M., Tajemnica bankowa i ochrona danych osobowych w praktyce bankowej, Warszawa 2010

Krzysztofek M., Udzielenie przez bank informacji stanowiących tajemnicę bankową organom Służby Celnej, *Monitor Prawa Celnego i Podatkowego* 2010, nr 8

Krzyżewski J., Glosa do orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 24 czerwca 1997 r., K 21/96, *Przegląd Sejmowy* 1997, nr 6

Krzyżewski J., Tajemnica bankowa, *Radca Prawny* 1994, Nr 2

Kudła J., Staszak A., Praktyczne aspekty tajemnicy bankowej. Przetwarzanie i wykorzystywanie informacji zgromadzonych na etapie czynności operacyjno – rozpoznawczych, *Policja* 2010, Nr 1

Kulesza C., Obrona w sprawach o przestępstwa gospodarcze i skarbowe, Warszawa 2012

Kulesza C., Prawo krzywdzące przedsiębiorców. Wybrane aspekty ingerencji państwa w sferę wolności działalności gospodarczej, Białystok 2004

Kühne H. H., *Strafprozessrecht*, Heidelberg 2003

Kukuła Z., Warunki uzyskiwania przez CBA informacji stanowiących tajemnicę bankową, *Biuletyn Bankowy* 2007, nr 12

Kunicka-Michalska B., Ochrona tajemnicy zawodowej w polskim prawie karnym, Warszawa 1972

Léon P. *Histoire économique et sociale du monde*, Band 5: *Guerres et crises: 1914 – 1947*, Paris 1977

Lipski J., Opinia o rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy Prawo bankowe, *Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych*, Kancelaria Sejmu 2008, nr 2

Lisiecki M., Warunki żądania udostępnienia wiadomości objętych tajemnicą bankową w postępowaniu karnym, *Prokuratura i Prawo* 1999, nr 2

Luchtman J.J.P.M., van der Hoeven R., Glosa do wyroku z dnia 26 czerwca 2007 r., C-305/05, *CML Rev.*, 2009

Łojewski K., *Instytucja odmowy zeznań w polskim prawie karnym*, Warszawa 1970

Łupiński J., Społeczny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie, *Prokuratura i Prawo* 2009, Nr 1

- Mahler W., Spionage und ihre strafrechtliche Bekämpfung im schweizerischen Recht, Zürich 1937
- Majewski J., Dostęp organów postępowania karnego i karnego skarbowego do informacji stanowiących tajemnicę bankową, *Palestra* 1998, nr 7-8
- Majewski J., Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 1999 roku, III CZP 14/99, *Prawo Bankowe* 1999, nr 6
- Majewski J., Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 1999 roku, III CZP 15/99, *Prawo Bankowe* 2000, nr 6
- Majewski J., Granice dostępu do informacji objętych tajemnicą bankową (według prawa polskiego), *Biuletyn Bankowy* 2007, nr 1
- Majewski J., Granice tajemnicy bankowej w prawie polskim, *Monitor Prawa Bankowego* 2011, nr 2
- Majewski J., Kto i kiedy ma dostęp do sekretów, *Rzeczypospolita* z dnia 18 luty 1999
- Majewski J., Przepięstwo sprzeniewierzenia się tajemnicy bankowej, *Palestra* 2000, nr 7- 8
- Majewski J., Przyjmowanie poręczeń cywilnych, *Rzeczypospolita* z dnia 6 marca 1998 r.
- Majewski J., Uprawnienie do żądania od banku informacji objętych tajemnicą bankową, *Prawo Bankowe* 1999, nr 6
- Makowski W., *Prawo karne. O przestępstwach w szczególności. Wykład porównawczy prawa karnego austriackiego, niemieckiego i rosyjskiego obowiązującego w Polsce*, Warszawa 1924
- Marchwicki W., Niedużak M., Tajemnica zawodowa prawnika wewnętrznego, *Monitor Prawniczy* 2011, nr 4
- Marek R., Niektóre problem tajemnicy bankowej w świetle praktyki, *Palestra* 1977, nr 1
- Maurach R., *Deutsches Strafrecht*, Heidelberg 2003-2005
- Mazur L., *Prawo bankowe, Komentarz*, Warszawa 2005
- Mazur L., Żak R., „Zawody zaufania publicznego”, *Fiskus* 2007, nr 9-10
- Meisel W., *Wilkieże poznańskie, cz. III, Organizacja cechowa*, Wrocław-Warszawa -Kraków 1969
- Melezini A., Zalewski D., *Kontrola skarbowa. 630 wyjaśnień i interpretacji*. Warszawa 2013

- Mik B., Forum Prawa Bankowego, Kontrowersje związane z ujawnieniem tajemnicy bankowej, Prawo Bankowe 2004, nr 11
- Molis J., Szczególne uprawnienia i obowiązki banków [w:] Prawo bankowe. Komentarz Tom I i II, F. Zoll (red.), Zakamycze 2005
- Mucha M., Tajemnica skarbowa a tajemnica bankowa, Monitor Podatkowy 1999, nr 12
- Murphy G., CFI Signals Possible Extension of Professional Privilege to In – house Lawyers
- Musielak H.J., Die Bankauskunft nach dem Recht der Bundesrepublik Deutschland, [in:] Bankgeheimnis und Bankauskunft in der Bundesrepublik Deutschland und in ausländischen Rechtsordnungen, Berlin 1986
- Narożny T., Prawo Bankowe, Poznań 1998
- Naumann J., Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu. Komentarz, Warszawa 2012
- Niczyporuk P., Talecka A., Bankowość. Podstawowe zagadnienia, Białystok 2011
- Nowacki M., Mucha K., Regulacja prawna dostępu do informacji w Polsce, Prawo Spółek 2002, nr 2
- Ofiarski Z., Prawo bankowe. Komentarz, Warszawa 2013
- Ochman P., Ochrona działalności bankowej w prawie karnym gospodarczym – przepisy karne ustaw bankowych, Warszawa 2011
- Olszak M., Powierzenie przez bank podmiotom zewnętrznym wykonywania czynności związanych z działalnością bankową (outsourcing) w świetle przepisów znowelizowanej ustawy – Prawo bankowe, Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego 2004, nr 7
- Overbeck A., Schutz der Ehre im freiburgischen Strafrecht [in:] Festgabe der Juristischen Fakultät der Universität Freiburg (Schweiz) zur 59. Jahresversammlung des Schweizerischen Juristenvereins in Freiburg 29. und 30. September 1924
- Paprzycki L. K., Dowody [w:] Grajewski J., Steinborn S., Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1-424. Tom I, L. K. Paprzycki (red.), Warszawa 2013
- Peretz G., Privilege Against Disclosure in EC Competition Law Proceedings, AIJA Conference, Warsaw, 3–5 March 2005
- Perrenoud M., Les fondements historiques du secret bancaire en Suisse [w:] Finance & bien commun, Observatoire de la Finance, No 12 s. 7-31, Genève 2002
- Pietrasz P., Stachurski W., Ustawa o kontroli skarbowej, Komentarz, Wrocław 2011

- Pomorska A., Komentarz do prawa bankowego, Warszawa 1994
- Potakowski D., Dostępność do tajemnicy bankowej w związku z czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi, Przegląd Policyjny 2002, nr 2
- Preussner-Zamorska J., Zakres prawnie chronionej tajemnicy w postępowaniu cywilnym, Kwartalnik Prawa Prywatnego 1998, z. 2
- Przestrzelski M., Postępowanie w sprawach wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową, Prokurator 2011, nr 3/4
- Pyziół W. (red.), Encyklopedia Prawa Bankowego, Warszawa 2000
- Ramasastry A., Secrets and Lies? Swiss Banks and International Human Rights, Vanderbilt Journal of Transnational Law 1998
- Razowski T., Zwolnienie świadka z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej w procesie karnym, Prokuratura i Prawo 2010, nr 7-8
- Rodziewicz K., Ochrona informacji niejawnych – analiza przepisów, Przegląd Prawa i Administracji, t.53, Wrocław 2003
- Roxin C., Schünemann B., Straferfahrensrecht, München 2009
- Ruckstuhl A., Verletzung des Schriftgeheimnisses auf Grund des Art. 179 des Schweizerischen Strafgesetzbuches, Freiburg in der Schweiz, 1955
- Rusek M., Snakowska E., Przeciwdziałanie praniu pieniędzy na podstawie ustawy z dnia 16 listopada 2000 r., a obowiązek zachowania tajemnicy bankowej, Rejent 2003, nr 2
- Rusinek M., Dostęp Centralnego Biura Antykorupcyjnego do tajemnicy bankowej, Prawo bankowe 2006, nr 11
- Rusinek M., Prawo bankowe. Komentarz [w:] Prawo bankowe, E. Zoll (red.), t. II, Warszawa 2005
- Rusinek M., Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym, Warszawa 2007
- Rychter A., Udzielenie informacji objętej tajemnicą bankową małżonkowi strony czynności bankowej. Praktyka, Prawo Bankowe 2002, nr 7/8
- Sakowicz A., Ochrona informacji, Jurysta 2001, nr 6
- Sakowicz A., Prywatność jako samoistne dobro prawne (per se), Państwo i Prawo 2006, z. 1
- Sakowicz A. Prawnokarne gwarancje prywatności, Kraków 2006

- Sarapata A., Socjologia zawodów, Warszawa 1965
- Sarnecki P., komentarz do art. 17 konstytucji [w:] L. Garlicki (red.), Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, tom IV, Warszawa 1999-2007
- Sawicki J., Tajemnica zawodowa lekarza i dziennikarza w prawie karnym, Warszawa 1960
- Sawicki K., Rola banków i nadzoru bankowego w przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, Prokurator 2006, nr 2
- Schellenberg C., Bank Secrecy, Financial Privacy and Related Restrictions- Switzerland, International Business Lawey 1979
- Schimansky H., Bunte H. J., Lwowski H. J., Bruchner H., Glaben P., Bankgeheimnis – Rechtsgrundlagen, Inhalt und Granzen, In DriZ 2002
- Schimansky H., Bunte H. J., Lwowski H. J., Bankrechtshandbuch, München 2001
- Schmidt R., Tajemnica bankowa postępowaniu cywilnym (cz. II), Prawo Bankowe 2008, nr 6
- Schmidt R., Tajemnica bankowa w postępowaniu cywilnym (cz. I), Prawo Bankowe 2008, nr 5
- Schubert H.T., Das Bankgeheimnis, Verlag von Julius Springer, Berlin 1929
- Schwager P., Das schweizerische Bankgeheimnis, Zürich 1973
- Schwintowski H.P., Schäfer F., Bankrecht, Köln – Berlin – Bonn – München 2004
- Sichtermann S., Feuerborn S., Kirchherr R., Terdenge R., Bankgeheimnis und Bankauskunft in der Bundesrepublik Deutschland sowie in wichtigen ausländischen Staaten, Franfurkt am Main 1984
- Sikorki G., Komentarz do ustawy prawo bankowe, Sopot 1997
- Skorupka J., Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2006 r., I KZP 4/06, OSP 2007, nr 4
- Szymczak M. (red.), Słownik języka polskiego, Warszawa 1993
- Skowron A., Fotoradar – zawodne urządzenie, Rzeczypospolita z dnia 23 kwietnia 2005 r.
- Skowron A., Obowiązek wskazania osoby, która w danym czasie kierowała pojazdem. Denuncjacja czy prawny obowiązek, Paragraf na drodze 2005, nr 2
- Smykła B., Czy sejmowa komisja śledcza ma dostęp do informacji chronionych tajemnicą bankową? Monitor Prawniczy 2006, nr 23

Smykła B., Czynności bankowe – podstawowy element określający pozycję banku w obrocie, Glosa 1999, nr 2

Smykła B., Dostęp do tajemnicy bankowej - wybrane problemy praktyki, Glosa 2001, nr 10

Smykła B., Dostęp prokuratora do informacji chronionych tajemnicą bankową, Prokurator 2005, nr 2/3

Smykła B., Komentarz do ustawy z 29 sierpnia 1997r., [w:] Prawo Bankowe, Komentarz, Warszawa 2005

Smykła B., Szczególne obowiązki i uprawnienia banków [w:] Andrzejuk B., Austen P., Daniluk D., Heropolitańska I., Jackiewicz J., Kosiński J. K., Kryński E., Majerczyk-Żabówka K., Michalski M., Niemierka S., Ryżewska S., Tollik R., Wiśniewski A. W., Wójcik J. W., Prawo bankowe. Komentarz, W. Góralczyk jun. (red.), Warszawa 1999

Smykła B., Prawo bankowe. Komentarz, Warszawa 2011

Smykła B., Przeływ informacji od Generalnego Inspektora Informacji Finansowej, Glosa 2002, nr 2

Smykła B., Trudne aspekty nowelizacji ustawy Prawo bankowe, Prawo Bankowe 2001, nr 4

Smykła B., Wybrane obszary, Prawo Bankowe 2004, nr 5

Snakowska E., Rusek M., Przeciwdziałanie praniu pieniędzy w bankach na podstawie ustawy z 16.11.2000r. a obowiązek zachowania tajemnicy bankowej, Rejent 2003, nr 2

Sowiński P.K., Prawo świadka do odmowy zeznań w procesie karnym, Warszawa 2004

Stawecki T., Od perfekcjonizmu moralnego do ścisłych reguł odpowiedzialności zawodowej: droga ku globalnej etyce prawniczej? [w:] H. Izdebski, P. Skuczyński (red.), Etyka prawnicza. Stanowiska i perspektywy, Warszawa 2011

Stefański R.A., List żelazny w nowym kodeksie postępowania karnego, Prokuratura i Prawo 1997, nr 11

Stefański R.A., Ujawnienie tajemnicy zawodowej przez świadka w nowym kodeksie postępowania karnego, Prokuratura i Prawo 1998, nr 4

Stefański R. A., Komentarz do art. 180 k.p.k. [w:] Z. Gostyński (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I, Warszawa 1998

Stefański R.A., Glosa do postanowienia SN z dnia 22 czerwca 2001 r., III KKN 44/01, Prokuratura i Prawo 2002, nr 5

Stefański R.A., Obowiązek wskazania osoby, której został powierzony pojazd, a tajemnica bankowa, Paragraf na drodze 2006, Nr 8

Stepulak M., Tajemnica zawodowa psychologa w relacjach osobowych, Lublin 2002

Stypuła Sz., Udział publiczności w posiedzeniach sądu I instancji, Monitor Prawniczy 2007, nr 21

Szałowski R., Prawna ochrona tajemnicy bankowej, Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego 1999, nr 7-8

Szczepaniak V., Piniewicz P., Tajemnica bankowa w orzecznictwie, Kontrola Państwowa 2007, nr 6

Szczepański J., Czynniki kształtujące zawód i strukturę zawodową [w:] Socjologia zawodów, A. Sarapata (red.), Warszawa 1965

Szczygiel J., Ochronić szwajcarski bank, Bank 2009, nr 3

Szawc A., Z problematyki ochrony danych osobowych cz. I, Radca Prawny 1999, Nr 3

Szewczyk M., Prawnokarna ochrona tajemnicy zawodowej lekarza, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2000, z. 1

Szpringer Z., Tajemnica bankowa w wybranych krajach, Biuro Studiów i Ekspertyz 1996, nr 86

Szyk R., Tajemnica zawodowa notariusza w postępowaniu przed organami ścigania i w postępowaniu sądowym, Rejent 2003, nr 11

Szypuła Sz., Udział publiczności w posiedzeniach sądu I instancji, Monitor Prawniczy 2007, nr 21

Tabernacka M., Pojęcie zawodu zaufania publicznego, Acta Universitatis Wratislaviensis, nr 2663

Taradejna R., Taradejna M., Dostęp do informacji publicznej a prawna ochrona informacji dotyczących działalności gospodarczej, społecznej, zawodowej oraz życia prywatnego, Toruń 2003

Tomczak-Górlikowska M., Babicki W., Miedzy tajemnicą a rozsądkiem, Rzeczypospolita z dnia 12 lutego 2002 r.

Tupaj-Cholewa A., Kaszubski R., Prawo bankowe, Warszawa 2010

Tupaj-Cholewa A., Szczególne obowiązki i uprawnienia banków [w:] Flakiewicz I., Grabowski M., Grabowski T., Kosiński H., Mianowana R., Paxford B., Stopyra A., Sudół M., Uściłowski M., Prawo bankowe. Komentarz, H. Gronkiewicz-Waltz (red.), Warszawa 2013

- Tupin R., Tajemnica bankowa w praktyce, *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego* 1994, nr 4
- Tupin R., Prawo bankowe narusza tajemnicę kont, *Gazeta Prawna* 1997, nr 102
- Turno B., Glosa do wyroku Sądu Pierwszej Instancji z dnia 17 września 2007 r., T-125/03 i T-253/03, *EPS* 2008, nr 6
- Tylman J., Grzegorzczak J., *Polskie postępowanie karne*. Warszawa 2011
- Ungnade D., Das Bankgeheimnis gegenüber Hilfsbeamten der Staatsanwaltschaft [in:] *ZkredW* 21. Heft 1978
- Wach M., Przywilej poufności w ujęciu międzynarodowym i polskim, zakres ochrony i jej konsekwencje [w:] T. Gardocka (red.), *Zawody prawnicze*, Warszawa 2010
- Waltoś S., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2008
- Weber H., S. Meier, *The Ultra High Net Worth Banker's Handbook*, Harriman House, 2009
- Wiliński P., *Proces karny w świetle Konstytucji*, Warszawa 2011
- Wojtczak K., *Zawód i jego prawna reglamentacja*, Poznań 1999
- Wróbel W., Przepisy przeciwko ochronie informacji [w:] Barczak-Oplustil A., Bielski M., Bogdan G., Cwiakalski Z., Dąbrowska-Kardas M., Kardas P., Majewski J., Raglewski J., Szewczyk M., Zoll A., *Kodeks karny. Część szczególna, Komentarz do art. 117-277 k.k.*, A. Zoll (red.), Warszawa 2013
- Wróblewski B., Jak Cię przeświecili CBA, *Gazeta Wyborcza* z 13 lipca 2009
- Wyrzykowski M., Granice praw i wolności – granice władzy [w:] *Obywatel – jego wolności i prawa. Zbiór studiów przygotowanych z okazji 10. lecia urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich*, Łódź 1998
- Zajac B., Utrudnienia dla śledczych, *Rzeczypospolita* z dnia 5 grudnia 1997
- Zajączkowska-Weremczuk K., Prawne znaczenie instytucji utworzonych do gromadzenia, przetwarzania i udostępniania informacji stanowiących tajemnicę bankową, *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego* 2009, nr 2
- Zawirska M., Odpowiedzialność odszkodowawcza pracowników za naruszenie tajemnicy bankowej, *Monitor Prawa Pracy* 2010, nr 3
- Zawirska P., Tajemnica bankowa a prywatność – przykład Szwajcarii i Anglii, *Studia Prawnicze* 2010, z. 3

Zoll A., Ochrona prywatności w prawie karnym, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2000, z. 1

Zoll F. (red.), Prawo bankowe, Komentarz t. II, System Informacji Prawnej Lex. Kraków 2005

Zoll F., Prawo bankowe. Komentarz, Tom I i II, Zakamycze 2005

Zondervan R., Le secret bancaire Suisse et sa legend, Brüssel 1973

Żygadło A., Ochrona tajemnicy bankowej jako dobra osobistego, Państwo i Prawo 2009, nr 5

Żygadło A., Wyłączenia tajemnicy bankowej a prawo do prywatności, LEX a Wolters Kluwer business, Warszawa 2011

Inne

Pismo GINB z dnia 2 października 2000 r., nr NB/BPN/I/617/00, Głosa 2000, nr 12

Pismo GINB z dnia 16 listopada 2005 r., nr NB-BPN-I-PR-077-1-3-80/2005, Prawo Bankowe 2006, nr 1

Pismo Przewodniczącego KNB Nr NB/BPN/434/00 z dnia 21 lipca 2000 r. skierowane do prezesów banków w sprawie respektowania przepisów o tajemnicy bankowej, Prawo Bankowe 2000, Nr 7-8

Report on Banking Secrecy. Anti-Fraud and Anti-Money Laundering Committee, The European Banking Federation, Brussels-April 2004

Sprawozdanie z badania problematyki przepisów o tajemnicach zawodowych w postępowaniu karnym z dnia 2 czerwca 2010 r. wydane na podstawie Zarządzenia nr 1/10 Prokuratora Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 9 lutego 2010 r., Ap I A 404/1/10

Stanowisko Generalnego Inspektora Nadzoru Bankowego wyrażone w piśmie z dnia 12 kwietnia 1999 r., nr NB/BPN/I/102/99, Głosa 1999, nr 11

Oleksy P., W jakich przypadkach sąd lub prokurator, w związku z prowadzonym postępowaniem karnym, może żądać informacji objętych tajemnicą bankową dotyczących osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej? [w:] Piśmiennictwo: Praktyczne wyjaśnienia oraz wzory umów i pism, 2001-2006, LexPolonica nr 430518

Źródła internetowe

<http://www.bba.org.uk/customer/article/banking-code-2008-in-pdf-format/archived-banking-codes/>

<http://www.zbp.pl/photo/prawo/ZDBP.pdf>

<http://www.nra.pl/>

<http://www.kirp.pl/>

Informacji o wynikach działalności Centralnego Biura Antykorupcyjnego w 2012 r. z dnia 27 marca 2013 r., http://cba.gov.pl/ftp/zdjecia/Sprawozdanie_2012.pdf

The Professional Secret, Confidentiality And legal Professional Privilege In Europe (An update on the Report by D.A.O. Edward, QC). s. 1-2, http://www.ccbe.eu/fileadmin/user_upload/NTCdocument/update_edwards_repor1_1182333982.pdf

Opinia Konfederacji Pracodawców Polskich do projektu ustawy o zmianie ustawy Prawo bankowe KPP/2339/07.08/AAPR z dnia 8 lipca 2008 r., do druku nr 553

Opinia prawna z dnia 25 czerwca 2008 r. na temat rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy - Prawo bankowe (druk sejmowy nr 553), www.orka.sejm.gov.pl

Commission Consultative des Barreaux de la Communauté Européenne, The Professional Secret, Confidentiality And legal Professional Privilege In Europe a Report prepared by D.A.O. Edward, Q.C., Treasurer of the Faculty of Advocates in Scotland, Rapporteur-Général, http://typocbe2.ntc.be/fileadmin/user_upload/NTCdocument/edward_enpdf1_1182334460.pdf

Domagała K., Domagała T., Tajemnica prawnie chronione po wejściu w życie ustawy z dnia 5.08.2010 r. o ochronie informacji niejawnych, <http://www.zielona-gora.po.gov.pl/index.php?id=26>

Rzepliński A., Opinia zlecona przez Biuro Analiz Sejmowych, Opinia dotycząca niektórych przepisów projektu ustawy o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (druk 275) z dnia 25 kwietnia 2006 r., www.sejm.gov.pl

Samcik M., Firmowe konta przedsiębiorców będą jednak chronione tajemnicą bankową, Gazeta Prawna z dnia 5 września 2005 r., http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/34268,firmowe_konta_przedsiębiorcow_beda_jednak_chronione_tajemnica_bankowa.html

Samcik M., „Nie” dla wglądu prokuratury w prywatne konta przedsiębiorców, Gazeta Wyborcza z dnia 11 maja 2008 r., <http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,33211,5201629.html>

Wykaz aktów prawnych

Polskie akty prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz.U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.

Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze, t.j. Dz.U. 2002, Nr 123, poz. 1058 z późn. zm.

Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, Dz.U. 1982, Nr 19, poz. 145 z późn. zm.

Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. - Prawo prasowe, Dz.U. 1984, Nr 5, poz. 24 z późn. zm.

Ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym, t.j. Dz.U. 2009, Nr 189, poz. 1471 z późn. zm.

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o dnia Policji, Dz.U. 2011, Nr 287, poz. 1687 z późn. zm.

Ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie, Dz.U.2002, Nr.42. poz.369 z późn. zm.

Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach, t.j. Dz.U. 2011, Nr 12, poz. 59 z późn. zm.

Ustawa o kontroli skarbowej z dnia 28 września 1991 r., t.j. Dz.U. 2011, Nr 41, poz. 214

Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, t.j. Dz.U. 2003, Nr 153, poz. 1503

Ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. t.j. Dz.U. 2009 Nr 152, 1223 z późn. zm.

Ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, Dz.U. 1995, Nr 4, poz. 18 z późn. zm.

Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej, Dz.U. 995, Nr 88, poz. 439 z późn. zm.

Ustawa z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie, t.j. Dz.U. 2005, Nr 127, poz.1066 z późn. zm.

Ustawa z dnia 5 grudnia 1995 r. o zawodzie lekarza i lekarza dentysty, Dz.U. 2005, Nr 226, poz. 1943 z późn. zm.

Ustawa z dnia 5 grudnia z 1996 r. o zawodzie lekarza, Dz.U. 1997, Nr 28, poz. 152 z późn. zm.

Ustawa z dnia 4 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym, Dz.U. Nr 108, poz. 908 z późn. zm.

Ustawa z dnia 5 czerwca 1997 r. o kasach oszczędnościowo - budowlanych i wspieraniu przez państwo oszczędzania na cele mieszkaniowe, Dz.U. Nr 85, poz. 538

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Przepisy wprowadzające kodeks karny, Dz.U. Nr 88, poz. 554 i Nr 160, poz. 1083

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz.U. Nr 89, poz. 553 z późn. zm.

Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym, Dz.U. Nr 98, poz. 602 z późn. zm.

Ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, t.j. Dz.U. 2010, Nr 34, poz. 189

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych., Dz. U. Nr 133, poz. 883 z późn. zm.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o listach zastawnych i bankach hipotecznych, t.j. 2003 Nr 99, poz. 940, z późn. zm.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych, Dz.U. Nr 123, poz. 779 z późn. zm.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, Dz.U. 2002, Nr 72, poz. 665 z późn. zm.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim, Dz.U. Nr 140, poz. 938 z późn. zm.

Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, t.j. Dz.U. 2009, Nr 205, poz. 1585 z późn. zm.

Ustawa z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych, Dz.U. 2005 r., Nr 196, poz. 1631 z późn. zm.

Ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł, Dz.U. Nr 116, poz.1216 z późn. zm.

Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych, Dz.U. 2001, Nr 4, poz. 27

Ustawa z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających, Dz.U. Nr 119, poz. 1252

Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz.U. Nr 98, poz.1070

Ustawa z dnia 23 sierpnia 2001 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe i zmianie innych ustaw, Dz.U. Nr 111, poz. 1195

Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, Dz. U. Nr 197, poz. 1661 z późn. zm.

Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej, Dz.U. 2003, Nr 124, poz. 1151 z późn. zm.

Ustawa z dnia 1 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz o zmianie innych ustaw, Dz.U. Nr 91, poz. 870

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, t.j. Dz.U. 2009, Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.

Ustawa z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych, Dz.U. Nr 146, poz. 1546 z późn. zm.

Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz.U. 2007, Nr 155, poz. 1095 z późn. zm.

Ustawa z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów, Dz.U. Nr 169, poz. 1411

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi, Dz.U. Nr 183, poz. 1538 z późn. zm.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, t.j. Dz.U. 2012 Nr 104, poz. 621 z późn. zm.

Ustawa z dnia 26 stycznia 2007 r. o zmianie ustawy - Prawo Bankowe, Dz.U. Nr 42, poz. 272

Ustawa z dnia 4 września 2008 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe, Dz.U. Nr 192, poz. 1179

Ustawa z dnia 25 lipca 2009 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowania terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. 2009, Nr 166, poz. 1317

Ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych, Dz.U. Nr 182, poz. 1228

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18 czerwca 2003 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji, Dz.U. Nr 108, poz. 1023

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 13 listopada 2003 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji, Dz.U. Nr 204, poz. 1987

Rozporządzenie prezesa Rady Ministrów z 5 października 2005 r. w sprawie sposobu oznaczania materiałów, umieszczania na nich klauzul tajności, a także zmiany nadanej klauzuli tajności, Dz.U. Nr 205, poz. 1696

Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 27 września 2006 r. w sprawie zakresu, warunków i trybu przekazywania Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu informacji przez organy, służby i instytucje państwowe, Dz.U. Nr 177, poz. 1310

Rozporządzenie Ministra Finansów z 4 grudnia 2006 r. w sprawie formatu i trybu przekazywania przez banki i spółdzielcze kasy oszczędnościowo – kredytowe

comiesięcznych informacji o założonych i zlikwidowanych rachunkach związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, Dz.U. Nr 225, poz. 1641 z późn. zm.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 29 sierpnia 2008 r., w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków, Dz.U. Nr 161, poz. 1002

Rozporządzenie Ministra Finansów z 16 grudnia 2008 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków, Dz.U. 2008, Nr 235, poz. 1589

Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie sposobu oznaczania materiałów, umieszczania na nich klauzul tajności, Dz.U. Nr 288, poz. 1692

Rozporządzenie Ministra Skarbu z 31 maja 1924 r. o statucie Banku Gospodarstwa Krajowego, Dz.U. Nr 46, poz. 478 (nieobowiązujące)

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1924 r. o Pocztovej Kasie Oszczędności, Dz.U. Nr 55, poz. 545 (nieobowiązujące)

Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 28 grudnia 1924 r. o warunkach wykonywania czynności bankowych i nadzorze nad tymi czynnościami, Dz.U. Nr 114, poz. 1018 (nieobowiązujące)

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1928 r. Prawo bankowe, Dz.U. Nr 34, poz. 321 (nieobowiązujące)

Akty prawne Unii Europejskiej

Traktat o ustanowieniu Wspólnoty Europejskiej z dnia 25 marca 1957 r., Dz.U. 2004, Nr 90, poz. 864/2

Pierwsza Dyrektywa Bankowa 77/780/EEC z dnia 12 grudnia 1977 r. w sprawie koordynacji ustaw, rozporządzeń i innych przepisów administracyjnych, związanych z podejmowaniem i prowadzeniem działalności przez instytucje kredytowe, Dz.Urz. UE z 17 grudnia 1977 r., L 322

Druga Dyrektywa Bankowa 89/646/EEC z dnia 15 grudnia 1989 r. w sprawie koordynacji ustaw, rozporządzeń i innych przepisów administracyjnych związanych z podejmowaniem i prowadzeniem działalności przez instytucje kredytowe, Dz.Urz. UE z 30 grudnia 1989 r., L 386

Dyrektywa Rady 91/308/EWG z 10 dnia czerwca 1991 r. w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy, Dz.Urz. UE z 28 czerwca 1991 r., L 166

Dyrektywa 95/26/EEC z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie umocnienia nadzoru ostrożnościowego, nowelizująca wydanie wcześniejszej dyrektywy, Dz.Urz. UE z 18 lipca 1995 r., L 168

Decyzja Rady 2007/845/WSiSW z dnia 6 grudnia 2007 r. dotycząca współpracy między biurami do spraw odzyskiwania mienia w państwach członkowskich w dziedzinie wykrywania i identyfikacji korzyści pochodzących z przestępstwa lub innego mienia związanego z przestępstwem, Dz.Urz. UE z 18 grudnia 2007 r., L 332

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2000/12/WE z dnia 20 marca 2000 roku odnosząca się do podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe, Dz.Urz. WE seria L 126/1

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/97/WE z 4 grudnia 2001 r. w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy, Dz.Urz. UE z 28 grudnia 2001 r., L 344

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE z 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, Dz.Urz. UE z 25 listopada 2005 r., L 309

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/48/WE z dnia 14 czerwca 2006 r. Dz.Urz. UE z 30 czerwca 2006 r., L 177

Dyrektywa Komisji 2007/18/WE w zakresie włączenia niektórych instytucji do zakresu jej stosowania lub wyłącznie niektórych instytucji z zakresu jej zastosowania oraz w zakresie traktowania ekspozycji wobec banków rozwoju wielostronnego, Dz.Urz. UE z 28 marca 2007 r., L 87

Inne

Agreement between the European Union and the United States of America on the processing and transfer of Financial Messaging Data from the European Union to the United States for the purposes of the Terrorist Finance Tracking Program from 13 July 2010, 2010/412/EU, OJ L 195, 27.7.2010

Bundesgesetz über die Banken und Sparkassen vom 8. November 1934 (AS 51 117)

Code Monétaire et Financier of 23 Janvier 2006, Act No. 2006-64, OJ 24.01.2006

Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r., (Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284 z późn. zm.)

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949 (BGBl. S.1), zuletzt geändert durch das Gesetz vom 11. Juli 2012 (BGBl. I S. 1478)

Loi 92-686 du 22 juillet 1992–Code Pénal (Francuski kodeks karny, t.j. z dnia z 23 czerwca 2013 r.)

Loi du 16 juin 1879 - Code Pénal (Luksemburski kodeks karny Wielkiego Księstwa Luksemburga, t.j. z dnia 1 marca 2013 r.)

Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z dnia 19 grudnia 1966 r. Dz.U 1977 Nr 38, poz. 167

Poselski projekt ustawy o Straży Kolejowej z 20 listopada 2007 r. (druk sejmowy, nr 510)

Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz o zmianie innych ustaw z dnia 15 października 2003 r. (druk sejmowy 2116)

Rządowy projekt o Służbie Celnej z dnia 15 grudnia 2008 r. (druk sejmowy nr 1492)

Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo bankowe z dnia 20 maja 2008 r. (druk sejmowy nr 553)

Rządowy projekt ustawy o wymianie informacji z organami ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej z dnia 1 sierpnia 2011 r. (druk sejmowy nr 4528)

Rządowy projekt o zmianie ustawy – Ordynacja podatkowa oraz ustawy o kontroli skarbowej z dnia 22 maja 2013 r. (druk sejmowy nr 1405).

Strafprozeßordnung vom 1. Februar 1877 (RGBl. S. 253), neue Fassung vom 7. April 1987 (BGBl. I S. 1074, 1319), letzte Änderung durch Art. 2 G vom 20. Juni 2013 (BGBl. I S. 1602, 1603 f.)

Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym z dnia 25 kwietnia 2006 r. (druk sejmowy nr 275)

Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy z 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych i o zmianie niektórych ustaw (druk sejmowy nr 2791)

Wykaz orzecnictwa

I. Europejski Trybunał Sprawiedliwości

Wyrok ETS z dnia 18 maja 1982 r. w sprawie 155/79 *Australian Mining & Smelting Europe Limited (AM&S) v. Commission*, LEX nr 131951

Wyrok ETS z dnia 15 października 1987 r. w sprawie 222/86 *UNECTEF v. Heylens*, LEX nr 129587

Wyrok ETS z dnia 17 października 1989 r. w sprawie 85/87 *Dow Benelux v. Commission*, LEX nr 129547

Wyrok ETS z dnia 16 lipca 1992 r. w sprawie C-67/91 *Asociación Española de Banca Privada i in.*, LEX nr 123325

Wyrok ETS z dnia 15 października 2002 r. w sprawach połączonych C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P i C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij i in. v. Commission*, LEX nr 153198

Wyrok ETS z dnia 25 stycznia 2007 r. w sprawie C-407/04 P *Dalmine v. Commission*, ZOTSiSPI 2007/1B/I-00829

Wyrok ETS z dnia 26 czerwca 2007 r. w sprawie C-305/05 *Ordre des barreaux francophones et germanophone i in. v. Conseil des Ministres*, ZOTSiSPI 2007/6B/I-05305

Wyrok ETS z dnia 9 lipca 2009 r. w sprawie C-511/06 P *Archer Daniels Midland Co. v. Commission*, LEX nr 503924

Wyrok Sądu Ogólnego (d. SPI) z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawach połączonych T-305/94, *Limburgse Vinyl Maatschappij N.V. i in. v. Commission*, LEX 111335

Wyrok Sądu Ogólnego (d. SPI) z dnia 17 grudnia 2009 r. w sprawie T-57/01 *Solvay v. Commission*, LEX nr 557/58

II. Trybunał Konstytucyjny

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 czerwca 1997 r., K 21/96, OTK 1997, nr 2, poz. 23

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 października 1999 r., sygn. akt SK4/99, OTK ZU nr 6/1999, poz. 119

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 kwietnia 2000 r., K 15/98, OTK nr 3/2000, poz. 86

Wyrok TK z dnia 20 listopada 2002 r., K 41/02, OTK ZU nr 6A/2002, poz. 83

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 listopada 2003 r., sygn. akt SK 22/02, OTKZU z 2003, poz. 97

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 lutego 2004 r., P21/02, OTK ZU 2/A/2004, poz. 9

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 listopada 2004 r., SK 64/03, OTK-A 2004/10/107

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 lipca 2007 r., sygn. akt K 41/05, OTK ZU 7/A/2007, poz. 72

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2008 r., SK 16/07, OTK – seria A 2008, Nr 3, poz. 45

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 3 lipca 2008 r., K 38/07, OTK ZU 2008/6A, poz. 102

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 czerwca 2009 r., K.54/07, OTK 2009, nr 6, poz. 86

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 listopada 2012 r., SK 33/10, OTK-A 2012, nr 10, poz. 29

Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 października 1992 r., U 1/92, OTK 1992, Nr 2, poz. 38

III. Sąd Najwyższy

Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 1938 r., C II 1781/37, OSN(C) 1938, nr 11, poz. 500

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 sierpnia 1987 r., III AZP 2/87, OSNC 1988, nr 2-3, poz. 25

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18 września 1992 r., III CZP 112/92, OSNCP 1993, nr 5, poz. 75

Uchwała Sądu Najwyższego z 16 czerwca 1994 r., sygn. I KZP 5/94, OSNKW 1994, nr 7–8, poz. 41

Uchwała Sądu Najwyższego z 19 stycznia 1995 r., sygn. I KZP 15/94, OSNKW 1995, nr 1–2, poz. 1

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2000 r., I KZP 47/99, OSNKW 3-4/2000, poz. 25

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2000 r., III CZP 22/00

Uchwała Sadu Najwyższego z dnia 23 maja 2006 r., I KZP 4/06, OSNKW Nr 6/2006, poz. 54

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 1998 r., II KKN 328/96, Prokuratura i Prawo 1998, Nr 10

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1998 r., I PKN 573/97, OSNP 1999/6/197

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2002 r., KZP 26/02, OSNKW 2003/1-2/6

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 września 2003 r., I PK 389/02, OSNP 2004/18/309

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 2008 r., V KK 146/08, OSNKW 2009/1/9

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2010 r., IV CSK 428/09, LEX nr 585878

Postanowienie Sądu Najwyższego z 15 lutego 2001 r., sygn. III KKN 595/00, Prokuratura i Prawo 2001, nr 7–8, poz. 9

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2010 r., I KZP 8/10, LEX nr 583958

IV. Sądy apelacyjne

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 3 lipca 2002 r., sygn. II AKz 245/02, Krakowskie Zeszyty Sądowe 2002, nr 7–8, poz. 48

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 5 listopada 2003 r., sygn. II AKz 5376/03, Krakowskie Zeszyty Sądowe 2003, nr 11, poz. 34

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 lipca 2004 r., II AKz 543/04, OSA 2005/4/25

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 13 sierpnia 2004 r., sygn. II AKz 426/04, OSA 2005, nr 4, poz. 24

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 22 grudnia 2004 r., sygn. II AKz 572/04, OSA 2005, nr 8, poz. 60

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 2 lutego 2005 r., II AKz 16/05, OSAB 2005, nr 2

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 24 sierpnia 2005 r., sygn. II AKz 316/05, Krakowskie Zeszyty Sądowe 2005, nr 7–8, poz. 94

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 16 listopada 2005 r., sygn. II AKz 301/05, OSA 2006, nr 10, poz. 59

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 29 marca 2006 r., sygn. II AKz 182/06, Prokuratura i Prawo 2006, nr 11, poz. 32

Postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 23 maja 2006 r., sygn. II AKz 274/06, OSA 2007, nr 1, poz. 2

Postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 31 maja 2006 r., sygn. II AKz 280/06, OSA 2006, nr 7, poz. 42

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 25 października 2006 r., sygn. II AKz 710/06, Krakowskie Zeszyty Sądowe 2007, nr 1, poz. 112

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 3 listopada 2006 r., sygn. II AKz 721/06, Krakowskie Zeszyty Sądowe 2007, nr 1, poz. 110

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 29 listopada 2006 r., sygn. II AKz 810/2006, Krakowskie Zeszyty Sądowe 2007, nr 1, poz. 111

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 5 kwietnia 2007 r., sygn. II AKz 134/2007, Krakowskie Zeszyty Sądowe 2007, nr 4, poz. 46

Postanowienie Sadu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 5 grudnia 2007 r., II AKz 653/07, OSA 2008, z . 4, poz. 20

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 22 października 2008 r., II AKz 508/08, OSA 2010, nr 12, poz. 59

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 17 marca 2009 r., II AKz 111/09, Apel.-W-wa 2009/3/15

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 30 marca 2009 r., II AKz 106/09, KZS 2009/5/48

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 1 kwietnia 2009 r., II AKz 220/09, KZS 2009, z. 7-8, poz. 110

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 2 czerwca 2009 r., II AKz 410/09, Apel. -W-wa 2009/4/19

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16 czerwca 2009 r., II AKz 543/09, Apel. -W-wa 2009/4/20

Postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 30 czerwca 2010 r., II AKz 346/10, Prokuratura i Prawo 2011, nr 7-8, s. 34

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 15 grudnia 2010 r., II AKz 829/10, OSA 2011, nr 10, poz. 37

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 16 grudnia 2010 r., II AKz 829/10, KZS 2011, z. 10, poz. 57

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 6 kwietnia 2011 r., II AKz 202/11, LEX 846505

IV. Sądy okręgowe

Wyrok SO w Zamościu z dnia 1 stycznia 2007 r., I WAZ 111/07, LexPolonica nr 1813605

Wyrok SO w Bielsku Białej z dnia 28 lutego 2005 r., III Kp 13/05, LexPolonica nr 396442

V. Sądy administracyjne

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 4 kwietnia 2003 r. w Warszawie, II SA 2935/02, LEX nr 149895

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 3 kwietnia 2004 r., II SA 2935/02, LEX nr 149895

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 14 września 2005 r., I OSK 39/05, LEX 194722

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 30 lipca 2009 r., I OSK 1115/08, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/27C8780CFB>

Postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 2 kwietnia 2008 r., I OZ 214/08, LEX nr 479123

Postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 17 września 2008 r., I OZ 682/08, LEX nr 493821

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego z dnia 27 lutego 2004 r., II SA 291/03, LEX nr 569664

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 22 lutego 2005 r., II SA/WA 2030/04

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 20 maja 2008 r., I SA/Kr 115/08, LEX nr 475534

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 29 maja 2012 r., II SA/Wa 188/12, Monitor Prawa Bankowego 2012, nr 11

Inne

Anderson v. Bank of British Colombia (1876) 2 ChD 644

B v. Auckland District Law Society [2003], UKPC 38

Berd v. Lovelace (1577) 21 Eng. Rep. 33 (Ch.)

Bullivant v. A-G for Victoria [1901] A.C. 196, 205-06 (h.l.)

Campbell v. UK (1992) EHHR 137

Curtis v. Beaney [1911] P.181, 184

Decyzja Sądu Konstytucyjnego w Słowacji No. U-I-37/98, JO No. 48/2000

Decyzja Trybunału Federalnego Szwajcarii nr 64 (1938) II 162 (169)

Federalny Sąd Konstytucyjny Niemiec z dnia 15 grudnia 1970 r. (BVerfGE 29, 402, 408)

Federalny Sąd Konstytucyjny Niemiec z dnia 19 lipca 1972 r. (BVerfGE, 33, 367)

Federalny Sąd Konstytucyjny Niemiec z dnia 16 stycznia 1957 r. (BVerfGE 6, 32)

Federalny Sąd Szwajcarii z dnia 10 grudnia 1948 r. (BGE 74 I 485, 492)

Foxley v. U.K. (2003) 31 EHHR 637

Minter v. Priest {1930} AC 558 at p. 579

Niemietz v. Germany (1992) 16 EHHR 97

Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego w Portugalii z dnia 31 maja 1995 r., Diário da República (Official Gazette) (Series II), 176, 28.07.1995

Pearse v. Pearse (1846) De G. & Sm. 12, 28-29, 63 Eng. Rep. 950, 957 (Knight Bruce V.C.)

R v. Cox and Railton (1884) 14 QBD

R v. Derby Magistrates' Court [1996] A.C. 487 (H.L.)

R. v. Dunbar and Logan (1982) 68 C.C.C. (2d) 13, p. 104 (Ont. C.A.)

Solosky v. R. (1980), [1980] 1 S.C.R. 821 (Supreme Court of Canada)

Wyrok ETPC z dnia 25 marca 1992 r. w sprawie 13590/88 *Campbell przeciwko Zjednoczone Królestwo*, LEX nr 81252

Wyrok ETPC z dnia 27 marca 1996 r. w sprawie *Goodwin przeciwko Wielkiej Brytanii*, LEX nr 79967

Wyrok ETPC z dnia 25 marca 1998 r. w sprawie *Kopp przeciwko Szwajcarii*, LEX nr 79444

Wyrok ETPC z dnia 25 września 2001 r. w sprawie *P. G. i J. H. przeciwko Wielkiej Brytanii*, LEX nr 76044

Wyrok ETPC z dnia 28 stycznia 2003 r. w sprawie 44647/98 *Peck v. Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej*, LEX nr 75809

Wyrok ETPC z dnia 7 czerwca 2007 r. w sprawie *Dupuis przeciwko Francji*, LEX nr 290539

Wykaz spraw, w których złożono wnioski w przedmiocie wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową

Sygn. akt Ap V Ds. 32/10 PA w Białymstoku z dnia 19 marca 2010 r.

Sygn. akt Ap V Ds. 13/09 PA w Białymstoku z dnia 19 kwietnia 2010 r.

Sygn. akt Ap V Ds. 28/09 PA w Białymstoku z dnia 23 grudnia 2010 r.

Sygn. akt Ap V Ds. 32/10 PA w Białymstoku z dnia 21 lutego 2011 r.

Sygn. akt Ap V Ds. 28/09 PA w Białymstoku z dnia 4 kwietnia 2011 r.

Sygn. akt Ap V Ds. 32/10 PA w Białymstoku z dnia 15 kwietnia 2011 r.

Sygn. akt 2 Ds. 274/08 PR Olsztyn-Północ w Olsztynie z dnia 8 stycznia 2008 r.;

Sygn. akt Ds. 44/09 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 9 stycznia 2009 r.

Sygn. akt Ds. 1138/08 PR w Siemiatyczach z dnia 2 lutego 2009 r.

Sygn. akt 1 Ds. 1526/08 PR w Ełku z dnia 17 lutego 2009 r.

Sygn. akt Ds. 922/11 PR Białystok-Południe z dnia 8 kwietnia 2009 r.

Sygn. akt Ds. 1535/11 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 20 kwietnia 2009 r.

Sygn. akt Ds. 1467/09 PR w Grajewie z dnia 25 maja 2009 r.

Sygn. akt 1 Ds. 655/09 PR w Ostrołęce z dnia 14 lipca 2009 r.

Sygn. akt 3 Ds. 204/09 PR w Łomży z dnia 31 lipca 2009 r.

Sygn. akt I Ko 582/09 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 1 października 2009 r.

Sygn. akt Ds. 180/10 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 14 stycznia 2010 r.

Sygn. akt Ds. 4090/09 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 18 stycznia 2010 r.

Sygn. akt Ds. 139/10 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 20 stycznia 2010 r.

Sygn. akt Ds. 140/10 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 20 stycznia 2010 r.

Sygn. akt Ds. 60/09 PO w Białymstoku z dnia 21 stycznia 2010 r.

Sygn. akt Ds. 4480/09 PR Białystok-Południe w Białymstoku z 22 dnia stycznia 2010 r.

Sygn. akt Ds. 4150/09 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 3 lutego 2010 r.

Sygn. akt Ds. 1610/09 PR w Sokółce z dnia 6 kwietnia 2010 r.

Sygn. akt V Ds. 35/10 PR w Suwałkach z dnia 8 kwietnia 2010 r.

Sygn. akt 2 Ds. 10/10 PR w Białymstoku z dnia 16 kwietnia 2010 r.

Sygn. akt Ds. 97/10 PR w Hajnówce z dnia 21 maja 2010 r.

Sygn. akt 1 Ds. 813/10 PR w Ostrołęce z dnia 8 września 2010 r.

Sygn. akt Ds. IV Npw 49/11 Sędzia Rodzinny i Nieletnich SR w Białymstoku z dnia 15 września 2010 r.

Sygn. akt Ds. 1284/10 PR w Bielsku Podlaskim z dnia 8 grudnia 2010 r.

Sygn. akt Ds. 2165/10 PR Białystok-Południe z dnia 7 stycznia 2011 r.

Sygn. akt 1 Ds. 574/11 PR w Białymstoku z dnia 15 marca 2011 r.

Sygn. akt 1 Ds. 52/11 PR w PR Olecku z dnia 17 marca 2011 r.

Sygn. akt Ds. 127/10 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 23 marca 2011 r.

Sygn. akt Ds. 4332/10 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 15 kwietnia 2011 r.

Sygn. akt Ds. 403/11 PR w Siemiatyczach PR w Siemiatyczach z dnia 5 lipca 2011 r.

Sygn. akt Ds. 2556/11 PR Białystok-Południe w Białymstoku w Białymstoku z dnia 6 lipca 2011 r.

Sygn. akt Ds. 743/11 PR w Siemiatyczach z dnia 27 lipca 2011 r.

Sygn. akt Ds. 2995/11 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 5 sierpnia 2011 r.

Sygn. akt Ds. 1670/11PR Białystok-Południe z dnia 12 sierpnia 2011 r.

Sygn. akt Ds. 3232/11 PR Białystok-Południe w Białymstoku z dnia 19 sierpnia 2011 r.

Sygn. akt Ds. 1735/11 PR w Sokółce z dnia 23 listopada 2011 r.

Wykaz orzeczeń sądów apelacji białostockiej w przedmiocie wyrażenia zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową

Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 23 października 2004 r., II AKz 45/04

Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 26 sierpnia 2009 r., II AKz 260/09

Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 3 września 2009 r., II AKz 283/09

Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 3 września 2009 r., II AKz 282/09

Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 5 listopada 2009 r., II AKz 344/09

Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 5 listopada 2009 r., II AKz 345/09

Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 11 marca 2011 r., II AKz 65/11

Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 15 lipca 2011 r., II AKz 179/11

Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 17 lutego 2012 r., II AKz 51/12

Postanowienie SO w Łomży z dnia 22 października 2004 r., II Kp 35/04

Postanowienie SO w Łomży z dnia 5 sierpnia 2008 r., II Kp 58/09

Postanowienie SO w Ostrołęce z dnia 15 stycznia 2009 r., II Kp 8/09

Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 16 stycznia 2009 r., III Kp 12/09

Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 16 stycznia 2009 r., III Kp 14/09

Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 3 lutego 2009 r., II Kp 4/09

Postanowienie SO w Ostrołęce z dnia 12 lutego 2009 r., II Kp 40/09

Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 23 kwietnia 2009 r., II Kp 98/09

Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 23 kwietnia 2009 r., II Kp 109/09

Postanowienie SO w Ostrołęce z dnia 25 czerwca 2009 r., II Kp 110/09

Postanowienie SO w Ostrołęce z dnia 23 lipca 2009 r., II Kp 130/09

Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 6 sierpnia 2009 r., II Kp 203/09

Postanowienie SO w Łomży z dnia 17 sierpnia 2009 r., II Kp 61/09

Postanowienie SO w Łomży z dnia 17 sierpnia 2009 r., II Kp 60/09

Postanowienie SO w Ostrołęce z dnia 26 sierpnia 2009 r., II Kp 153/09

Postanowienie SO w Ostrołęce z dnia 3 września 2009 r., II Kp 154/09

Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 8 października 2009 r., III Kp 339/09

Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 8 października 2009 r., III Kp 340/09

Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 9 października 2009 r., III Kp 344/09

Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 13 października 2009 r., II Kp 265/09
Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 25 listopada 2009 r., II Kp 314/09
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 12 stycznia 2010 r., III Kp 9/10.
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 26 stycznia 2010 r., III Kp 31/10
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 26 stycznia 2010 r., III Kp 32/10
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 28 stycznia 2010 r., III Kp 34/10
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 9 lutego 2010 r., III Kp 55/10
Postanowienie SO w Łomży z dnia 12 lutego 2010 r., II Kp 8/10
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 13 kwietnia 2010 r., III Kp 138/10
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 22 kwietnia 2010 r., III Kp 159/10
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 23 kwietnia 2010 r., III Kp 160/10
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 27 kwietnia 2010 r., III Kp 167/10
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 1 czerwca 2010 r., III Kp 228/10
Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 24 czerwca 2010 r., II Kp 157/10
Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 4 stycznia 2011 r., II Kp 10/11
Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 15 lutego 2011 r., II Kp 50/11
Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 16 lutego 2011 r., II Kp 49/11
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 17 lutego 2011 r., III Kp 78/11
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 24 lutego 2011 r., III Kp 24/11
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 17 marca 2011 r., III Kp 139/11
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 22 marca 2011 r., III Kp 144/11
Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 6 kwietnia 2011 r., II Kp 67/11
Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 14 kwietnia 2011 r., II Kp 84/11
Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 15 kwietnia 2011 r., II Kp 92/11
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 15 kwietnia 2011 r., III Kp 172/11
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 20 kwietnia 2011 r., III Kp 190/11
Postanowienie SO w Suwałkach z dnia 4 maja 2011 r., II Kp 33/11
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 26 maja 2011 r., III Kp 249/11
Postanowienie SO w Suwałkach z dnia 8 czerwca 2011 r., II Kp 49/11
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 26 lipca 2011, III Kp 319/11
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 18 sierpnia 2011 r., III Kp 379/11
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 18 sierpnia 2011 r., III Kp 373/11
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 23 sierpnia 2011 r., III Kp 382/11

Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 30 sierpnia 2011 r., III Kp 398/11
Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 11 października 2011 r., II Kp 138/11
Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 12 października 2011 r., II Kp 142/11
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 18 października 2011 r., III Kp 472/11
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 27 października 2011 r., III Kp 489/11
Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 16 listopada 2011 r., II Kp 189/11
Postanowienie SO w Olsztynie z dnia 21 listopada 2011 r., II Kp 197/11
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 24 listopada 2011 r., III Kp 520/11
Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 19 stycznia 2012 r., III Kp 565/11